

Acta Conventus de Iure Civili

Tomus X.

Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi és Polgári
Eljárásjogi Tanszék

ACTA CONVENTUS DE IURE CIVILI
TOMUS X.

© A szerzők 2009
© LECTUM KIADÓ 2009

Felelős kiadó: Dr. Szabó Imre dékán, tanszékvezető, egyetemi docens

Felelős szerkesztő: Dr. Papp Tekla egyetemi docens

Borítóterv: Tóth Péter

Tipográfia és tördelés: Varga Péter

Készült: 21,5 (A5) nyomdai ív terjedelemben

Nyomtatta és kötötte a Yes-Press 2001 Bt

ISSN 1789-011X

X 90395

ACTA CONVENTUS DE IURE CIVILI

TOMUS X.

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Polgári Jogi
és Polgári Eljárásjogi Tanszékének kiadványa

LECTUM KIADÓ
Szeged, 2009

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000612229

X 90395

TARTALOM

SZABÓ IMRE:	
KÖSZÖNTŐ.....	7
PAPP TEKLA:	
ELŐSZÓ.....	9
SÁRKÖZY TAMÁS:	
A TÁRSASÁGI JOG, MINT KOMPLEX PROGRESSZÍV JOGTERÜLET.....	11
FAZEKAS JUDIT:	
A SZÉKHELYÁTHELYEZÉS ÉS A LETELEPEDÉSI SZABADSÁG	
A MAGYAR ÉS A KÖZÖSSÉGI JOGBAN.....	15
BESENYEI LAJOS:	
A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY	
EGY POLGÁRI JOGÁSZ SZEMSZÖGÉBŐL.....	31
WELLMANN GYÖRGY:	
TAGI FELELŐSSÉGÁTVITEL TÁRSASÁGI JOGUNKBAN.....	41
GÁL JUDIT:	
A KFT-VEL KAPCSOLATOS JOGALKALMAZÁSI PROBLÉMÁK.....	59
MISKOLCZI BODNÁR PÉTER:	
A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐI HATÁSKÖR BŐVÜLÉSE ÉS ENNEK HATÁSA A	
VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK JOGÁLLÁSÁRA.....	73
NOCHTA TIBOR:	
A TÁRSASÁGI TÖRVÉNYÜNK JOGRENDSZERBELI KÖRNYEZETÉRŐL.....	101
KISFALUDI ANDRÁS:	
TÁRSASÁGI JOGVITÁK VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG ELŐTT.....	119
BALÁSHÁZY MÁRIA:	
KÉRDÉSEK ÉS KÉRDŐJELEK A TAGKIZÁRÁS KÖRÉBŐL.....	157
TÖRÖK GÁBOR:	
A VÉGELSZÁMOLÁS HELYE ÉS SZEREPE A GT-BEN.....	167

KÁROLYI GÉZA:	
KLASZTER, MINT A KÖZ- ÉS VERSENYSZFÉRA EGYÜTTMŰKÖDÉSI FORMÁJÁNAK SAJÁTOS SÁGA.	175
PAPP TEKLA:	
CORPORATE GOVERNANCE – TÁRSASÁGIRÁNYÍTÁSI RENDSZEREK	185
PÁZMÁNDI KINGA:	
AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS KÖTELEZŐVÉ TÉTELÉNEK AKTUÁLIS ÖSSZEFÜGGÉSEI	201
DUXNÉ VELCSOV KATALIN:	
A TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK VÁLTOZÁSAI	215
DZSULA MARIANNA:	
AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS ÉS HATÁSA A KÖZHITELESSÉGRE.	225
MENYHÁRD ATTILA:	
A SZINDIKÁTUSI SZERZŐDÉS KIKÉNYSZERÍTHETŐSÉGE	247
CSEHI ZOLTÁN:	
A TÁRSASÁGOK TŐKÉSÍTÉSÉÉRT VALÓ FELELŐSSÉG.	259
BARTA JUDIT:	
A HÁZASSÁGI VAGYONJOG EGYES TÁRSASÁGI JOGI KÉRDÉSEI	287
SZIKORA VERONIKA:	
AZ OSZTRÁK KERESKEDELMI JOG REFORMJA – AZ <i>UNTERNEHMENSGESETZBUCH</i> BEVEZETÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	309
SZEGEDI ANDRÁS:	
SZERZŐDÉSI SZABADSÁG VAGY ELEKTRONIKUS KÉNYSZERZUBBONY. . . .	323
FARKAS CSABA:	
AZ ÜZLETRÉSZ FELOSZTÁSA	337

TISZTELT OLVASÓ!

A tanszékünk által szervezett első, kifejezetten társasági jogi témájú szakmai rendezvény alkalmából köszöntöm Előadóinkat, és a gazdasági jog iránt érdeklődő Kollégákat, így Legfelsőbb Bíróság és az Ítéltáblák jeles képviselőit, a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar és a Társkarok megjelent oktatóit, a valamint a társasági joggal foglalkozó ügyvédeket, bírákat és közjegyzőket.

Húsz éves a Gazdasági társaságokról szóló törvény. 1988. október 10-ei kihirdetése gazdasági életünk fejlődésének meghatározó eseményévé vált. Az eltelt két évtized során a gazdasági szféra jelentős változáson ment keresztül, az Európai Unió joga és gazdasági versenyképességünk megőrzése újabb és újabb kihívások elé állítja magánjogunk e szegmensét. Gazdasági jogászaink nap, mint nap szembesülnek a jog e területének rohamos fejlődésével, új jogi problémák megjelenésével.

A jogfejlesztéshez alapot csak állandósult, letisztult szabályok nyújthatnak. A társasági jogunkban ezt az alapot az immár harmadik évtizedébe lépő társasági törvény szabályai jelentik. Habár a most jubiláló kódexet formálisan hatályon kívül helyezték, alaptételei továbbélnek az új jogszabályokban és a joggyakorlatban.

A jogászság feladata ebben áll: hidat építeni a múlt megőrzendő jogi tételei és a jelen kihívásai között. Ebből az alkalomból gyűltek össze a társasági és cégjog jeles képviselői; számot vetni az elmúlt két évtized tapasztalataival, váltoásaival és irányt mutatni a jövő jogfejlesztésének.

A kétnapos „Quo vadis ius societatis Hungaricum; Társasági jogunk múltja, jelene, jövője” című konferencia során e vezérelvtől hajtva számtalan színvonalas előadást hallhatunk, majd szakmai körben megvitathatjuk a jog e gyorsan változó területének egy-egy szegmensét. A meghívóban szereplő program jól tükrözi, hogy olyan aktuális kér-

dések kerülnek bemutatásra, amelyek a társadalmi és a gazdasági viszonyokat széles körben érintik.

Hasznos és jó hangulatú időtöltést kívánok valamennyi résztvevőnek.

Szeged, 2008. október 16.

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó! A 2008. október 16-17-én megrendezésre került „Quo vadis ius societatis Hungaricum; Társasági jogunk múltja, jelene, jövője” című társasági jogi konferencia kiadványát tartja a kezében. Az Acta Conventus de Iure Civili sorozat tizedik kötete a szegedi Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék által teremtett hagyományokat követi: a tanszék szervezése keretében lezajlott tudományos rendezvény előadásai lettek egy könyvbe szerkesztve. A társasági jog mélységeit, rejtelmeit és szépségeit felvillantó tanulmányok egyben hasznos olvasnivalók is az elméleti és gyakorlati jogászok számára.

Kívánjuk, hogy a kötet áttanulmányozása ugyanolyan jó hangulatú, építő jellegű és gondolatébresztő legyen, mint amilyen a konferencia és az azon való együttlét volt.

Szeged, 2008. november. 20.

A TÁRSASÁGI JOG, MINT KOMPLEX PROGRESSZÍV JOGTERÜLET

1. LÉTEZIK-E EGYÁLTALÁN TÁRSASÁGI JOG

Létezik-e egyáltalán társasági jog? Igen, mégpedig

- alapvetően a polgári joghoz kötődő, de ugyanakkor
- jogágazatilag komplex,
- a polgári jog törzsterületeihez képest jóval flexibilisebb, „húzó”, folyamatosan modernizálódó, progresszív jogterület.

Ez gazdaságtörténetileg is igaz. A részvénytársasági jog a XIX. századi kapitalizmus zászlóvivője volt – fúzió nélküli nagyvállalat-képződés, anonimitás, gyorsaság, bürokráciamentesség. És most a globális fiskális turbókapitalizmusban alig van már nyilvános alapítás, és bemutatóra szóló részvény, megjelent viszont a konszernjog, a vállalatfelvásárlás joga. A kft. pedig a kontinensen a kis- és középvállalkozások megalapozására szolgál (német, francia, svájci példa).

2. A TÁRSASÁG SZEMÉLYEGYESÍTŐ ÉS ESETLEG VAGYONEGYESÍTŐ

A társaság személyegyesítő és esetleg vagyonegyesítő jellegű. (technikai kivétel: egyszemélyes társaság.) Ezért szociológiai, társadalmi jelenség jogon kívül is: kiscsoport. Az intézmény viszont mindig jogi szabályozást igényel, a társaság viszont nem mindig, illetve jogilag is formátlan megállapodás tud maradni.

3. TÁRSASÁG VAN A JOGON KÍVÜL IS

Társaság van a jogon kívül is: nemzetközi jog, közjog, közigazgatási jog. EU szupranacionális társaságai a közjog-magánjog határán, de más határesetek is vannak a belső jogban: koncessziós társaság, hegyközség, társulatok. Önkormányzati kistérségi társaság, mint közjogi társulás, Közjogi jogi személy: köztisztviselő. Kényszerszövetkezetek.

4. A POLGÁRI JOGBAN A TÁRSASÁG TÖBBRÉTEGŰ.

A polgári jogban a társaság többrétegű. Egyszerű együttműködések – polgári jogi társaság. Közeledés a szervezetszerűség felé: társasház, építőközösség, kkt., bt. Erősen szervezetszerűek – jogi személy rt., kft., szövetkezet, egyesület.

Profit – nonprofit társaság megkülönböztetés. Nonprofit: pjt., egyesület, nonprofit gazdasági társaság.

5. KERESKEDELMİ (GAZDASÁGI) TÁRSASÁG

Az alapvető húzóerő a kereskedelmi (gazdasági) társaság. Ld. Magyarországon az alábbiakat

- 1977.: társulási tulajdonforma,
- kisvállalkozási társaságok (gmk.),
- 1988-as Gt. a kapitalizmus feltételtörvénye másfél évvel a politikai rendszerváltozás előtt,
  - új Ptk. tervezete rengeteget átvesz a Gt-ből (előtársaság, átalakulás),
  - 2006-os új Gt. vállalatcsoportja.

6. A TÁRSASÁG SZERZŐDÉSA LAPÚ

A társaság szerződésalapú (még az rt-nél is). De nem csereszerződés, hanem együttműködési és szervező jellegű. Ez a különbség a polgári joggal, amely nem tud mit kezdeni a szervezeten belüli, illetve szervezetrendszereken belüli, jogi szabályzást érdemlő problémákkal. A Ptk. a Gt. mögöttes jogterülete, de mi a helyzet például

- a szabályzatokkal,
- a belső szervek (igazgatóság, felügyelőbizottság) jogalanyiségával,
- a belső megállapodásokkal (ld. participációs megállapodások, uralmi szerződés). Erre a polgári jog nem alkalmas.

7. GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK JOGA

Gazdasági társaságok joga (de az egyesületi jog is) komplex jogterület

- sajátos közjog a törvényességi felügyelet és a nyilvántartási rendszer körében. Többlet közjog: bank, biztosító, média, közellátás
- sajátos pénzügyi jog a számvitel (vagyonmérleg problémák, átalakulás, tőkeemelés, -leszállítás), valamint a társasági adójog,

- sajátos eljárásjog a cégeljárás, végelszámolás, vagyonrendezés,
- sajátos individuális és kollektív munkajog: vezető tisztségviselők jogállása, participáció.

8. A TÁRSASÁGI JOG SAJÁTOS KAPCSOLÓDÁSAI

A társasági jog sajátos kapcsolódásai

- a) értékpapírral, tőkepiaci joggal (pl. vállalatfelvásárlás),
- b) versenyjoggal – konszernjogi együttműködés,
- c) fizetésképtelenségi joggal (csődjog, felszámolás),

9. A TÁRSASÁGI JOG JELENTŐS NEMZETKÖZI VONATKOZÁSOKKA

A társasági jog jelentős nemzetközi vonatkozásokkal bíró jogterület. Nemzetközi egyezmények eltérítő hatása. Befektetési kedvezmények – beruházás-védelem. Vám szabadterületi társaság, különleges gazdasági övezeti társaság, off shore társaság.

Jogegységesítés – az Unió társasági jogi irányelvei („számviteli irányelvek”).

10. SZABÁLYOZÁS

Nem a szabályozás mérete vagy szintje miatt nem való a gazdasági társaságok joga a Ptk-ba. Tisztán polgári jogi alapon nem szabályozható, ebből csak

- a) hiányok,
- b) megkettőzések,
- c) szétszakítottság származna.

A helyes megoldás: polgári jogi társaság a Ptk-ba, egyesület egységesen külön törvényben, gazdasági társaság külön törvényben, de Ptk-ra visszavezethetően.

A SZÉKHELYÁTHELYEZÉS ÉS A LETELEPEDÉSI SZABADSÁG A MAGYAR ÉS A KÖZÖSSÉGI JOGBAN

A TÁRSASÁGOK SZEMÉLYES JOGA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SZÉKHELY ELV ÉRVÉNYESÜLÉSÉRE

A tanulmány arra a napjainkban egyre erősebben felmerülő kérdésre keresi a választ, hogy az Európai Unió határok nélküli egységes belső piacán, ahol az áruk, a személyek és a szolgáltatások szabad mozgása mára már megkérdőjelezhetetlen evidencia, vajon elmondhatjuk- e ugyanezt a társaságok Európai Unión belüli szabad mozgása tekintetében. Az Európai Bíróság esetjoga – különösen a magyar társasági jogot közvetlenül érintő Cartesio¹ ügy – kapcsán megkerülhetetlen annak vizsgálata, hogy milyen kapcsolat van a letelepedés szabadsága és társaságok mobilitása, szabad költözési joga között.² Levezethető-e az elsődleges jogból az, hogy a letelepedés szabadsága magában foglalja a társaságok jogi értelemben vett mobilitásának, vagyis a székhelyáthelyezés szabadságának biztosítását is vagy a társaságok szabad költözési jogához szükséges az európai társasági jog további harmonizációja, nevezetesen a székhelyáthelyezésre vonatkozó ún. 14 társasági irányelv elfogadása.

A társaságok személyes jogának meghatározása kiemelkedő jelentőségű a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban, hiszen azon túl, hogy ez határozza meg többek között a társaság megalapításhoz szükséges tőke nagyságát vagy megalapításának szabályait, a személyes jog határozza meg a társaság belső jogviszonyaira vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket is, így a tagok vagy részvényesek jogait és kötelezettségeit, a képviselőt szabályait illetve a társaság tisztségviselőinek felelősségi szabályait. Az államok nemzetközi magánjogi rendszereiben alapvető kérdés az, hogy mely jogi tény vagy tények határozzák meg egy adott társaság személyes jogát, hiszen a nemzetközi elemeket tartalmazó jogviszonyokban vagy éppen jogvitákban a társaság személyes joga lesz irányadó. Az államok általában, így az EU tagállamok is alapvetően két cso-

portba oszthatóak az e tekintetben alkalmazott nemzetközi magánjogi kapcsolóelemeket illetően, egyes tagállamok a bejegyzés elvét alkalmazzák, míg mások a székhely elvét vallják.

A **bejegyzés elve** értelmében egy adott társaságra azon állam joga alkalmazandó, amelynek jogrendje szerint az létrejött, ami azzal a következménnyel jár, hogy egy más államban érvényesen megalapított és bejegyzett társaság az ezen elvet alkalmazó állam is érvényesen létrejött társaságnak ismeri el, függetlenül attól, hogy e társaság tényleges székhelye, központi ügyintézésének helye később megváltozott. A bejegyzési elvet alkalmazó EU tagállamokban elvileg tehát a később tárgyalandó székhelyáthelyezés nem kellene, hogy problémát jelentsen, hiszen ahogy e tagállam elismeri egy más tagállamban alapított, de ténylegesen területén működő társaság személyes jogának az alapítás állama szerinti jogrendszert, ugyanúgy a nála alapított társaság tekintetében is azt vallja, hogy az személyes jogát attól függetlenül megtartja, hogy székhelyét egy másik tagállamba helyezi át. Mint látni fogjuk, a székhelyáthelyezés még e tagállamok esetében sem teljesen mentes minden korlátozástól, éppen az Európai Bíróság székhelyáthelyezés kérdéskörében alapvető jelentőségű *Daily Mail* ítéletéből derül ki az, hogy a székhelyáthelyezést még a bejegyzés elvét valló tagállamok is különböző feltételekhez köthetik, így például ahhoz, hogy a társaság rendezze az alapítása szerinti tagállam felé fennálló adókötelezettségeit mielőtt tevékenységének fő helyét áthelyezi egy másik tagállamba.

Más államok a **székhely elvét** alkalmazzák, amely alapján a társaságok személyes jogát – a náluk alapított és a más államokban alapítottakét egyaránt – az határozza meg, hogy tényleges székhelyük, azaz központi ügyvezetésük helye hol található. Ezen elv alapgondolata, hogy a társaságra azon állam joga vonatkozzon – ideértve többek között annak hitelezővédelmi, fizetéseképtelenség esetére és a munkavállalók részvételére vonatkozó jogi rendelkezéseit –, amely állam területén a társaság tényleges tevékenységét kifejti. Amennyiben egy más tagállam joga szerint alapított társaság gazdasági tevékenységet fejt ki egy a székhely elvét valló állam területén, úgy azt ezen állam újr alapítás hiányában hagyományosan nemlétezőnek tekinti. Mint alább az Európai Bíróság esetjogának ismertetéséből ki fog derülni, a Közösségen belül erre már nincs meg a lehetősége a székhely elvét alkalmazó tagállamoknak, az *Überseering-ügyben* hozott ítéletből az következik, hogy a más tagállamban alapított társaság jog- és cselekvőképességét akkor is el kell ismernie az adott tagállamnak, ha a társa-

ság ügyvezetésének helye, azaz tényleges székhelye már ez utóbbi tagállamban van, nem tartható fenn tehát olyan előírás, amely az ilyen társaságokat arra kötelezi, hogy a tényleges székhely szerinti államban újraalakuljanak és e tagállam joga szerinti gazdasági társaságként kerüljenek bejegyzésre. A székhely elvének alkalmazása az ezen elvet valló államokban alapított társaságok szempontjából azt jelenti, hogy az alapításuk szerinti tagállam nem ismeri el annak lehetőségét, hogy személyes joguk megtartásával áthelyezzék székhelyüket egy másik államba.

Megvizsgálva e két elv érvényesülését a társaságok székhelyének áthelyezése esetén a következő megállapítások tehetők. A *tényleges székhely* áthelyezése egyik EU tagállamból a másikba elvileg csak abban az esetben volna akadálymentes, ha mindkét érintett tagállam a bejegyzés elvét alkalmazza, hiszen ebben az esetben mind az eredeti, mind a fogadó tagállam elismeri, hogy a társaság megtartja személyes jogaként azon tagállam jogát, ahol megalakult és ahol bejegyzett székhelye továbbra is megmarad. Minden más esetben a társaságnak meg kellene szűnnie eredeti tagállamában, és újra kellene azt alapítani a fogadó államban. Első ránézésre úgy tűnhet, hogy amennyiben az eredeti tagállam a székhely elvét, míg a fogadó állam a bejegyzés elvét vallja, akkor a fogadó állam elismerné a társaság személyes jogának a bejegyzése szerint tagállam jogát, mivel azonban az eredeti tagállam joga szerint meg kell szűnnie a társaságnak a tényleges székhely áthelyezésével, valójában ebben az esetben sem lehetséges a fogadó államba úgy áttenni a tényleges székhelyet, hogy eközben a társaság megtartsa személyes jogát. Az Európai Bíróság alább bemutatandó ítélezési gyakorlata a fenti helyzetet annyiban változtatta meg, hogy a tényleges székhely áthelyezése egyetlen esetben sem kell, hogy a társaság megszűnését jelentse – igaz, a fogadó tagállam bizonyos feltételeket előírhat –, mivel a székhely elvét alkalmazó tagállamoknak is el kell ismerniük a más tagállamokban alapított és bejegyzett társaságok tekintetében azt, hogy azok a bejegyzésük szerinti állam joga szerint működnek továbbra is, azaz megtartják személyes jogukat. Ami a *bejegyzett székhely* áthelyezését illeti, e tekintetben a székhelyáthelyezés lényegében egyetlen forgatókönyv szerint sem lehetséges, hiszen mind a bejegyzési elvet, mind a székhely elvet alkalmazó államok esetében a bejegyzett székhely áthelyezésével a társaság személyes joga is megváltozik, azaz a fogadó államban újra kell alapítani a társaságot.

Joggal merül fel a kérdés, hogy a Közösség egyik alapelve, nevezetesen a **letelepedés szabadsága nem sérül-e a fent bemutatott helyzetben.**

Az érvek között felsorakoztathatóak pro és kontra érvek. A társaságok jogi mobilitása mellett lándzsát török szerint a székhelyáthelyezés lehetőségének hiánya vagy korlátozott volta, tényleges gazdasági hátrányokat jelent a vállalkozók számára, hiszen egy gazdasági közösségben a tagállamok társaságai számára gyakran adódhat olyan helyzet, hogy pusztán gazdasági megfontolások miatt egy másik tagállamba szeretné áttenni tevékenységét. A társaság újraalapítása egy másik tagállamban komoly anyagi ráfordítást igényel, másrészt egy új jogszabályi környezetet kell alkalmazni a társaságra, amelynek megismerése ugyancsak terheket ró a tulajdonosokra. A székhelyáthelyezés terén meglévő rigiditás az Európai Unió versenyképessége szempontjából is kedvezőtlen, mert a társaságok mobilitása új munkahelyeket teremthetne és segítené az európai gazdasági növekedést³. A székhelyáthelyezés joga melletti érvelők között vannak olyanok is, akik szerint az EK-Szerződés 43-48. cikkeiben lefektetett letelepedés szabadsága, magában foglalja a társaságok mozgásszabadságát, így azt a jogot is, hogy a székhely egy másik tagállamba úgy legyen áthelyezhető, hogy megőrizze eredeti honosságát.⁴ A letelepedés szabadságának és a székhelyáthelyezési jognak a különbözőségét hangsúlyozók azzal érvelnek, hogy a székhely áthelyezés kizárása vagy korlátozása kívül esik az EKSZ 43. és 48. cikkek, alkalmazási körén, tehát nem minősül a letelepedési szabadság korlátozásának.

A letelepedés szabadsága az Európai Unió jogában – Az elsődleges és másodlagos letelepedés értelmezési kérdései

A Közösség elsődleges jogában a **letelepedés szabadsága az EK-Szerződés 43-48. cikkében jelenik meg.** Az EK 43. és 48. cikk értelmében tilos valamely tagállam állampolgárainak egy másik tagállam területén történő szabad letelepedésére vonatkozó minden korlátozás, ideértve azokat a korlátozásokat is, amelyek képviseletnek, fióktelepnek vagy leányvállalatnak egy tagállam valamely tagállamban letelepedett állampolgára által történő alapítására vonatkoznak. E cikk második bekezdése értelmében a szabad letelepedés magában foglalja a jogot gazdasági tevékenység önálló vállalkozóként történő megkezdésére és folytatására, valamint vállalkozások, így különösen olyan társaságok alapítására és irányítására a letelepedés országának joga által a saját állampolgára-

ira előírt feltételek szerint, melynek létesítő okirat szerinti székhelye, központi ügyvezetése vagy üzleti tevékenységének fő helye a Közösség területén van. A letelepedés szabadságát a tagállamok csak szűk körben korlátozhatják, egyrészt magában az EK-Szerződésben meghatározott indokok alapján (EK 45. cikk: közhatalom gyakorlásához tartósan vagy időlegesen kapcsolódó tevékenységek és EK 46. cikk: közrendi, közbiztonsági és közegészségügyi okok), másrészt az Európai Bíróság által kimunkált szükségességi-arányossági teszten átesett, a korlátozást objektív módon igazolni képes indokok alapján.

Az EK-Szerződés 43. és 48. cikkéből kitűnik az is, hogy meg kell különböztetnünk az **elsődleges és a másodlagos letelepedést**: ez utóbbiról van szó, amikor egy társaság nem székhelyét szeretné áthelyezni egy másik tagállamba, hanem eredeti székhelyén és egy másik tagállamban egyaránt ki kíván fejteni gazdasági tevékenységet. Az EK 43. cikk értelmében ez egyaránt történhet képviselet vagy fióktelep, azaz jogilag önálló szervezet, illetve leányvállalat, azaz a másik tagállam joga alapján megalapított önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezet révén. Az alább ismertetendő *Daily Mail* és *Überseering-ügy* az elsődleges letelepedés szabadságával, míg a *Centros*, az *Inspire Art* és a *SEVIC-ügyekben* hozott ítéletek a másodlagos letelepedés kérdéskörével volt kapcsolatos.

A letelepedés szabadságának értelmezése az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatában – A társaságok kölcsönös elismerése

A *Daily Mail ügy*⁵ kiindulópontja az volt, hogy a Daily Mail az Egyesült Királyságból Hollandiába kívánta áthelyezni ügyvezetésének központi helyét, ehhez azonban a hatályos jogszabályok a brit adóhatóság jóváhagyását írták elő, amely jóváhagyásnak a feltétele az volt, hogy a társaság rendezze adótartozásait. Mivel a Daily Mail éppen adózási okokból kívánta tényleges székhelyét áttenni Hollandiába, megtámadta az adóhatóság elutasító határozatát bíróság előtt, innen került előzetes döntéshozatal keretében az Európai Bíróság elé az a kérdés, hogy az EK-Szerződés 43. és 48. cikke (az akkori számozás szerinti 52. és 58. cikk) alapján nem illeti-e meg a társaságot az a jog, hogy bármilyen korlátozás nélkül áthelyezhesse székhelyét egy másik tagállamba. Az Európai Bíróság ítéletében azt állapította meg, hogy a társaságok székhelyáthelyezése olyan kérdés, amelyre a Szerződés rendelkezései nem jelentenek megoldást. Az ítélet indokolásának kiindulópontja az, hogy a természetes személyekkel

ellentétben a társaságok a nemzeti jogrend alapján létrehozott jogi entitások, így e társaságok csak a különböző nemzeti jogszabályokon keresztül léteznek, amelyek meghatározzák alapításukat és működésüket. A nemzeti jogok különbözőségét az EK-Szerződés figyelembe vette, amikor 293. cikkében (ex 220. cikk) szükség esetére előírta a tagállamok között egyezmények megkötését a jogi személyiség megtartása érdekében a székhely egyik országból egy másikba történő áthelyezése esetén. Emellett az EK-Szerződés alapján lehetőség volna e különbözőségek áthidalására a tagállamok társaságokra vonatkozó jogszabályainak összehangolását célzó irányelvek útján, hiszen a Szerződés kifejezetten felhatalmazást ad a Közösség számára a tagállamok társasági jogra vonatkozó szabályainak összehangolására, amely felhatalmazással a Közösség több tárgyterületen élt is. Mivel a Bíróság szerint az EK-Szerződésből nem vezethető le a székhelyáthelyezéshez való jog, az ítélet azzal a kérdéssel nem is foglalkozott érdemben, hogy összeegyeztethető-e a közösségi joggal az Egyesült Királyság által előírt azon feltétel, mely szerint a székhelyét áthelyezni kívánó társaságnak el kell számolnia az adóhatósággal. Mivel azonban a székhelyáthelyezés a nemzeti jog szerint feltételekhez köthető, az ítéletből evidens, hogy az ilyen feltételek is összeegyeztethetőek a Szerződéssel. Mint látni fogjuk, a Bíróság előtt jelenleg is folyamatban lévő, a Szegedi Ítéletábra által kezdeményezett Cartesio előzetes döntéshozatali eljárásban húsz év elteltével ismét felmerült az a kérdés, hogy egy társaság székhelyének áthelyezése esetén hivatkozhat-e az EK-Szerződésre annak érdekében, hogy az eredeti székhelye szerinti tagállam ne akadályozza székhelyáthelyezését, és ne kívánja meg ehhez a társaság megszüntetését.

Az elsődleges letelepedéssel kapcsolatos másik európai bírósági ítélet az *Überseering-ügyben*⁶ született. Ebben az ügyben azon német szabályozás közösségi joggal való összeegyeztethetőségét vitatták, mely – a tényleges székhely elve alapján – a társaság jogképességének megítélését azon állam joga alapján határozta meg, ahol a társaság tényleges ügyvezetésének helye található volt. Az alapügyben egy Hollandiában bejegyzett társaság szerepelt, amelynek tulajdonosai német állampolgárok voltak, és tevékenységüket Németországban fejtették ki. A német jogszabályokból következően ez a társaság már nem volt holland illetőségűnek tekinthető, mivel azonban Németországban nem került bejegyzésre, a német jog szerint nem rendelkezett jog- és perképességgel. Az Európai Bíróság ítéletében megállapította, hogy az EK-Szerződés 43. és 48. cik-

ke megköveteli, hogy a fogadó tagállam ismerje el a másik tagállamban megalkult társaság jogalanyiságát és következésképpen a társaság által ez utóbbi tagállamban élvezett azon jogot is, hogy bírósági eljárásokban félként eljárhas-son.

A Bíróság a fenti ügyben hasonló gondolatmenet mentén vizsgálta a német szabályozást, mint az egyébként – legalábbis formailag – a másodlagos letelepedéssel kapcsolatos korábbi *Centros ítéletben*⁷. Ez utóbbi ügyben holland állampolgárok úgy kívántak fióktelepet létrehozni Dániában, hogy a társaság bejegyzett székhelye az Egyesült Királyságban volt, míg tényleges tevékenységüket Dániában fejtették ki. A dán hatóságok a fióktelep bejegyzését megtagadták arra hivatkozással, hogy a kérelmezők valójában elsődleges letelepedésük helyéül választották Dániát, az egyesült királyságbeli székhely csak a dán társasági jog által előírt törzstőke-minimum megkerülését szolgálta. Az Európai Bíróság az elő került jogvitában azt állapította meg, hogy az EK-Szerződés 43. és 48. cikkével ellentétes az, hogy egy a székhelye szerinti tagállam jogszabálya-inak megfelelően létrehozott, de ott kereskedelmi tevékenységet nem folytató társaság fióktelepének bejegyzését egy másik tagállam megtagadja. A Bíróság ítéletében kitért azokra az indokokra, amelyek elvileg igazolhatnák azt, hogy egy tagállam korlátozza a másodlagos letelepedést egy a fentihez hasonló helyzetben. E tekintetben megállapította, hogy a dán hatóságok által előterjesztett indokok (a hitelezők és a közérdek védelme) akkor volnának elfogadhatóak a korlátozás indokaiként, ha azok nem diszkriminatívak, jogszerű közérdekű célokat szolgálnak, e célok elérésére alkalmasak és nem lépnek túl az e cél eléréséhez szükséges mértéken. A konkrét ügyben ezek a feltételek a Bíróság szerint nem álltak fenn.

Az *Inspire Art ítéletben*⁸ Európai Bíróság a Centros és az Überseering ügyekben hozott ítéletek által kijelölt úton haladt tovább, tovább pontosítva a letelepedés szabadságának következményeit a más tagállamokban alapított társaságok elismerése vonatkozásában. Az alapügyben azon holland jogszabályok váltak kérdésessé, amelyek egy egyesült királyságbeli székhellyel rendelkező, de valójában Hollandiában működő társaság telephelyének bejegyzését a cégnyilvántartásba „formálisan külföldi” társaságként írták elő, ami egyébek mellett a jegyzett tőke kiegészítésével és az ügyvezetők felelősségének szigorításával járt volna, azaz további kötelezettségeket írt elő az ilyen társaságok számára. Az Európai Bíróság ítélete értelmében ezen többletkötelezettségek előírása el-

lentétesnek bizonyult a letelepedés szabadságával, mivel az azt kívánja meg a tagállamoktól, hogy elismerjék a másik tagállamban létrejött társaságok jogi személyiségét.

A fenti ítéletek értelmezhetőek úgy, mint a társaságok kölcsönös elismerése elvének elismerése, amely bizonyos tekintetben a székhely elv meghaladását jelenti, hiszen az eddig ezen elv talaján álló jogrendszereknek is el kell ismerniük a más tagállam joga szerint létrejött társaságok jogalanyiságát és azt, hogy megtartják az alapításuk helye szerinti állam jogát személyes jogukként, függetlenül attól, hogy tényleges székhelyüket a fogadó államba tették át. Könnyen felismerhető, és talán nem meglepő, hogy a Bíróság a négy alapszabadság tekintetében igyekszik hasonló fogalomrendszert alkotni, különösen ami az e szabadságok elé gördített tagállami akadályok igazolhatóságának megítélését illeti. Amint azt azonban az alább ismertetendő *Cartesio-ügy*⁹ is mutatja, korántsem állítható, hogy a Bíróság eddigi ítélkezési gyakorlata minden kérdésre választ ad. Továbbra sem egyértelmű ugyanis, hogy az ítélkezési gyakorlat fent bemutatott fejlődése mennyiben befolyásolja a tagállamok azon hatáskörét, hogy a saját joguk szerint alapított társaságok székhelyáthelyezését feltételekhez kösse, illetve – a székhely elvét alkalmazó tagállamok esetében – kizárja.

A székhely és a tényleges tevékenység folytatásának különválásának hatásai a magyar társasági jogban

Az eredetileg, a társaság megalapításakor nyilvántartásba vett székhely és a társaság ügyintézésének tényleges helye idővel akár tulajdonosváltozással, akár más, a gazdasági életben mindennapos esemény hatására elválhat egymástól. Ez a probléma a magyar jogban oly módon jelenik meg, hogy a cégnyilvántartásról szóló törvény a székhelyet a központi ügyintézés helyével azonosította, amelyet a társaság létesítő okiratában fel kell tüntetni, azaz a magyar jog a legutóbbi időkg vélelmezte a bejegyzett székhely és a tényleges székhely azonosságát. A gyakorlatban ugyanakkor gyakran előfordul, hogy a cégnyilvántartásban a társaságok székhelyeként postafiók vagy a jogi képviselő illetve a könyvelő irodája van megadva székhelyként, ami a fenti szabályok alapján aligha igazolható. Ez a gyakorlat lényegében arra a problémára mutat rá, amely az alább ismertetendő *Cartesio-ügynek* is az alapjául szolgált, nevezetesen, hogy a tételes jog nem ismerte (el) annak lehetőségét, hogy a cégnyilvántartásba bejegyzett társaság tényleges székhelye más tagállam területén legyen. A székhely elvé-

nek e megnyilvánulása annál is inkább figyelemre méltó, mivel a nemzetközi magánjogi szabályozásunk épp ellenkezőleg, a bejegyzés elvét követi, hiszen a nemzetközi magánjogi tvr.¹⁰ értelmében a társaság személyes joga annak az államnak a joga, amelynek területén nyilvántartásba vették. Amennyiben egy társaság tényleges székhelyének a bejegyzett székhelytől való elválását és másik tagállamban való áthelyezését a cégnyilvántartásba be kívánná jegyeztetni, a nemzetközi magánjogi tvr. hiába vallja a bejegyzés elvét, ezzel csak visszautal a magyar társasági jogra, amelynek értelmében csak magyarországi székhelyű társaság jegyezhető be a cégnyilvántartásba, következésképpen a változásbejegyzési kérelmet a cégbíróság el fogja utasítani.

A fenti problémát kívánta kezelni a cégtörvény 2007-es módosítása, amelyben újraszabályozásra kerültek a székhellyel kapcsolatos rendelkezések. A Ctv. új 7. §-a úgy rendelkezik, hogy a társaság létesítő okirata rendelkezhet úgy, hogy a társaság székhelye egyben a központi ügyintézés helye, amennyiben pedig nem az, úgy a központi ügyintézés helyét a létesítő okiratban és a cégjegyzékben fel kell tüntetni. További újítás, hogy a Ctv. 7/A §-a külön nevesíti azt a lehetőséget, mely szerint a cégjegyzékbe azon ügyvéd vagy ügyvédi iroda székhelye is bejegyezhető a társaság székhelyeként, amely a társaság megbízásából gondoskodik az üzleti és hivatalos iratok átvételéről, megőrzéséről stb., azaz a hatályos szabályozás elismerte azt a korábbi, kényszer szülte gyakorlatot, amelyben a társaságok arra kényszerültek, hogy egy meghatalmazott iroda székhelyét adják meg saját székhelyüknek, anélkül azonban, hogy ez a tételes jog alapján elvileg lehetséges lett volna. Végül a Ctv. új 7/B. §-a deklarálja, hogy a cégnyilvántartásba bejegyzett társaság az Európai Unió más tagállamában is jogosult tevékenysége elsődleges folytatására, illetőleg tevékenysége gyakorlása elsődleges helyét az Európai Unió más tagállamába is áthelyezheti, és ezirányú döntése – külön törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem igényli a székhelyére vonatkozó cégbejegyzés módosítását.

A fentiekből megállapítható, hogy a cégtörvény 2007-es módosítása jelentősen elrugaszkodott az addig követett székhely elvétől, és a bejegyzési elv felé mozdult el, amikor a társaság bejegyzett székhelye tekintetében – az angolszász modellekhez hasonlóan – nem követeli meg annak egybeesését a tényleges székhellyel, sőt, kifejezetten rendelkezik olyan esetekről, amikor a kettő elválik. Egyúttal egyfajta megoldást is jelent az alább bemutatandó *Cartesio*-ügy

által felvetett problémára is, hiszen Ctv. 7/B. §-a elismeri annak lehetőségét, hogy egy társaság egy másik EU tagállamba tegye át tényleges székhelyét.

A CARTESIO ÜGY (C-210/06)¹¹

A Cartesio Bt. változásbejegyzési kérelmet terjesztett elő a Bács-Kiskun Megyei Bíróság mint cégbíróság előtt, amelyben bejelentette, hogy székhelyét az Olasz Köztársaságba helyezte át, erre tekintettel pedig kérte a székhelyáthelyezés cégjegyzékbe történő bejegyzését. A cégbíróság álláspontja az volt, hogy a hatályos szabályozás alapján nem volt lehetőség arra, hogy egy magyar alapítású társaság a magyar személyes jogának megtartásával külföldre tegye át a székhelyét. A társaságnak ehhez előbb meg kellene szűnnie, majd az olasz jogszabályok szerint újra kellene alakulnia. Mindezek alapján a cégbíróság nem találta teljesíthetőnek a Cartesio változásbejegyzési kérelmét, ezért azt elutasította. Az elutasító végzéssel szemben a Cartesio fellebbezést nyújtott be a Szegedi Ítéltáblához. A fellebbezésben előadta, hogy álláspontja szerint egy tagállamban érvényesen megalapított társaság számára az elsődleges közösségi jogi rendelkezések biztosítják azt a lehetőséget, hogy székhelyét bármelyik más tagállamba áthelyezze és ezzel együtt eredeti honosságát megőrizze. Az Ítéltábla az Európai Bírósághoz fordult, és – az előzetes döntéshozatali eljárásra vonatkozó kérdései mellett – lényegében azt a kérdést tette fel, hogy összeegyeztethető-e az EK 43. és EK 48. cikkel az olyan nemzeti jogszabály, amely a nemzeti jog alapján létrehozott társaság számára lehetetlenné teszi székhelyének másik tagállamba való áthelyezését.

A magyar kormány írásbeli észrevételeiben és az ügyben tartott tárgyaláson úgy foglalt állást, hogy a *Daily Mail ítéletben* foglaltak továbbra is érvényesek, azaz az EK 293. cikk alapján elfogadott – a társaságok székhelyének áthelyezését rendező – egyezmény, illetve az EK 44. cikk alapján elfogadott irányelv hiányában a közösségi jog jelenlegi állapotában a tagállamok nemzeti joga szabályozza azt a kérdést, hogy a székhelyüket valamely tagállamból egy másik tagállamba áthelyező társaságok számára a székhely áthelyezése az eredeti székhely szerinti tagállamban milyen jogkövetkezményekkel jár, közvetlenül a közösségi jogra, nevezetesen az EK 43. és 48. cikkekre hivatkozással valamely tagállamban székhellyel rendelkező társaság nem kérheti székhelyének a Közösség egy másik tagállamába történő áthelyezését. Mindezek alapján pedig az sem ellentétes az EK-Szerződés 43. és 48. cikkével, ha a tagállami

szabályozás csak az e tagállam területén székhellyel rendelkező társaságok cégjegyzékbe történő bejegyzését teszi lehetővé, és nem teszi lehetővé a társaság székhelyének más tagországba való áthelyezése esetében a jogi személyiség megtartását, valamint az új székhely cégnyilvántartásba történő bejegyzését.

Az eljárásban **Poiares Maduro főtanácsnok** 2008. május 22-én terjesztette elő indítványát. Ebben kifejtette, hogy ugyan a *Daily Mail* ügyben a Bíróság kimondta, hogy a társaságok kizárólag a nemzeti jogok alapján léteznek, és a Szerződés nem biztosítja a nemzeti jog alapján létrejött társaság számára azt a jogot, hogy székhelyét vagy ügyintézésének helyét más tagállamba helyezze át, miközben megőrzi az első tagállamban bejegyzett társaságként fennálló státuszát, a letelepedés szabadságára vonatkozó ítélkezési gyakorlat ezen ítélet óta fejlődött, és a Bíróság álláspontja is árnyaltabbá vált, igaz, e fejlődést az ítélkezési gyakorlatban felbukkanó bizonyos ellentmondások kísérték. A főtanácsnok szerint a *Centros*, az *Überseering* és az *Inspire Art* ügyekben hozott ítéletek éppen az ellenkező irányba látszanak elvinni az ítélkezési gyakorlatot, mint amilyen utat a Bíróság a *Daily Mail* ügyben hozott ítélettel kijelölt. A Bíróság ugyanis azóta következetesen elutasította azt az érvelést, amely szerint a nemzeti társasági jogi szabályok a Szerződésnek a letelepedés szabadságára vonatkozó rendelkezéseinek alkalmazási körén kívül esnek. A főtanácsnok szerint nem voltak meggyőzőek azok a próbálkozások, amelyek a *Daily Mail* ügyet meg kívánták különböztetni *Centros*, az *Überseering* és az *Inspire Art* ügyektől olyan szempontok alapján, mint az elsődleges letelepedés szembeállítása a másodlagossal, vagy a befelé és a kifelé irányuló letelepedés megkülönböztetése. A Bíróságnak a társaságok létrehozására vonatkozó nemzeti szabályokkal kapcsolatos álláspontját két tényező befolyásolta. Egyrészt a közösségi jog jelenlegi állása szerint a tagállamok szabadon megválaszthatják, hogy a tényleges székhely elvére vagy a bejegyzési elvre alapozott rendszert kívánnak működtetni, és nyilvánvaló, hogy a különböző tagállamok a társaságok létrehozását alapvetően eltérő módon szabályozták. Másrészt a letelepedés szabadságának tényleges gyakorlása megköveteli a kölcsönös elismerésnek és a különböző szabályrendszerek összehangolásának legalább minimális szintjét. E megközelítés következménye, hogy az ítélkezési gyakorlat jellemzően tiszteletben tartja a társaságokra vonatkozó nemzeti szabályozást, tekintet nélkül arra, hogy e szabályozás a tényleges székhely elvét vagy a bejegyzési elvet követi. Ugyanakkor

a letelepedés szabadságának tényleges gyakorlása magában foglalja, hogy egyik elv sem alkalmazható a maga teljes logikai terjedelmében.

A főtanácsnok álláspontja szerint a közösségi jog jelenlegi állása szerint nem lehet arra hivatkozni, hogy a tagállamok abszolút szabadsággal rendelkeznek a belső joguk alapján létrehozott társaságok „élete és halála” felett, a letelepedés szabadságára gyakorolt következményekre való tekintet nélkül. Máskülönben a tagállamok „szabad utat” kapnának, hogy „halálos ítéletet” mondjanak a belső joguk alapján létrehozott társaság felett, csupán azért, mert az úgy döntött, hogy élni kíván a letelepedés szabadságával. Különösen a kis- és középvállalkozások esetében jelent a székhely Közösségen belüli áthelyezése egyszerű és hatékony lehetőséget a tényleges gazdasági tevékenység más tagállamban való folytatására, anélkül, hogy szembe kellene nézniük azon költségekkel és adminisztratív terhekkel, amelyet a társaság származási országban való megszüntetése, majd a másik tagállamban való teljes, újbóli létrehozása jelentene. Következésképpen annak ellenére, hogy a letelepedés szabadságának korlátozása az ügyben közvetlenül a társaságok létrehozására és működésére vonatkozó nemzeti szabályokból ered, fel kell tenni a kérdést, hogy e szabályok igazolhatók-e közérdekkel, például a visszaélészerű vagy csalárd magatartás elkerülésével vagy a hitelezők, kisebbségi részvényesek, munkavállalók vagy az adóhatóságok érdekeinek védelmével. A főtanácsnok szerint ezen érdekekre tekintettel fogadható csak el, ha valamely tagállam bizonyos feltételekhez köti a saját belső társasági joga alapján létrehozott társaság székhelyének áthelyezését külföldre. A konkrét ügyben azonban a vizsgált szabályozás nem egyszerűen feltételhez köti a székhely áthelyezését, hanem a társaság megszüntetését követeli meg, ami a főtanácsnok szerint ellentétes az EK 43. és az EK 48. cikkel.

Európai társasági jogi jogközelítés továbbfejlődésnek esélyei a társaságok letelepedési szabadságának kiterjesztése terén

Már a fent tárgyalt ügyekben is felmerült, hogy a székhelyáthelyezés problémáját rendezhetné a másodlagos közösségi jog, hiszen erre a Szerződés alapján megvan a felhatalmazás, de mindeztidáig ez nem történt meg. A kérdést átfogóan rendező jogforrás hiányában is fellelhető már azonban a székhelyáthelyezés lehetősége egyes *sui generis* közösségi jogi társasági jogi formák esetében, ilyen az Európai Részvénytársaság¹² (European Company) és az Európai Szövetkezet¹³ (European Cooperative Society), az e formákban megalakuló társaságok

sámára a másodlagos közösségi jog alapján nem jelent problémát a székhely tagállamok közötti áthelyezése, ugyanakkor az is elmondható, hogy e társasági formákat az európai vállalkozásoknak eddig csak elenyésző hányada választotta, így a hagyományos nemzeti jogi társasági formák esetében a székhely-áthelyezés átfogó rendezése továbbra is megoldandó feladat. A Bizottság a 14. társasági jogi irányelv keretében kívánta rendezni a társaságok székhelyáthelyezésének kérdését, a tervezet azonban eddig nem került elfogadásra, és amint a Bizottság 2007 decemberében nyilvánosságra hozott hatástanulmányából¹⁴ kitűnik, az irányelv elfogadása egyelőre lekerül a napirendről de legalábbis bevéárja az Európai Bíróság Cartesio ügyben hozandó döntését. A tervezet egyébként egy olyan megoldást tartalmazott, amely szabályozta volna a bejegyzett székhely áthelyezésének folyamatát annak érdekében, hogy a székhely áthelyezése során az eredeti tagállamban a társaságnak ne kelljen végelszámolást lefolytatva megszűnnie és a fogadó tagállamban a bejegyzés minden terhével és költségével újra megalakulnia. Ez a tervezet sem abból indult ki ugyanakkor, hogy a társaság megtartaná az eredeti székhelye szerinti tagállamától nyert jogi személyiséget, mindössze a személyes jog megváltozásának szabályozott és nagymértékben egyszerűbbé váló eljárását kívánta megalkotni.

A Bizottság a fent említett hatástanulmányában úgy foglalt állást, hogy az irányelv elfogadása egyelőre nem szükséges, mivel lehetséges, hogy a székhely-áthelyezés problémája egyéb másodlagos jogszabályok, illetve a Bíróság ítélkezési gyakorlata útján már a közeljövőben megoldást nyer, így indokolt ezek bevéárása és eredményességük felmérése, mielőtt a székhelyáthelyezésre vonatkozó irányelv útján kerülne rendezésre a kérdéskör. Ami a másodlagos jogot illeti, már hatályba is lépett a tőkeegyesítő társaságok határokon átnyúló egyesüléséről szóló 2005/56/EK irányelv, amely lehetővé teszi a társaságok számára, hogy székhelyüket egyesülés útján helyezték át egy másik tagállamba. Ezen irányelv alapján ugyanis lehetőség van arra, hogy valamely társaság először fióktelepet hozzon létre egy másik tagállamban, majd e fiókteleppel egyesülve áthelyezze székhelyét a másik tagállamba anélkül, hogy megszűnne. Megjegyzendő, hogy az Egyesült Államokban is ez a megoldás jelenti a társaságok székhelyének tagállamok közötti áthelyezésének módját. A székhelyáthelyezés problémájára ugyancsak egyfajta megoldást jelenhet az a tervezett szabályozás, amely az Európai Zártkörűen Működő Részvénytársaság (European Private Company)¹⁵ létrehozásáról szólna, amely kifejezetten a kis- és középvállalko-

zások társasági formája kíván lenni. Ez a szabályozás az Európai Részvénytársaság már létező szabályozásához hasonlóan minden további nélkül lehetővé tenné a székhelyáthelyezést, de akárcsak korábban, ebben az esetben is olyan módon, hogy a fogadó tagállamban való bejegyzést követően a létesítő okirat szerinti székhely tagállama törli a céget a cégnyilvántartásból. Végül a Bíróság jövőbeli ítélkezési gyakorlata is feleslegessé teheti a székhelyáthelyezésről szóló irányelv elfogadását, hiszen éppen a *Cartesio-ügyben* elképzelhető olyan végkifejtet, amely másodlagos közösségi jogi szabályozás hiányában is – továbbfejlesztve a SEVIC ügyben ¹⁶ Tizzano főtanácsnok indítványának 45. pontjában lefektetett és a Bíróság ítéletének 22. és 23. pontjában megerősített értelmezést, miszerint „az ítélkezési gyakorlatból nyilvánvaló, hogy az EK 43. cikk nem korlátozódik annak megállapítására, hogy a tagállam akadályozza vagy korlátozza külföldi gazdasági szereplők letelepedését a saját területén, hanem azzal is ellentétes, hogyha a tagállam akadályozza a nemzeti gazdasági szereplők letelepedését egy másik tagállamban” – megkívánja majd a tagállamoktól, hogy a székhelyáthelyezés lehetőségét korlátozásmentesen biztosítsák az eredetileg náluk bejegyzett társaságok számára.

JEGYZETEK

- 1 C-210/06.sz. Cartesio Oktató és Szolgáltató Bt. változásbejegyzés iránti ügye, a Szegedi Ítélőtábla által 2006. május 5-én benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem (HL C 165., 17.o.)
- 2 A kifejezést Gyulai-Schmidt Andrea használja a „Cartesio ante portas – avagy a társaságok Európai Unión belüli szabad költözési joga I., II. „ c. tanulmányában. Európai Tükör 2008/1. 73-94.o. és 2008/2. 52-73.o
- 3 Lásd Philippe Pellé: Companies crossing borders within Europe In: Utrecht Law Review Vol. 4, Issue 1, March 2008, p. 6
- 4 Vö.: Poires Maduro főtanácsnok indítványa(az ismertetés napja: 2008. május 22.) 25.pont;
Dr. Metzinger Péter: A társaságok és a szabad letelepedés (a Cartesio ügyben közzétett főtanácsnoki indítvány kritikája) In: Európai Jog 2008/4. 21. o.
- 5 81/87.sz Daily Mail and General Trust plc ügyben hozott ítélet, 1988. szeptember 27.,(EBHT 1988., 5483.o.)
- 6 C-208/2000. sz. Überseering BV kontra Nordic Construction Company Baumanagement GmbH ügyben hozott ítélet, 2002, november 5., (EBHT 2002., I-9919.)
- 7 C-212/97. sz. Centros Ltd. kontra Erhvervs-og ügyben hozott ítélet, 1999. március 9., EBHT 1999., I-1459.)
- 8 C-167/01. sz Inspire Art Ltd kontra Kamer van Koophandel en Fabriken voor Amsterdam ügyben hozott ítélet,2003. szeptember 30., (EBHT 2003., I-9919.o.)
- 9 C-210/06.sz. Cartesio Oktató és Szolgáltató Bt. változásbejegyzés iránti ügye, a Szegedi Ítélőtábla által 2006. május 5-én benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem (HL C 165., 17.o.)
- 10 1979. évi 13. tvr. a nemzetközi magánjogról
- 11 Lásd a 9. sz. lábjegyzetet
- 12 A Tanács 2001. október 8-án elfogadott 2157/2001/EK számú rendelete az európai részvénytársaságról (SE) . HL L294 2001.11.10.
- 13 A Tanács 2003. július 22-i 1435/2003/EK számú rendelete az európai szövetkezet (SCE) alapokmányáról
- 14 Lásd Sec (2007) 1707 Impact assessment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, Brussels, 12.12.2007
- 15 COM (2008) 396 végleges, Brüsszel, 25.6.2008., javaslat – a Tanács rendelete az európai zártkörű rt. statútumáról
- 16 C-411/03. sz. SEVIC Systems Aktiengesellschaft kontra Amstgericht Neuwied ügyben hozott ítélet, 2005. december 3. (EBHT 2005., I-10805. o.)

A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY EGY POLGÁRI JOGÁSZ SZEMSZÖGÉBŐL

Tisztelt Elnök Úr!

Hölgyeim és Uraim!

Azt hiszem, hogy némi magyarázatra szorul, hogy – immáron második alkalommal – eleget teszek annak a számomra megtisztelő felkérésnek, hogy előadást tartsak társasági jogi konferencián. Azt nem mondhatom, hogy a társasági jog ifjúkori szerelmem, mert az első Gt. születésének idején már túl voltam a félszáz évemen, de annak idején, egy pár éven keresztül a szegedi joghallgatóknak még én közvetítettem ezt a tananyagot. Később egyértelműen csak polgári joggal foglalkoztam, de azért a társasági joghoz fűződő kapcsolatom nem szakadt meg, azt azonban férfiasan be kell vallanom, hogy az utóbbi öt-hat évben ezen a területen mélyreható tanulmányokat nem végeztem. Ezzel magyarázható, hogy a jelen rövid előadásomban is a társasági jog két olyan kérdéskörét szeretném érinteni, amelynek szoros polgári jogi kapcsolatai vannak.

Szeretném előre bocsátani, hogy nem kívánok itt és most állást foglalni abban a kérdésben, hogy a társasági jog pontosabban és tágabban fogalmazva a kereskedelmi jog önálló jogágnak tekinthető e. A jelenlévők számára ismert, hogy a készülő Polgári Törvénykönyv, az úgynevezett monista elven épül, ugyanakkor a Vékás Lajos nevével fémjelzett Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez¹ – a korábbi tervezetektől eltérően, már magába foglalja a társasági jogi részt.

Előadásomban két kérdéskört szeretnék érinteni. Az egyik a társasági szerződés érvénytelenségének a kérdése, a másik pedig a kft. üzletrészával összefüggő kérdések.

I.

A jelenleg hatályos, de mindjárt hozzátésem, hogy ezt megelőző két Gt-ben is kifejezett rendelkezés volt arról, hogy az ott – mármint a Gt-ben – nem szabályozott esetekben a polgári jog szabályait kell alkalmazni.

Szerény véleményem szerint az egyik legjelentősebb kérdéskör ebben a tekintetben a szerződés érvénytelensége.

A jelenleg hatályos Gt. rendelkezik ugyan a társasági szerződés érvénytelenségéről, – de megelőlegezve a végeredményt – úgy gondolom, hogy nem egészen következetesen és az esetleg felmerülő igényeket nem megfelelően kielégítve.

A Gt. 12 § (3) – (6) bekezdésben tartalmazza a társasági szerződés érvénytelenségére vonatkozó szabályokat.²

Ezek a szabályok gyakorlatilag két különböző időfázisban rendezik a kérdést, mégpedig a társaság cégbejegyzése előtti és a társaság cégbejegyzését követő időszakban. Az első időszakban, tehát a cégbejegyzést megelőzően egyértelműen a társasági szerződés érvénytelenségére a Ptk szabályait kell alkalmazni.³

Ha figyelembe vesszük, hogy a bejegyzési eljárás leghosszabb időtartama a beérkezést követő 15 munkanap, akkor nyugodtan mondhatjuk, hogy a szabály alkalmazására nem, vagy csak kisszámú esetben kerül sor. Általánosnak mondható az a gyakorlat, hogyha a felek a társaság megalapításában megegyeztek és a társasági szerződést, aláírták, akkor azt rövid időn belül benyújtják bejegyzés végett a cégbíróságnak. Mindebből az következik, hogy a feleknek általában maximum harminc nap áll rendelkezésére ahhoz, hogy a társasági szerződés érvényességét a Ptk-nak a szerződések érvénytelenségére vonatkozó szabályai szerint támadják meg. Ha a társasági szerződést egyszerűsített eljárással nyújtják be, akkor ez az időtartam még rövidebb, mert ilyen esetben a cégbírósági ügyintézési határidő egy óra.

Úgy gondolom, hogy ez alatt a rövid idő alatt, ha van is valamilyen hibája a társasági szerződésnek, az nem derül ki, Az „anyám én nem ilyen lovat akarom” felismerés általában később jelenik meg.

A Gt. fent hivatkozott rendelkezése szerint a jogerős cégbejegyzést követően – amely időpont gyakorlatilag a cégbejegyzés elrendelésének az időpontja – a társasági szerződés megtámadása nem lehetséges, csak a társasági szerződés semmisségét lehet megállapítani, azt is csak a következő esetekben:

- a) a társasági szerződés ügyvédi, illetve az alapító jogtanácsosa általi ellenjegyzésére, vagy közokiratba foglalására nem került sor;
- b) a társasági szerződés nem tartalmazza a társaság cégnevét, főtevékenységét, jegyzett tőkéjét, továbbá a tagok (részvényesek) vagyoni hozzájárulásának mértékét;⁴
- c) a társaság tevékenységi köre jogszabályba ütközik;
- d) a társaság alapításában részt vevő valamennyi tag (részvényes) cselekvőképtelen volt, vagy a társaság alapításában részt vevők a tagok legkisebb számára vonatkozó törvényi előírásokat megsértették;⁵
- e) a korlátozott felelősségű társaság és a részvénytársaság esetében a jegyzett tőke legkisebb összegére vonatkozó törvényi előírásokat megsértették.

Ha az itt felsorolt okokat összevetjük azokkal az okokkal, ami miatt a kérelmet a cégbíróság nem jegyezheti be a céget, akkor azt kell megállapítani, hogy az itt felsorolt okokból, csak súlyos bírói mulasztás esetén van helye a semmisség kimondásának. Ezeket az körülményeket, ugyanis a bejegyzési eljárás során vizsgálni kell és eléggé szembeötlő hiányosságok, tehát a cég nem kerül bejegyzésre és így – a már ugyancsak idézett rendelkezés szerint – a Ptk. szabályai kerülnek alkalmazásra.

Mindezekkel a szabályokkal azt szerettem volna érzékeltetni, hogy a társasági szerződés érvénytelenségének a megállapítására, illetve kimondására csak igen kivételesen, inkább csak példászerű esetben kerülhet sor.

Nem vitatom, hogy a társasági szerződés érvénytelenségét – megalakulását és esetleg hosszabb időn át történő működés után – kimondani azért nagy felelősség, mert nem csak a társasági szerződésben érintett alanyok, hanem harmadik személyek, esetleg állami szervek (APEH) érdekeit is sérthetik.

Mindezek mellett, ezt a megoldást nem tartom szerencsésnek. Úgy gondolom, hogy ki kellene dolgozni a társasági szerződés érvénytelenségének egy sajátos dogmatikai rendszerét.

E tekintetben a jelen szűkre szabott előadási időben erre már csak azért sem

vállalkozhatom, mert nem tekintem magam a társasági jog felkent apostolának. Megfontolásra javasolva azonban felvetném a következőket.

A Gt. jelenlegi 12.§ (6) bekezdése akként, rendelkezik, hogy „A jogerős cégbejegyzést követően a társasági szerződés érvénytelenségének megállapítása nem érinti azon kötelezettségek fennállását, amelyek a társaság terhére vagy javára az érvénytelenség megállapításáig keletkeztek” A Gt. tehát számol azzal a körülménnyel, hogy a társasági szerződés érvénytelenségét, a cégbejegyzést követően a bíróság esetleg megállapítja. Erre az esetre a társasággal kapcsolatba kerülő harmadik személyek érdekeit védendő úgy rendelkezik, hogy az érvénytelenség megállapítása a korábban keletkezett igényeket nem érinti. Az idézett törvényhely érvénytelenségről és nem semmisségről beszél. A polgári jogban akkor használjuk az érvénytelenség kifejezést, ha közömbös az, hogy megtámadható a szerződés, vagy semmis.

Úgy gondolom, hogy mindebből talán megalapozottan levonható az a következtetés, hogy a Gt-ben az érvénytelenség megállapítására vonatkozó szabályok mellőzhetők lennének, csak az utolsóként idézett rendelkezést kellene meghagyni, amelyik igen indokoltan kimondja, hogy az érvénytelenséget kimondó ítéletig keletkezett kötelezettségeket az érvénytelenség nem érinti.

Anélkül, hogy a Ptk-ban szabályozott megtámadási és semmisségi okokat itt részletesen elemeznénk, a szóhajóhető okok jelentős hányada a tagok belső viszonyára vonatkozik. Ha figyelembe vesszük, hogy a bíró a Ptk. szerint jelentős hatáskört kap az érvénytelenség orvoslására, tehát a szerződés fenntartására, akkor ez nyugodtan bevállalható megoldás lehet. A jogszabályba ütközést, az alakszerűségi követelmények hiányát az előzetes bírói kontroll megfelelően kiszűri. Ugyancsak a bírói kontroll által kiszűrhető semmisségi ok a lehetetlenség, mert – legalábbis a főtevékenység – a társasági szerződés érvényességi feltétele.

Miután a bírói kontroll a legsúlyosabb semmisségi okokat kiszűri, speciális szabályként elfogadhatónak vélek egy olyan megoldást, hogy az érvénytelenségre való hivatkozást társasági szerződés esetében meghatározott időkorlátok közé lehetne szorítani.

Hangsúlyozni szeretném, hogy ez a megoldás kiküszöbölné a jelenlegi szabályozásnak azt a kettősségét, hogy van is érvénytelenség, meg nincs is. Kétségtelen, hogy a Gt-ben lehet érvénytelenségi szabállyal találkozni, de azok

olyanok, amelyeknek az alkalmazására a jogszabályi megfogalmazások miatt, gyakorlatilag nem kerülhet sor.

Nyugodtan merem állítani, hogy számottevően nem növekednének a társasági szerződés érvénytelenségének az esetei, ugyanakkor dogmatikailag egy tisztább és következetesebb, logikusabb szabályozás lenne.

II.

A másik kérdéskör, amit szintén elsősorban polgári jogi oldalról szeretnék megközelíteni a kft. üzletrészeivel kapcsolatos.

A kft. üzletrésze nem vitásan egy vagyoni értékű jog, amelyhez egy tagsági jogviszony is kapcsolódik. A tagsági jogviszonynak pedig van egy személyhez fűződő jellege. Ezt a megállapítást több körülmény is igazolni látszik.

Bármilyen szervezetben az alapításnál és a tagfelvételnél az adott személy személyisége meghatározó; ez fokozottan így van a kft. esetében. A kft-ra vonatkozóan több olyan szabályt tartalmaz a G.t, amely egyértelművé teszi a tagsági viszony személyhez kötött jellegét. Talán elegendő utalni arra, hogy a Gt. 112. § – a szerint tilos a tagokat nyilvános felhívás útján gyűjteni. Ugyan a tagsági jogviszony személyhez kötött jellege indokolja a Gt. 123. § (2) bekezdésében megfogalmazott azt a szabályt, amely szerint az üzletrész visszerhes elidegenítése esetén a tagot, a társaságot vagy a társaság által kijelölt személyt – ebben a sorrendben – elővásárlási jog illeti meg.

Az kétségtelen, hogy a tagsági jogviszony átruházható. A tulajdonnal való szabad rendelkezés elve erősebb, mint a tagsági jogviszony személyhez fűződő jellege. Ugyanakkor azt sem szabad teljesen figyelmen kívül hagyni, hogy a Gt. 123. § (1) bekezdés második fordulata lehetővé teszi, hogy a tagok az üzletrész átruházhatóságát – a már említett elővásárlási joga felül – korlátozzák, vagy feltételhez kössék.

Mindezek a kérdések a Gt. 128. § (1) bekezdésével kapcsolatban jelentkeznek. A hivatkozott törvényhely ugyanis azt mondja: „A tag halálával vagy megszűnésével, az üzletrész átszáll a jogutódra. A társasági szerződés az átszállást kizárhatja, ebben az esetben azonban rendelkeznie kell az üzletrésznek a tagok vagy a társaság általi megváltásáról”.

A Gt. fenti idézett rendelkezése kétirányú problémát rejt magában:

1. Sem a Gt., sem a Ptk. nem tartalmaz az üzletrész öröklésére, mint sajátos vagyoni értékű jogra vonatkozó rendelkezést. Sajnos – legalább is ismereteim

szerint – a most országgyűlési tárgyalás alatt álló Ptk. – javaslat sem foglalkozik ezzel a kérdéssel. A jelenleg hatályos Gt. a korábbi szabályozással ellentétben, most már foglalkozik az üzletrésszel, mint a házastársi közös vagyon részével, de öröklésével nem. Szerény véleményem szerint az üzletrész öröklésével is kellene a Gt – nek foglalkoznia. Megfelelő szabályozás híján a Ptk. szabályai az irányadóak. A Ptk. szabályai szerint viszont nem lehet megnyugtatóan az üzletrész öröklésével kapcsolatban felmerülő kérdéseket megoldani. Ezzel a kérdéskörrel kapcsolatban a véleményemet hasonló jellegű konferencián, legalább is részben a jelenlegivel azonos hallgatóság előtt már ismertettem, ezért itt és most csak egy-két megválaszolandó kérdést vetek fel:

- a) Mi a megoldás akkor, ha több örökös van? Hogyan lehet biztosítani a törzsbetét minimumra vonatkozó szabályt, ha az örököstársak nem akarnak közös tulajdonú törzsbetétet? A közös tulajdon fenntartására senkit nem lehet kötelezni; sőt a Ptk. éppen arra koncentrál, hogy bármelyik tulajdonostárs, elvben bármikor, követelheti a közös tulajdon megszüntetését.
- b) Hogyan alakul a túlélő házastárs haszonélvezeti jogának a tartalma? A haszonélvezeti jog jogosultja milyen jogokat gyakorolhat. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a tulajdonos és a haszonélvezeti jog jogosultja alapvetően ellenérdekelt felek, mert más lesz a tulajdonos érdeke: növekedjen a társasági vagyon, és más lesz a haszonélvező érdeke: a megtermelt nyereség legnagyobb részét osszák fel a tagok között.
- c) Ez a szabályozás negatív kihatást is kelt a kft működésére is. Ha a jelentős befolyással rendelkező tag hal meg, csak végrendeleti örökösök vannak, a törvényes örökösök vitatják és perlik a végrendelet érvényességét. Mindaddig, amíg ezek a perek le nem zárulnak a taggyűlés aligha tud érdemi döntést hozni. Az örökös ugyanis az öröklésre vonatkozó szabályok szerint a halál pillanatában megszerezzi a hagyaték tulajdonjogát, jelen esetben a tagsági jogot, de az abból származó jogait a fent vázolt körülmények miatt nem tudja gyakorolni. Csak jogerős bírói ítélet birtokában lehet megmondani, hogy ténylegesen ki az örökös, vagyis ki jogosult a tagsági jogviszonyból származó jogok gyakorlására.

Összességében nem tartom szerencsésnek ezt a megoldást.

Véleményem szerint az lenne a célszerű, mint ahogy a kkt-nél és a bt-nél is szabályozva van, hogy a tagsági viszony nem örökölheto. Az más kérdés, hogy az örökös, amennyiben ő is akar és a kft. többi tagja is úgy akarja, beléphet a társaságba, de ez saját akarat-elhatározásán alapuljon. A jelenlegi szabályozás mellett igen könnyen előfordulhat, hogy a társaság tagjai sem akarják, hogy az örökös tagja legyen a társaságnak, sem az örökös nem akar a társaság tagja lenni, de a jogszabály rendelkezésénél fogva mégis tagja lesz az örökös a társaságnak

Joggal vetheto fel e kétellyel szemben, hogy a feleknek az alapításkor és tulajdonképpen a társaság működése alatt bármikor ehetoisége van a társasági szerződést módosítani és a tagsági viszony öröklését kizárni.

Nem lehet és nem is szabad figyelmen kívül hagyni azt a kétségtelen ténnyt, hogy a gyakorlatban, amikor az alapítók elhatározzák a társaság megalapítását, nem a potenciális örököseket veszik figyelembe, nem arra gondolnak, hogyha valamelyik tag meghal, akkor ki fog a helyébe lépni. Véleményem szerint sokkal inkább azt kellene cogens szabályként előírni, hogy a társasági szerződésnek rendelkezni kell arról, hogyha valamelyik tag meghal, vagy jogutódlással megszűnik, a jogutód nem válik a társaság tagjává, akkor a meghalt vagy jogutódlással megszűnt tag jogutódjának az igényét hogyan és miként kell kielégíteni.

A jelenlegi megoldás véleményem szerint sérti a szerződéses szabadság elvét, jelesen a szabad partnerválasztást. Az már inkább a fantázia birodalmába tartozik, és nem a realitások világába – de azért kizárni nem lehet – hogy jogi személy, vagy csak jogalanyiséggal rendelkező szervezet, aki tagja a kft-nek, az ugyancsak jogi személy vagy jogalanyiséggal rendelkező szervezettel a többi tag tudta és akarata nélkül azért egyesül, hogy a másik szervezet bekerüljön a kft-be.

Másik probléma akkor jelentkezik, amikor a tag jogutód nélkül szűnik meg. Miután a természetes személyek tekintetében a jogutód nélküli megszűnés nem fordulhat elő, az állam, mint szükségképpen törvényes örökös helyzete folytán, csak jogi személy, vagy jogalanyiséggal rendelkező szervezet tagsága esetén találkozhatunk a problémával.

A Gt 128. § (2) bekezdése azt mondja, „ha a tag jogutód nélkül szűnik meg, a társaság köteles a tag megszűnéséről való tudomásszerzéstől számított há-

rom hónapon belül vagyonrendezési eljárás lefolytatását kezdeményezni” a Ctv. 119.§-a szerint.

Úgy vélem, hogy a szabályozás szövege nem pontos, félreérthető.

A Ctv.119. §-a szerint vagyonrendezési eljárás akkor folytatható le, illetve akkor kell lefolytatni, ha a társaságot a cégbíróság megszünteti és utóbb olyan vagyon kerül elő, amely a megszüntetett társaság tulajdonában állt. Kétségtelen, hogy ha a társaságot a cégbíróság megszünteti, akkor az jogutód nélküli megszűnés lesz, de jogutód nélküli megszűnés fogalma alá tartozik a végelszámolással, illetve felszámolással történő megszűnés is. Végelszámolásnál illetve felszámolásnál az adott társaság vagyonát számba veszik, legyen az követelés, meglevő effektív vagyon, vagy éppen vagyoni értékű jog. A végelszámolással vagy felszámolással megszünt tag üzletrésze a végelszámolás illetve felszámolás során valamilyen formában rendeződik. A vagyonrendezési eljárás kezdeményezése akkor indokolt és szükséges, ha a jogutód nélküli megszűnés, a cégbíróság által hozott megszüntetés következtében állt elő. Véleményem szerint a helyes törvényszöveg az lenne, hogy *„ha a tagot a cégbíróság jogutód nélkül megszüntette, ...*

Végezetül: Az előzetesen kiadott konferencia anyagokban mindenki nyilatkozott, hogy miről fog majd beszélni. Én három területet jelöltem meg és eddig csak kettőről beszéltem. A harmadik kérdéskörből elállási jogomat gyakorolom, és csak annyit jegyzek meg, célszerű lenne megfontolás tárgyává tenni, és a Gt. szabályait diszpozitívnek minősíteni, és csak a legfontosabb rendelkezésekre kellene a cogenciát kiterjeszteni. A jelenlegi megoldás elsősorban az oktatásban okoz nehézséget. A szinte megszámlálhatatlan lehetőség, a cogens rendelkezéstől történő eltérésre, amit vagy jogszabálynak, vagy a társasági szerződésnek vagy a tagoknak enged meg a törvény. Ha az egyöntetűséget akarjuk előtérbe helyezni, akkor nem célszerű ennyi engedő szabály, mert a jelenlegi helyzet szinte áttekinthetetlen, és ez véleményem szerint nemcsak az oktatásban, hanem a törvény gyakorlati alkalmazása során is nehézséget okoz. Magam részéről a diszpozitív szabályozás pártján állok. A jelenlegi megoldást felemlésemnek érzem. A Gt. több helyen engedi, hogy a társasági szerződés a törvénytől eltérjen, tehát a diszpozitivitás irányába tolja a társasági szerződés tartalmát. Ugyanakkor jelentősen favorizálja a szerződésminta alkalmazását, ami viszont sematikussá teszi a társasági szerződéseket. Felvetném, hogy ami az rt. esetében történt, nevezetesen, hogy bevezetésre került a zrt lényegesen egyszerűbb

formában, mint az nyrt. más társasági formáknál is keresni kellene a hasonló megoldást, hogy az alapvetően kis családi vállalkozások – ahol a család többi tagja csak formálisan tagja a vállalkozásnak – valami egyszerűbb formában működhessen, egyszerűbb szabályok mellett, és akkor talán nem kellene annyi kivételt engedni.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

JEGYZETEK

- 1 Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Szerk: Vékás Lajos. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest 2008.
- 2 Meg kell jegyezni, hogy a kodifikáció nem igen tekintette fontos kérdésnek a társasági szerződés érvénytelenségének a kérdését, mert még egy önálló §-t sem szentelt neki, hanem a társasági szerződés tartalmi elmeit tárgyaló 12. § végén helyezte el.
- 3 Tulajdonképpen ez a rendelkezés felesleges, mármint a Gt. 12.§ (3) bekezdésének első mondata, amely szerint a társaság cégbejegyzéséig a társasági szerződés érvénytelenségére a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni, mert a Gt. 9.§ (2) bekezdéséből is levezethető.
- 4 Csak a következetesség érdekében jegyezzük meg, hogy a Gt. ugyanezen § (1) bekezdés d) pontja szerint ugyancsak a társasági szerződésnek tartalmazni kell, de ott még követelmény a vagyoni hozzájárulás rendelkezésre bocsátásának módja és ideje is. Tehát nem lehet a társasági szerződés semmiségét megállapítani akkor, amikor a szerződésnek olyan eleme hiányzik, amit ugyanazon törvény, ugyanazon szakasza, mint kötelező tartalmi elemet ír elő.
- 5 Ha kissé szofisztikusan értelmezzük ezt a jogszabályhelyet, akkor ezt csak a betéti társaságnál lehet alkalmazni. A törvény szövege következetesen többes számot használ, „résztevőket” említ, márpedig a legkisebb létszám az két fő, csak a bt. esetben fordulhat elő, hogy van ugyan két tag, de azonos helyen, tehát vagy mind a kettő beltag, vagy mind a kettő kültag. Ha kkt-t egy tag akar alapítani, akkor nem beszélhetünk résztvevőkről.

TAGI FELELŐSSÉGÁTVITEL TÁRSASÁGI JOGUNKBAN

BEVEZETÉS

A témául választott jogintézmény voltaképpen nem is csak társasági jogi, hanem általános polgári jogi jogintézménynek tekinthető, hiszen többszörösen is a polgári jogban gyökerezik: egyrészt mert a társasági jogi felelősség is magánjogi felelősség, másrészt pedig mert annak dogmatikai alapja a jogi személyiség általános tanában keresendő.

A gazdasági társaság elkülönült felelősségének „áttörése” és a felelősség „átvitele” a főszabályként a társaság kötelezettségeiért nem felelős tagokra (részvényesekre) a modern társasági jogoknak viszonylag régóta ismert jogintézménye (német jogterületen: Haftungsdurchgriff; angol-amerikai jogterületen: „the piercing of the corporate veil”) amely elsősorban a bírói gyakorlatban alakult ki.

A sokkal inkább pozitivistá szemléletű magyar társasági jogban a jogalkotó karolta fel a felelősségátvitel gondolatát: már az 1988. évi Gt. is tartalmazott ilyen tényállásokat, noha csak a részvénytársaságok egymás közötti viszonyában érvényesülő konszernjogban (326. § (3) bekezdés, 328. § (2) bekezdés). Később a felelősségátviteli esetek köre jelentősen bővült (1997. évi Gt-ben: 56. § (3)-(4) bekezdés; 292. § (3) bekezdés; 296. § (1) és (3) bekezdés; 173. § (3) bekezdés és 271. § (3) bekezdés) mára pedig már nem csak a Gt-ben, hanem a Ctv-ben és a Cstv-ben is található ilyen tényállások és nemcsak a tagok, hanem a vezető tisztségviselők felelősségét érintően is. (A vezető tisztségviselőkre történő felelősségátvitel (un. „wrongful trading” felelősség: Gt. 30. § (3) bekezdés, Cstv. 33/A. §, Cstv. 63. § (3)-(4) bekezdések) kérdéseivel terjedelmi okokból nem foglalkozom.)

Mivel a 2006. július 1-étől hatályos új szabályok (2006. évi IV. tv., V. tv., VI. tv.) a felelősségátvitel területén is jelentős változásokat hoztak talán nem érdektelen áttekinteni e jogintézmény jelenlegi helyzetét társasági jogunkban.

Indokolttá teszi ezt az is, hogy a hatályos szabályozás egyáltalán nem tekinthető kiforrottnak, számos ellentmondással, anomáliával terhes, aminek következtében az sem mondható el, hogy a felelősségátvitel lehetősége széles körben érvényesülne a bírói gyakorlatban. Éppen ellenkezőleg: az 1988. évi és 1997. évi Gt-ben szabályozott felelősségátviteli tényállások alapján eddig viszonylag kis számú per indult (azok nagy része is egyetlen tényállás: az 1988. évi Gt. 328. § (2) bekezdés szerinti konszernjogi felelősség alapján); a 2006. évi Gt-ben valamint a Ctv-ben és a Cstv-ben szabályozott esetekkel kapcsolatban pedig gyakorlatilag még nem beszélhetünk bírói gyakorlatról.

1.) A FELELŐSSÉGÁTVITEL ELVI ALAPJA

A felelősségátvitel (felelősségáttörés) elvi, dogmatikai alapja az, hogy a jogi személy önálló, a tagjaitól elkülönült jogalany, amely elkülönültség – egyebek mellett – megnyilvánul az önálló vagyonban, és az ezzel való önálló felelősségben is. A jogi személynek a tagjaitól való ez az elkülönülése (dogmatikai kifejezéssel: „a szigorú elválasztás elve”) azt jelenti, hogy a kötelezettségeiért a jogi személy felel a saját vagyonával, a jogi személy tagjai pedig főszabályként nem kötelesek a magánvagyonukkal helytállni a jogi személyt terhelő kötelezettségekért. Más szóval: a jogi személlyel jogviszonyba került harmadik személy a jogi személy tagjaival szemben főszabályként nem érvényesíthet közvetlenül semmiféle polgári jogi igényt, hanem a polgári jogi kontraktuális vagy deliktuális felelősség kizárólag a jogi személlyel szemben érvényesíthető, a tag pedig csak magával a jogi személlyel szemben felelős a magatartásáért.

A szigorú elválasztás elve mögött az húzódik meg, hogy a jogi személy önálló jogalanyisága valójában egy fikció, hiszen a jogi személy a tevékenységét, a működését csak a tagjai (képviselőin, alkalmazottain) keresztül tudja kifejeteni. Ezért ha a jogi személy tagja a jogi személy tevékenységi körében jár el, akkor ezt a cselekményét, magatartását a jogi személynek kell „betudni”. Ugyanígy a képviselő (vezető tisztségviselő) és az alkalmazott (szövetkezeti tag) magatartását is a jogi személynek kell „betudni”, de amíg esetükben ezt a jogszabály is kimondja (Ptk. 219. § (2) bekezdés, Gt. 30. § (1) bekezdés, Ptk. 348. § (1) bekezdés), addig a jogi személy tagja vonatkozásában általános jelleggel az elv jelenleg nincs tételes jogi szabályban rögzítve. Ezt a hiányosságot fogja majd pótolni a készülő új Ptk., amely a szerződésen kívüli károkozás körében nem csak az alkalmazott és a megbízott, hanem a tag vonatkozásában is kifejezetten

kimondja majd, hogy a tagsági viszonyával összefüggésben harmadik személyeknek okozott károkért főszabályként a „vállalkozás” (jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság) felel (5:522. § (1) bek.). A Személyek könyve pedig általános érvénnyel fogja deklarálni, hogy: „A jogi személy kötelezettségeiért saját vagyonával felel. A jogi személy alapítója (alapítói) vagy tagja (tagjai) törvény eltérő rendelkezése hiányában a jogi személy tartozásaiért nem felelnek” (2:46.§ (3) bek.). Ha a Ptk. hivatalos tervezetének indokolása nem is, de a Szakértői Javaslat ugyanezen szabályhoz (Szakértői Javaslat 2:4.§) fűzött indokolása utal rá, hogy bizonyos körben szükség lehet arra hogy – elsősorban a hitelezők védelme érdekében – az alapítót, a tagot mégis felelőssé lehessen tenni a jogi személy tartozásaiért. Ilyen tartalmú rendelkezést csak törvény fogalmazhat meg. Erre találunk példát egyes jogi személyek esetében a jogi személy fajta konstrukciójába beépítve (erre az egyesülést, a kkt-t és a bt-t hozza fel példaként az indokolás), de bizonyos esetekben szankciós jelleggel is (és itt tartalmilag a Gt. 50. §, és 54. § (2) bekezdés szerinti felelősségáttörési esetekre utal a Szakértői Javaslat indokolása).

Tágabb értelemben tehát a felelősségátvitelnek két fő módja, két fő esetköre van. Az egyik az, amikor egyes jogi személy fajták esetében a jogalkotó generálisan, magába a jogi személy fajta konstrukciójába (annak fogalmi elemeként) beépítve teszi mögöttesen felelőssé a tagot a jogi személy tartozásaiért. A társasági jogban ilyen a közkereseti társaság és a betéti társaság (amelyek nem jogi személyek ugyan, de saját cégnevük alatt elkülönült jogalanyok), valamint az egyesülés és a közös vállalat. E formáknál a működő társaság tartozásaiért fennálló mögöttes korlátlan tagi felelősség előírása a jegyzett tőke minimum hiányával áll összefüggésben és egy objektív helytállási kötelezettséget jelent, vagyis nem felelősségi alapú, nem szankciós jellegű.

A felelősségátvitel másik módja az, amikor a jogalkotó korlátozott tagi felelősségű formáknál bizonyos esetkörökre nézve (tehát kivételes szabályként, pontosan meghatározott tényállási elemek fennállta esetén), kifejezetten szankciós jelleggel (tehát vétkességi alapon) viszi át a felelősséget a tagra. Ha a felelősségátvitelt szűkebb értelemben úgy fogjuk fel, mint a korlátozott tagi felelősség szankciós jellegű áttörését, akkor csak ez az utóbbi esetkör tartozik a felelősségátvitel fogalmi körébe. A társasági jogban is csak ebben a szűkebb értelemben, vagyis kizárólag korlátozott tagi felelősségű társasági formáknál értelmezhetően használjuk a tagi felelősségátvitel fogalmát. Azt értjük alát-

ta, amikor a jogalkotó kivételesen áttöri a társaság, mint tagjaitól elkülönült jogalany önálló felelősségét és a társaság kötelezettségeiért való felelősséget bizonyos – a tételes jog által meghatározott – esetkörökben szankciós jelleggel, vagyis vétkességi alapon átviszi a társaság – egyébként a társaság kötelezettségeiért nem felelős – tagjára. A felelősségátvitel tehát a társasági jogban is az elválasztás elve alóli kivételt jelenti.

2.) A FELELŐSSÉGÁTVITEL HATÁLYOS TÖRVÉNYI ESETKÖREINEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A felelősségátvitel a társasági jogban alapvetően hitelezővédelmi indíttatású jogintézmény, amelynek célja a gazdasági társaság leple mögött megbújó valamilyen jogellenes és vétkes magatartást tanúsító tag hitelezőkkel szembeni felelősségének a megteremtése. A felelősségátvitelt az indokolja, hogy a jogi személy önálló jogalanyiséga és a tagok korlátozott felelőssége olyan jogtechnikai konstrukciók, amelyekkel csak rendeltetésszerűen lehet élni. Ha a tag a hitelezők rovására visszaél a társaság elkülönült jogalanyiségével, illetve a saját felelősségének a korlátozott voltával, akkor ez a joggal való visszaélés sajátos esete és ennek az a szankciója, hogy a törvény átviszi a felelősséget a tagra (részvényesre).

A társaság tagjára történő felelősségátvitel törvényi esetkörei hatályos társasági jogunkban az alábbiak:

- **Gt. 50. §** Ez a jogszabályhely a társaság önálló jogalanyiségével, illetve a saját felelősségének korlátozott voltával visszaélő és ezáltal a hitelezői igények kielégítését rosszhiszeműen megghiúsító tag hitelezőkkel szembeni felelősségét mondja ki.
- **Gt. 54. § (2) bekezdés** (és ehhez kapcsolódóan a **Cstv. 63. § (2) bekezdés**) Itt a tartósan hátrányos üzletpolitika folytatását, mint a konszern kapcsolat révén megvalósítható joggal való visszaélést értékeli a jogalkotó az uralkodó tag felelősségét megalapozó magatartásként.
- **Ctv. 93. § (1) bekezdés** E jogszabályhely a cégbírószági megszüntetési eljárást követően törölt, a cég saját tőkéjének 50 %-át meghaladó ki nem elégített tartozást hátrahagyó cég többségi befolyással rendelkező korlátozott felelősségű tagjának (részvényesének) a korlátlan felelősségét mondja ki a cég ki nem elégített tartozásaiért.

- **Ctv. 93. § (2) bekezdés** Itt a cégbírószági megszüntetési eljárást követően törölt, a cég saját tőkéjének 50 %-át meghaladó ki nem elégített tartozást hátrahagyó cég olyan többségi befolyással rendelkező, korlátolt felelősségű volt tagjának (részvényesének) a korlátlan felelősségéről van szó, aki a megszüntetési eljárás megindulását megelőző három éven belül a vagyoni részesedését rosszhiszeműen ruházta át.
- **Cstv. 63/A. §** Ez a jogszabályhely a cégbírószági megszüntetési eljárás felszámolásba való átfordulása esetére állapítja meg a jelentős tartozást felhalmozó cég többségi befolyással rendelkező volt tagjának (részvényesének) a vagyoni hányad rosszhiszemű átruházása miatti felelősségét.

Valamennyi törvényi esetkörben közös, hogy a felelősségátvitelre, vagyis a korlátlan tagi felelősség bíróság által történő megállapítására valamilyen joggal való visszaélést megvalósító jogellenes és vétkes tagi magatartás ad alapot akkor, ha a társaságnál e magatartással okozati összefüggésben maradtak kielégítetlenül hitelezői követelések. E tényállásokban tehát tetten érhető a polgári jogi kárfelelősség négy klasszikus előfeltétele: a jogellenes magatartás, a kár, az előbbi kettő közötti okozati összefüggés, valamint a felróhatóság).

A jogellenes magatartás az egyes esetekben:

- a korlátolt tagi felelősséggel, illetve a társaság elkülönült jogi személyiségével való visszaélés,
- a tartósan hátrányos üzletpolitika folytatása,
- a megszüntetési eljárás bekövetkezéséhez és a jelentős tartozás felhalmozódásához vezető magatartás,
- a vagyoni hányad rosszhiszemű átruházása.

Kárként a megszűnt társaság ki nem elégített tartozásait (kötelezettségeit) jelölik meg a törvényi tényállások; a tagok felelőssége valamennyi esetben ezért áll fenn. A vétkességet, valamint az okozati összefüggést a Ctv. 93. § (1)-(2) bekezdések, valamint a Cstv. 63/A. §-a mintegy „vélelmezi” és a tagnak kell kimentenie magát a felelősség alól az okozati összefüggés hiányának, illetve annak a bizonyításával, hogy jóhiszeműen járt el. A Gt. 50. § és 54. § (2) bekezdés szerinti esetekben viszont nem a felelősség alóli kimentés elve érvényesül, hanem mint a felelősség egyik törvényi tényállási elemét az arra hivatkozó fel-

peres hitelezőnek kell bizonyítania a tag (részvényes) magatartásának a vétkeségét.

A felelősségátvitel valamennyi törvényi esetkörében közös az is, hogy mind-egyik már megszűnt társaság tartozásáért teszi felelőssé a tagot. Hatályos társasági jogunk tehát még működő, létező társaság esetén nem tesz lehetővé felelősségátvitelt. Természetesen semmilyen elvi, dogmatikai akadálya nem lenne egy olyan szabályozásnak sem, amely még a társaság aktív létszakában, akár mögöttesen, akár közvetlenül (a társasággal egyetemlegesen) tenné felelőssé a tagot a társaság kötelezettségeiért. A taggal szembeni végrehajtást is lehetővé tevő, tényleges felelősség anyagi jogi előfeltétele tehát a hatályos szabályozás szerint az, hogy a társaság megszűnését követően kielégítetlen hitelezői követelések maradjanak.

A felelősségátvitel egyes eseteiben (Gt. 50. §, Ctv. 93. § (1) bekezdés, (2) bekezdés) a tag (volt tag) elleni perindításra is csak a társaság megszűnését követően kerülhet sor, amiből következően ilyenkor nincs semmi akadálya marasztalásra irányuló kereset előterjesztésének és – ha annak törvényi feltételei fennállnak – marasztaló ítélet meghozatalának. Ezzel szemben más esetekben (Gt. 54. § (2) bekezdés, Cstv. 63/A. §) a törvény lehetőséget ad már a társaság megszűnése előtti, a felszámolási eljárás alatti perlésre is. Vagyis a per már akkor megindítható, amikor a felelősség valamennyi anyagi jogi előfeltételének a megléte még nem állapítható meg, hiszen az, hogy az adós társaság vagyona fedezi-e a hitelezői követeléseket általában csak a felszámolási eljárás befejeződéskor lesz megállapítható. Ez a körülmény, valamint az, hogy a Gt., illetve a Cstv. szövege is a felelősség „megállapításáról” beszél, azt a látszatot kelti, mintha ezekben az esetekben csak megállapítási kereset előterjesztésére lenne lehetőség, amiből az is következne, hogy külön kellene utóbb egy marasztalási pert indítani. Szerencsére ez nincs így, mert a még az 1997. évi Gt. 296. § (1) bekezdése alapján kialakult bírói gyakorlat (Pl. BDT. 2005/4/49., valamint IH 2006.126.) megengedi, hogy a hitelező ilyenkor un. „feltételes marasztalásra irányuló keresetet” terjeszthessen elő. Az ítéleti marasztalás „feltételessége” abban nyilvánul meg, hogy annak végrehajtására csak akkor és annyiban kerülhet sor, amennyiben a felszámolási eljárásban a hitelezői követelés kielégítetlenül maradt.

Ha a per ideje alatt a felszámolási eljárás befejeződik vagy a pert eleve a felszámolási eljárás befejeződését követően indítják (pl.: a Cstv. 63. § (2) bekezdés

szerinti 90 napon belül), akkor a marasztalási kereset előterjesztésének, illetve marasztalási ítélet meghozatalának ezekben a felelősségátviteli esetekben sincs semmi akadálya. Abból, hogy a felelősségátvitel hatályos eseteinél a tag elleni perindításra már csak a társaság megszűnése után, illetve egyes esetekben a felszámolási eljárás során van lehetőség, következik, hogy a tag és a társaság együttes perlése fogalmilag kizárt.

Ha a felelősségátvitel egyes esetköreinek egymáshoz való viszonyát vizsgáljuk, úgy azt állapíthatjuk meg, hogy a Gt. 50. § szerinti eset tekinthető a felelősségátvitel „általános” tényállásának, hiszen itt a joggal való visszaélést megvalósító tagi magatartás körülírásán valamint azon túl, hogy megszűnt társaság ki nem elégített kötelezettségeiért való felelősségről van szó, nincs más speciális törvényi tényállási elem. Ehhez képest az összes többi tényállás „speciális”, mert különböző feltételek fennálltához köti a felelősség megállapíthatóságát. Ilyen a tag társaságbeli részesedésének (befolyásának) a mértéke, valamint ezen felül a Ctv. és Cstv. szerinti esetekben a kielégítetlenül maradt társasági tartozások mértéke, és a társaság megszűnésének a módja. Ilyen értelemben tehát a felelősségátvitel többi esete a Gt. 50. § szerinti felelősség speciális eseteként is felfogható.

A Gt. 50. § szerinti esetet kivéve az összes többi tényállás lényegében konzernjogi alapú, a jogalkotó által értékelt befolyás mértéke azonban más a Gt. 54. § (2) bekezdésénél (a Gt. 52. § szerinti minősített többségű befolyás) és más a Ctv-, Cstv-beli eseteknél (Ptk. 685/B § szerinti többségi befolyás).

Az egyes felelősségátviteli esetek tényállási elemei adott esetben át is fedhetik egymást. Így például nem kizárt, hogy a felperes hitelező mind a Gt. 50. §-át, mind pedig az 54. § (2) bekezdését megjelöli az uralkodó taggal szembeni kártérítési keresete jogcímeeként, hiszen ugyanaz a tagi magatartás elvileg megvalósíthatja a 50. § szerinti „a társasági vagyonnal sajátjaként való rendelkezést” és az 54. § (2) bekezdés szerinti „tartósan hátrányos üzletpolitika folytatását” is. Az említett átfedés akkor fordulhat elő, ha a Gt. 54. § (2) bekezdés szerinti per megindítására is már a társaság megszűnését követően kerül sor, amire a Cstv. 63. § (2) bekezdés 90 napos jogvesztő határidőn belül már lehetőséget ad. (Következésképpen a BH 2005/5/187. számú eseti döntésben kifejtettek – ami szerint a két tényállás időben kizárja egymást és így ugyanazon személlyel szemben nem alkalmazhatóak – már nem minden esetben helytállóak, hanem

inkább a BDT 2005/4/49. számú döntés helyeselhető, amely kifejti, hogy a két jogszabályhely tényállási elemei nem választhatóak el mereven egymástól.)

3.) A FELELŐSSÉGÁTVITELI SZABÁLYOK KÖVETKEZETLENSÉGEI, ANOMÁLIÁI.

A területi korlátok nem teszik lehetővé az egyes felelősségátviteli esetek teljeskörű tárgyalását így csak arra van módom, hogy példálózó jelleggel megemlítek néhány olyan szabályozásbeli ellentmondást, anomáliát, következetlenséget, ami ha lenne e tényállásoknak bírói gyakorlata, valószínűleg problémákat okozna.

- a) A Gt. 50. § (1) bekezdés szövegének strict értelmezése mellett a felelősség a visszaélés mértékétől függetlenül korlátlan, vagyis a megszűnt társaság valamennyi ki nem elégített kötelezettségéért fennáll. Valójában azonban álláspontom szerint a kártérítés általános szabályaiból következően az okozati összefüggés is vizsgálendő (szerintem, erre utal az 50. § (2) bekezdésében az „ezáltal” szócska). Egy példán érzékeltetve: azon az alapon, hogy a tag egymillió forint erejéig sajátjaként rendelkezett a társaság vagyonával nyilván nem tehető felelőssé százmillió forint objektíve keletkezett társasági kötelezettségért.
- b) A Gt. 50. § (2) bekezdésében a kifelé, a hitelezők felé fennálló felelősséget megalapozó magatartásként szerepel a „13. § (4) bekezdés szerinti eset”, ami nem tűnik kellően átgondoltnak, hiszen a 13. § (4) bekezdés szerinti felelősség (vagyis az apportot szolgáltató tag felelőssége az apport értékéért, valamint az apport túlértékelt elfogadásáért fennálló tagi felelősség) alapesetben befelé, a társaság felé fennálló felelősség. Felvethető kérdés, hogy mi a két irányban is fennálló felelősség egymáshoz való viszonya: vajon a Gt. 50. § alapján a hitelező felé csak akkor áll fenn a tag felelőssége a 13. § (4) bekezdés szerinti magatartásért, ha ezt a társaság még nem érvényesítette vele szemben, vagy a tagi felelősség „halmozódásáról” van szó? (Szerintem az előbbi a helyes álláspont.) Nem volt figyelemmel a jogalkotó az okozati összefüggés kérdéseire sem, mert míg a 13. § (4) bekezdés szerinti felelősség az apport túlértékeléséből származó károkért áll fenn, addig az 50. § (2) bekezdésből szigorú értelmezés mellett úgy tűnne, mintha a 13. § (4) bekezdés szerinti túlértékelés megállapíthatósága objektíve megalapozná a megszűnt társaság valamennyi ki nem elégített

- kötelezettségéért való korlátlan felelősséget, holott ez valójában nincs így, hiszen a túlértékelés mértékét meghaladó, az e magatartással okozati összefüggésben nem álló károkért nyilván nem állhat fenn ez a felelősség.
- c) A Gt. 50. § (3) bekezdés kifejezetten kimondja, hogy az 50. § szerinti felelősségátviteli eset a betéti társaság kültagjára is vonatkozik. Ugyanakkor a Ctv. 93. § (1)-(2) bekezdések és Cstv. 63/A. § szerinti esetek nem vonatkoztathatóak a bt. kültagjára, mert a Ptk. 685/B. § szerinti többségi befolyás csak „jogi személyben” állhat fenn.
- d) A Gt. 54. § (2) bekezdés konszernjogi felelősségi szabálya és az azt lényegében megismétlő Cstv. 63. § (2) bekezdés között van néhány zavaró eltérés. A legfontosabb ilyen eltérés a perindítási határidő szabályozása, mert amíg a Gt. 54. § (2) bekezdés értelmében a pert csak a „felszámolási eljárás során” lehet megindítani, addig a Cstv. 63. § (2) bekezdés szerint a per 90 napos jogvesztő határidőn belül még az ellenőrzött társaság megszűnése után is megindítható. A másik ilyen eltérés a Cstv. 63. § (2) bekezdés és a Gt. 54. § (2) bekezdés között az hogy az előbbi kifejezetten utal az egyszemélyes gazdasági társaság felszámolása esetében az egyedüli tag felelősségére, míg az utóbbi nem szól erről. A Gt. 284. § (5) bekezdés részvénytársaságnál utal rá, hogy az egyszemélyes részvénytársaság (ami fogalmilag zrt.) részvényesének a felelősségére alkalmazni kell a Gt. 54. §-át, korlátozt felelősségű társaságnál azonban hasonló utaló szabály nincs, aminek következtében nehéz eldönteni, hogy az egyszemélyes kft. egyedüli tagjára kiterjed-e a tartósan hátrányos üzletpolitika folytatása miatti konszernjogi felelősség. Véleményem szerint mindenképpen kiterjed, csak nem a Gt. 54. § (2) bekezdés, hanem a Cstv. 63. § (2) bekezdés a felelősséget megalapozó jogszabályhely. (Az, hogy a Gt. az egyszemélyes kft.-nél nem tartalmaz ugyanolyan utaló szabályt, mint az egyszemélyes rt.-nél szerintem csak jogalkotói figyelmetlenség következménye. Az 1997. évi Gt. 173. § (3) bekezdése szerint is fennállt az egyszemélyes kft. tagjának a konszernjogi felelőssége, kivéve azt az esetet, amikor az alapító okiratban eleve korlátlan felelősséget vállalt a társaság tartozásaiért.)
- e) Számomra következetlennek tűnik, hogy a Gt. 54. § (2) bekezdés miért csak a felszámolási eljárás során, a Cstv. 63.§ (2) bekezdés pedig, ezen túl még egy 90 napos jogvesztő határidőn belül engedi meg a perlést, mi-

közben a többi felelősségátviteli esetről nincs perindítási határidő és az igényérvényesítésnek csak az elévülés szab korlátot.

- f) Ugyancsak több indokolatlan szabályozásbeli eltérés található a Ctv. 93. § (1)-(2) bekezdések valamint a Cstv. 63/A § szerinti tényállások között. Míg a Ctv. szerinti esetekben csak az adós cég törlését követően indíthat pert a hitelező, amiből következően ez marasztalási per lesz (dacára annak, hogy a törvény a felelősség „megállapításáról” beszél) addig a Cstv. 63/A. § szerinti esetben a per már a felszámolás kezdő időpontjától megindítható (amiből következően az ilyen per még csak „feltételes marasztalásra” irányulhat) és azt a hitelezőn kívül a felszámoló is megindíthatja. Indokolatlan szabályozásbeli eltérés az is, hogy míg a Ctv. 93. § (1)-(2) bekezdés szerinti esetekben a cég törlésekor kell fennállnia a saját tőke 50 %-át meghaladó ki nem elégített tartozásnak, addig a Cstv. 63/A. § az ilyen mértékű tartozás meglétét a felszámolás kezdő időpontjában követeli meg és annak nem tulajdonít jelentőséget, hogy végül milyen mértékű hitelezői követelés marad kielégítetlenül. Mindhárom tényállásnál kérdésként vehető fel az is, hogy ha az ilyen mértékű tartozás megállapítható, akkor a korlátlan felelősség alapján a saját tőkét akár sokszorosan meghaladó tartozásért is fennáll-e a tag (volt tag, részvényes) felelőssége? Mivel álláspontom szerint (lásd. részletesen az 5. pont alatt) a felelősségátviteli esetek voltaképpen deliktualis kárfelelősségi tényállások, az okozati összefüggés kérdését nem lehet figyelmen kívül hagyni.

4.) FELELŐSSÉGÁTVITEL BÍRÓI ÍTÉLET ALAPJÁN, ILLETVE DELIKTUÁLIS KÁRFELELŐSSÉGI ALAPON

A bírói gyakorlatban felmerült a kérdés, hogy a tagi felelősséget a bíróság csak a felelősségátvitel valamelyik törvényi esetkörének a fennállta esetén állapíthatja meg, vagy lehetőség van bírói ítélettel történő felelősségátvitelre olyan esetben is, amikor egyik konkrét törvényi tényállás megvalósulása sem állapítható meg. A Szegedi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma a 2005. június 17-én megtartott kollégiumi ülésen egyhangúan elfogadta az 1/2005. számú kollégiumi ajánlást (közzétéve a BDT. 2005. évi 10. számában) amely szerint jogilag létező (működő) társaságok esetében törvényi rendelkezés hiányában is lehetőség van arra, hogy bírói ítélet a Ptk. alapvető rendelkezéseinek a megsértése címén átvigye a felelősséget a társaság tagjára. Az ajánlás szerint a jogi személlyel szer-

zódéses vagy szerződésen kívüli jogviszonyban álló harmadik személyek a jogi személyt terhelő polgári jogi következményeket nem csak a még létező jogi személlyel szemben érvényesíthetik, hanem közvetlenül annak tagjával szemben is, akkor „ha a tag a jogi személy elkülönült felelősségéből származó előnyökkel, az ebből eredő jogosultságaival szándékos magatartással súlyosan visszaélt”. A jogi személy és a tag felelőssége ilyen esetben egyetemleges. Az ajánlás szerint a jóhiszeműség és tisztesség alapelveibe, valamint a joggal való visszaélés tilalmába ütköző kirívóan súlyos szándékos visszaélések adnak kivételesen alapot a felelősségátvitelre. Az ajánlás a Ptk. ezen alapvető rendelkezéseinek a sérelmét felelősséget megalapozó jogcímnak tartja. Hangsúlyozza, hogy nem deliktális károkozás a felelősség alapja, hanem felelősségátvitelről van szó.

A tudományos igényességgel kidolgozott ajánlás céljával – nevezetesen azal, hogy még működő társaság mellett is megállapítható legyen a joggal való visszaélést megvalósító tag közvetlen felelőssége – maximálisan egyetértek, hiszen a hatályos felelősségátviteli tényállások meglehetősen szűk körűek (csak a társaság megszűnését követően adnak lehetőséget a felelősségátvitelre) és könnyen kijátszhatóak.

Mégis az ajánlást aggályosnak tartom, mert álláspontom szerint felelősségátvitel (mint az elválasztás elvének a főszabálya alóli kivétel) csak kifejezett törvényi rendelkezésen alapulhat, annak hiányában pusztán bírói ítéleten nem. Ez ugyanis jogbizonytalansághoz vezetne. A magyar társasági jogban a jogalkotó már tételesen meghatározta a felelősségátvitel eseteit és kifejezetten csak a már megszűnt társaság kötelezettségeiért állapított meg tagi felelősséget. Ezt követően a bírói gyakorlat már nem terjesztheti ki a felelősségátvitelt a még működő társaságok eseteire. Ilyen „jogfejlesztő” bírói gyakorlatra csak addig lett volna lehetőség, amíg nem voltak a felelősségátvitelnek törvényi tényállásai. Azt, hogy a felelősségátvitel csak törvény kifejezett rendelkezésein alapulhat, kimondja maga a Gt. is, amikor a kft. illetve az rt. definíciói kapcsán (111. § (1) bek. és 171. § (1) bek.) úgy fogalmaz, hogy e társaságok kötelezettségeiért „törvényben meghatározott kivétellel” a tag (részvényes) nem felel. [Ezen túlmenően a készülő Ptk. szerint is „törvény eltérő rendelkezése hiányában” érvényesülő főszabály lesz az, hogy a jogi személy tagja nem felel a jogi személy tartozásaiért (2:46. § (3) bekezdés)].

A Ptk. alapelveinek a sérelme véleményem szerint önmagában nem jelenthet önálló felelősségi jogalapot. Hiszen ha ez így volna voltaképpen nem is lenne

szükség külön felelősségi szabályokra, mert minden felelősségi kérdés eldönthető lenne az alapelvek alapján. Ugyanakkor a joggal való visszaélést megvalósító magatartás – éppen a Ptk. 5. §-ba foglalt jogszabályi tilalom folytán – jogellenes és ha kárt okoz deliktualis kárfelelősséget megalapozhat. Álláspontom szerint az ajánlás szerinti esetekben (tehát amikor a tagok a társaságot – többnyire bűncselekményt is megvalósító módon – a jogrenddel ellentétesen kifejezetten a hitelezők megkárosítását célozva működtetik, vagy látszólag a társaság nevében eljárva ténylegesen a vagyoni előnyöket a saját magánvagyonuk javára vonják el) nem a Ptk. alapelveinek a sérelmére alapított felelősségátviteli címén, hanem a Ptk. 339. § (1) bekezdés szerinti önálló deliktualis kárfelelősség jogcímén lehet csak megállapítani a tagok felelősségét. (Ezt tette a Legfelsőbb Bíróság is a BH. 1999/10/465. számon közzétett döntésében amikor – alkalmazható felelősségátviteli tényállás még nem lévén – a kft.-t bűncselekménysorozat elkövetésére felhasználó tag felelősségét a Ptk. 5. § felhívása mellett a Ptk. 339. §-ára alapította.) A tag Ptk. 339. § (1) bekezdés szerinti felelősségét olyan esetekben tartom megállapíthatónak, amikor a tag részéről megvalósul egy olyan „többletmagatartás” (ez legtöbbször, – de nem feltétlenül – egy önérdekű bűncselekmény elkövetése), amely a tagot mintegy önálló károkozó jogalannyá minősíti. (Ilyen a kft.-tag Ptk. 339. § (1) bekezdés szerinti felelősségét megalapozó „többletétnyállás”, önálló károkozó magatartás meglétét vizsgálta a Legfelsőbb Bíróság a BH 2001/3/113. számon közzétett ítéletében is.) A tag részéről a társaság elkülönült felelősségével a saját javára való szándékos visszaélés, ha ez harmadik személynek kárt okoz olyan „többletmagatartás”, amely kárkötelmet keletkeztet a tag és a harmadik személy között. Ezáltal a tag magatartása már nem csak a társaságnak „tudható be”, hanem magának a tagnak is, vagyis a tag magatartása (legyen az ugyanazon, vagy két különböző magatartás) két jogalany felelősségét is megalapozza. Egy – a kollégiumi ajánlásban is megemlített – fiktív példán szemléltetve: ha a a pénzszállítást végző őrző-védő kft. tagja eltulajdonítja a kft.-re bízott pénzt, akkor ez a tagi magatartás a megbízóval szemben egyrészt megvalósítja a társaság szerződésszegés címén fennálló felelősségét, ugyanakkor azonban a tag Ptk. 339. § (1) bekezdés szerinti, a bűncselekménnyel okozott kárért fennálló felelősségét is. Vagy egy másik példa: A kft.-nek a felvett vételárelőleg ellenében árut kellene szállítania, amely kötelezettségének azért nem tud eleget tenni, mert a tag a vételárelőleget elsikkasztja. A károsult a kft.-vel szemben szerződésszegés címén érvényesíthet

igényt, a taggal szemben pedig a Ptk. 339. § (1) bekezdés alapján. (Az említett esetekben a társaság kontraktuális és a tag deliktuális felelőssége egymással egyetemleges is lehet.)

Természetesen ugyanezekben az esetekben a tag felelőssége megkonstruálható lenne a kollégiumi ajánlás szerinti felelősségátvitel jogintézményével is, ehhez azonban külön törvényi tényállásra volna szükség. A „végeredmény” tehát voltaképpen ugyanaz, hiszen- álláspontom szerint – a felelősségátvitel törvényi esetkörei is deliktuális kárfelelősségi tényállások, ilyen kifejezett tényállás hiányában azonban a Ptk. 339. § (1) bekezdését kell segítségül hívni. Az eddigi – nem túl nagy számú – perekben egyébként tapasztalható, hogy a felperesek a felelősségátviteli tényállás (pl. 1997. évi Gt. 296. § (1) bekezdés, 56 § (3)-(4) bekezdések) mellett másodlagosan a Ptk. 339. § (1) bekezdését is megjelölik keresetük jogcímeként.

A készülő új Ptk. is a deliktuális kárfelelősség jogintézményével fogja megoldani azt a helyzetet, amikor a tag a tagsági viszonyával szándékosan visszaélve okoz harmadik személynek kárt. A tervezet szerint, ha a vállalkozás tagja a tagsági viszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a károsulttal szemben a vállalkozás a felelős. Egyetemlegesen felel a vállalkozással a tag, ha a kárt szándékos magatartással a tagsági viszonyával visszaélve okozta. (Tervezet 5:522. §).

Az új Ptk. tehát egyrészt nagyon helyesen a jogi személy tagja tekintetében is tételes jogi szabályba foglalja majd a „szigorú elválasztás” főszabályát, másrészt viszont a jogi személyiséggel való visszaélést megvalósító jogellenes tagi magatartások esetén kivételesen át is töri a főszabályt és még létező, működő vállalkozás mellett is megállapítja a tag jogi személlyel egyetemleges közvetlen felelősségét. Az új Ptk. 5:522. § hivatkozott szabálya igen széleskörű és rugalmas felelősségátviteli tényállás lesz, hiszen annak egyetlen eleme a tagsági viszonnal való szándékos visszaélés lesz. (Egy ilyen generális felelősségátviteli tényállás könnyen „kiüresítheti” feleslegessé teheti a hatályos társasági jogi felelősségátviteli tényállásokat.)

5.) A MÖGÖTTES FELELŐSSÉG FOGALMA ÉS VISZONYA A FELELŐSSÉGÁTVITEL JOGINTÉZMÉNYÉHEZ

Végezetül csak felvetni és nem feltétlenül megválaszolni szeretném az a kérdést, hogy mögöttes felelősségnek minősíthetők-e a felelősségátvitel hatályos

társasági jogunk szerinti esetei. Ahhoz, hogy a kérdésfeltevés értelmezhető legyen, először azt kell leszögezni, hogy mit értünk mögöttes felelősség alatt. A mögöttes felelősség fogalmát, lényegi vonásait általános jelleggel tételes jogszabály nem határozza meg (mindössze a Gt. használja ezt a fogalmat egyetlen helyen: a 97. § (2) bekezdésében a kkt-tagok felelőssége kapcsán) így alapvetően jogtudományi, jogirodalmi fogalomról van szó, amelynek nincs egzakt meghatározása, azt nem mindenki ugyanabban az értelemben használja. A Legfelsőbb Bíróság azonban 2007. évben jogegységi határozatot hozott a mögöttes felelősségről (1/2007.PJE., BH 2007/5.) ezért célszerű, ha az ott meghatározott fogalomból indulunk ki. A jogegységi határozat rendelkező része a mögöttes felelősség fogalmi körében a következőket mondja ki: „A mögöttes felelősség olyan járulékos jellegű, másodlagos, közvetett helytállási kötelezettség, amely alapulhat szerződésen (pl. szerződéses egyszerű kezesség) vagy törvény rendelkezésén (pl. törvényi kezesség, valamint a mögöttes felelősség egyéb törvényi esetei)”. „A mögöttesen felelős ugyanazon kötelezettség teljesítéséért felel mint a főkötelezett”. Az indokolás szerint: „A mögöttes felelős helytállási kötelezettsége nem önálló felelősség, a mögöttes felelős nem a saját, hanem a főkötelezett kötelezettségéért köteles helytállni. A mögöttes felelősséggel a törvény nem a követelést „többszörözi” meg, hanem a követelésért helytállni tartozók körét. A mögöttes felelős tehát ugyanazért a követelésért felel, mint a főkötelezett, vele szemben a követelés jogcíme is ugyanaz, mint a főkötelezettel szemben”.

A „mögöttes felelősség egyéb törvényi esetei” –ként a jogegységi határozat a közkereseti és betéti társaság tagjainak valamint az egyesülés tagjainak a felelősségét, továbbá az 1988. évi Gt. 328. § (2) bekezdés szerinti konszernjogi felelősséget nevezte meg, leszögezve, hogy hatálya csak ezekre a felelősségi alakzatokra terjed ki. Ezt azonban azzal indokolta a Legfelsőbb Bíróság, hogy a jogegységi határozat tárgyául szolgáló elévülési kérdéseket illetően a konkrét perekben eddig csak ezekkel kapcsolatban merült fel a joggyakorlat egysége biztosításának a szükségessége. Ezáltal a Legfelsőbb Bíróság nyitva hagyta azt a lehetőséget, hogy a jogegységi határozat hatálya utóbb esetleg más felelősségi esetekre – így az 1997. évi Gt-beli, valamint a hatályos társasági jogunk szerinti felelősségátviteli esetekre – is vonatkoztatható legyen. A jogirodalomban már van is ilyen álláspont: Dr. Török Tamás szerint „az 1/2007. PJE számú jogegységi határozatban kifejtettek a hatályos Gt-ben, Ctv-ben és Cstv-ben rögzített konszernjogi felelősségi alakzatokra is irányadónak tekinthetők”. (Felelősség

a társasági jogban HVGORAC 2007. 79. oldal.) A bírói gyakorlat még nem szembesült a jogegységi határozat hatályos felelősségátviteli esetekre való alkalmazhatóságának a kérdésével, mert a csekély számú ilyen tárgyú perben az elévülés kérdése még nem merült fel; az azonban bármikor megtörténhet.

Ha a felelősségátvitel hatályos társasági jogunk szerinti eseteit is mögöttes felelősségnek tekintenénk, akkor ezekben az ügyekben az elévülés kérdését a jogegységi határozat alapján a következő elvek szerint kellene megítélni: az egyazon követelés elévülése ugyanazon időpontban kezdődik, mind a főkötelezettel, mind a mögöttesen felelőssel szemben, utóbbi esetben azonban a behajthatatlanság igazolt megállapíthatóságáig nyugszik, így a jogosult az elévülés nyugvásának megszűntétől számított egy éven belül érvényesítheti igényét a mögöttes felelőssel szemben.

A felelősségátvitel hatályos eseteit járulékos jellegű mögöttes felelősségnek tekintő álláspontnak az elévülés mellett lenne egy másik – talán még fontosabb – következménye is, nevezetesen az, hogyha a tag ugyanazon jogcímen köteles helytállni, mint a társaság, akkor ebből következően az ellene indított perben annak ellenére is vitathatná a követelés fennálltát, hogy a felszámoló elismerte azt.

A felelősségátvitelt is mögöttes felelősségnek tekinti a Szegedi Ítéltábla előbbiekben már említett 1/2005. (VI.17.) számú (tehát a jogegységi határozatnál korábbi) kollégiumi ajánlása (BDT 2005/10.), valamint több eseti döntése is (pl. BDT 2005/4/49.). Az 1997. évi Gt. hatálya alatt elfogadott ajánlásban kifejtett érvelés szerint: „A korlátozott felelősség áttörése – a Gt-ben tételesen szabályozott, továbbá a polgári jogi alapelvek kirívó sérelme miatt említett esetekben egyaránt – mögöttes felelősség: a tag nem a saját, hanem a társasága tartozásaiért köteles helytállni annak ellenére, hogy a harmadik személy hitelezővel nem ő, hanem a társaság volt jogviszonyban. A felelősségátvitel lényege, amint arra elnevezése is utal, hogy a hitelező követelésének jogcímét nem változtatja meg, hanem a kötelezett társaság helyébe, illetve mellé belép a tag és – magánvagyonra terhére – az eredeti jogcímen köteles helytállni, annak minden jogkövetkezményével együtt (esedékesség, elévülés, biztosítékok stb.).”

A másik lehetséges álláspont a felelősségátvitel 1997. évi Gt-beli, valamint hatályos társasági jogunk által szabályozott eseteit nem járulékos jellegűnek tekinti, hanem önálló (sui generis) deliktuális kártérítési kötelezettségként fogja fel. Mivel a magam részéről ezt az álláspontot tartom helyesnek, megkísér-

lem az ezt támogató érvek kifejtését. Abból indulok ki, hogy a felelősségátvitel mint cél többféle jogi konstrukcióval is elérhető, így megvalósítható a mögöttes felelősség jogi eszközével is. A felelősségátvitel és a mögöttes felelősség ily módon részben (de csak részben, bizonyos területeken) egymást átfedő fogalmak. A korlátlan mögöttes tagi felelősség társasági jogi esetein (kkt-tag, bt-beltag, egyesülés tagjának korlátlan felelőssége, közös vállalat tagjának egyszerű kezesi felelőssége) kívül (amelyek csak tágabb értelemben jelentenek „felelősségátvitelt”) ez a helyzet a „valódi” (tehát korlátozott tagi felelősségű társasági formáknál megvalósuló) felelősségátvitelnek azon eseteinél, ahol a jogalkotó még működő, létező társaság mellett teszi objektív alapon mögöttesen felelőssé a tagot. Erre példa az 1988. évi Gt. 328. § (2) bekezdés konszernjogi felelősségi szabálya, amely önmagában a közvetlen irányítási pozíció alapján tette felelőssé a tagot. (Az e szabály szerinti konszernjogi felelősség tehát nem korlátozódott azokra a tartozásokra, amelyek az utasítási jog tényleges gyakorlásával okozati összefüggésben keletkeztek. Lásd: BH 2005/1/22.) A még működő társaság melletti felelősségátvitel egyébként nem csak a mögöttes felelősség alkalmazásával történhet, hanem a tag önálló kárfelelősségi alapon közvetlenül a társasággal egyetemlegesen is felelőssé tehető. Ilyen, eredményében felelősségátvitelt jelentő megoldás lesz az új Ptk-ban a deliktualis kárfelelősség körében az 5:522. §.

Az 1997. évi Gt. szerinti, valamint a hatályos társasági jogunk (Gt., Ctv., Cstv.) szerinti felelősségátviteli esetek azonban mind olyanok, hogy a tag felelőssége már csak akkor áll be, amikor a társaság már megszűnt. (Ez még akkor is így van, ha egyes esetekben a törvény lehetőséget ad a korábbi, a felszámolási eljárás alatti perlésre, mert a taggal szembeni végrehajtást is lehetővé tevő tényleges felelősség anyagi jogi előfeltétele az, hogy a társaság megszűnését követően kielégítetlen hitelezői követelések maradjanak.) Ha a mögöttes felelősséget járulékos jellegű olyan másodlagos, közvetett felelősségként fogjuk fel, ahol egyszerre kell léteznie egy főkötelezettnek és egy mögöttesen felelős járulékos kötelezettnek, akkor a felelősségátvitel ezen esetei nem tekinthetők mögöttes felelősségnek, hiszen a társaság és a tag felelőssége nem egyidejűleg áll fenn. Időben egymástól elváló felelősségek esetén véleményem szerint a járulékoság nem értelmezhető. Ezekben az esetekben tehát elsődleges, önálló tagi felelősségről van szó. [A felelősségátvitel hatályos esetei tehát legfeljebb csak olyan

értelemben tekinthetők „mögöttes” felelősségnek, hogy a tag felelőssége időben csak a társaság helytállását (pontosabban annak hiányát) követően áll be.)

A mögöttes felelősség és a felelősségátvitel hatályos társasági jogunk szerinti esetei között a másik lényeges különbséget a felelősség alapján látom. Ha ugyanis a felelősséget szűkebb értelemben valamely jogellenes magatartás jogkövetkezményeként, szankciójaként fogjuk fel, akkor a mögöttes felelősség voltaképpen nem is felelősségi alapú, hiszen itt egy objektív helytállási kötelezettségről van szó, ami a törvény rendelkezése folytán önmagához a tagi minőséghez, a tagi státuszhoz kapcsolódik. A tag részéről ugyanis nincs szükség egy felelősséget megalapozó jogellenes és vétkes magatartásra, a tag részéről nincs önálló cselekvőség – kötelezettségszegés, hanem a törvény mintegy eleve a tagnak „tudja be” azt, hogy a társaságtól mint főkötelezettől a hitelezői követelés nem volt behajtható.

A felelősségátvitel hatályos társasági jogunk szerinti esetei ezzel szemben felelősségi alapúak, szankciós jellegűek, mert a jogalkotó a tagot a saját jogellenes és felróható magatartása – a korlátozott felelősséggel való visszaélés – miatt teszi felelőssé a társaság kötelezettségeiért. A felelősségátvitel alapja tehát egy sui generis deliktualis kárfelelősség, ahol a hitelező és a tag között a károkozás ténye keletkeztet kötelmi jogviszonyt. A tag részéről a felelősséget megalapozó jogellenes és felróható magatartás abban áll, hogy megghiúsította azt, hogy egy másik jogalany (a társaság) megfizesse a tartozását. Az e magatartással okozati összefüggésben álló kár az az összeg, amilyen mértékben a hitelező követelése kielégítetlenül maradt. A tag felelőssége tehát nem járulékos jelleggel az alapjogviszonyért áll fenn (tehát a tag nem ugyanazon követelésért ugyanazon a jogcímen felel, mint a társaság), hanem a tag kártérítési jogcímen felel az alapjogviszonytól már elszakadt kárért.

Ebből következik az a fontos különbség is, hogy míg mögöttes felelősségnél a tag a társaság helyébe lépve annak valamennyi kötelezettségéért helytállni tartozik, addig a deliktualis kárfelelősségi tényállásként felfogott felelősségátvitelnél a tag nem lép a társaság helyébe, hanem felelőssége csak azokért a ki nem elégített tartozásokért áll fenn, amelyek a felróható magatartásával okozati összefüggésben állnak. A hitelező taggal szembeni igénye tehát egy önálló kártérítési igény, aminek következtében a tag a vele szemben indított perben már nem teheti vitássá az alapkövetelést, amelynek ugyanakkor a felszámolási eljárásban szabályszerűen bejelentett, még el nem évült követelésnek

kell lennie, mert csak ez alapozza meg a hitelezői minőséget. (Aki a társasággal szemben a követelését a Cstv. szerinti egyéves jogvesztő határidőn belül nem érvényesítette a felszámolási eljárásban, az természetesen a taggal szemben sem léphet fel felelősségátvitel jogcímén. De ennek az indoka nem az – mint mögöttes felelősségnél –, hogy a járulékosság folytán a jogvesztés a taggal szemben is bekövetkezett, hanem egyszerűen az, hogy az ilyen megszűnt követelés jogosultja nem minősül hitelezőnek, már pedig a taggal szemben felelősségátvitel jogcímén csak hitelező léphet fel.)

Ami az elévülést illeti a kár a hitelezői követelés kielégítetlenül maradása, így annak bekövetkezte, esedékessége fogalmilag nem lehet korábbi, mint a behajthatatlanság megállapítása. Ez ugyan adott esetben korábbi időpont is lehet, mint a társaság megszűnése, a törvény azonban valamennyi esetben a felelősség egyik anyagi jogi előfeltételül szabja a társaság megszűnését. Ezért tehát a társaság megszűnte előtt nem az anyagi jogi igény elévülésének a nyugvásáról van szó, hanem arról, hogy az elévülés még meg sem kezdődött. Ilyen felfogás mellett a felelősségátvitelre alapított igényekre az 1/2007. PJE számú jogegységi határozatban kifejtettek nem irányadóak, hanem az ilyen igények a taggal szemben a társaság megszűnésétől számított öt éves általános elévülési időn belül érvényesíthetőek. (Kivétel a Gt. 54. § (2) bekezdés és Cstv. 63. § (2) bekezdés szerinti konszernjogi felelősség esete, ahol jogvesztő perindítási határidő zárja le az igényérvényesítést.) A felelősségátvitelre alapított igények a megszűnt társaság kötelezettségeiért való felelősség általános szabályához (korlátozott tagi felelősségi formákról lévén szó a Gt. 68. § (3) bekezdéshez) képest speciális tényállások, így a 68. § (1) bekezdés szerinti öt éves jogvesztő határidő itt nem jön figyelembe. A mögöttes felelősség és a felelősségátvitel jogintézményeinek egymáshoz való viszonyát a bírói gyakorlatnak kellene majd tisztáznia, a meglehetősen kisszámú ilyen tárgyú per azonban mindeddig nem adott erre alkalmat.

A KFT-VEL KAPCSOLATOS JOGALKALMAZÁSI PROBLÉMÁK

Tisztelt Hölgyeim és Uraim !

I. Előadásom első részében a kft. szabályainak legutóbbi lényeges módosulásával összefüggésben beállt helyzet rövid elemzését kísérem meg, majd néhány, a kft. szabályaival kapcsolatos jogalkalmazási problémára térek ki.

A 2006. évi IV. törvénnyel megállapított társasági törvény (a Gt.) 2006. július 1-jétől hatályos szövege – noha sok szempontból „fellazította”, a felek akaratától tette függővé a korlátolt felelősségű társaság addig kogens szabályait, a Gt. vonatkozó fejezete és a megfelelően alkalmazandó általános társasági jogi előírások mégis logikusan felépített, koherens szabályozást adtak, melyek kellően igazodtak a magyar viszonyokhoz.

A 2007. évi LXI. törvénnyel (a Ctvn.-nel) 2007. szeptember 1-jétől hatályba lépett változások példátlanul gyors és alapvető módosulásokat hoztak nemcsak a cégjogi szabályozásban, hanem a kft-re irányadó anyagi jogi előírásokban is. Ezek a – véleményem szerint elsietetten meghozott – törvénymódosítások összemoszák az egyes társasági formák szabályozásait, azokat szükségtelenül közelítik egymáshoz és – egybevetve ezen szabályokat a Ctvn.-nel és az ahhoz fűződő további törvényi és miniszteri rendeleti szintű normákkal – a piacra lépés megkönnyítése, gyorsítása és az ország társasági jogi versenyképessége fokozásának égisze alatt meglehetősen kétes eredményre is vezethet.

A Gt. 114. § (1) bekezdése a fenti időponttól 500.000. Ft-ra csökkentette a törzstőke-minimumot, ezzel (a tulajdonosok mögöttes helytállási kötelezettségének fokozása nélkül) a jegyzett tőkét lényegében súlytalanná tette. Miután a Gt. 114. § (4) bekezdését a Ctvn. érintetlenül hagyta, továbbra is fennmaradt az a szabályozás, amely a törzsbetétek legkisebb mértékét 100.000.Ft-ban határozza meg. Ez az érték a milliós nagyságrendű törzstőkéhez igazodott, az 500.000. Ft-os jegyzett tőkénél kevésbé alkalmazható, ezt mutatja, hogy a gyakorlatban közel évtizede eltűnt hiánypótlási okként újra felbukkant több esetben, hogy

a bejegyezni kért kft. törzsbetétei nem feleltek meg a fenti előírásoknak, illetve a törzsbetétek nem voltak tízezerrel maradék nélkül oszthatóak. Ezek természetesen kezdeti problémák voltak, mára nyilvánvalóan ritkábbá váltak, az azonban nagyon valószínű, hogy a törzstőke-minimumhoz képest viszonylag magas törzsbetét-minimum növelni fogja a közös tulajdonú törzsbetétek (üzletrészek) számát, és ez – figyelemmel az alábbiakban néhány vonatkozásban érintett jogalkalmazási gondokra – nem előnyös.

A Ctvn-nel bevezetett változások azonban az előbbieken ismertetett problémáknál jóval súlyosabbakat is keletkeztetnek. Attól tartok, hogy a jogalkotó arra irányuló igyekezete, hogy a vállalkozások piacra lépését megkönnyítse, társasági és cégjogunkat versenyképesse tegye, pyrrhusi győzelmet arat: kétségesse teszi a cégjegyzék közhiteles nyilvántartás jellegét (noha az államigazgatás valamennyi nagy rendszere erre épült), utat nyit a felelőtlen „ad hoc” vállalkozásoknak és elősegíti a cégek fantomizálódását. Állításomat alátámasztják a 2007. szeptemberében, illetve az azóta hatályba lépett új társasági jogi és cégjogi előírások.

A.) A piacra lépést egyszerűsíti, gyorsítja:

- A kft. (valamint az rt. és az nyrt.) jegyzett tőke minimumának leszállítása. [Gt. új 114. § (1) bek., 207. § (1) bek., 288. § (1) bek.]
- A Gt. 115. § (1) bekezdésének új szövege szerint a kft. törzsbetétek pénzbeli része felének előzetes pénzügyi befizetése már nem bejegyzési feltétel, az apport és a pénzbetét(rész) rendelkezésre állásáról elég, ha az ügyvezető a társasági szerződést készítő jogi képviselőnek nyilatkozik, befizetésre a bejegyzést követően kerül sor. [Gt. 115. § (1) bek., Ctv.¹ 30. § (5) bek., Ctv. 1. számú melléklet II.1.b) pontja]
- A székhely fogalmának megváltozása, bejegyzett iroda székhelykénti szerepeltetésének lehetősége, az ügyvéd által székhely-szolgáltatás biztosítása. [2007. évi LXIV. törvénnyel megállapított Ctv. 7. § (4) bek., Ctvn-nek megállapított Ctv. 7. § (1)-(2) bek., 7/A-B. §, 1998. évi XI. tv. (Üt.) 5. § (3) bek. h.) pontja, és 25/A. §; 49/2007. (XI. 14) IRM.r.]
- Kézbiztosított megbízott jogintézményének fakultatívvá tétele. [Ctv-nel módosított Ctv. 31. § (2) bek.]
- A kötelezővé vált elektronikus eljárással a címpéldány térvesztése, helyébe nem lép (véltétőleg anyagi okokból és az ügyfelek érthető kímélete miatt)

- a vezető tisztségviselők elektronikus aláírás biztosításának kötelezettsége. A személyazonosság és más törvényességi feltételek vizsgálata kizárólag a jogi képviselőre hárul, az egyszerűsített eljárásban a bejegyzés alapját képező cégiratok a bírósághoz, illetve bárki számára elérhető elektronikus cégnyilvántartásba be sem kerülnek. Ezzel [miután a hozzáférés módja kívülálló (üzleti partner, hitelező) számára nem tisztázott] a cégnyilvánosság is sérül. [Ctvn-nel módosított Ctv. 9. §, Ctv. 1. számú melléklet I. 7. c) pontja; Üt. (1998. évi XI. tv.) 27/B-27/E. §; a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. tv. (Kjtv.) 122. §; 128/A. §; Ctv. 48. §, Ctv.3. számú melléklet]
- A kötelezően közzéteendő céginformációk saját honlapon történő megjelenítésének lehetősége [Ctv. 21/A-B. §; 50/2007. (XI.14.) IRM rendelet.]
  - A tevékenységi kör, illetve az engedélyköteles tevékenységek cégjegyzéki szerepeltetésével kapcsolatos könnyítések és a TEÁOR nomenklátúra változásaival összefüggésben a közeljövőben várható változások. [Ctv. 24. § (1) bek. e) pontja, 29. § (2) bek. h) pontja, (2) bekezdésének és a 2. sz. melléklet I/2. pontjának hatályon kívül helyezése.]
  - A vállalkozás liberalizálását szolgálja a fentiekén kívül néhány olyan anyagi jogi szabály is, mint a Gt. 20. § (2) bekezdésének a Ctvn. 35. § (1) bekezdésével módosított szövege, amely bármely tárgykörben (így a számviteli törvény szerinti éves beszámoló elfogadásánál is) megengedi a legfőbb szerv tényleges összehívása nélküli határozathozatalt. Ilyen hatású a Gt. 2006. júliusától hatályos 13. § (2) bekezdésével meghatározott, minden gazdasági társaságra irányadóan az uniós normákhoz igazított apportszabály, amely már a kft-k tekintetében is megszünteti a korábbi szigorúbb feltételeket², továbbá az alapításkori apport-készpénz arány fakultatívvá tétele, a nem pénzbeli hozzájárulás szolgáltatásának tágabb időhatárokhoz kötése. [Gt. 114. §, 116. §]

B.) Változások

A fentiekben – a teljesség igénye nélkül – összeállított, a gazdasági társaságok, és különösen a kft-k alapítását, illetve működésének megkönnyítését egyszerűsítő szabályok ellentételeként a – jellemzően a Ctvn-nel, de néhány más jogszabály révén is – bevezetett változások a következők:

- A fizetőképességi nyilatkozat kötelezővé tétele, és annak előírása, hogy azt a cégbíróságra is be kell nyújtani. Lényeges különbséget azonban ez

a korábbi (2007. szeptember 1-je előtti) szabályozáshoz képest nem jelent, mert a vezető tisztségviselő a fizetőképességi nyilatkozattal kapcsolatos szabályszegésért továbbra is csak a társasággal szemben felel, felelőssége az általános vezető tisztségviselői előírásokon alapul, tehát a szabályozás liberalizálása ellenére a felelősségi szabályok ugyanolyanok, mint korábban voltak. Ha a Gt. 131. § (3) bekezdését elhagynánk, a vezető tisztségviselő az általános (Gt. 30. § szerinti) felelősségi szabály alapján is ugyanúgy felelősségre vonható lenne, a Ctvn-nel beiktatott Gt. 131. § (3) bek. új szövege tehát – lényegét tekintve – a Gt. 30. § tautológiája.

- Az egyes adótörvények módosításáról szóló 2007. évi CXXVI. tv. 306. - 307. § kiegészítette a Gt. 26. § (2) bekezdését a vezető tisztségviselők, 36. § (4) bekezdését pedig a felügyelőbizottsági tagok vonatkozásában, hangsúlyozva, hogy e tisztségviselők felelnek azokért a károkért is (a társasággal szemben), amelyek a számviteli törvény szerinti beszámoló, valamint a kapcsolódó üzleti jelentés összeállításával és nyilvánosságra hozatalával összefüggő számviteli előírások, illetve ellenőrzési kötelezettségeik megszegése folytán állt be. Erre a szigorúnak látszó új szabályozásra teljes egészében érvényes mindaz, amit az előző pontban taglaltam.
- Nem tekinthető az új és rendkívül liberális szabályozás ellensúlyának az a néhány szórványos jogszabályi rendelkezés sem, amely „tüneti kezelésként” egyes társasági – cégjogi szituációkra többletfeladatot, vagy többlet-céginformáció szolgáltatását írja elő. (Például a 2007. évi CXXVI. tv. a megszüntetési eljárás és a végelszámolás befejezését olyan adóügyi igazoláshoz köti, amely tanúsítja, hogy a megszűnő cégnek adó- és vámtartozása nincs, ellene adóhatósági eljárás nem folyik³; állami vagyronról szóló 2007. évi CVI. tv. 2007. október 12.-től kiegészítette a cégjegyzéket egy új cégadattal⁴, mely szerint a cégjegyzék valamennyi cég esetében tartalmazza az állam tulajdonosi jogait gyakorló szerv nevét és székhelyét, ha a cég tagja (tulajdonosa) a Magyar Állam. A jogi személlyel szemben alkalmazandó büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. tv. módosításáról szóló 2008. évi XXVI. tv. 2008. szeptember 1-jétől kezdődő hatállyal kiegészítette a Gt.-t⁵ és a Ctv.-t⁶, deklarálva, hogy nincs helye átalakulásnak (illetve átalakulás bejegyzésének), akkor sem, ha a büntetőügyekben eljáró bíróság vagy az ügyész a céget (cégbíróságot) arról értesíti, hogy a céggel szemben büntetőjogi intézkedés alkalmazására kerülhet sor.

Belátható, hogy a felsorolt megszorítások nem jelenthetik az igen gyors, és rendkívül könnyűvé vált cégalapítással felmerülő esetleges diszfunkciók ellentételezését. Túl azon, hogy a kellően elő nem készített, a még alig hatályba lépett kódexek „rajtaütésszerű” módosítása fokoza a jogalkalmazási gondokat és a jogbizonytalanságot, a cégalapítás csaknem teljes ellenőrizetlensége folytán a gazdaságra is károsan hathat. Nem állíthatom teljes bizonyossággal ennek bekövetkeztét (sőt, remélem, hogy félelmeim alaptalanok), de igen komoly esélyt látok a gazdasági állapotok fenti okból (is) bekövetkező rosszabbodására. A cégalapítással kapcsolatos ellenőrző funkciók áttelepíthetők olyan személyekre (például a jogi képviselőkre), akiknek ez egyébként nem volna feladatuk, sőt merem állítani: azzal kifejezetten ellentétes az eljárásbeli pozíciójuk; megnyugtató helyzetet azonban az eredményezhetne, ha emellett a regisztrációs feladatokkal agyonterhelt cégbíróság igen hatékony törvényességi felügyeletet volna képes gyakorolni a bejegyzésüket már elnyert cégek felett. A jelenlegi helyzetben azonban, amikor a bíróságra zúduló irreálisan rövid határidejű regisztrációs feladatok terhe mellett a törvényességi funkciók betöltésére a cégbíróságok képtelenek, nem látok esélyt. Pusztán remélem, hogy az igazságügyi kormányzat mielőbb felismeri a helyzet tarthatatlan, és a gazdaságra is igen káros voltát, és a szükséges korrekciókat elvégzi.

II. A kft-vel kapcsolatos jogalkalmazási kérdések közül elsőként egy olyan témát említek meg, amely a bírói gyakorlatban is – úgy tűnik – végre kielégítő eredménnyel nyugvópontra jutott.

Ismeretes, hogy a 2006. évi IV. törvénnyel megállapított Gt. [a továbbiakban Gt.] 13. § (2) bekezdése szerint a nem pénzbeli hozzájárulás bármilyen vagyoni értékkel rendelkező dolog, szellemi alkotáshoz fűződő vagy egyéb vagyoni értékű jog – *ideértve az adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelést is* – lehet. (Nem lehet azonban apportként figyelembe venni a tag munkavégzésre vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalását.)

A bírói gyakorlatban vitássá vált, hogy apportként figyelembe vehető-e a társaság által elismert tagi kölcsön, vagy sem, különös tekintettel a Gt. 118. § (1) bekezdésének azon előírására, amely kimondja: a tagok nem mentesíthetők a törzsbetét befizetése alól, és a társasággal szemben beszámításnak nincs helye. A fenti kérdésekben eljáró fellebbviteli bíróságok⁷ azonban több döntésben is

kimondták, hogy a tagi hitel éppolyan feltételek szerint apportálható, mint a kívülállóknak a társasággal szemben fennálló követelése. Egyrészt a Gt. (és a számviteli törvény sem) tilalmazza a tagi kölcsön apportálását, másrészt a Gt. 13. § (2) bekezdése kifejezetten nevesíti azokat a tagi szolgáltatásokat, amelyeket nem lehet apportálni, a tagi kölcsön átruházása pedig ezek között nem szerepel. A Fővárosi Ítéltábla kifejtette, hogy „A követelés (így a tagi kölcsön) átruházása nem minősül a társasággal szembeni beszámításnak, mivel a Ptk. 296. § szerint beszámítani csak egyenmű és lejárt követeléseket lehet, a tagi kölcsön és az érte nyújtott üzletrész pedig nem minősül egyenmű követelésnek. A tagi kölcsön pénzkövetelést testesít meg, míg a tagnak a vagyoni hozzájárulásának értéke után őt megillető üzletrésze alapján nem keletkezik a társasággal szemben az üzletrésze névértékével vagy értékével megegyező pénzkövetelése a Gt. szabályai szerint. A tag az üzletrésze értékéhez csak a Gt-ben szabályozott módon juthat hozzá.⁸

Számos – és az előbbieknél jóval nehezebb megítélésű – problémát vet fel a kft-üzletrész.

Az egyik igen neuralgikus kérdés az üzletrész kívülálló számára történő adásvétele [Gt. 123. § (2) bek.] esetén gyakorolható elővásárlási joggal kapcsolatos. A Gt. 125. § (1) bekezdése értelmében ugyanis az elővásárlási jog átruházása semmis. Kérdés azonban, hogy a Gt. 9. § (2) bekezdése értelmében a társasági törvény mögöttes joganyagának tekintendő Ptk. 373. § (4) bekezdésében foglalt „vevőkijelölési jogot” miként értelmezzük? A Ptk. hivatkozott szabálya ugyanis kimondja, hogy az elővásárlási jog átruházása – ha törvény eltérően nem rendelkezik – semmis, gazdálkodó szervezet azonban kijelölheti azt a személyt, aki e jog gyakorlására jogosult. A Fővárosi Ítéltábla 13. Gf. 40.056/2007/15. számú fellebbviteli döntésében kifejtette – és a magam részéről ezzel az állásponttal értek egyet⁹ –, hogy a Gt. az elővásárlásra jogosultak tekintetében taxatív és kötött sorrendet állít fel, amely mellett a Ptk. elővásárlási jogra vonatkozó szabályozásából csak azok a rendelkezések lehetnek irányadók, amelyek ezzel nem ellentétesek, a különös szabályozás ugyanis megelőzi az általános szabályozás alkalmazását. Ha a Ptk. hivatkozott normája alapján az elővásárlás jog gyakorlására jogosult gazdálkodó szervezet mint tag, a vásárlásra maga helyett más személyt jelölhetne ki, a Gt-ben foglalt kogens szabályozás ellenére egyetlen személy akarata határozná meg a társaságba tagként belépő kívülálló személyt, ami a Gt. szabályozásának rendjével és szabályozási céljával

ellentétben állna. Ha a tag ily módon gyakorolhatná elővásárlási jogát, akkor a társaság vagy a taggyűlés által kijelölt személy elővásárlási jogának gyakorlására már értelemszerűen nem kerülhetne sor. A Gt-szabályozás célja, hogy a kívülálló üzletrész-szerzését megelőzően a társaságnak, vagy a taggyűlés által kijelölt személynek módot adjanak az üzletrész megszerzésére, biztosítva ezzel a külső behatolás elkerülését, és megőrizve a tagok bizalmi viszonyon alapuló közös vállalkozását.¹⁰

A fenti fellebbviteli döntés érvelésével a vevőkijelölési joggal kapcsolatos részében a Legfelsőbb Bíróság Gfv.X.30.394/2007/18. számú felülvizsgálati határozata is egyetértett. Egyebek közt kimondta, hogy a Ptk-ban szabályozott kijelölési jog gyakorlása ellentétes lenne a Gt. szabályozási céljával, lehetővé tenné, hogy kívülálló személy a Gt-ben meghatározott elővásárlási jogosulti sorrend megkerülésével kerüljön be a társaságba. A Legfelsőbb Bíróság hangsúlyozta, hogy ... „a Gt. teljeskörűen szabályozta az elővásárlási jog átruházhatósága kérdését, amikor azt személyhez kötött jogintézményként határozta meg, bármiféle kivételt kategorikusan kizárva az átruházhatóság tilalma alól. .... Márpedig, ha egy törvény kogensen tilt valamit, és kifejezett rendelkezéssel nem tesz kivételt a tiltás alól, akkor a tiltás teljeskörű .... A Gt. 136. § (1) bek. első mondata [azonosan a 2006. július 1-jén hatályba lépett, a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (2006. évi Gt.) 125. § (1) bekezdésével] tehát nem hagy szabályozatlan területet, vagyis nem enged teret a Ptk-beli rendelkezés mögöttes alkalmazásának”...

Az ismertetett álláspontot mindenképpen követendőnek tartom, egyúttal remélem, hogy a hatályos Ptk. 373. § (4) bekezdésének „vevőkijelölési” szabályát, mely véleményem szerint archaikus, és mai piaci viszonyaink között kifejezetten diszkriminatív, az új Ptk. már nem fogja tartalmazni.

Külön problémahalmazt jelent (az elővásárlási jog szempontjából is) a közös tulajdonú üzletrész.

A Gt. 114. § (5) bekezdése szerint minden tagnak egy törzsbetéte van, egy törzsbetétnak azonban – a közös tulajdon szabályai szerint – több tulajdonosa is lehet.

A Gt. 121. § (1) bekezdése értelmében a bejegyzést követően a tagok jogait és a társasági vagyonból őket megillető hányadot az üzletrész testesíti meg. Társasági szerződés eltérő rendelkezése hiányában az üzletrész mértéke a tagok törzsbetétiéhez igazodik. Azonos mértékű üzletrészhez – fő szabály szerint –

azonos tagsági jogok fűződnek, a (2) bekezdés szerint pedig minden tagnak csak egy üzletrésze lehet. Ha a tag másik *önálló* üzletrészt szerez meg, eredeti üzletrésze az átvett üzletrésszel megnövekszik.

A Gt. 122. § (1) bekezdése kimondja, hogy egy üzletrésznek (miként törzsbetétnek is) több tulajdonosa is lehet. Ezek a személyek a társasággal szemben egy tagnak számítanak; jogukat – ideértve a társasági szerződés megkötését is – csak közös képviselőjük útján gyakorolhatják, és a tagot terhelő kötelezettségekért egyetemlegesen felelnek. A (2) bekezdés szerint a közös képviselő köteles a társaságnak bejelenteni a résztulajdonosok személyében és tulajdoni hányadában beállt valamennyi változást, a képviselő személyének megváltozását pedig (8 napon belül) az új közös képviselőnek kell a társasághoz bejelenteni.

A közös tulajdonú üzletrész tekintetében a Gt. 9. § (2) bekezdésén túl a 114. § (5) bekezdése is visszautal a közös tulajdon polgári jogi szabályaira. A Ptk. 139-148. §-ai azonban a közös tulajdon dologi jogi szabályait adják meg, ami az üzletrész vonatkozásában nehezen adaptálható, tekintve, hogy az üzletrész nem dolog, hanem vagyoni értékű jog.

A Gt. által a közös tulajdonú üzletrészre adott – meglehetősen hézagos – szabályozás (a gyakorlatban) lényegében azt a kérdést veti fel, hogy tagnak tekinthető-e a közös tulajdonú üzletrész-hányad tulajdonosa vagy sem, milyen jogállása van az általa bizonyos részben vitathatatlanul tulajdonolt társaságban? Találkozni ugyanis olyan jogalkalmazói véleménnyel, amely szerint az üzletrész résztulajdonosa a kft-nek nem tagja, tekintve, hogy a 122. § (1) bek. értelmében önálló tagi minőséggel nem rendelkezik. A kérdésre válasz adható, ha a Gt. 122. § (1) bekezdésében foglaltakat közelebbről vizsgáljuk, mivel e szöveg maga is tagnak – ha különös jogállású tagnak nevezi is – a közös tulajdonú üzletrész tulajdonosait, amikor deklarálja, hogy „a társasággal szemben egy tagnak számítanak”. Ez azt jelenti, hogy e személyek valójában tagok, csak éppen sújtja őket az a – vélhetőleg praktikus megfontolásokból eredő – törvényi korlátozás, amely kimondja: jogukat csak közös képviselőjük útján gyakorolhatják. A képviselet jogintézményére történő hivatkozás pedig eleve feltételezi, hogy a képviselő az általa képviselt személy (személyek) jogosítványai alapján jár el, vagyis a résztulajdonosok anyagi jogi értelemben vett (résztulajdoni hányaduknak megfelelő mértékű) tagsági jogait jeleníti meg a társaság felé, amely a képviselet alanyi jogából eredő, származékos joggyakorlást biztosít számára. A jogalkotói szándék nagy valószínűséggel arra irányulhatott, hogy a Gt. 9. §

(2) bekezdéséhez képest alkalmazandó, a Ptk. 140. § (1) bek. szerinti, a társaság ügyeiben történő „eljárási jellegű” (például a taggyűlésen való részvétellel, társasági szerződés aláírásával kapcsolatos) jogosítványok gyakorlását egyszerűsítse, a résztulajdonosok esetleges nézetkülönbségeiből eredő komplikációktól a társaság működését tehermentesítse, de nyilvánvalóan nem vitathatta el a közös tulajdonú üzletrész tulajdonosaitól a tulajdoni hányaduknak megfelelő tagsági jogok fennállását. A társasággal szembeni kötelezettségek teljesítése, az ezért való helytállás tekintetében pedig (nyilván szintén technikai okokból) a helytállásra nézve egyetemlegességet deklarál a Gt. 122. § (1) bekezdése, ilyen kötelezettséget pedig nyilván csak tagnak tekintett személyre lehet kimondani, kívülállóra nem. [A Legfelsőbb Bíróság Cgf. II. 32.072/1998. számú végzése például kimondta,... „Mindezen rendelkezésekből leszűrhető, a taggyűlésen a tagsági jogokat közös üzletrész esetében a közös képviselő gyakorolhatta, a tulajdonostársakat önálló tagsági, szavazati jog még tulajdoni hányaduk arányában sem illette meg. Az idézett rendelkezésekből továbbá az is következik, a kizárás jogintézményét közös üzletrész esetén csak egységesen lehetett alkalmazni, a tulajdonostársak e tekintetben egymás jogi sorsában osztoztak.” ...]

Az üzletrész résztulajdonosa tehát különleges jogállású tag, aki a tagi jogosítványokat önállóan nem gyakorolhatja, kénytelen – társaival együtt – képviselő útján, egyetlen „összevont” személyként fellépni, a tagtárs mulasztása, kötelezettségszegése esetén azonban helytállási kötelezettsége éppúgy fennáll a vétlen résztulajdonosnak is, mint a mulasztó kötelezettségszegő társtulajdonosnak, a szankció tekintetében is osztják egymás jogi sorsát.

Felmerül a kérdés, hogyan ítéltető meg a közös tulajdonú üzletrész hányadtulajdonosának helyzete az elővásárlási jog szempontjából?

E vonatkozásban az első megválaszolandó kérdés, hogy a kft. valamely önálló üzletrészének kívülálló számára adásvétel útján történő értékesítése esetén megilleti-e az ugyanezen kft. közös tulajdonú üzletrészében részesedéssel rendelkező, speciális tagi jogállású személyt a kft.-tag Gt. 123. § (2) bekezdése szerinti törvényi elővásárlási jog?

Véleményem szerint e kérdésre igenlő választ kell adnunk, mivel a hányadtulajdonos is tulajdonos, e személyeket tehát az elővásárlási jog gyakorlásának lehetőségéről éppúgy értesíteni kell, mint a többi tagot. Tekintve azonban, hogy tagi jogait csak a közös képviselő útján gyakorolhatják, az elővásárlási jog gyakorlásával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a közös képviselő teheti meg,

mivel pedig a társasággal szemben egy tagnak számítanak, az így megszerzett üzletrész hozzáadódik a közös tulajdonú üzletrészhez a Gt. 121. § (2) bekezdése szerint. E körülmény a közös tulajdonú üzletrész belső tulajdoni arányaiban történő módosításához vezethet, ha a társak nem korábbi hányadaik szerint éltek az elővásárlási joggal, és arra is sor kerülhet, hogy a kellő mértékben megnövekedett közös tulajdonú üzletrésznek (a taggyűlés hozzájárulásával történő) felosztása révén újabb önálló üzletrész (üzletrészek) alakuljanak ki.

További kérdés, hogy a közös tulajdonú üzletrész valamely hányadának kívülálló részére adásvételi jogcímen történő átruházásakor illetheti-e az önálló üzletrésszel rendelkező többi tagot elővásárlási jog az üzletrész-hányadra?

Az mindenesetre leszögezhető, hogy a mögöttes joganyagnak számító Ptk. 145. § (2) bekezdése értelmében a közös tulajdonú üzletrész többi résztulajdonosát harmadik személlyel szemben (és ilyennek számít bárki, aki a közös tulajdonú üzletrésznek nem tulajdonosa, tehát akár ugyanezen kft. más önálló üzletrésznének tulajdonosa is) elővásárlási jog illeti meg. Csak akkor jöhetne szóba az utóbbi tagok elővásárlási jogának vizsgálata, ha a résztulajdonos-társak egyike sem élt a hányadra vonatkozó elővásárlási jogával.

Véleményem szerint azonban, miután a Gt. 121. § (2)-(3) bekezdése csak az önálló üzletrész adásvétele esetén alapít törvényi elővásárlási jogot, e rendelkezés kiterjesztően nem értelmezhető, és nem vonatkoztatható a közös tulajdonosú üzletrész hányadára.¹¹ Ezért a közös tulajdonban álló üzletrész hányadára a kft. „önálló” tagjának elővásárlási joga álláspontom szerint nincsen.

III. Az üzletrész szabályozásának számos problémájából még két esetkörre hívnám fel a figyelmet. Az egyik ilyen – véleményem szerint hézagosan szabályozott – kérdés az üzletrész árverésével kapcsolatos, Gt. 124. §-ban szabályozott elővásárlási jog.

A Gt. 124. § értelmében a tag üzletrésznének bírósági végrehajtási eljárás során történő értékesítésénél a többi tagot, a társaságot vagy a taggyűlés által kijelölt személyt – ebben a sorrendben – az üzletrészre a *bírósági végrehajtási árverésen gyakorolható* elővásárlási jog illeti meg, ráadásul a fenti törvényhely értelmében a Gt. 123. §-ban írt eljárás szerint kell nyilatkozni az elővásárlási jog jogosultjainak a joggyakorlás szándékáról, azzal, hogy a társaságot megillető elővásárlási jogot a nehezebben mobilizálható, és az árverésen értelemszerűen meg nem jelenő taggyűlés gyakorolhatja. Eltekintve a Gt. 124. § megfogalma-

zásának zavaró pontatlanságaitól, nem világos, hogyan élhetnek az érintettek elővásárlási jogukkal *az árverésen*, egyáltalán hogyan tartható meg az árverés, ha az ott kialakult legmagasabb vételárra (a Gt. szövege szerint) ezen az árverésen nyilatkozhatnának az elővásárlási jog jogosultjai, miközben a Gt. szerint hosszabb – több napos – gondolkozási idő után dönthetnek arról, hogy élnek-e jogukkal vagy sem. A Gt. 123. § szerinti sorrendiség és az azokhoz kapcsolódó – adott esetben taggyűlés összehívását is igénylő – nyilatkozattétel nem egyeztethető össze a Gt. 124. §-ában megfogalmazott, „az árverésen gyakorolható” elővásárlási jog deklarálásával. Nyilvánvaló, hogy a helyes szabályozás az lenne, és az elővásárlási jog jogi természetével is az harmonizálna, ha a végrehajtó által levezetett árverésen kialakult árról a társaságot a végrehajtónak értesítenie kellene, és azt követően nyílna lehetőség a Gt. 123. § szerinti eljárás lefolytatására. Kizárt, hogy az „árverésen gyakorolható” fenti elővásárlási joguknak a jogosultak a mai szabályozás mellett (azt követve) érvényt szerezzenek, mert a Gt. 124. §-ában írtak olyan ellentmondásosak, hogy az abban foglaltakat alkalmazni nem lehet. A Vht. üzletrész-végrehajtással foglalkozó 132. §-a sem írja elő az árverés időpontjáról a társaság értesítését, s noha a Gt-vel egyezően maga is említést tesz „az érintett gazdálkodó szervezet tagját, a gazdálkodó szervezetet, illetőleg az általa kijelölt személyt”...az árverésen megillető elővásárlási jogról, az ilyen árverésről további részletszabályt nem ad. Meggyőződésem, hogy a ma hatályos szabályozás szerint nagy nehézségbe ütközik az üzletrész-árverés jogszerű lefolytatása, és jogalkotói korrekciók nélkül a végrehajtási árverésen az elővásárlásra jogosultak joggyakorlása megfelelően nem biztosított.

Az üzletrész elzálogosítására vonatkozó újabb szabályozás is felvet egy rendezetlen eljárásjogi kérdést. A 2007. évi LXI. törvénnyel megállapított Ctv. 61/A. § értelmében cégjegyzéki adattá vált az üzletrészt terhelő zálogjog, melynek bejegyzésére, illetve törlésére a zálogjogosult (akár kívülálló, harmadik személy) vagy a zálogkötelezett tag kérelmére kerülhet sor. A Ctv. 61/A. § (1) bekezdése szerint az ilyen változásbejegyzési kérelemhez a Ctv. 2. számú mellékletében II. 1. e) pontban felsorolt okiratokat kell csatolni. Felmerül a kérdés: az ilyen változásbejegyzési kérelmet csak általános cégeljárásban, vagy az egyszerűsített változásbejegyzési eljárás rendje szerint is be lehet-e nyújtani a cégbírósághoz?

Kétségtelen, hogy a Ctv. hatályos szövege nem tartalmaz olyan tiltó szabályt,

amely az egyszerűsített változásbejegyzési eljárás alól az üzletrész elzálogosításával kapcsolatos bejegyzési kérelmet kivenné.

Ugyanakkor a Ctv. 50. § (2) bekezdésének első fordulatahoz képest alkalmazandó Ctv. 48. § (2)-(3) bekezdése értelmében az egyszerűsített változásbejegyzési eljárásban a Ctv. 3. számú mellékletének I. részében foglalt okiratokat kell (és lehet) csak benyújtani, a II. részében írtak a jogi képviselő őrizetében maradnak. Azzal, hogy a Ctv. 61/A. § a 2. számú mellékletben írt okiratok beadására kötelezi a kérelmezőt, véleményem szerint ezzel kiveszi az egyszerűsített eljárás alól az üzletrészt terhelő zálogjoggal kapcsolatos változásbejegyzési kérelmet, noha kívánatosabb lenne, ha e kérdést világos törvényi rendelkezés fogalmazná meg.

Terjedelmi okokból e kérdések bővebb kifejtésére most nem nyílt lehetőség, az azonban az elmondottakból is leszűrhető, hogy a kft-üzletrész társasági és cégjogi szabályai számos vonatkozásban törvényi pontosításra és kiegészítésre szorulnak annak érdekében, hogy zökkenőmentesen alkalmazhatóak legyenek, és e hiányosságok a Gt. (illetve a Ctv.) legközelebbi felülvizsgálatánál korrekcióra szorulnak.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

JEGYZETEK

- 1 A Ctvn-nel módosított 2006. évi V. tv.
- 2 Lásd az 1997. évi CXLIV. tv. 2006. június 30-ig hatályban volt 124. § (3) bekezdését
- 3 2007. évi CXXVI. tv. 314-320. §, továbbá a 2008. évi XXX. törvénnyel kiegészített Ctv. 1. sz. melléklet V.1.f) pontja
- 4 Ctv. 25. § (1) bek. u.) pontja
- 5 Gt. 69. § (2) bekezdésének a 2008. évi XXVI. tv. 22. § (1) bekezdésével módosított szövege:
- 6 A Ctv. 57. § (5) bekezdésének a 2008. évi XXVI. tv. 22. § (2) bekezdésével megállapított szövege.
- 7 Győri Ítéltábla Cgf.IV.25.185/2008/2. számú döntés, Fővárosi Ítéltábla 13.Cgf. 43.236/2008/3. [BDT. 2008/6/102.]
- 8 Fővárosi Ítéltábla 13.Cgf. 43.236/2008/3. [BDT. 2008/6/102.]
- 9 Gál - Pálkásné: Társasági jogi perek 2007. [HVG-ORAC 2007, 274-275. old.]
- 10 A döntés az 1997. évi CXLIV. tv. (a régi Gt.) 134. § (2) bekezdése alapján született, érvelése azonban - a fenti kérdésben a régi Gt-vel lényegében azonos - Gt. 123. § (2) bekezdésére is érvényes.
- 11 A Fővárosi Ítéltábla több döntésében is kimondta, hogy a közös tulajdonú üzletrész-hányadtól eltérő jogi kategória az üzletrész, ezért ezek átruházására vonatkozó törvényi szabályok nem azonosak. [Pl.: Cgf. 44.582/2004/2., 13.Cgf.43.468/2004/8.] Megkülönbözteti e két kategóriát, és eltérő jogállásukat hangsúlyozza más vonatkozásban a Győri Ítéltábla Cgf. IV. 25.496/2006/2. és a Fővárosi Ítéltábla 10.Cgf.44.359/2007/2. sz. határozata is.

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐI HATÁSKÖR BŐVÜLÉSE ÉS ENNEK HATÁSA A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK JOGÁLLÁSÁRA

A vezető tisztségviselők jogállása egy olyan drótkötélhez hasonlítható, amelyet számos szálból sodortak össze. A sodrott kötéll erőssége az egyes szálak erejétől függ. Ha nagyobb szilárdságú, keresztmetszetű szálakat sodornak össze, akkor a drótkötél is erősebbé válik.

A vezető tisztségviselők jogállásának drótkötélét az alábbi szálak alkotják:

- a vezető tisztségviselővé válás feltételei¹,
- a széles értelemben vett összeférhetetlenségi szabályok²,
- arra vonatkozó normák, hogy milyen jogviszony³ keretében láthatja el tevékenységét,
- az, hogy minek, kinek az érdekét kell szem előtt tartania tevékenysége során⁴,
- a felelősségi szabályok⁵,
- az ellátandó feladatok, illetve a vezető tisztségviselő által meghozható döntések köre,
- a társaság legfőbb szervéhez fűződő viszony, és
- a felügyelő bizottsághoz, a könyvvizsgálóhoz és az audit bizottsághoz fűződő viszony.

A Társasági törvényben rögzített normákon túl a Csődtörvény, a Büntető törvénykönyv és a Versenytörvény is lényeges előírásokkal gyarapítja a vezető tisztségviselők jogállását.

Jelen tanulmány alapvetően a vezető tisztségviselők feladatait és az általuk meghozható döntések körét tekinti át, jelzi ezek bővülését, utal arra, hogy a vezető tisztségviselők jogállásának többi összetevőjét illetően is elmozdulás figyelhető meg, mely változások kihatnak a vezető tisztségviselők és a társaság

más szervei közötti kapcsolatra. A szerző igyekszik ráirányítani a figyelmet a változások tendencia jellegére, és a tendencia töretlenségének esetleges jövőbeli veszélyeire.

1. MILYEN TÍPUSÚ FELADATOKAT KELL ELLÁTNIA A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐKNEK?

1.1. A gazdasági társaságok törvényes képvisellete

- a) A vezető tisztségviselő a gazdasági társaság törvényes képviselője⁶
- b) A gazdasági társaság vezető tisztségviselői cégjegyzési joggal⁷ rendelkeznek. A cégjegyzés a társaság írásbeli képviselétét jelenti. A cégjegyzés módja lehet önálló vagy együttes⁸.

1.2. Ügyvezetés

A Társasági törvény számos feladat kapcsán nevesíti, hogy azt a vezető tisztségviselőnek kell ellátnia. A – később bemutatásra kerülő – hatásköri szabályokból következően akkor is van a vezető tisztségviselőnek teendője, ha a jogszabály a társaság feladataként nevesít bizonyos kötelezettségeket, vagy nem szól arról, hogy a megjelölt feladat végrehajtása kinek a kötelezettsége. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért, és a későbbi következtetéseket megalapozandó, igyekszünk azonos logikai sorrend szerint áttekinteni a valamennyi társaságban érvényesülő teendőket, majd a kft-nél és az rt. esetén jelentkező többletfeladatokat.

1.2.1. Közös szabályok

A valamennyi társasági típusban a vezető tisztségviselőket megillető hatáskörök az alábbi főbb csoportokba sorolhatók:

- a) Gondoskodás arról, hogy a Cégbírósághoz eljusson minden olyan irat⁹, amelynek megküldését jogszabály előírja.
- b) A Cégléletről közlemény közzétételének kezdeményezése a jogszabályban előírt esetekben (pl. Gt. 75. § (2) bek.).
- c) A társaság vagyonához kapcsolódó teendők
  - A társaság azon tagjának, részvényesének a teljesítésre történő felhívása, aki a társasági szerződésben vállalt vagyoni hozzájárulását az ott meghatározott időpontig nem szolgáltatja (Gt. 14. § (1) bek.).
  - Annak a személynek az írásbeli értesítése, akinek a tagsági jogviszo-

nya a társasági szerződésben vállalt vagyoni hozzájárulásának a felhívásban megjelölt harmincnapos határidő eredménytelen eltelte miatt megszűnt (Gt. 14. § (2) bek.).

d) Tájékoztatás elismert vállalatcsoporthoz kötődően

- A társaságnál működő érdekképviselői szervek tájékoztatása elismert vállalatcsoport előkészítésében való részvételről (Gt. 57. § (3) bek.);
- A legfőbb szervnek időközönkénti beszámolás az uralmi szerződésben foglaltak teljesítéséről (Gt. 61. § (3) bek.).

e) Kezdeményezési, indítványtételi jog elismert vállalatcsoporthoz kötődően

- Az ellenőrzött társaság vezető tisztségviselői kezdeményezhetik az uralkodó tag legfőbb szerveinek összehívását (Gt. 62. § (2) bek.);
- Az uralmi szerződésben foglaltak megsértése esetén indítványozhatják, hogy a cégbíróság tegye meg a törvényben felsorolt intézkedések valamelyikét (Gt. 62. § (4) bek.).

f) A társaság átalakulásával kapcsolatos feladatok

- Az átalakuló társaság vagyonmérleg-tervezetének és vagyonleltár-tervezetének elkészítése (Gt. 71. § (3) bek., Gt. 78. § (3) bek., Gt. 83. § (3) bek.);
- A jogutód társaság (nyitó) vagyonmérleg-tervezetének, vagyonleltár-tervezetének, társasági szerződés-tervezetének elkészítése, továbbá a jogutód társaságban tagként részt venni nem kívánó személyekkel való elszámolás módjáról szóló tervezet elkészítése (Gt. 71. § (4) bek. (Gt. 79. § (4) bek., Gt. 84. § (1) bek.);
- Átalakulási terv készítése (Gt. 72. § (1) és (6) bek.);
- A jogutód társaság tagjait, továbbá a jogutód társaságban tagként részt venni nem kívánó személyeket megillető vagyonhányadok és utóbbi kiadási módjának meghatározása (Gt. 71. § (4) bek.);
- Előzetes egyeztetés a tervezett egyesülésről az érintett többi társaság vezető tisztségviselőivel (Gt. 78. § (2) bek.);
- Felvilágosítás megadása az egyesüléssel érintett társaságok tagjai (részvényesei) számára (Gt. 78. § (6) bek.);
- Az egyesülési ill. szétválási szerződés tervezetének elkészítése (Gt. 79. § (1) bek., Gt. 83. § (5) bek.);
- Az egyesülési szerződés aláírása (Gt. 79. § (3) bek.);

- A társaságnál működő érdekképviselői szervek tájékoztatása az egyesülésről (Gt. 79. § (4) bek.), illetve a szétválásról (Gt. 84. § (2) bek.);
- Céglözlönyben közzététel (Gt. 79. § (5) bek., Gt. 84. § (4) bek.);
- Végleges vagyonmérleg készítése (Gt. 87. § (2) bek.).

1.2.2. A kft. ügyvezetőjének további ügyvezetési feladatai

a) Céglözlönyben hirdetmény megjelentetése

- Az üzletrész nyilvános árverésre bocsátásáról (Gt. 139. § (2) bek.);
- A törzstőke leszállításának elhatározásáról (Gt. 162. § (1) bek.).

b) A társasági vagyon védelme

- Írásbeli nyilatkozat tétele a Cégbíróság számára arról, hogy a társaság-alapítás tőkekövetelményei teljesültek (Gt. 117. § (1) (2) bek.);
- Pótbefizetés késedelmes teljesítése, nem teljesítése esetén a társasági vagyon védelme érdekében szükséges intézkedések megtétele (Gt. 120. § (3) bek.);
- Írásbeli nyilatkozat arról, hogy a kifizetés nem veszélyezteti a társaság fizetőképességét (Gt. 131. § (3) bek.).

c) A taggyűlés és nem közvetlen személyes jelenlétű taggyűlés összehívása

- Ha a társaság saját tőkéje veszteség folytán a törzstőke felére csökkent, vagy a társaságot fizetésektelenség fenyegeti, vagy fizetéseit megszüntette, illetve, ha vagyona a tartozásait nem fedezi (Gt. 143. § (2) bek.);
- A felügyelőbizottsági jóváhagyásra szoruló döntés érdekében,¹⁰ továbbá
- Ha a társaság ügyvezetőinek száma a társasági szerződésben meghatározott létszám alá csökkent (Gt. 151. § (1) bek.);
- Ha társasági szerződés előírta, akkor a tagok meghatározott hányada kérésére, vagy bármely tag kérésére (Gt. 147. § (2) bek.).

d) A taggyűléssel kapcsolatos egyéb teendők

- Elektronikus hírközlő eszköz közvetítésével tartott taggyűlésen elhangzottak és hozott határozatok hiteles és ellenőrizhető rögzítése (Gt. 145. § (2) bek.);
- Jegyzőkönyv készítése, aláírása (Gt. 145. § (3) bek., 146. § (1) (2) bek.);
- Jegyzőkönyv hitelesítése (Gt. 145. § (3) bek.);
- Jegyzőkönyvből kérésre másolat adása a tag részére (Gt. 146. § (4) bek.);

- Taggyűlés tartása nélküli határozathozatallal kapcsolatos teendők (Gt. 148. § (1) (3) bek.).
- e) A tagjegyzék vezetése, cégbírósnak benyújtása¹¹ (Gt. 150. § (1) bek.).
- f) A határozatok könyvének vezetése¹² (Gt. 146. § (3) bek.).
- g) A törzstőke leszállítása során teljesítendő feladatok
  - Biztosíték nyújtása a hitelezők számára (Gt. 163. § (1) bek.);
  - A törzstőke leszállítása során betartandó hitelezővédelmi szabályok betartásának igazolása (Gt. 164. § (1) bek.);
  - A törzstőke leszállítás megghiúsulásának bejelentése a cégbíróshoz (Gt. 164. § (3) bek.).

1.2.3. Az rt. vezető tisztségviselőinek¹³ további ügyvezetési feladatai

- a) A Cégbíróság tájékoztatása¹⁴.
- b) A Céglapban való közzététele az apportról szóló könyvvizsgálói jelentésnek (Gt. 209. § (3) bek.).
- c) A közgyűléssel, konferencia-közgyűléssel, közgyűlés nélküli határozathozatallal kapcsolatos technikai teendők ellátása
  - A közgyűlés összehívása olyan esetekben, amikor azt a törvény kötelezően előírja¹⁵, illetőleg kötelező eseteken kívül is, önként¹⁶;
  - A közgyűlés összehívásáról szóló hirdetmény közzététele után, de a közgyűlés időpontja előtt legalább 15 nappal további információk¹⁷ közzététele is kötelező;
  - A konferencia-közgyűlésen elhangzottak és a hozott határozatok hiteles módon, az utólagos is ellenőrizhetőséget is biztosítóan való rögzítése. Ha a közgyűlésen elhangzottakról felvétel készült, azonban a közgyűlésen hozott határozatot be kell nyújtani a cégbíróshoz, a felvétel alapján jegyzőkönyv készítése és hitelesítése (Gt. 241. § (2) bek.);
  - Amennyiben a legfőbb szerv konferencia-közgyűlésként ülésezik, akkor az igazgatóság a konferencia-közgyűlés időtartamára szavazásra meghatalmazott személyt¹⁸ jelöl ki, aki a konferencia-közgyűlés idején valamennyi részvényes számára elérhető;
  - Az alapszabály előírhatja, hogy a részvényesek a közgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésekben közgyűlés tartása nélkül is határozhatnak. Ebben az esetben a határozatok tervezetét a részvényeseknek az igazgatóság írásban köteles megküldeni. A részvényesek e határidő eltelte

- előtt küldhetik meg írásban szavazatukat. A szavazásra megszabott határidő utolsó napját követő három napon belül, vagy ha valamennyi részvényes szavazata ezt megelőzően érkezik meg, akkor e naptól számított három napon belül a részvénytársaság igazgatósága megállapítja a szavazás eredményét és azt további három napon belül írásban közli a részvényesekkel (Gt. 242. § (2) bek.);
- A nyilvánosan működő részvénytársaság közgyűlésén hozott határozatoknak a tőkepiaci törvényben meghatározott módon és időben történő nyilvánosságra hozatala;
  - Kérdésnek a közgyűlés napirendjére tűzése a kisebbség kérésére (Gt. 217. §).
- d) Felvilágosítás megadása a részvényesnek
- a közgyűlés napirendjére tűzött ügyre vonatkozóan a napirendi pont tárgyalásakor (Gt. 215. § (1) bek.);
  - a Gt-ben meghatározott adatokról (Gt. 215. § (2) bek.).
  - Az igazgatóság tagjai a részvénytársaság közgyűlésén tanácskozási joggal vehetnek részt (Gt. 243. § (4) bek.).
- e) Az rt. alaptőkéjével kapcsolatos teendők, például:
- a részvényes felszólítása a részvény névértékének vagy kibocsátási értékének befizetésére (Gt. 218. § (2) bek.);
  - írásbeli nyilatkozat, hogy a kifizetés nem veszélyezteti a társaság fizetőképességét (Gt. 219. § (2) bek.).
- f) A részvénytársaság számviteli törvény szerinti beszámolójának, és az adózott eredmény felhasználására vonatkozó javaslatnak az előterjesztése (Gt. 244. § (1) bek.).
- g) Az alaptőke felemeléséhez kapcsolódó feladatok
- Nyomdai úton előállított részvény esetén
- az alaptőke-emelés bejegyzésétől számított 60 napon belül a részvényesek tájékoztatása a felülbélyegzendő vagy kicserélendő részvények átvételének helyéről, idejéről, és az új, kicserélt és felülbélyegzett részvények átadásának helyéről, kezdő és záró időpontjáról (Gt. 260. § (1) bek.);
  - A részvények érvénytelenné nyilvánítása, ha a részvényes nem juttatja el a megszabott határidő végéig régi - alacsony névértékű - részvénye-

it a társasághoz felülbélyegzés vagy kicserélés végett (Gt. 260. § (2) bek.);

- Az érvénytelenítésről szóló határozatnak a Céglapban való közzététele (Gt. 260. § (2) bek.);
- Az érvénytelenné nyilvánított részvények helyett új részvények kibocsátása és ezek értékesítése iránti intézkedés;
- Abban az esetben, ha hat hónapon belül nem sikerül elidegeníteni a mulasztás miatt érvénytelenné nyilvánított értékpapírok helyett kibocsátott részvényeket, akkor mindazon lépések megtétele, amelyek szükségesek azok bevonása és az alaptőke leszállítása érdekében (Gt. 260. § (3) bek.);
- Abban az esetben, ha a részvényes a megszabott határidőn belül nem jelentkezik, a neki jutó új, kicserélt vagy a felülbélyegzett részvény átvételére, az ilyen részvény értékesítéséhez szükséges lépések megtétele. A hat hónapon belül nem értékesített részvényekre vonatkozóan mindazon lépések megtétele, amelyek szükségesek azok bevonása és az alaptőke leszállítása érdekében (Gt. 260. § (6) bek.).

Dematerializált részvény esetén a központi-értéktár és a részvényes értékpapírszámla-vezetőjének az értesítése az alaptőke-emelés következtében a részvényes tulajdonában bekövetkezett változásról (Gt. 261. §).

- h) Kérelem benyújtása a cégbírósághoz az alaptőke kötelező leszállításának elrendelése iránt.¹⁹
- i) A részvényforgalomhoz kötődő technikai feladatok
  - A tulajdonosváltás egyes eseteiben a tulajdonosváltás feltüntetése a részvény hátoldalán (Gt. 181. § (1) (2) bek.);
  - A tulajdonosváltás egyes eseteiben a tulajdonosváltás feltüntetése a részvénykönyvben (ha a részvényes másként nem rendelkezik) (Gt. 181. § (1) (2) bek.);
  - A felülbélyegzéssel kapcsolatos eljárás (Gt. 203. § (2) bek.);
  - A részvények átruházáshoz az alapszabályban megkívtat beleegyezés megadása (Gt. 205. § (2) bek.).
- j) A társaság alapítása, alaptőke emelése során a részvényutalvány, ideiglenes részvény, és a részvény előállításához kapcsolódó teendők
  - Részvényutalvány, ideiglenes részvény és részvény előállítása iránti intézkedés (Gt. 195. §, 196. §, 200. § (3) bek.);

- A részvényesek felszólítása ideiglenes részvényeik benyújtására (Gt. 196. § (6) bek.);
- A részvénykönyv vezetése, vagy gondoskodás annak vezetéséről (Gt. 202. § (1) (2) (8) (10) bek.).
- k) Gondoskodás a részvénytársaság üzleti könyveinek szabályszerű vezetéséről (Gt. 244. § (3) bek.).

1.3. Munkáltatói jogok

- Főszabályként a vezető tisztségviselő gyakorolja a gazdasági társaság munkavállalóival szemben a munkáltatói jogokat. A létesítő okirat, illetve a társaság legfőbb szervének kompetenciájába tartozik annak eldöntése, hogy egyidejűleg több vezető tisztségviselő működése esetén melyik látja el a munkáltatói jogokat, illetőleg hogyan osztja fel közöttük a munkáltatói jogokat (Gt. 28. § (1) bek.).
- A gazdasági társaság létesítő okirata, vagy legfőbb szervének határozata dönthet úgy is, hogy nem vezető tisztségviselőre, hanem a gazdasági társasággal munkaviszonyban álló²⁰ személyre ruhazza a munkáltatói jogokat (Gt. 28. § (2) bek.).

1.4. A cégvezetővel kapcsolatos teendők ellátása

A gazdasági társaság legfőbb szerve a munkavállalók közül egy vagy több cégvezető kinevezéséről határozhat, ha ezt a társaság létesítő okmánya lehetővé teszi. A cégvezető a vezető tisztségviselők rendelkezései alapján irányítja a társaság folyamatos működését. A cégvezető önállóan, de a vezető tisztségviselőnek alárendelten végzi feladatát, ebből következően a vezető tisztségviselő utasítást adhat számára, amit a cégvezető köteles betartani és végrehajtani.

1.5. Az ügyvezetés ellenőrizhetőségének a biztosítása

1.5.1. Közös szabályok

Van néhány olyan kötelezettség, amely a vezető tisztségviselőket valamilyeni társasági típusban terheli:

- Új vezető tisztségviselői megbízás elfogadása esetén azoknak a társaságoknak az írásbeli tájékoztatása, ahol már vezető tisztségviselő vagy felügyelőbizottsági tag (Gt. 24. § (3) bek.);
- A felügyelőbizottság által kért felvilágosításnak - a társasági szerző-

désben meghatározott módon és határidőn belül történő - teljesítése (Gt. 35. § (2) bek.);

- A könyvvizsgáló által kért felvilágosítás megadása (Gt. 43. § (1) bek.);
- Annak lehetővé tétele, hogy a felügyelőbizottság a társaság könyveit és iratait megvizsgálhassa, ami törvényben rögzített joga (Gt. 35. § (2) bek.).

1.5.2. Az rt. vezető tisztségviselőit terhelő további feladatok saját tevékenysége kontrollálhatóságának megteremtése érdekében

- a) Bármely részvényes kérésére közgyűlési jegyzőkönyvi kivonat vagy másolat kiadása;
- b) Jelentéstétel az ügyvezetésről, a társaság vagyoni helyzetéről és üzletpolitikájáról az alapszabályban meghatározott gyakorisággal, de legalább évente egy alkalommal a közgyűlés részére;
- c) Háromhavonként beszámolás az igazgatóság tevékenységéről, ha működik felügyelőbizottság.

1.6. A vezető tisztségviselők indítványtételi jogosultsága

Az elsőbbségi jog gyakorlását a közgyűlés – az igazgatóság indítványa alapján - kizárhatja vagy korlátozhatja. (Gt. 193. §)

2. ÁTRUHÁZOTT HATÁSKÖRÖK GYAKORLÁSA

A vezető tisztségviselők jogállása nem írható le maradéktalanul azoknak a jogoknak és a kötelezettségeknek a segítségével, amelyeket a társasági törvény kifejezetten rájuk vonatkozóan rögzít. A társaságon belül a legfőbb szerv és a vezető tisztségviselők hatásköre közötti határvonal nem tekinthető fixen rögzítettnek. Társaságról társaságra változhat az ügyvezetők által ellátott kötelezettségek és általuk gyakorolt jogok listája, figyelemmel arra, hogy a társaság létesítő okmánya, illetve legfőbb szerve milyen jogkört telepít át a legfőbb szervtől a vezető tisztségviselőkhöz. Történetileg megfigyelhető az a tendencia, hogy a társasági szerződés egyre nagyobb szabadságot kap a hatásköri határvonalak átrendezésére.

2.1. Az átruházott hatáskör fogalma

Az átruházott hatáskör fogalmát jelen tanulmány széles értelemben használja. Minden olyan esetet ide sorolunk, amikor a vezető tisztségviselő olyan

tevékenységet végez, ami a hatályos törvényi szabályozás alapján alapvetően más szervnek a feladatát képezi.

Előre kell bocsátani, hogy négy szempontból sem szerencsés az „átruházott” hatáskör megjelölés:

- egyrészt, mert azt sugallja, hogy a hatásköri változás az eredeti jogosult aktív magatartása eredményeként következik be, noha az esetek egy részében nincs szükség az eredeti jogosult tevőleges magatartására;
- másrészt, mert az átruházáshoz általában a jogok végleges átszállását társítjuk, miközben a vezető tisztségviselő esetleg csak időlegesen gyakorolhatja más hatáskörét;
- harmadrészt, mert az átruházáshoz általában a jogok teljes körű átszállását társítjuk, miközben a vezető tisztségviselő most vizsgált hatásköre nem feltétlenül azonos azzal a hatáskörrel, ami az eredeti jogosultat megilleti;
- negyedrész, mert a vezető tisztségviselő eljárási lehetősége nem feltétlenül szünteti meg az eredeti hatáskört.

2.2. A hatáskörátruházás folytán valamennyi társasági típusban a vezető tisztségviselő által gyakorolható hatáskörök

2.2.1. Hatáskörátruházás elismert vállalatcsoportban

- a) Elismert vállalatcsoportban az ellenőrzött társaság működésének meghatározására vonatkozó hatáskör

A társaság működésének meghatározása – a létesítő okmányban és a legfőbb szerv határozataiban foglaltak figyelembe vételével - alapvetően az adott társaság vezető tisztségviselőjének a feladata. Elismert vállalatcsoportban a társaság működésének meghatározására vonatkozó hatáskör átkerülhet az elismert vállalatcsoport uralkodó tagjához, illetve annak vezető tisztségviselőihez, akik az ellenőrzött társaság működésére vonatkozó kötelező határozatot hozhatnak, illetve az ellenőrzött társaság ügyvezetését utasíthatják. A hatáskör megváltozását az elismert vállalatcsoport uralmi szerződése²¹ írhatja elő (Gt. 60. § (1) bek.).

Meg kell jegyezni, hogy ez az eset inkább csak rokonságban áll a hatáskörátruházással, mintsem annak valódi első esetét képezné. A társaság működésének meghatározásával kapcsolatos egyes feladatokat ugyanis változatlanul az ellenőrzött társaság ügyvezetője teljesíti, de ennek során betartja

az uralkodó tag ügyvezetésének esetleges utasításait. Formálisan tehát az ellenőrzött társaság vezető tisztségviselőjének a jogosítványai nem csökkennek, „csupán” a formailag változatlan döntési hatáskörhöz kapcsolódó szabadságát korlátozza, egyes esetekben kizárja az elismert vállalatcsoport uralkodó tagjának az új hatásköre.

b) Elismert vállalatcsoportban az ellenőrzött társaság vezető tisztségviselőinek, felügyelőbizottsági tagjainak kinevezésére, visszahívására és díjazásuk megállapítására vonatkozó hatáskör

A vezető tisztségviselők, felügyelőbizottsági tagok kinevezése, visszahívása és díjazásuk megállapítása a társaság legfőbb szervének (kivételesen a felügyelőbizottságnak) a hatáskörébe tartozik. Elismert vállalatcsoport esetén az ellenőrzött társaság vezető tisztségviselőinek, felügyelőbizottsági tagjainak kinevezésére, visszahívására és díjazásuk megállapítására vonatkozó hatáskör átkerülhet az elismert vállalatcsoport uralkodó tagjához.²² A hatáskör megváltozását az elismert vállalatcsoport uralmi szerződése írhatja elő (Gt. 60. § (2) bek.).

2.2.2. A hatáskörátruházás egyéb – valamennyi vezető tisztségviselőt jogosító – esetei

a) A társasági szerződés módosítása a vezető tisztségviselő által

A vezető tisztségviselő módosíthatja a társasági szerződést a társaság

- cégneve,
- székhelye,
- telephelye,
- fióktelephelyei,
- tevékenységi körei tekintetében.

Ez a lehetőség akkor illeti meg a vezető tisztségviselőt, ha erre a társasági szerződés felhatalmazást adott (Gt. 18. § (2) bek.).

A vezető tisztségviselő jogköre nem terjed ki a főtevékenység megváltoztatására (Gt. 18. § (3) bekezdés).

b) Az elismert vállalatcsoport létrehozásának az előkészítése és az uralmi szerződés tervezetének meghatározása

Az elismert vállalatcsoport létrehozásának az előkészítése és az uralmi szerződés tervezete tartalmának a meghatározása főszabályként a társaság legfőbb szervének jogköre (Gt. 56. § (1) bek.), kivételesen azonban a vezető tisztségvi-

selő is elláthatja ezeket a feladatokat, ha a társasági szerződés felhatalmazást adott erre (Gt. 56. § (2) bek.).

2.3. A vezető tisztségviselők – hatáskör-átruházás útján történő - jogkör bővülése rt. esetén

A részvénytársaság igazgatósága, igazgatótanácsa további jogokat kaphat a létesítő okmány rendelkezése, illetve a közgyűlés határozata által. Bizonyos átruházott jogosítványokhoz a Gt. újabb jogot kapcsol. Az átruházott jogosítványok által mindig a közgyűlés jogkörének a terhére gyarapodik az rt. vezető tisztségviselőjének a jogköre.

a) Osztalékelőleg fizetésének elhatározása

Osztalékelőleg fizetésének elhatározása eredendően a közgyűlés hatáskörébe tartozik. Az alapszabály azonban felhatalmazhatja az igazgatóságot arra, hogy a közgyűlés helyett határozzon osztalékelőleg fizetéséről. A hatáskör korlátozottan illeti meg az igazgatóságot, mivel a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyását is meg kell szereznie ahhoz, hogy elhatározhassa osztalékelőleg fizetését. (Gt. 221. § (2) bek.).

b) Az rt. igazgatóságának a közgyűléstől származtatott hatásköre a társaság által kibocsátott részvények megszerzésére

Annak a kérdésnek az eldöntése, hogy a részvénytársaság megvásároljon-e egy általa kibocsátott részvényt annak tulajdonosától – főszabályként²³ – a közgyűlés hatáskörébe tartozik. A közgyűlés határozatával adott felhatalmazás alapján azonban az igazgatóság lesz jogosult a saját részvény megszerzésére. A felhatalmazás szólhat egyszeri alkalomra és legfeljebb 18 hónapi időtartamra is. A közgyűlésnek a felhatalmazás megadásával egyidejűleg meg kell határoznia a saját részvény megszerzésének feltételeit, a megszerzendő részvényfajtákat, osztályokat, a megszerezhető részvények számát, névértékét, a vételármínimumot és a vételármaximumot (Gt. 224. §).

c) Az alaptőke felemelésének elhatározása

Az alaptőke felemeléséről főszabályként a közgyűlés hozhat döntést. A közgyűlés azonban e hatáskört átengedheti az igazgatóság részére. A közgyűlés akkor hatalmazhatja fel az igazgatóságot az alaptőke felemelésére, ha az alapszabály ennek lehetőségét nem zárja ki (Gt. 252. § (1) bek.).

Az igazgatóság tőkeemelési hatásköre azonban nem korlátlan:

- időbeni korlátot jelent, hogy a felhatalmazás csak határozott időre, legfeljebb öt évre szólhat, amely azonban megújítható;
- összegszerűségi korlátot jelent az, hogy a felhatalmazásban meg kell határozni azt a legmagasabb összeget, amellyel az igazgatóság az alaptőkét a felhatalmazásban megjelölt időtartam alatt összesen felemelheti;
- lehetőség van továbbá arra, hogy az alaptőke felemelésének bizonyos módjainak alkalmazására a közgyűlés ne adjon felhatalmazást az igazgatóságnak (a közgyűlési határozat hallgatása azonban azt jelenti, hogy az alaptőke felemelésének négy módja közül bármelyik elhatározására vonatkozik a felhatalmazás).

Megjegyzést érdemel, hogy a jogalkotó az alaptőke emelés egyik esetére, az átváltoztatható kötvény kibocsátásával történő feltételes alaptőke emelésre külön is kimondja a hatáskörátruházás lehetőségét az ilyen kötvényekre vonatkozó szabályok körében. Az ismétlés már önmagában sem szerencsés, a normáknak az eltérő szövegű megismétlése különösen kerülendő. A Gt. 194. § (3) bekezdése ugyanis nem tartalmazza a – Gt. 252. § (1) bekezdésében rögzített – feltételt, mely szerint közgyűlés akkor hatalmazhatja fel az igazgatóságot az alaptőke felemelésére, ha az alapszabály ennek lehetőségét nem zárja ki. Értelmezést igényel tehát a két norma kapcsolata. Nem lehetne egy mozdulattal lesöpörni az asztalról azt az értelmezést, hogy az alaptőke felemelésének eseteire általában kimondott feltétel az átváltoztatható kötvény kibocsátásával történő feltételes alaptőke emelésre nem vonatkozik, hiszen a *lex specialis derogat legi generali* elve alapján védhető lenne egy ilyen álláspont. Ebben az esetben azonban a két norma elhelyezéséből inkább arra következtetnék, hogy a „zártkörűen működő részvénytársaság által kibocsátható részvények” címszó alatt szereplő rendelkezés a jegyzési jogot biztosító kötvény tekintetében nem kívánt eltérni „az alaptőke felemelése” cím körében elhelyezett szabálytól, csupán az történt meg, hogy azt nem ismételte meg teljes egészében. Ezt az álláspontot erősíti az is, hogy a Gt. 194. § (3) bekezdésében két kötvényről is szó esik, a jegyzési elsőbbséget biztosító kötvény kibocsátására szóló közgyűlés által adott felhatalmazást pedig a jogalkotó – vélhetően – nem kívánta az alapszabálytól függővé tenni.

d) Az alaptőke-emelésre tekintettel a közbenső mérleg elfogadására irányuló felhatalmazás

Abban az esetben, ha az igazgatóság határozhat az alaptőkének az alaptőkén felüli vagyonból történő felemeléséről, akkor az igazgatóság jogosulttá válik a közbenső mérleg elfogadására is, amely azt hivatott bizonyítani, hogy a társaság rendelkezik az alaptőke saját erőből történő emeléshez szükséges forrással (Gt. 259. § (2) bek.). Az igazgatóság számára adott felhatalmazás az alaptőke felemelésére, azt a célt szolgálja, hogy ne kelljen összehívni a közgyűlést. Logikátlan lenne felhatalmazni az igazgatóságot az alaptőke felemelésére, de ragaszkodni a közgyűlés összehívásához a közbenső mérleg elfogadása érdekében, mivel ebben az esetben a közgyűlés összehívásával járó költségeket, és idővesztést nem lehetne elkerülni. A közbenső mérleg elfogadására vonatkozó igazgatósági jogosultság korláta, hogy a közbenső mérleget az igazgatóság csak a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyását követően fogadhatja el.

e) Az alaptőke-emelésre tekintettel az alapszabály módosítására irányuló felhatalmazás

Az alaptőke-emelésre irányuló felhatalmazás egyben az alapszabály módosítására is feljogosítja és kötelezi az igazgatóságot (Gt. 252. § (2) bek.), a közbenső mérleg elfogadása kapcsán bemutatott logika alapján.

A d) és e) pontban említett rendelkezések törvényi szabályok. A közgyűlés nem hozhat olyan rendelkezést, hogy az alaptőke felemelésére felhatalmazza az igazgatóságot, de a közbenső mérleg elfogadására²⁴, vagy az alapszabály ezzel kapcsolatban szükségessé váló módosítására már nem. Ennek ellenére a közbenső mérleg elfogadására és az alapszabály módosítására vonatkozó feljogosításokat az átruházott hatáskörök között említjük, mivel az csak az alaptőke felemelésére vonatkozó átruházott hatáskörhöz tapadóan illetheti meg az igazgatóságot.

Megítélésem szerint a c), d) és e) pontban említett felhatalmazások újragondolandóak. Eredetileg a döntéshozatal gyorsításának és olcsóbbá tételének szándéka vezette a jogalkotót arra, hogy eltérést engedjen, illetőleg maga eltérjen a főszabálytól. Mind a gyorsítás, mind a költségtakarékosság a közgyűlés hagyományos összehívási szabályaira tekintettel merült fel reális igényként. Időközben azonban a 2006. évi IV. törvény meghonosította a konferencia közgyűlést és a részvénytársaságok körében is lehetővé tette a levélszavazást.

A társaságok tehát a hatáskör átruházása nélkül is gyorsabban és olcsóbban tudnak dönteni, ha igénybe veszik az újonnan biztosított technikai lehetőségeket. Véleményem szerint a praktikus szempontok ma már nem indokolják a hatáskörátruházás ezen eseteinek a fenntartását. (Megjegyzem pusztán praktikus szempontok alapján talán korábban sem ártott volna óvatosabban beavatkozni a társaságon belüli hatásköri viszonyokba.)

f) A jegyzési elsőbbséget biztosító kötvény kibocsátásáról főszabályként a közgyűlés hozhat döntést. A közgyűlés azonban e hatáskört átengedheti az igazgatóság részére. A közgyűlés által adható felhatalmazásnak sem előfeltétele, sem időbeli vagy összecszerűségi korlátja nincs. (Gt. 194. § (3) bek.)

2.4. A hatáskörátruházás fajtái

A hatáskörátruházás bemutatott 10 esete több szempontból is azonosságokat és különbségeket mutat.

a) Min alapul a vezető tisztségviselő feljogosítása?

- Többnyire a társasági szerződés, alapszabály jogosítja fel a vezető tisztségviselőt a társaság legfőbb szervének hatáskörébe tartozó valamely ügy-típusban való eljárásra (pl. a létesítő okmány bizonyos kérdésekben való módosítása²⁵, osztalékkelőleg kifizetéséről való döntés²⁶, alaptőke-emelés²⁷, alaptőke-emelés során a közbenső mérleg elfogadása²⁸, az alapszabálynak az alaptőke felemelése miatt szükséges módosítása²⁹) Az elismert vállaltcsoport létrehozásának előkészítésére és az uralmi szerződés tervezetének az előkészítésére vonatkozó felhatalmazást³⁰ nem szerencsés a társasági szerződésre telepíteni, mert az alapításkor még aligha gondolnak reálishan arra, hogy a társaság egyszer majd alávett társaság lesz;
- A feljogosítás származhat magától a hatáskörrel rendelkező szervtől, azaz a társaság legfőbb szervétől (saját részvény megszerzésére³¹, az alaptőke felemelésére³²);
- Arra is találunk példát, hogy a jogalkotó mind a létesítő okmányt, mind a társaság legfőbb szervét feljogosítja a hatáskörátruházásra (pl. átváltoztatható és jegyzési jogot biztosító kötvény kibocsátása³³);
- Elismert vállalatcsoport esetén származhat az uralmi szerződésből is a hatáskörátruházás (elismert vállalatcsoport létrehozásának előkészítése, az uralmi szerződés tervezetének elkészítése³⁴, elismert vállalatcsoportban a társaság működésének meghatározására³⁵, az ellenőrzött társaság vezető

tiszttségviselőinek, felügyelőbizottsági tagjainak a kinevezése, visszahívása, díjazásuk megállapítása³⁶);

- A társasági törvényen is alapulhat a vezető tiszttségviselő feljogosítása, azzal, hogy ezek az esetek mindig a közgyűlés által elhatározott hatáskörátruházáshoz kapcsolódnak, anélkül nem érvényesülnek (az alaptőke felemelésére való közgyűlési felhatalmazás esetén jogosultság az alapszabály módosítására³⁷, és a közbenső mérleg elfogadására³⁸).

b) Az átruházás időtartama

- A hatáskör átruházás lehet időleges, amikor csak egyszeri alkalomra szól (az elismert vállalatcsoport létrehozásának előkészítésére és az uralmi szerződés tervezetének az előkészítésére vonatkozó felhatalmazást³⁹), vagy csak egy előre meghatározott időtartamra vonatkozóan szerez jogot a vezető tiszttségviselő a legfőbb szerv hatáskörébe tartozó ügyben való eljárásra (az alaptőke felemelésére vonatkozó feljogosítás⁴⁰), esetleg egyszeri alkalomra szóló és határozott időtartamra vonatkozó is lehet a közgyűlés döntésétől függően (saját részvény megszerzésére való feljogosítás⁴¹). A feljogosítás időtartamának meghatározásában szerepet kap maga a törvény, amely megadja a lehetséges leghosszabb időt (saját részvény megszerzése esetén 18 hónap, alaptőke emelés esetén 5 év), amelynél a társaság legfőbb szerve az adott esetben rövidebb határidőt is meghatározhat.
- A hatáskör átruházás lehet végleges, olyan értelemben, hogy a vezető tiszttségviselő jogkörgyakorlásának nincs időbeli korlátja (a társasági szerződés bizonyos körben történő módosítása⁴², átváltoztatható és jegyzési jogot biztosító kötvény kibocsátása⁴³, osztalékfelőlegről való döntés⁴⁴).

c) A két hatáskör egymáshoz való viszonya

A hatáskörátruházás nem eredményezi az eredeti jogkör megszűnését, nem vezet az eredetileg hatáskörrel rendelkező szerv – tipikusan a társaság legfőbb szerve – eljárási lehetőségének a megszűnéséhez. Ennek ellenére két helyzet között tehetünk különbséget.

- A társaság legfőbb szerve és a vezető tiszttségviselő akár egyidejűen is gyakorolhatja hatáskörét (pl. a létesítő okmány bizonyos kérdésekben való módosítása⁴⁵);
- Lehetséges azonban az is, hogy társaság legfőbb szerve nem kíván élni hatáskörével, annak gyakorlása éppen a legfőbb szerv tehermentesítése, vagy

gyorsasági (esetleg egyéb praktikus) szempontokra tekintettel a vezető tisztségviselőtől várható. A társaság legfőbb szervének hatáskör-átruházó döntése gyakorlatilag annak kinyilvánítása, hogy hatáskörét nem kívánja gyakorolni (átváltoztatható és jegyzési jogot biztosító kötvény kibocsátása⁴⁶, saját részvény megszerzésére való feljogosítás⁴⁷).

d) Az átruházás terjedelme

- A hatáskör átruházás lehet teljes, amikor a vezető tisztségviselő a legfőbb szerv átruházott hatáskörét teljes egészében megkapja (átváltoztatható és jegyzési jogot biztosító kötvény kibocsátása⁴⁸).
- A hatáskör átruházás lehet részleges, amikor a vezető tisztségviselő a legfőbb szerv hatáskörét csak terjedelmi korlátokkal szerzi meg (pl. a létesítő okmány bizonyos kérdésekben való módosítása⁴⁹, és még a felhatalmazott körben is létezhet kivétel (a létesítő okmányban rögzített tevékenységek módosítása nem terjed ki a főtevékenységre⁵⁰).

e) Az átruházott jog gyakorlásának ellenőrzöttsége

- A társaság legfőbb szerve helyett gyakorolt jogkörben való eljárásáról a vezető tisztségviselő általános beszámolási kötelezettsége körében ad számot.
- A Gt. 221. § (2) bekezdésében és a Gt. 259. § (2) bekezdésében írt esetekben az átruházott jogkör gyakorlása a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásához kötött.

3. TÖRVÉNY ÁLTAL AZ RT. ÜGYVEZETŐ SZERVÉNEK BIZTOSÍTOTT HATÁSKÖRÖK

Annak a kérdésnek az eldöntése, hogy a részvénytársaság megvásároljon-e egy általa kibocsátott részvényt annak jelenlegi tulajdonosától – főszabályként – a közgyűlés hatáskörébe tartozik. A törvényben meghatározott esetekben azonban a zrt. igazgatósága [(vö. a) pont], vagy a zrt. és az nyrt. ügyvezető szerve (vö. b) pont)) is dönthet az rt. által kibocsátott részvények megvételéről.

Az itt bemutatásra kerülő esetekben az igazgatóság önállóan, a közgyűlés előzetes felhatalmazása nélkül jogosult dönteni a saját részvény megszerzéséről, ezért nem soroltuk ezt az esetet az átruházott hatáskörök közé.

a) Akkor, ha az rt-t fenyegető súlyos károsodás elkerülése érdekében van szükség a saját részvényre, a zrt. igazgatósága a közgyűlés előzetes felhatalma-

zása nélkül is dönthet az rt. által kibocsátott részvények megvételéről. A részvényszerzésről és annak indokairól⁵¹ a következő közgyűlésen be kell számolni. (Gt. 225. § (1) bek.).

A nyilvánosan működő részvénytársaság ügyvezető szervét a társasági törvény nem jogosítja fel arra, hogy a közgyűlés előzetes felhatalmazása nélkül is dönthessen az rt. által kibocsátott részvények megvételéről akkor, ha az rt-t fenyegető súlyos károsodás elkerülése érdekében van szükség a részvényszerzésre. A Gt. 301. §-a kizárja a 225. § (1) bekezdésének alkalmazását nyrt. esetén. Ennek az a magyarázata, hogy a nyrt-k felvásárlásával szembeni védekezést a részvényesek számára kívánja fenntartani a jogalkotó.

b) Mind a zrt., mind a nyrt. ügyvezető testületére irányadó jogszabályi felmentés:

- Nincs szükség arra, hogy a közgyűlés előzetesen felhatalmazza az igazgatóságot a részvényszerzésre, ha a részvénytársaság a saját maga által kibocsátott részvényekhez – az rt-t megillető követelés kiegyenlítését célzó – bírósági eljárás keretében jutott hozzá;
- Nincs szükség felhatalmazásra akkor sem, ha a részvénytársaság szervezeti átalakulás során szerezte meg a részvényeit;
- Nincs szükség felhatalmazásra, ha a részvénytársaság az rt. alaptőkéjének leszállításával összefüggésben jutott a saját részvényei birtokába.

4. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ ÉS A TÁRSASÁG LEGFŐBB SZERVÉNEK VISZONYA

4.1. Alárendeltség és önállóság

A vezető tisztségviselő és a társaság legfőbb szerve között egy sajátos hierarchikus kapcsolat áll fenn.

4.1.1. Egyirányú alárendeltség

A kapcsolat hierarchikus jellegét, ezen belül a vezető tisztségviselő alárendeltségét mutatja, hogy a vezető tisztségviselő a – jogszabályokon és a létesítő okiraton túl – a legfőbb szerv határozatainak alávetve jár el (Gt. 22. § (4) bekezdés).

4.1.2. *Önállóság, más érdekek figyelembe vétele, fordított kontroll*

Vannak olyan körülmények, amelyek nem hagyhatók figyelmen kívül, a két szervezeti egység kapcsolatának elemzése során.

a) A vezető tisztségviselő feladatát önállóan látja el (Gt. 22. § (4) bekezdés).

b) A legfőbb szerv határozatainak alávetettség és a Gt. ugyanazon mondatában deklarált önállóság dinamikus egységét (ellentmondását?) árnyalja az a főszabály, mely szerint a vezető tisztségviselő a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességét szem előtt tartva végzi tevékenységét, márpedig a gazdasági társaság érdekei nem azonosíthatók a legfőbb szerv érdekeivel, amely legközelebbi tagok, illetőleg a tagok összességének érdekéhez áll.⁵² Miközben formálisan egy adott helyzetben csak egyféle érdeket kell a vezető tisztségviselőnek szem előtt tartania, praktikusán mind a társaság, mind a hitelezők, mind az elismert vállaltcsoport érdeke összetett érdek:

- A társaság érdeke – álláspontom szerint - magában foglalja a társaság tagjainak, alkalmazottjainak érdekét is (bár egyes törvényi rendelkezésekből⁵³ a két érdekkör különbözőségére is lehetne következtetni) (Gt. 30. § (2) bek.);
- A hitelezők egy része abban érdekelt, hogy az adós vagyonát egyben tartsák, a működést fenntartsák, miközben más hitelezők a veszteséges tevékenység mielőbbi lezárását, a vagyon részenkénti értékesítését sürgetik;
- A vállaltcsoporton belül a csoport élén álló vállalkozás érdeke nem feltétlenül azonos a csoport egészének, vagy valamennyi tagjának az érdekével.

Nincs könnyű helyzetben a vezető tisztségviselő, amikor egymással szembe feszülő érdekeket kell(ene) követnie. Nyilván valamilyen kompromisszumra kell törekednie és az egymást kizáró érdekek közül annak kell elsőbbséget adnia, ami más – figyelembe veendő – érdekekkel nagyobb összhangot mutat.

c) Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a vezető tisztségviselő kezdeményezheti a társaság legfőbb szerve által hozott – a társasági törvénybe, más törvénybe, vagy a társasági szerződésbe ütköző – határozat bírósági felülvizsgálatát (Gt. 45. § (2) bekezdés).

4.2. Hatáskör

4.2.1. A hatáskörök telepítése

A Gt. ügyesen elkerüli a társaság legfőbb szerve és a vezető tisztségviselők közötti hatásköri konfliktusok kialakulását azáltal, hogy a társaság legfőbb szervének (taggyűlés⁵⁴, közgyűlés⁵⁵) a hatáskörét rögzíti, és deklarálja, hogy minden egyéb kérdésben a vezető tisztségviselők járnak el.

Más kérdés, hogy a határvonal csak a törvényben kristálytiszta. Annak következtében, hogy a társasági szerződés bővítheti a legfőbb szerv hatáskörét, társaságról társaságra különbözhet a társaság legfőbb szerve és a vezető tisztségviselők hatásköre közötti határvonal.

4.2.2. Hatáskörelvonás

Főszabályként a vezető tisztségviselő ügyvezetési hatásköre nem vonható el. A hatáskör elvonásra a társaság legfőbb szerve is csak annyiban jogosult, amennyiben a társaság létesítő okirata vagy jogszabály erre a legfőbb szervet feljogosítja.

4.2.3. Hatáskörbővítés

A társaság legfőbb szerve és a vezető tisztségviselők közötti hatásköri határok másik irányban is átléphetővé váltak. Előfordul, hogy a vezető tisztségviselők hatásköre gyarapszik a társaság legfőbb szerve hatáskörének rovására. Szemben az előbb bemutatott hatáskörelvonással, a hatáskörbővítés nem alapulhat a hatáskörben gyarapodó személy, illetve szervezet döntésén. A vezető tisztségviselő nem jogosult a társaság legfőbb szerve hatáskörének önhatalmú csökkentésére. A hatáskörbővítés a társasági törvényből fakadhat, vagy a társasági szerződésen, az uralmi szerződésen, illetve a társaság legfőbb szerve döntésén alapulhat.

Jelen tanulmány célja a hatáskörbővítés eseteinek áttekintése, azok csoportosítása, a tendenciák bemutatása és értékelése. Előbb azonban szükségesnek látszik a vezető tisztségviselők által ellátható és ellátandó feladatok rövid áttekintése.

5. ÖSSZEGZÉS

- A vezető tisztségviselő jogállását érintő látványos változásnak vagyunk

szemtanúi a gazdasági társaságokon belül. A vezető tisztségviselők jogkörének számottevő kibővülése több forrásra vezethető vissza.

- Ezt eredményezik egyfelől a társasági törvény által a vezető tisztségviselők számára biztosított új jogosítványok, amelyek jelentős része új technikai megoldásokhoz (pl. konferencia-közgyűlés), a jogi szabályozás bővüléséhez (pl. vállalatcsoport) kapcsolódnak. A vezető tisztségviselő feladatainak bővülése ebben a körben nem eredményez hatáskör eltolódást a társaságon belül, mivel nem egy másik szerv rovására bővül a vezető tisztségviselő jogköre.
- A Gt. széleskörű felhatalmazást ad a társasági szerződés és a társaság legfőbb szerve számára, hogy bizonyos feladatokat a vezető tisztségviselőkre bízzanak.
- Kivételesen maga a törvény hajt végre hatáskör-átcsoportosítást a vezető tisztségviselők javára.

Mindez a vezető tisztségviselők pozíciójának erősödését eredményezi a társaságon belül.⁵⁶

A vezető tisztségviselők jelen tanulmányban bemutatott hatáskör bővülése nem az egyedüli változás a vezető tisztségviselők tekintetében.

Néhány példa a közelmúltban bekövetkezett változások közül:

- nem hatályos már az a korábbi törvényi korlát, hogy egy vezető tisztségviselő egy időben legfeljebb öt társaságnál lehet vezető tisztségviselő;
- a társasági szerződés eltekinthet a határozott időre, legfeljebb öt évre szóló megválasztás törvényi korlátjától (Gt. 24. § (1) bek.);
- a társasági szerződés lehetővé teheti, sőt a gazdasági társaság legfőbb szerve is hozzájárulhat ahhoz, hogy a vezető tisztségviselő a gazdasági társasággal azonos főtevékenységet végző más gazdasági társaságban illetve szövetkezetben vezető tisztségviselő legyen (Gt. 25. § (1) bek.);
- a társasági szerződés lehetővé teheti, sőt a gazdasági társaság legfőbb szerve is hozzájárulhat ahhoz, hogy a vezető tisztségviselő részesedést szerezzen a gazdasági társasággal azonos főtevékenységet végző más gazdálkodó szervezetben (Gt. 25. § (1) bek.);
- a társasági szerződés megengedheti, hogy a vezető tisztségviselő és közeli hozzátartozója, valamint élettársa a saját nevében vagy javára a

- gazdasági társaság főtevékenysége körébe tartozó ügyleteket kössön (Gt. 25. § (2) bek.);
- a felügyelőbizottság és a könyvvizsgáló kötelező alkalmazásának visszaszorulásával csökken a vezető tisztségviselők feletti kontroll.

A vezető tisztségviselők felelőssége a velük szemben támasztható igények érvényesítésére rendelkezésre álló idő általánosanál rövidebb - egyéves - tartamára és jogvesztő jellegére (Gt. 25. § (5) bek. és 30. § (6) bek.) tekintettel már eleve kedvezőbb volt más károkozók helyzeténél. Ezt a kedvezőbb helyzetet tovább javítja a felmentvény intézményének (Gt. 30. § (5) bek.) meghonosítása.

A hatáskörbővülést, a vezető tisztségviselői poszt betöltésével kapcsolatos feltételekkel és összeférhetetlenséggel és a vezető tisztségviselők felelősségére vonatkozó változások együttes figyelembe vétele alapján rögzíteni kell, hogy a harmadik évezred vezető tisztségviselőjének jogállása akár számottevően is különbözhet a XX. században kialakult modelltől. A különbség mértéke azonban alapvetően a társaság létesítő okmányától függ, nevezetesen, hogy az mennyire használja ki a törvényi felhatalmazásokat.

A társasági törvényben jelentkező, és különösen az utóbbi években felerősödő tendenciát nem ellensúlyozza az, hogy a csődtörvényben a vezető tisztségviselők fenyegetettsége megnőtt.

A vezető tisztségviselők társaságon belüli pozíciójának erősödése számos egyedi változás eredőjeként következett be, mely körülménnyel kapcsolatban két észrevétel tehető.

A technikai változások nyomán újragondolandó bizonyos hatáskör átruházások fenntartásának indokoltsága. A vezető tisztségviselők néhány esetben azért kaptak jogosítványokat, hogy el lehessen kerülni a közgyűlés összehívásával együtt járó költségeket és idővesztéseket. A konferencia közgyűlés, a közgyűlés tartása nélküli határozathozatal megtartásának lehetősége nyomán újra kellene értékelni a hatáskörátruházó normák egy részét. Hatályos szabályaink közepette megnyugtatóbbnak találnám, ha az osztalékfelőleg fizetés, és az alaptőkeemelés, valamint ilyen esetekben a közbenső mérleg elfogadása és az alapszabály módosítása visszakerülne a közgyűlés hatáskörébe, amely ugyanolyan gyorsan és számottevő költségdöbblet nélkül dönthet ezekben a kérdésekben, mint átruházott hatáskörében a vezető tisztségviselő.

A tanulmányban bemutatott hatáskör átruházások többségében a szabályo-

zás praktikuma, hatékonysága egyenként ugyan nem kérdőjelezhető meg, de összességében már egy olyan változás lehetőségét teremtik meg, amely mellett nem mehetünk el szó nélkül. A vezető tisztségviselők előtt megnyílt az út, amelyen a tulajdonosok helyett, a tulajdonosok érdekét alapvetően befolyásoló döntéseket hozhatnak, akár olyan kérdésekben is, amelyekben érdekeik eltérnek a tagok/résztvényesek érdekeitől. A társasági törvény újabb módosításai során fokozottan figyelni kell arra, hogy a társasági szervek közötti egyensúly – újabb intézkedések hatására – ne borulhasson fel.

JEGYZETEK

- 1 Arra vonatkozó előírások, hogy vonatkozik-e valamilyen korlátozás arra nézve, hogy több társaságnál is betölthet-e valaki vezető tisztséget, ha igen, akkor hány társaságnál teheti ezt.
- 2 Az olyan társaságban is lehet-e vezető tisztségviselő, társasági tag, amelynek tevékenységi köre, vagy főtevékenysége azonos az általa irányított társaságával, és köthet-e ebbe a körbe tartozó szerződést.
- 3 Polgári jogviszony (megbízás) vagy munkaviszony keretében láthatja el a vezető tisztségviselő a feladatait. Az a körülmény, hogy a vezető tisztségviselői funkció megbízási jogviszony keretében, vagy munkaszerződés alapján kerül betöltésre, még a díjazásukra is kihatással lehet. A vezető tisztségviselők általában díjazás mellett végzik a tevékenységüket. A díjazás mértékéről a társasági szerződésben (alapító okiratban, alapszabályban) vagy a társaság legfőbb szervének ülésén határozatban döntenek a tulajdonosok. A díjazás azonban nem kötelező. A polgári jogi megbízás ugyanis egyaránt lehet visszerthes és ingyenes is. A társaság legfőbb szerve dönt arról, hogy megállapít-e díjazást a vezető tisztségviselők részére vagy sem.
- 4 A vezető tisztségviselő főszabályként a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegességét szem előtt tartva végzi tevékenységét.
A társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni ügyvezetési feladataikat a vezető tisztségviselők a gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően (Gt. 30. § (3) bek.).
Az elismert vállalatcsoport egésze üzleti érdekének az elsődlegessége alapján köteles ellátni a gazdasági társaság ügyvezetését az ellenőrzött társaság vezető tisztségviselője (Gt. 60. § (4) bek.).
- 5 A vezető tisztségviselők felelősségéről lásd többek között a szerzőnek „A vezető tisztségviselők felelőssége és ennek biztosíthatósága” c. cikkét (Gazdaság és Jog 1997. évi 7-8. szám 3-16. old.), a legújabb fejlemények kapcsán, pl. dr. Wellmann György és dr. Csehi Zoltán konferencia előadásainak egyes részleteit.
- 6 A Gt. 29. § (1) bekezdésében írt képviseleti jog lehet általános (korlátlan) és lehet korlátozott:
  - A gazdasági társaságban a vezető tisztségviselők – fő szabály szerint – általános (korlátlan) képviseleti joggal rendelkeznek;
  - Lehetséges olyan eset is, amikor a vezető tisztségviselők nem teljes körű, hanem csak korlátozott képviseleti joggal bírnak. Mód van ugyanis arra, hogy a létesítő okiratban a vezető tisztségviselő általános képviseleti jogát korlátozzák oly módon, hogy bizonyos értékhatárt jelöljenek meg, amely fölött már a társaság legfőbb szervének hatáskörébe tartozik a döntés;
  - Ha a társaságnál több vezető tisztségviselő van, akkor lehetőség van arra is, hogy közöttük a képviseletet megosszák. A képviseleti jog ilyen módon történő korlátozása azonban csak „befelé” irányuló, azaz a társaság belső viszonyaiban érvényesül, és „kifelé” harmadik személyekkel szemben nem hatályos;
  - Ha a társaságnál több vezető tisztségviselő van, és együttesen jegyzik a céget, akkor az együttes cégjegyzési jogból együttes, azaz korlátozott képviseleti jog következik.
- 7 A cégjegyzés a gazdasági társaság nevében tett írásbeli jognyilatkozatoknak a képviselők részéről meghatározott formában történő aláírása.
- 8 Az együttes cégjegyzés mindig két személy együttes aláírását jelenti. Ez a szabály a bankszámla feletti rendelkezésre is teljes mértékben vonatkozik, azaz, ha vezető tisztségviselő, cégvezető önállóan ír alá, akkor egy aláírás, ha nem vezető tisztségviselő ír alá, illetve „csak” együttes aláírási joggal rendelkező személy ír alá, akkor két aláírás szükséges.
- 9 Társasági szerződés, továbbá, pl. a Gt. 17. § (1) bek., 52. § (1) bek., 57. § (1) bek., 63. § (2) bekezdésben meghatározott dokumentumok.
- 10 A társasági szerződés egyes ügydöntő határozatok meghozatalát a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásához kötheti. Ha a felügyelőbizottság megtagadja az előzetes jóváhagyást, a társaság

- vezető tisztségviselője jogosult a társaság legfőbb szervének összehívására annak érdekében, hogy a legfőbb szerv a felügyelőbizottság határozatát megváltoztassa.
- 11 Az ügyvezető a társaság tagjairól nyilvántartást vezet. Az ügyvezető köteles a tagjegyzéket, illetve a tagjegyzékben feltüntetett adatok megváltozása esetén a hatályos tagjegyzéket a cégbírósnak benyújtani.
- 12 Az ügyvezető folyamatos nyilvántartást vezet a taggyűlés által hozott határozatokról. A társasági szerződés előírhatja, hogy a határozatok könyvében a felügyelő bizottság határozatait is nyilván kell tartani. Az ügyvezetőnek a határozatokat, azok meghozatala után haladéktalanul be kell vezetnie a határozatok könyvébe.
- 13 A továbbiakban e kifejezéssel jelöljük a vezérigazgatót, az igazgatóságot és az igazgatótanácsot.
- 14 A társaság alapításához és a létesítő okmány módosításához kapcsolódó eseteken túl a részvénytársaság néhány speciális helyzetben is köteles a Cégbírósnak tájékoztatni. Az elsőbbségi jog gyakorlását a közgyűlés – az igazgatóság indítványa alapján - kizárhatja vagy korlátozhatja. Az e tárgyban hozott közgyűlési határozatot a cégbírósnak meg kell küldeni és a Cégközlönyben közzé kell tenni. A visszaváltható részvény alapján a vételi jog gyakorlását soron kívül köteles a cégbírósnak bejelenteni és a Cégközlönyben közzé tenni (Gt. 193. § (4) bek.).
- Kötvényjegyzés sikertelenségének a bejelentése a jegyzés zárónapját követő 30 napon belül a cégbírósnak számára (Gt. 264. § (2) bek.).
- 15 A törvény által előírtan – az évi egyszeri alkalmon túl - kötelező a közgyűlést összehívni az igazgatóságnak a társaságot ért veszteség miatt, és a szükséges intézkedések megtétele céljából, ha
- az rt. saját tőkéje az alaptőke kétharmadára csökkent,
  - az rt. saját tőkéje a törvényi minimum – 5 millió Ft – alá csökkent,
  - az rt-t fizetésektelenség fenyegeti, vagy a fizetéseit megszüntette, és vagyona a tartozásokat nem fedezi (Gt. 245. § (1) bek.).
- 16 A vezető tisztségviselők saját belátásán alapuló közgyűlés-összehívás egyik esete a felügyelőbizottság speciális jogköréhez kapcsolódik. A zrt. alapszabálya egyes ügydöntő határozatok meghozatalát a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásához kötheti. Ha a felügyelőbizottság megtagadja az előzetes jóváhagyást, a társaság igazgatósága, illetve vezető tisztségviselője jogosult a társaság legfőbb szervének összehívására annak érdekében, hogy a legfőbb szerv a felügyelőbizottság határozatát megváltoztassa.
- 17 Ezek e következők:
- a számviteli törvény szerinti beszámoló lényeges adatai,
  - az igazgatóság jelentésének lényeges adatai,
  - a felügyelőbizottság jelentésének lényeges adatai,
  - a napirenden szereplő ügyekkel kapcsolatos előterjesztések összefoglalója,
  - a határozati javaslatok.
- 18 A részvényesek szavazati jogukat a szavazásra meghatalmazott útján is gyakorolhatják.
- 19 Akkor, ha a veszteség miatt kötelezően összehívott közgyűlés befejezését követő három hónap múlva az rt. saját tőkéje még mindig kisebb, mint az alaptőke 2/3-a, akkor kötelező az alaptőke leszállítása.
- 20 Nem tekinthető igazán szerencsésnek az alternatíva megfogalmazása - vezető tisztségviselő, vagy a gazdasági társasággal munkaviszonyban álló személy – figyelemmel arra, hogy a vezető tisztségviselő is állhat a gazdasági társasággal munkaviszonyban.
- 21 Egyszemélyes társaság esetén a társasági szerződés (Gt. 60. § (1) bek.)
- 22 Arról, hogy az uralkodó társaságon belül mely személy vagy szerv válik jogosulttá, az elismert vállalatcsoport uralmi szerződése hivatott rendelkezni. Nagy valószínűséggel a vezető tisztségviselők gyakorolják ezt a jogot.
- 23 A saját részvénytársaság közgyűlési hatáskörbe tartozása mint főszabály alól nem csak az ebben

- a pontban bemutatott hatáskörátruházás jelent kivételt, hanem azok az esetek is, amikor maga a társasági törvény hatalmazza fel bizonyos körülmények között a vezető tisztségviselőt arra, hogy megszerezze a társaság által kibocsátott részvényt a társaságnak.
- 24 A közgyűlés megteheti azt, hogy az alaptőkéen felüli vagyon terhére történő alaptőke-emelésre nem jogosítja fel az igazgatóságot, így kiüresedik a közbenső mérleg elfogadására irányuló törvényi felhatalmazás.
- 25 Gt. 18. § (2) bek.
- 26 Gt. 221. § (2) bek.
- 27 Gt. 252. § (1) bek.
- 28 Gt. 259. § (2) bek.
- 29 A Gt. 252. § (2) bekezdése nem csupán az alapszabálynak az alaptőke felemelése miatt szükséges módosítására, hanem az alaptőke felemelésével kapcsolatos, a törvény vagy az alapszabály szerint egyébként a közgyűlés hatáskörébe tartozó döntések meghozatalára általában feljogosítja a vezető tisztségviselőket, miközben a közbenső mérleg elfogadását a 259. § (2) bekezdés külön is említi.
- 30 Gt. 56. § (2)
- 31 Gt. 224. §.
- 32 252. § (1) bek.
- 33 Gt. 194. § (3) bek.
- 34 Gt. 56. § (2) bek.
- 35 Gt. 60. § (1) bek.
- 36 Gt. 60. § (2) bek.
- 37 Gt. 252. § (2) bek.
- 38 Gt. 259. § (2) bek.
- 39 Gt. 56. § (2)
- 40 Gt. 252. § (1) bek.
- 41 Gt. 224. §
- 42 Gt. 18. § (3) bek.
- 43 Gt. 194. § (3) bek.
- 44 Gt. 221. § (2) bek.
- 45 Gt. 18. § (2) bek.
- 46 Gt. 194. § (3) bek.
- 47 Gt. 224. §
- 48 Gt. 194. § (3) bek.
- 49 Gt. 18. § (2) bek.
- 50 Gt. 18. § (3) bek.
- 51 Gyakran az árfolyam-ingadozás kiküszöbölése érdekében vásárol az rt. saját részvényt. Nagyobb mennyiségű részvény hirtelen piacra kerülése ugyanis letörné az árfolyamot. Ezt védheti ki az rt. azzal, hogy pótlólagos keresletet támaszt saját részvényei iránt, majd azokat a rendelkezésére álló egy év alatt kisebb tételekben értékesíti.
- 52 A jogalkotó elvárja, hogy a vezető tisztségviselő ne a saját érdekeit képviselve tevékenysége során. A társaság legfőbb szerve is vélhetően a társaság összérdekeit tartja szem előtt, ha azok nem esnének egybe a tagok érdekeivel – erre azonban nincs jogszabályban rögzített kötelezettsége.
- 53 A Gt. 35. § (4) bekezdése a felügyelő bizottságot akkor jogosítja fel a legfőbb szerv rendkívüli ülésének összehívására, ha az ügyvezetés tevékenysége – többek között – sérti a gazdasági társaság, *illetve* a tagok (részvényesek) érdekeit
- 54 Lásd Gt. 141. § (2) bek.
- 55 A zrt. közgyűlésének kizárólagos hatáskörébe tartozik:

- a) döntés – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – az alapszabály megállapításáról és módosításáról;
- b) döntés a részvénytársaság működési formájának megváltoztatásáról;
- c) a részvénytársaság átalakulásának és jogutód nélküli megszűnésének elhatározása;
- d) az igazgatóság tagjainak, illetve a vezérigazgatónak, továbbá a felügyelőbizottság tagjainak és a könyvvizsgálónak a megválasztása, visszahívása, díjazásának megállapítása;
- e) a számviteli törvény szerinti beszámoló jóváhagyása;
- f) döntés – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – osztalékfelőleg fizetéséről;
- g) döntés a nyomdai úton előállított részvény dematerializált részvénné, illetve a dematerializált részvény nyomdai úton előállított részvénné történő átalakításáról;
- h) az egyes részvénytársaságokhoz fűződő jogok megváltoztatása, illetve az egyes részvényfajták, osztályok átalakítása;
- i) döntés – ha e törvény másként nem rendelkezik – az átváltoztatható vagy jegyzési jogot biztosító kötvény kibocsátásáról;
- j) döntés – ha e törvény másként nem rendelkezik – az alaptőke felemeléséről;
- k) döntés – ha e törvény másként nem rendelkezik – az alaptőke leszállításáról;
- l) döntés a jegyzési elsőbbségi jog gyakorlásának kizárásáról;
- m) döntés minden olyan kérdésben, amit törvény vagy az alapszabály a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe utal.

Az nyrt. közgyűlésének kizárólagos hatáskörébe tartoznak mindazok a kérdések, amelyekben a zártkörű rt. közgyűlése is dönteni jogosult, és ez még kiegészül az alábbi tárgyakban történő döntési joggal:

- a) döntés a saját részvényre kapott nyilvános vételi ajánlat elfogadásáról;
- b) döntés a nyilvános vételi ajánlattételi eljárás megzavarására alkalmas lépések megtételéről;
- c) az alapszabály rendelkezésétől függően kötelező vagy nem kötelező döntés a vezető tisztségviselők, felügyelőbizottsági tagok, valamint vezető állású munkavállalók hosszú távú díjazásának és ösztönzési rendszerének irányelveiről, keretéről; valamint
- d) az audit bizottság tagjainak megválasztása.

56 Megjegyezzük, hogy az elismert vállalatcsoportra vonatkozó törvényi szabályok alapvetően nem az adott társaságon belül befolyásolják az erőviszonyokat, hanem az elismert vállalatcsoporthoz tartozó egyes társaságok ügyvezetésének jogkörét illetően eredményeznek erőátcsoportosítást.

A TÁRSASÁGI TÖRVÉNYÜNK JOGRENDSZERBELI KÖRNYEZETÉRŐL

Tisztelt Hölgyeim és Uraim !

Vannak a magánjognak ünnepei. Ez a társasági jogi konferencia egy fontos magánjogi ünnep. Az ünneplésnek minden feltétele adott: Magyarországon mintegy 200 évre nyúlik vissza a társasági jogalkotás, 20 éves az első társasági törvény, az ünneplő közönségben ülnek a társasági jog hazai elméletének és a joggyakorlatnak kiemelkedő képviselői. A Szegedi Egyetem Jogi Karának Polgári Jogi és Polgári Eljárási Jogi Tanszéke e konferenciával méltó ünneplést szervezett.

Megtisztelve érzem magam, hogy ezen a magánjogi ünnepen röviden kifejthetem gondolataimat a hazai társasági jog fejlődésének útjáról. Elsődleges célom, hogy annak az elméleti tézisemnek szolgáltassak bázist, mely szerint a társasági jogalkotás és jogalkalmazás során a társasági törvény szinergia hatásának felismerése nélkülözhetetlen. A magyar társasági jog jogrendszerbeli környezetének vázlata erről meggyőzhet bennünket.

I. PÁRHUZAMOK A TÁRSASÁGOKRA VONATKOZÓ HAZAI JOGALKOTÁS FEJLŐDÉSÉBEN

A) A hazai társasági jog első átfogó kodifikálásának útja

Az első kereskedelmi (gazdasági) társaságokra vonatkozó átfogó kodifikált joganyag mintegy 100 éves munka eredménye és Magyarországon az 1876 január 1.-jén hatályba lépett 1875. évi 37. törvénycikkben a Kereskedelmi törvénykönyvben volt elsőként fellelhető. A német mintát nagyban felhasználó törvénymű egyben a hazai kereskedelmi külön jog kodifikációjának betetőzését is jelentette a XIX. században.

E kereskedelmi kódex megalkotásának alapvető oka Nagy Ferenc a XIX. századi magyar kereskedelmi jogtudomány jeles alakja több mint száz évvel ezelőtt megfogalmazott gondolata alapján „a magyar korabeli polgári jognak a

*kereskedelem igényeit ki nem elégítő voltában volt keresendő, és fennállása csak addig szükséges, míg a polgári jog olyan szabályozást nem nyer, hogy a kereskedelem követelményeinek teljesen eleget tenni lesz képes.*¹

Egyes jogrendszerekben a kereskedelmi külön jogot reprezentáló törvénykönyvek nem kerültek megalkotásra – itt a kereskedelmi társaságok is a magánjogi törvénykönyvekben – így példának okáért a svájci Obligationsrechtben, az olasz Codice civile-ben, illetőleg az amerikai Uniform Commercial Code-ben a közönséges magánjog immanens részeként kerültek szabályozásra.

E monista megoldás irányába ható kodifikáció egyre erőteljesebben tört utat magának a XX. századi magánjog fejlődésében. Az általános magánjog fokozatosan befogadójává vált a tömegforgalom jogaként egyes történelmi korszakokban viruló kereskedelmi külön jognak és az önálló kereskedelmi törvénykönyvek – és általuk a kereskedelmi jog külön jogként való fenntartása – felett lassan eljárt az idő.

A magánjog mai kodifikációjának fő irányához már nem tartozik hozzá a kereskedelmi külön joghoz való visszatérés, ám vitathatatlanul fontos követelménye a nemzeti jogrendszeri és az európai jogegységesítés keretei között zajló magánjogi kodifikációs folyamatnak a tömegforgalom megkívánta kereskedelmi jogias szemlélet megjelenítése a magánjogon belül különösen olyan területeken is mint a *társasági jog és a vele szoros kapcsolatban álló értékpapírjog, versenyjog és a csődjog*.

E jogterületek nemzeti megoldásai egymáshoz közelítésének és fokozatos harmonizálásának az esélyei is igen jók, mert a magánjogi kodifikáció folyamatában mindig jelen voltak azok az elvárások, amelyek a kereskedelem nemzeti határokon átvelő szükségletei szolgálatába tudták állítani a kereskedelmi jogi intézményeket.²

Kuncz professzor a XX. század elején óva intett attól, hogy a kereskedelmi jogot egyszerűen beolvasszuk a magánjogba. Szemléletes megfogalmazásában „a kereskedelmi jog az általános magánjog törzséből kiemelkedő és csipkészerűen kifinomodó különleges jog”³, mely a kereskedelmi élet sajátosságaihoz idomul.”

Jelesül tartalmi szempontból speciálisnak tarthatóak: az e tevékenység jogi kereteiül szolgáló *kereskedelmi társaságok szükségszerű megalapítása*, amely a cégjoggal leginkább reprezentálható és az *individualizációs és a számviteli joggal* alátámasztható *kalkulációs szempontok*.

A magánjogi jogviszonyok és a társasági jogviszonyok merev szembeállítása

teljesen indokolatlan. Sem a kereskedelmi jogalkotás, sem az általános magánjogi kodifikáció ennek tartósan sohasem adott teret. Ellenkezőleg a kereskedelmi törvénykönyveknek, benne kereskedelmi társaságokra irányadó jogalkotásnak a háttérjogát a magánjogi kódexek adták és adják ma is. Így maradt meg ez a magyar Ptk és Gt. viszonyában is.⁴

A gazdasági-vagyoni viszonyok változási folyamataira a kereskedelem világának reagálása a leggyorsabb. A kereskedelmi magánjog minden korban a gazdasági változások ütoerén lüktető jog. Kétségtelen tény, hogy a kereskedelmi jogi jogalkotás XIX. századi fellendülése a XX. század elejére hazánkban is megtorpant és átadta az általános magánjog kodifikációjának a teret. Ebben a kodifikációs folyamatban akár az 1900-as, akár az 1928-as magánjogi törvényjavaslatokat vizsgáljuk a Kt. normáinak és az azokkal kapcsolatosan született döntéseknek a lenyomatait fedezhetjük fel.

B) A társaságokra vonatkozó mai jogalkotáshoz közvetlenebbül kapcsolódó előzményekről

A Polgári Törvénykönyv megalkotásának időszakára és körülményeire visszatekintve, mindenek előtt fontos hangsúlyozni, hogy Magyarország és Csehszlovákia voltak azok a szocialista politikai rendszerű országok, ahol az 1945 előtti kereskedelmi kódexek nem kerültek teljes mértékben hatályon kívül helyezésre. Az 1960. évi 11. tvr. (Ptké.) melléklete példának okáért hatályban tartotta az 1875. évi 37. Törvénycikk (Kt). több rendelkezését. Így a kereskedelmi társaságok közül a közkereseti társaságokra, a részvénytársaságokra, és a korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozó, illetőleg a cégjegyzésre vonatkozó szabályokat .

Második lépésként a 60-as évek végén meginduló gazdasági reformfolyamatoknak köszönhetően megteremtődött a *társulási jog a szocialista szektorban* – megjelentek a szövetkezeti társulások, külkereskedelmi társulások, egyesülések, közös vállalatok –, amely kiegészült a 70-es-80-as években a kisvállalkozások társasági jogával.⁵

A Ptk. 1977. évi IV. törvénnyel történt módosítása, valamint az 1978. évi 4. számú tvr. alapján a *társulási tulajdonjogforma új tulajdonjogformaként jelent meg az állami és szövetkezeti tulajdon mellett*. A gazdasági társulásoknak három faja került a Ptk-ba jogi személyként, a betéti társulás, amely a kft-t váltotta fel, a közös vállalat és az egyesülés. A Ptk. kötelmi jogi részébe került

szabályozásra a társaság, amelyet jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezetek alapíthattak, és a polgári jogi társaság, mint jogi személyek és magánszemélyek által egymásközi viszonyaik rendezésére alakított társaságok. A polgári jogi társaság mögöttes joganyagát a gazdasági társaságok joganyaga képezte. A bírói gyakorlat hatására került a Ptk-ba az építőközösség. A 80-as évek elején a kisvállalkozások társasági formáiként jelentek meg a kisszövetkezet, a gazdasági munkaközösség és a vállalati gazdasági munkaközösség, míg a vállalati szférában a tröszt mint konszernjogi képződmény.⁶

Megítélésem szerint a gazdasági – politikai rendszerváltás legnagyobb hatású törvényeként – a jogrendszer szükségszerű reformfolyamatába illeszkedően – került megalkotásra a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény (első Gt.). Ahogy a fenti fejlődési vázlatból kitűnik *e társasági törvény magyar jogrendszerbe történő beillesztése sikerességének azért volt alapja és voltak a Kt. által hagyományai is.* Ennek okait abban látom, hogy ha megfigyelhetők is a társaságokra vonatkozó hazai jog fejlődésében alapvetően gazdaságpolitikai okokból származó ciklikus periódusok, amikor a gazdaságirányítási és tulajdoni rendszer korrekciójának szükségessége felmerült, a megoldás felé a piaci körülményekhez jobban idomulni képes társulási, társasági formációk megteremtése merült fel. Azt is el kell ismerni, hogy a magánjogtudomány érdeklődése sohasem fordult el a kereskedelmi társaságok jogának vizsgálatától, így *egy évszázados hagyományokon nyugvó hazai kereskedelmi-magánjogi tudományos kultúra is jelen volt a rendszerváltozás időszakában amelyre tudtak támaszkodni a törvényalkotás során.* A társasági jog újrakodifikálását természetes módon és vitathatatlanul segítették az összehasonlító jogi tapasztalatok is.

A XX. század végére gazdasági társaságokra vonatkozó törvények nyomán kiépülhetett a magyar társasági jog nyugat-európai mintáknak megfelelő, áttekinthető rendszere. *Elhatárolhatóvá vált a magánjogi és (gazdasági) kereskedelmi jogi társaságok világa* és kijelölhető lett a helye olyan társasági alakzatoknak, amelyek közhasznú célok megvalósításának eszközei – jöllehet alapvetően non-profit jellegűk van. A társasági törvények által újra bevezetésre került két olyan személyegyesítő gazdasági társaság (a kkt. és a bt.), amelyek jogi személyiséggel ugyan nem rendelkeznek, azonban általános jogképességük folytán cégnevük alatt szerezhethetnek jogokat és vállalhatnak kötelezettségeket. A Ptk-ban szabályozott polgári jogi társaságoktól való eltérésük – egyebek mellett – abban áll, hogy cégnevük alatt üzletszerű gazdasági tevékenység folytatására jogosultak.

Mint jellemzően ún. Gesamthand – típusú társaságok dologilag lekötött vagyonnal rendelkeznek, a társaság tagjaihoz kötődő vagyoni betét képezheti önállóan a forgalom tárgyát. A jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok a közös vállalat, korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság tradicionálisan tőketársulások, melyeknek jogi személykénti perszonalifikációja több vonatkozásban is eltérő specifikumokat eredményezett a jogi személyekre vonatkozó korábbi Ptk-beli joganyagon belül.⁷

A társasági törvény a gazdasági élet alaptörvényének számít, meghatározó szerepe van a gazdálkodási tevékenységet szabályozó normaanyagban belül. Ahogy a törvény preambulumban olvasható: biztosítja a nemzetgazdaság Európai Unión belüli további fejlődésének modern, szervezeti és működési feltételeit.

Általános jogpolitikai, valamint pragmatikus céljai elérése azonban nem képzelhető el csak más fontos törvényekhez való kapcsolatának szintézisében. Előadásom további részében a társasági törvény és más jogterületeket szabályozó joganyagok viszonyát, mint sajátos szinergia jelenséget próbálok meg érzékelteni.

II. A TÁRSASÁGI (JOG)TÖRVÉNY

VISZONYA A JOGRENDSZER MÁS ELEMEIHEZ

1 Alkotmányjogi és közigazgatási jogi kapcsolódások

Napjainkban változóban van a jogágak közötti szereposztás. A közjog és magánjog egykor merev határai lassan elrelativizálódnak. Az alkotmányos jogrend megteremtésének és fenntartásának egyik meghatározó feltétele az Alkotmány és a Polgári Törvénykönyv szintézise. Az új gazdasági rendszer, a gazdasági élet alapjainak rögzítése az Alkotmányra váró feladat és nem a Polgári Törvénykönyvre hárul. Az Alkotmány direkt és indirekt módon is forrása a magánjognak, benne a társasági jognak is. Az alkotmányjog és a magánjog fogalmi kultúrája, értékrendje egymással kölcsönhatásban áll-e hatásoknak a társasági jogban is érződniük kell.

Vitathatatlanul a társasági jogban igen erős közjogi jelenlét tapasztalható, amely leginkább a szabályozás módszereiben jelentkezik.⁸ A szabályozás iránya a diszpozitivitás irányába mozdult el. A visszahatás jelei persze ugyanúgy látszanak.

A közigazgatás jelenkori szerepének betöltése már nem is lehetséges gazdasági (kereskedelmi) magánjogi intézmények nélkül. A gazdasági-kereskedelmi magánjog szerepe napjainkban a közigazgatásban egyre inkább kiteljesedik. Könnyen talál térre ebben a világban, mert e joganyag számos magánjogi szálal is át van szöve.⁹ Átfogó – az egész közigazgatásra is ható – tartalma mellett, bizonyos szegmensei a) **az állami kormányzati feladatokhoz**, vagy b) **a helyi önkormányzatok tevékenységéhez** specifikusan is kapcsolódnak.

Ad/a. A piacgazdaságokban **az állam** közvetlenül is gazdasági szereplővé válik, amennyiben általa alapított, vagy a részvételével működő gazdálkodó szervezeteken (társaságokon) keresztül folytatja piaci tevékenységét. Fontos hangsúlyozni, hogy *az állam jogalkotási monopóliumából sem vezethető le, hogy olyan gazdasági normaanyag kerüljön megalkotásra – mely saját vállalkozási tevékenységére szólna neki privilégiumokat ad, míg más piaci résztvevők számára korlátokat emel.* Az állam mint jogalkotó és mint a politikai rendszernek is kulcstényezője azonban így vagy úgy, de a gazdasági életben is különleges „helyzetben” van. Ehhez a következtetéshez több irányból is eljuthatunk. Példának okáért a *közpénzekkel történő felelős gazdálkodás* megköveteli, hogy közérdekből szigorú jogi partitúrája legyen a köztulajdon felhasználásának, piaci alapokon működő vállalkozásokba történő befektetésének. Másfelől az állami vagyon *sohasem működhet teljesen kockázati tőkeként*, sem e vagyon felhasználásának jogi mechanizmusa, sem pedig a fokozott társadalmi kontroll alatt tartása ezt nem teszi lehetővé. Egészen egyszerűen azért, mert *az állami vállalkozások veszteségeit más társadalmi, kulturális és szociális alrendszerek fogják megérezni.* Az állami köztulajdon feletti jó gazda gondosságának követelménye ezért csupán egy *fokozott és folyamatos társadalmi ellenőrzés keretein belül* értelmezhető.

Ad/b. A közigazgatással szembeni társadalmi elvárások mára már **az önkormányzatok tekintetében** is eredményességi követelmények. A közigazgatás a gazdaságot igen nagy mértékben befolyásoló tényező.¹⁰ Az önkormányzatok működésének szerves része a *vagyonukkal való önálló gazdálkodás.* Ennek alkotmányjogi alapja a tulajdonukhoz való joguk alkotmányban történő elismerése. A Magyar Köztársaság Alkotmánya szerint¹¹ *a helyi képviselő testület gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonosi jogokat, az önkormányzat bevételeivel önállóan gazdálkodik, saját felelősségére vállalkozhat.* Az önálló gazdálkodás és felelősség önálló jogalanyiságot feltételez, sőt a Ptk.

alapján az önkormányzat jogi személynek és gazdálkodó szervezetnek is minősül¹². Az Alkotmánybíróság 4/1993 (II.12.) számú határozata erősíti meg az Alkotmány 12.§. (2). bekezdésének azon tételét, mely szerint az állam tiszteletben tartja az önkormányzatok tulajdonjogát. Fontos rögzíteni, hogy az önkormányzati tulajdon léte jogszabályból fakad és nem jogutódlással keletkezett.¹³ E tulajdon-fajta köztulajdon, amely a magántulajdonnal egyenlő és egyenlő jogi védelemben részesül.¹⁴

Az Alkotmánynak és a helyi önkormányzatokról szóló törvény irányadó rendelkezéseinek egybevetéséből következik az, hogy az önkormányzati vagyonnal az önkormányzatok a törvények keretei között szabadon rendelkezhetnek és így vállalkozási tevékenységet is folytathatnak. Tulajdonukkal a képviselőtestület jogosult rendelkezni, ezt a jogát nem ruházhatja át más szervre. Az önkormányzati vagyonnal történő gazdálkodás költségvetési szabályok szerint folyhat, lévén ez a költségvetés része, az államháztartásnak és ily módon az államháztartásra vonatkozó jogszabályok is vonatkoznak rá.¹⁵

E vagyont elsősorban kötelező közfeladat ellátására kell fordítani és csak a fennmaradó része használható vállalkozásra. E tényt tükrözi az is, hogy *a törzsvagyon és a vállalkozásra felhasználható vállalkozói (forgalomképes) vagyon egymástól elkülönül*. Miután az önkormányzati vállalkozói vagyon tekintetében is követelményként jelenik meg a gondos, felelősségteljes gazdálkodás, ezért a vagyonkezelés alapja egy *megbízható vagyonnnyilvántartás*, amelyben markánsan elhatárolódik a *törzsvagyon és a vállalkozói vagyon* köre.

Az önkormányzati vagyon kezelésének fontos eszközei lehetnek : a saját vállalkozás vagy intézmény létrehozása, avagy külső vállalkozás megbízása szerződéssel. Azt ki kell hangsúlyozni, hogy az önkormányzatoknak nem a saját felelősségükre történő vállalkozás az alapvető alkotmányos feladata és célja. A vállalkozás „csak” eszköz a közfeladat ellátásához. Az önkormányzati vagyon összetétele és az önkormányzatok szervezete ugyan nem alkalmas főtevékenységyszerű vállalkozásra piaczgazdasági versenyhelyzetben, de bizonyos vagyon-elemek hasznosítása – főleg kommunális tevékenységek ellátása során– más által nem biztosított lakossági igényeket elégíthet ki.

A vagyonhasznosítás keretében a *vállalkozási módszer* igen gyakori az ingatlanhasznosítás, az értékpapír-befektetések területén, sőt egyre gyakoribb vagyonhasznosítási módot jelent a koncesszióba adás is. Mindezen önkormányzati vagyonhasznosítási módok közül a legoptimálisabbnak a kiválasztása

csupán *egy önkormányzati vagyonhasznosítási, vagyonkezelési koncepción – vagyონrendeleten* – alapulhat, amely hosszabb távra biztosíthatja az ötletszerű, kapkodó döntések elkerülését.

Az önkormányzatok vagyonkezelése során a *személyi feltételeknek* is nagy szerepe van, amely jelentse azt, hogy kellő szakértelemmel rendelkező személyeket kell alkalmazni és szükség szerint külön szervezeti egységet érdemes felállítani.¹⁶ Fontos rámutatni, hogy nem hatósági jogkörben, hanem *tulajdonosi jogkörben jár el az önkormányzat*, amikor határozatával elfogadja példának okáért egy gazdasági társaság alapító okiratát, és dönt annak vagyónáról.

Az önkormányzatok gazdasági önállóságának fontos tartópilléreit jelentik: a kööttség nélkül felhasználható, év közben nem csökkenthető mértékű és alanyi jogon járó normatív állami hozzájárulás (támogatás) és a kötelező közfeladatokhoz igazodó finanszírozás.

Az önkormányzatok vagyongazdálkodására és gazdálkodó szervezetekben (gazdasági társaságokban) való részvételére vonatkozó alapvető jogi rezsimről elmondható, hogy *szerteágazó, különböző jogszabályokban fellelhető normák rendszertelen halmazából áll, amely a jogi garanciarendszer működésének nem kedvez.*

A fontosabb garanciális rendelkezések a következők:

A államháztartási törvény szerint a költségvetési szerv csak olyan gazdálkodó szervezetben vehet részt, vagy olyan szervezetet alapíthat, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét, és amelyben – kivéve, ha törvény más feltételeket nem határoz meg – legalább többségi irányítást biztosító befolyással rendelkezik. Többségi irányítást biztosító befolyása van annak, aki tagsági (részvényes) jogai vagy a gazdálkodó szervezet más tagjával (részvényesével) kötött megállapodás alapján a szavazatok több mint ötven százalékával rendelkezik. Több költségvetési szerv közös vállalkozása esetében elegendő, ha a költségvetési szervek befolyása együttesen éri el a legalább többségi befolyást.

A gazdálkodó szervezet alapításához, abban tagsági (részvényesi) jogviszony létesítéséhez, illetve részesedés szerzéséhez helyi önkormányzati költségvetési szerv esetén a helyi önkormányzat, illetve a többcélú kistérségi társulás engedélye szükséges. A költségvetési szervek gazdálkodó szervezete további gazdálkodó szervezetet nem alapíthat, és gazdálkodó szervezetben részesedést nem szerezhet.

Amennyiben a helyi önkormányzat költségvetési szerve által elismert tartozásállomány eléri az önkormányzat rendeletében, illetve a többcélú kistérségi társulás határozatában meghatározott mértéket és időtartamot, a képviselő-testület, a társulási tanács a költségvetési szervnél – az Országos Egészségbiztosítási Pénztár által finanszírozott intézmény esetén az Országos Egészségbiztosítási Pénztár kérésére, illetve az Országos Egészségbiztosítási Pénztár véleményének előzetes kikérésével – *önkormányzati biztost jelöl ki*. Az önkormányzati biztos kijelölésének feltételeit – ideértve a tartozásállomány irányadó mértékét és időtartamát –, a gazdálkodási önállóságában korlátozott költségvetési szerv működésének szabályait a kormány rendeletben határozza meg.

Az önkormányzati költségvetési szerv legalább többségi irányítást biztosító befolyása alatt álló gazdálkodó szervezet működésére vonatkozóan a következő rendelkezéseket kell alkalmazni:

- *Felügyelőbizottság létrehozása kötelező*; Az állam legalább többségi befolyása alatt álló gazdálkodó szervezet esetében, ha a jegyzett tőke a kettőszázmillió forintot meghaladja, a felügyelőbizottság elnökének személyére az Állami Számvevőszék tesz javaslatot, a gazdálkodó szervezet vezetőjének megkeresése alapján. A javaslatételre lehetőség szerint hatvan napot kell biztosítani. Az Állami Számvevőszék jelölése alapján megválasztott személyt a tulajdonosok által jelölt tagként kell figyelembe venni, és tevékenységére, valamint visszahívására a munkavállalók által jelölt felügyelőbizottsági tagokra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni;

- *A könyvvizsgáló szervezetre, illetve a könyvvizsgáló személyére* az ügyvezetés a felügyelőbizottság egyetértésével tesz javaslatot a gazdálkodó szervezet legfőbb szervének;

- *A gazdálkodó szervezet és a tagja (részvényese) között létrejövő szerződést a szerződés aláírásától számított harminc napon belül a cégbíróságon a cégiratok közé letétbe kell helyezni*;

Ez a rendelkezés nem irányadó abban az esetben, ha a társaság és a tag (részvényes) a társaság tevékenységi körébe tartozó, a létesítő okirat által meghatározott szokásos nagyságrendű szerződést köt. A gazdálkodó szervezet köteles az okirat aláírásától számított harminc napon belül a cégbírósághoz – letétbe helyezés céljából – benyújtani azt az okiratot is, amely bárki javára ingyenesen vagyont juttat, feltéve, hogy annak összege (értéke) az egymillió forintot meghaladja. Az összehatár szempontjából a két éven belül ugyanannak a személy-

nek vagy szervezetnek nyújtott juttatásokat össze kell számítani;

– *A gazdálkodó szervezet legfőbb szerve köteles szabályzatot alkotni a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselői, felügyelőbizottsági tagjai és más, a legfőbb szerv által meghatározott vezető állású munkavállalói javadalmazása módjának, mértékének főbb elveiről, annak rendszeréről.* A szabályzatot az elfogadásától számított harminc napon belül a cégiratok közé letétbe kell helyezni. A szabályzatban foglaltak alapján a legfőbb szerv kizárólagos hatáskörébe tartozik a szabályzattal érintett személyi kör javadalmazásának (így különösen díjazásának, munkabérének, végkielégítésének, egyéb juttatásainak) megállapítása;¹⁷

– *Az önkormányzati költségvetési szervek egyszemélyes gazdasági vagy non-profit társasága esetében a tag (részvényes) a vezető tisztségviselő hatáskörét nem vonhatja el.* A vezető tisztségviselő felelősségére a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény szabályai megfelelően irányadók. Az olyan közfeladat vagy közszolgáltatás ellátásával összefüggő tevékenység folytatására alapított egyszemélyes gazdálkodó szervezetnél, mely közfeladat, illetve közszolgáltatás ellátásáért vagy ellátásának megszervezéséért az alapító felelős, és amelyben kizárólag a költségvetési szerv vagy szervek rendelkeznek tulajdonosi részese-déssel, a vezető tisztségviselő az alapító képviselőként eljáró személy szakmai irányítása mellett, utasításai szerint, a közfeladatról, illetve a közszolgáltatás ellátásáról való gondoskodás követelményét figyelembe véve köteles eljárni. Ebben a körben a vezető tisztségviselő hatáskörét az alapító elvonhatja, korlátozhatja;

– *A költségvetési szerv egyszemélyes gazdasági társasága esetében a tag (részvényes) – a megválasztással, illetve kinevezéssel kapcsolatos ügyek kivételével – a hatáskörébe tartozó döntés meghozatalát megelőző*

Halaszthatatlan döntés esetében a vélemény beszerzése rövid úton (pl. távbeszélő, fax, e-mail) is történhet, azonban az így véleményt nyilvánító személy nyolc napon belül köteles véleményét írásban is a döntést hozó rendelkezésére bocsátani. Az írásos vélemény vagy az ülésről készült jegyzőkönyv, illetve annak kivonata nyilvános, azt az egyedüli tag (részvényes) határozatával együtt – a döntés meghozatalától számított harminc napon belül – a cégbíráson a cégiratok közé letétbe kell helyezni.

A költségvetési szerv egyszemélyes gazdasági vagy non-profit társasága esetében az alapító okiratban rendelkezni kell

- a véleményezési jog gyakorlásának módjáról;
- abban az esetben, ha a véleményezési jogot ülésen gyakorolják, az ülés összehívásának rendjéről, a napirend közlésének módjáról;
- a tag (részvényes) döntéseinek az érintettekkel való közlési módjáról.

A **helyi önkormányzatokról szóló törvény** alapján a helyi önkormányzatot – a törvényben meghatározott eltérésekkel – megilletik mindazok a jogok és terhelik mindazok a kötelezettségek, amelyek a tulajdonost megilletik, illetőleg terhelik. A tulajdonost megillető jogok gyakorlásáról a *képviselőtestület rendelkezik*.

A helyi önkormányzat *meghatározott vagyontárgy vagy vagyonrész elidegenítését, megterhelését, vállalkozásba való bevitelét, illetőleg más célú hasznosítását önkormányzati rendeletben helyi népszavazáshoz kötheti.*

A helyi önkormányzat *vállalkozása a kötelező feladatainak ellátását nem veszélyeztetheti. Az önkormányzat olyan vállalkozásban vehet részt, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét.*

Az önkormányzat többségi befolyása alatt álló vállalkozásra – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – az államháztartásról szóló törvény 95/A. §-ában foglalt rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

Mindezen rendelkezések hivatottak biztosítani, hogy a helyi önkormányzatok vagyonának kockázati tőkeként vállalkozásokban történő működtetésének átlátható és biztonságos garanciái legyenek. Mindaz a veszteség, amely az átgondolatlan és felelőtlen gazdasági döntésből származik, valamilyen módon visszahat a közfeladatok ellátásának feltételrendszerére is. Megnehezíti e feladatok ellátását egy veszteséges beruházás.

A **helyi önkormányzati képviselők jogállásáról szóló törvény** mindennek előtt az összeférhetlenségi szabályok kicövekelésével törekszik biztosítani az önkormányzati vagyongazdálkodás, vagyonhasznosítás legális mederben tartását. E jogszabály lényegesen szigorú szabályokat ír elő a *helyi képviselői (és polgármesteri) összeférhetlenségre*.

Ennek alapján önkormányzati képviselő nem lehet:

- aki, illetve akinek a személyes közreműködésével működő gazdasági társaság önkormányzati feladatot a képviselőtestülettel vagy a képviselőtestület

szervével kötött vállalkozási, megbízási szerződés vagy munkaszerződés alapján lát el;

- a képviselőtestület által alapított önkormányzati vállalat vezérigazgatója, vezérigazgató-helyettese, igazgatója, igazgatóhelyettese, igazgatótanácsának, vezető testületének tagja;

- az önkormányzat tulajdoni részesedésével működő gazdasági társaság vezető tisztségviselője, igazgatótanácsának, igazgatóságának vagy vezető testületének, valamint a társasággal munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló más jogviszonyban álló vezetője (vezérigazgatója);

- az önkormányzat tulajdoni részesedésével működő gazdasági társaság által alapított gazdasági társaság vezérigazgatója, vezérigazgató-helyettese, igazgatója, igazgatóhelyettese, igazgatótanácsának, igazgatóságának vagy vezető testületének tagja.

A 2006. július 1-jén hatályba lépett Gt-ben az önkormányzatok vállalkozási tevékenységére hatóan az egyik legmarkánsabb változás, hogy a Polgári Törvénykönyvben eddig szabályozott közhasznú társaságot az ún. non-profit gazdasági társaság váltotta fel.¹⁸ Az új Gt. 4. § (1) bekezdése alapján gazdasági társaság nem jövedelemszerzésre irányuló közös gazdasági tevékenység folytatására is alapítható (*non-profit gazdaság társaság*). Az önkormányzatok vagyongazdálkodásának várhatóan főszereplőivé válnak e non-profit társaságok. Általuk valósulhat meg leginkább az az önkormányzati gazdasági-vállalkozási tevékenység amely képes lehet összekötni a nyereségérdekeltségi, valamint a szociális, kulturális és jóléti szempontokat.

Ilyen társaság bármely gazdasági társasági formában (kkt., bt., kft. és rt.) alapítható és működtethető, a non-profit jelleget a cégnévben kell feltüntetni. Társasági formaváltással is létrejöhet ilyen jogalany azáltal, hogy a meglévő működő gazdasági társaság legfőbb szerve elhatározza a non-profit gazdasági társaságként való továbbműködést.

Közérdekvédelmi garanciát jelent, hogy non-profit gazdasági társaság üzletszerű gazdasági tevékenységet csak kiegészítő jelleggel folytathat, a nyereség a tagok között nem osztható fel, az a társaság vagyonát gyarapítja, más társasági formába csak non-profit jellegének megtartásával alakulhat át, ilyen típusú gazdasági társasággal egyesülhet, illetőleg non-profit társaságokká válhat szét.

2)A Polgári Törvénykönyv és a Gt. egymásra hatásáról

A gazdasági társaságokra vonatkozó joganyag jelentősebb részében magánjog, de számos rendelkezése természetéből adódóan közjogias és eljárásjogias természetű. A társasági jog *ius specialis*-karakterére utal, hogy gyorsan változó, nem tisztán szerződéses jellegű, hanem szervezeti normákat is jelentős mértékben tartalmaz, összhangja a cégjoggal, a felszámolási és a végelszámolási joggal, a tőkepiac jogával, illetve a számviteli joggal. Leginkább talán e sajátosságok a legfőbb érvek amelyekkel sokan indokolják a Ptk-tól való szerkezeti külön tartásának szükségességét.

A társasági törvényben a szabályozás kógenciája és diszpozitivitása azon múlik, hogy milyen egyéb jogszabályi garanciát lehet biztosítani a hitelezők, a közérdek, a tőke, a kisebbség, a tisztességes verseny feltételeinek. A „kevesebb törvényt több szerződést” követelő társasági jogalkotás feltétele, hogy ennek jogi garanciái a társasági törvényen kívüli jogszabályokban is erősödjének. Ennek a komplex, jogágakon átívelő célnak az elérése csupán átgondolt társasági jogi kodifikációval lehetséges. Ebből a szempontból a társaságokra vonatkozó joganyag illeszkedése az általános magánjogba az elsődleges kérdés. Két kodifikációs technika képzelhető el: vagy továbbra is külön törvényben marad a gazdasági társaságokra vonatkozó joganyag és utaló szabály alapján a gazdasági társaságoknak és tagjaiknak (részvényeseinek) e törvényben nem szabályozott vagyoni és személyi viszonyaira a Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni, vagy a magánjogba tartozásának is kifejezéseként a Polgári Törvénykönyvbe kerülnek a gazdasági társaságokra vonatkozó részletes szabályok is. Ez utóbbi esetben a tagokat a társasági szerződés (alapszabály, alapító okirat) tartalmának szabad megállapításában megillető jogai határait már közvetlenül a Ptk. húzza meg. Fenntartandó ez esetben is a szabály, hogy nem minősül a törvénytől való eltérésnek olyan további rendelkezés társasági szerződésbe (alapszabályba, alapító okiratba) való foglalása, amelyről e törvény nem szól, ha a rendelkezés nem áll ellentétben a társasági jog általános rendeltetésével, vagy az adott társasági formára vonatkozó szabályozás céljával, és nem sérti a jóhiszemű joggyakorlás követelményeit.

Természetesen a Ptk. több szabályát nem lehet automatikusan alkalmazni a társaságokra. A Ptk. általános szerződéses rendelkezéseinek alkalmazását nehezíti, hogy a társaság tipikusan többalanyú együttműködési szerződés, ahol az érvénytelenség, a szerződésszegés a kártérítési felelősség szabályozása

sok tekintetben kíván meg speciális többlétszabályokat. Nézetem szerint a kellően átgondolt és a bírói gyakorlatot is megfelelően asszimiláló élő társasági jogot szem előtt tartó megoldást kell választani. Kiindulás lehet a Ptk. Reformfolyamatában született Szakértő Javaslat vitája.

3. A munkajog és a társasági jog viszonyáról : a Gt. és az Mt. főbb metszéspontjai

A társasági jog és a munkajog intenzív egymásra hatása a hatályos Gt-beli és Mt-beli rendelkezések metszetében egyértelmű tény. A két kódex viszonyát meghatározó rendelkezés szerint a gazdasági társaságnál foglalkoztatott munkavállalók jogaira és kötelezettségeire, a munkaszerződésre, valamint a munkaügyi kapcsolatokra a Munka Törvénykönyve rendelkezéseit kell alkalmazni.

Az individuális munkajog világába illeszkedő rendelkezés alapján a gazdasági társaság vezető állású munkavállalónak minősülő alkalmazottai feladatkörükben a társaság érdekei elsődlegessége alapján kötelesek eljárni, és a gazdasági társaság munkavállalóinak a társaság működésének ellenőrzésében való részvételét biztosítani kell. Vezető állású munkavállaló az, akit a Munka Törvénykönyve, illetve az adott társaság társasági szerződése vagy szabályzata annak minősít. A gazdasági társaság – akár jogi személy, akár nem – cégneve alatt munkáltató, tehát munkáltatói jogokat gyakorolhat a társaság munkavállalóival szemben.

A kollektív munkajoggal összefüggésben álló rendelkezés alapján „a munkaügyi kapcsolatokra, a szakszervezetek, illetve az üzemi tanács jogosítványaira, a kollektív szerződésre stb. a Munka Törvénykönyve vonatkozik. A törvény növeli az üzemi tanács és a társaság ügyvezetése mozgásterét azáltal, hogy a törvény előírásaitól – a felek megállapodása alapján – eltérést enged.

4) A Gt. és a számviteli törvény „munkamegosztása”

A Gt. egyik fontos – koncepcionális szempontból is jelentős – kérdése a könyvvizsgálókra vonatkozó szabályok ésszerű szétosztása a társasági, a számviteli és a könyvvizsgálói törvény között. Ennek megfelelően törvény – a részvénytársaság esetét kivéve, ahol a társasági könyvvizsgáló megválasztása minden esetben kötelező – a számviteli törvényre bízza mind a könyvvizsgálat tal szembeni tartalmi követelmények, mind pedig a könyvvizsgálat kötelező

igénybevétele esetének a meghatározását. A könyvvizsgáló „személyére” (összeférhetetlenség stb.) vonatkozó szabályokat a könyvvizsgálói törvény rögzíti.

A választott könyvvizsgáló társasági törvényben történő szabályozásának az indoka az, hogy a társaság és az auditálási szolgáltatást nyújtó könyvvizsgáló (könyvvizsgáló társaság) között sajátos társasági jogi jogviszony jön létre. Ez a jogviszony keletkezésében, tartalmi jellemzőit illetően, valamint megszűnése körülményeit tekintve is különbözik attól az esettől, amikor a gazdasági társaság egy könyvvizsgálóval köt valamilyen polgári jogi megállapodást.

5) A Gt. és a Cégtörvény egymást kiegészítő kapcsolatáról

A két törvény egymásra hatása és egymást kiegészítő jellege a legdirektebb. A társasági anyagi jog és eljárási jog elválaszthatatlanságát reprezentálják az egymással szorosan összefüggő, egymásra utaló szabályok. Akár monografikus feldolgozást is megérdemelne e jogmatériák egymásra vetítése, példának okáért a társasági jogalanyiség keletkezése és megszűnése, a dologi jogi kérdések, a társaságok érvénytelensége, a képviselő és cégjegyzés, a társaságok feletti törvényességi kontroll kérdéseiben. *A cégjogtól ma leginkább azt várjuk el, hogy a társasági jog anyagi jogi rendelkezéseinek táplálója legyen és biztosítsa e rendelkezések hatékonyságát, gyors adaptációját a piac-üzleti kapcsolatokban.*

Végezetül jelezni szükséges, hogy a társasági jog csődjogi, versenyjogi aspektusai a hitelezői érdekek, a közérdek, a tökévédelem elveinek érvényesülésében, a tisztességes verseny biztosításában is fontos szerepet töltenek be. A törvényi szabályozások összhangjának megteremtése e tárgykörökben is mellőzhetetlenül fontos. Nem különben az *Európai Unió társasági jogával való összhang fenntartása, a bírói gyakorlat tendenciáinak jogalkotó általi nyomon követése.*

Ekként a társasági törvény mint szinergia jelenség válik a jogrendszer olyan elemévé, amely végső soron eldönti azt is, hogy „Quo vadis” társasági jog?

Köszönöm a megtisztelő figyelmet !

JEGYZETEK

- 1 Nagy Ferenc: A kereskedelmi jog kézikönyve Budapest 1889. 5. old.; hasonló tartalmú véleményét hangsúlyozta Grosschmid Béni egy 1883-ban tartott előadásában : ő a magánjog egységét és biztonságát látta veszélyeztetve a kereskedelmi jog külön jogként való elismerésével., Vö: még Eörsi : Összehasonlító polgári jog Budapest AK. 1977. 170. old.
- 2 Vö. Zoltán Ödön : A nemzeti magánjogokról és az európai közös magánjogról című kitűnő tanulmányában – Magyar Jog 1998 évi 10. szám 581. oldalon hivatkozik még Jürgen Basedow : „ Un droit commun des contrats pour le marché commun című tanulmányára – Revueinternationale de droit comparé 1998/1.szám 7-28 old.
- 3 Kuncz Ödön:: A magyar kereskedelmi- és váltójog vázlata Budapest 1922. 4. old.
- 4 Vö: Nochta T. Társasági jogunk néhány aktuális kérdéséről Jogtudományi Közlöny 1994. évi 3. szám..)
- 5 Vö. Sárközy, A magyar társasági jog Európában Budapest 2001 KJK KERSZÖV. 197-198 old.
- 6 Lásd. Részletesen Sárközy: A magyar társasági jog Európában im. 196-203 oldalig.)
- 7 Lásd részletesen a kérdéssel : Wellmann György: A Ptk. és a Gt. kapcsolódási pontjai az új Ptk. koncepció tükrében című tanulmányban Gazdaság és Jog 2002/9. szám. 9-10 oldal
- 8 Lásd. Jakab András: A magyar jogrendszer szerkezete című monográfiájában (Dialog Campus Kiadó Bp-Pécs 2007.) a közjog és magánjog elválasztásának pozitív jogi és jogdogmatikai indokolatlanágát hangsúlyozza és arra mutat rá, hogy a két jogterületre az eltérő szabályozási módszerek jellemzőek.
- 9 Lásd A közjog és magánjog viszonyának alakulásáról Lábady Tamás általános elméleti elemzését. A magyar magánjog (polgári jog) általános része című tankönyvben. Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs 1997. 20-27. oldalain. A gazdasági magánjog közjogi vonatkozásait jelentik például okáért egyes versenyjogi, fogyasztóvédelmi, státuszjogi, szerződési jogi, illetve cégjogi normák.
- 10 Lásd Sárközy Tamás: Gazdasági státuszjog Aula Kiadó , Budapest 1999, 32-33. old.
- 11 Lásd az Alkotmány 44/A §.(1). Bekezdése b/ pontját
- 12 Lásd a Ptk. 685.§.-t
- 13 Lásd erről részletesbben Kecskés László: Polgári jog. A személyek joga című könyvében a 133-134. oldalakon található elemzést. Dialog Campus Kiadó Budapest-Pécs 2007.
- 14 Lásd 324/B/1991 AB határozatot a helyi önkormányzati tulajdon egyenlő jogi védelméről
- 15 Lásd erre az Áht. 62-83.§§.-ait
- 16 Ezen túlmenően Magyarországon példaként szokták említeni a Tatabányán megalakított Gazdaságfejlesztő Szervezetet, amely több önkormányzat társulásának eredményeként állt fel.
- 17 Munkabér alatt a Munka Törvénykönyve 142/A. § (3) bekezdésében foglaltak értendők.
- 18 Az új Gt. hatályba léptető rendelkezései alapján 2007. július 1-jétől kht. nem alapítható, ebből következően a 2007. július 1-jén bejegyzett, vagy bejegyzés alatt álló kht-k számára két éves átmeneti idő biztosít a törvény a jogutód nélküli megszűnésre, illetve a non-profit átalakulásra. Fontos, hogy az új Gt. 365.§.(3). bekezdése alapján a nonprofit korlátolt felelősségű társaságá átalakulásra a társasági szerződés módosításával is sor kerülhet, figyelemmel arra, hogy a Ptk.57.§.(2).bekezdése a kht-re háttérzabályként a kft-re vonatkozó normákat rendeli alkalmazni. Más társasági formába történő átalakulás esetén a törvény átalakulási rendelkezései értelemszerűen irányadók. A kht. végleges megszűnési határideje 2009. június 30., azaz a kht. a jelenlegi szabályok szerint legfeljebb eddig működhet. 2007. július 1. és 2009 június 30. napjai között a két formára (közhasznú társaság és non-profit gazdasági társaság) vonatkozó szabályok pár-

huzamosan élnek majd. Ezt a jogalkotó úgy oldja meg, hogy ahol a törvény kht-ről rendelkezik azon a 2007. július 1-től 2009. június 30-ig mind a kht-t, mind a non profit gazdasági társaságot érteni kell., míg 2009. július 1-től a kht-re vonatkozó rendelkezések csak a non-profit gazdasági társaságra vonatkoznak. Fontos előrebocsátani azt is, hogy konkrétan meghatározott feladatokat ellátó közhasznú társaságok (közpénzek felhasználásának átláthatóbbá tétele érdekében) csak jogi személyként (azaz korlátozott tagi felelősség mellett) működhetnek miként a non-profit szervezetek.

TÁRSASÁGI JOGVITÁK VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG ELŐTT

I. A JOGVITÁK KIALAKULÁSÁNAK VALÓSZÍNŰSÉGE

Nem ismerek statisztikai adatokat arra vonatkozóan, hogy társasági viszonyokból nagyobb arányban keletkeznének jogviták, mint egyéb polgári jogi jogviszonyokból, de vannak olyan körülmények, amelyek – legalábbis elméletileg – magyarázhatnának nagyobb gyakoriságot. Bár a társaságok az alapító tagok megállapodásával, azaz szerződéssel jönnek létre,¹ ez a szerződés sok tekintetben különbözik az árucserre lebonyolítására kötendő szerződésektől, s ezek a különbségek indokolhatják azt, hogy a társasági viszonyok több konfliktus forrásai lehetnek, mint az egyéb szerződések.

Az egyik szembetűnő eltérés az, hogy míg az árucserre-szerződések tipikus esetben két fél viszonyait hivatottak rendezni, s ezek a felek jól meghatározható – többnyire egymással ellentétes – érdekeket próbálnak meg érvényesíteni a szerződésben, addig a társasági viszonyokban nem ritka az, hogy kettőnél több szereplővel kell számolnunk, akik nem képeznek két érdekpólust,² hanem olyan soktényezős viszonyrendszert hoznak létre, amelyben mindegyik résztvevő a saját érdekeit követi.

A társasági jog elméletében szokásos megközelítés az, amelyik – éppen ellenkezőleg – abban látja a társasági viszonyok sajátosságát, hogy itt a résztvevők egyetlen, egységes érdekpólust alkotnak, s nincsenek a résztvevőknek az árucserre-viszonyokban megszokott, ellentétes érdekeik.³ Megítélésem szerint azonban ez a megközelítés túlzottan leegyszerűsíti a valós helyzetet. Kétségtelen tény, hogy a társaságot azért hozzák létre a tagok, hogy az harmadik személyekkel szemben a tagok közös érdekeit jelenítse meg – akár önálló jogalanyként megkonstruálva a társaságot, akár e nélkül –, ez a mozzanat azonban jogi értelemben a társasági szerződésnek csak célja, de nem tartalma. Azt, hogy a társaság a tagok közös érdekeit milyen módon jeleníti meg a külső viszonyokban, a társasági forma megválasztásával határozhatják meg a felek, de szerződésük e külső viszonyok részleteit nem érinti.⁴ A tagok egymás közötti, belső

viszonyai azok, amelyek a társasági szerződés lényegi tartalmát adják, ezekben a viszonyokban pedig már nincs feltétlen érdekazonosság, sőt inkább az érdekek egymásnak feszülése a jellemző, akárcsak az árucseré-szerződések esetén,⁵ mégis azzal a különbséggel, hogy nem két, hanem sok egyéni érdek egymásra hatásával kell számolnunk. Egy ilyen sokszereplős, többpólusú, hálózat-jellegű viszonyrendszer szabályozása minden bizonnyal több hibalehetőséget hordoz magában, mint egy klasszikus, kétpólusú árucseré-szerződés. A szerződéses szabályozás hibái, hiányosságai pedig szükségszerűen konfliktusokhoz, jogvitákhoz vezetnek, amelyek megoldására a felek kénytelenek valamilyen vitarendezési fórumot igénybe venni.

A társasági jogviták keletkezésének talán az előzőeknél is fontosabb tényezője a társasági jogviszonyok idődimenziója. Bármennyire bonyolítja is a helyzetet az, hogy kettőnél több érdek összehangolását kell megoldani egy szerződésben, az ebből adódó feladatok nem feltétlenül hoznának új minőséget akkor, ha a szerződéskötés időpontjában vagy az ezt követő belátható időn belül jelentkező lehetséges érdekösszeütközéseket kellene csupán feltérképezni, s ezekre kellene a felek által elfogadható megoldásokat kidolgozni. A társasági viszonyoknak azonban éppen az a jellemzőjük, hogy a társaságokat rendszerint határozatlan időre hozzák létre, vagyis az a cél, hogy a társasági szerződéssel létrehozott alakulat a jövőben folyamatosan, hosszú távon működjön. A működés fenntartása pedig csak úgy képzelhető el, ha a társaság folyamatosan idomul a környezetéhez, a megváltozott viszonyokhoz, az átalakuló feltételekhez. Azt nem lehet előre, a szerződéskötéskor felmérni, hogy milyen változások fognak bekövetkezni a társaság környezetében, s ennek megfelelően milyen adaptációs lépésekre kényszerül a társaság, s ezek a lépések milyen konfliktusokat szülnek a jövőben. A változás lehetősége nemcsak a külső, hanem a belső viszonyokban is fennáll, aminek eredményeként a társasági szerződésnek egy soktényezős érdekhálózat időben változó feszültségókait kellene tudni feltérképezni, s ezekre kellene előre, normatív módon, minden érdekelt által elfogadható megoldásokat adnia ahhoz, hogy el lehessen kerülni a jogvitákat. Ez a feladat azonban nem megoldható, vagy legalábbis sokkal kevésbé megoldható, mint egy kétpólusú, időben behatárolt hatókörű árucseré-szerződés esetén a konfliktusok kezelése. Ebből pedig az következhet, hogy a társasági jogviszonyokban fokozott hajlam mutatkozhat jogviták kialakulására, s ezért a konfliktuskezelés, a konfliktusok rendezése is nagyobb hangsúlyt kap.

II. A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGI VITARENDEZÉS ELŐNYEI

1. Az előnyök általában

A magánjogi természetű jogviták rendezésének általános módjaként a jogrendszer a bírósági út igénybevételének lehetőségét biztosítja az érintettek számára,⁶ vagyis az állam bíróságok működtetésével és a bíróság döntéseinek állami eszközökkel történő kikényszerítésével garantálja a magánjogi jogviszonyok alapján a feleket megillető jogok érvényesülését, illetve az ilyen jogviszonyokból eredő kötelezettségek teljesítését. A vitarendezésnek azonban nem ez az egyetlen útja. Az alternatív módszerek egy része – például a mediáció – valóban a vitarendezést célozza, de nélküli a vita végleges és akár kényszer alkalmazását is magában foglaló lezárásának lehetőségét, ezért ezek nem lehetnek igazi alternatívái az állami bírászkodásnak. Valódi alternatívát a választottbíráskodás jelenthet, amelynek során a magánjogi jogviszony alanyai közötti vitát nem állami bíróság dönti el, viszont a döntés a bírósági döntésekhez hasonló következményekkel jár, ugyanis az állam ugyanolyan eszközökkel kényszeríti ki a végrehajtást, mint a rendes bírósági ítéletek esetén. Vagyis a választottbíráskodással ugyanazt a célt lehet elérni, mint a rendes bíróság igénybe vételével.

Az azonos eredmény mellett miért lehet előnyösebb a felek számára a választottbíráskodás az állami bíróság eljárásánál?

Az előnyöket általában a következő tényezőkben szokták megjelölni:

- a) szakértelem,
- b) gyorsaság,
- c) olcsóság,
- d) nem nyilvános tárgyalás és
- e) a viszonylag egyszerű végrehajthatóság⁷

Az állami bíróságokhoz képest a szakértelem abban az értelemben kerülhet előtérbe, hogy a választottbírói eljárásban a felek a jogvita természetének megfelelő speciális szaktudással rendelkező választottbírókat választhatnak, míg a rendes bírósági eljárásban ilyen kiválasztási szempont nem tud érvényesülni az egyes esetekben. Szakértelem alatt nemcsak jogi szakértelmet kell érteni, hanem a jogvita tárgyának megfelelő egyéb szaktudás is figyelembe jöhet,

sőt túlnyomó szemponttá válhat, amit a választottbíráskodás szabályai azzal szolgálnak, hogy lehetővé teszik nem jogász szakképzettséggel rendelkező személyek választottbíróvá jelölését is.⁸

A választottbíróági eljárás gyorsaságát mindenekelőtt az szolgálja, hogy hiányoznak a rendszerből a rendes bírósági eljárásban alkalmazott rendes és rendkívüli jogorvoslati lehetőségek. Ez nemcsak a jogorvoslati eljárások idejét spórolja meg a feleknek, hanem lehetővé teszi azt is, hogy az alapeljárás gyorsabban fejeződjön be, hiszen az ügyet elbíráló választottbíróknak – ellentétben a rendes bírósági eljárásban eljáró bírókkal – nem kell arra is felkészülniük, hogy a másodfokú bíróság esetleges eltérő jogi álláspontja esetén is rendelkezésre álljon a döntéshez szükséges peranyag, s így a bizonyítási eljárást korlátozhatják az elfoglalt jogi álláspontjuk szempontjából valóban releváns tényekre. A gyorsabb ügyintézészt szolgálhatják a választottbíróági eljárás rugalmasabb, kevésbé szigorúan körülírt szabályai, amelyek viszonylag tág keretek között lehetővé teszik a felek számára az eljárési szabályok meghatározását, illetve a választottbíróág számára, hogy az adott ügy igényeinek megfelelően alakítsa az eljárás menetét. Végül az ügyek gyorsabb intézését garantálja az is, hogy a választottbíróági eljárásban választottbíróvá jelölt személy eldöntheti, hogy vállalja-e az ügyben való részvételt, s vélhetően csak akkor vállalkozik erre a tisztségre, ha lehetősége van arra, hogy kellő időt és energiát fordítson az ügy elintézésére. A felek az ügy gyors elintézésére irányuló igényüket akár a választottbíróági eljárás szabályainak meghatározása körében is érvényesíthetik, előírva azt, hogy a választottbíróág mennyi időn belül köteles meghozni döntését.

A választottbíróági eljárásnak a rendes bírósági eljárás költségeihez képest állított olcsósága minden bizonnyal csak több tényező együttes figyelembevételével igazolható. Ha csupán az elsőfokú rendes bírósági eljárás költségét vetjük össze a választottbíróági költségekkel, akkor könnyen lehet, hogy a tétel nem áll meg, már pusztán azon okból sem, hogy míg a rendes bírósági peres eljárás illetéke csak egy határig függ a pertárgy értékétől,⁹ addig a választottbíróági eljárásban ilyen szabály nem érvényesül.¹⁰ Ha azonban tekintettel vagyunk arra is, hogy a választottbíróági eljárás egyfokú, tehát nem merülnek fel a jogorvoslati eljárásokban szükséges perköltségek (beleértve ebbe a jogorvoslati eljárás illetékén túl a képvisellel kapcsolatos költségeket is), továbbá figyelembe vesszük azt a közgazdaságilag értelmezhető hasznot is, hogy a vita

gyors lezárultával a jogosult előbb juthat hozzá követeléséhez, akkor már a választottbíróági eljárás olcsóságával kapcsolatos tétel jobban védhető.

Ellentétben a rendes bírósági eljárással, ahol az eljárási szabályok alapelvei szinten a tárgyalás nyilvánosságát rögzítik,¹¹ a választottbíróági eljárást a felek szabályozhatják úgy, hogy abból a nyilvánosságot teljes egészében kizárják, sőt az állandó választottbíróóságok szabályzatai is ezt a megoldást teszik főszabályul.¹² Ha a jogvita résztvevőinek lényeges szempont az, hogy a vitával kapcsolatban a tárgyaláson elhangzó információk se kerüljenek nyilvánosságra,¹³ akkor mindenképpen a választottbíróági eljárás kikötése tűnik előnyösebbnek.

Az ítélet végrehajthatóságával kapcsolatban emlegetett előny megint nem nyilvánvaló első megközelítésben. A választottbíráskodásnak más alternatív vitarendezési módokhoz képest előnye az, hogy az állam a rendes bíróságokhoz hasonló módon biztosítja a választottbíróági ítéletek végrehajtását. Semmiképpen sem nyújt azonban többletet az állam e végrehajtás során. A végrehajtási előnyök a nemzetközi viszonylatokban mutatkoznak meg. A külföldi ítéletek végrehajtása ugyanis – jogsegélyegyezmény hiányában – minden államban sajátos eljárási szabályok és korlátok között zajlik, míg a választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról viszonylag sok részes államot magában foglaló nemzetközi egyezmény szól,¹⁴ ami kedvezőbb feltételeket nyújt a választottbíróági határozatok külföldön történő végrehajtásához, mint a rendes bírósági ítéletek esetén.

2. A választottbíráskodás speciális előnyei társasági jogi jogvitákban

Az előző pontban általánosan megfogalmazott előnyök a társasági jogi jogvitákban sajátos hangsúlyokat kaphatnak.

A társaságok működése igen sokrétű, sokféle szabály által meghatározott. Nem csupán a társasági jogi normák ismeretére lehet szükség egy-egy társasági jogi jogvita megítélésénél, hanem például pénzügyi jogi, számviteli szabályok is figyelembe jöhetnek, nem is beszélve arról, hogy a társasági folyamatok megértése sokszor közgazdasági ismeretek meglétét és alkalmazását is feltételezi. Ezeknek a sajátos ismereteknek a birtoklását és az ebből eredő szemlélet alkalmazását a felek sokszor elvárják a társaság működésével kapcsolatos viták megítélése során, ezért jelentős előnyt nyújthat számukra az, ha ügyüket olyan választottbírókra bízhatják, akik rendelkeznek e speciális ismeretekkel és látásmóddal. A rendes bíróságokon tevékenykedő hivatásos bírók pozíciójuknál

fogva nem feltétlenül ismerik egy társaság belső életét; ők a társaságokkal csak kívülről állóként, s olyankor is csak rendellenesség, valamilyen konfliktus esetén találkoznak, nem várható el tehát tőlük, hogy tapasztalatokkal rendelkezzenek a társaságok mindennapos, „normális” működésével kapcsolatban. Elképzelhető tehát, hogy egy olyan jogász, aki folyamatosan jogi szolgáltatásokat nyújt társaságoknak, „együtt él” a társaságokkal, jobban bele tudja élni magát a jogvita résztvevőinek helyzetébe, s így a valós igényekhez jobban igazodó, hatékonyabb döntést tud hozni – természetesen betartva a jogszerűség kereteit.

Az eljárások gyors lefolytatása természetesen minden típusú perben előny lehet, a társasági jogi jogvitákban azonban különös jelentőséget kölcsönöz az időtényezőnek az, hogy a társaságok élő, folyton mozgásban lévő alakulatok, amelyek napról napra kénytelen alkalmazkodni a folytonosan változó környezetükhöz. A társasági jogi jogviták, amelyek nem egy esetben a társaság státuszát, tagi összetételét, döntéshozatalát, s ezen keresztül a társaság folyamatos alkalmazkodási lehetőségét érintik, különösen érzékenyek az eljárás időtartamára. Egy elhúzódó társasági jogi jogvita megbéníthatja a társaság működését, elbizonytalaníthatja a társaság tagjait vagy az ügyvezetést, a piaci szereplők számára pedig – ha tudomást szereznek róla – azt sugallja, hogy a társaság viszonyai rendezetlenek, s ezért óvatosan kell bánni vele az üzleti életben. A bizonytalan státuszú társaságban a tagsági jogok piaci megítélése is romlik, aminek eredményeként a társaság csak nagyobb költségek mellett juthat pótlólagos tőkéhez. Mindez a társaság piaci pozícióinak romlásához is vezethet, s végső soron a társaság gazdasági sikertelenségét okozhatja. A jogviták gyors megoldása – ezzel szemben – biztosíthatja a társaság folyamatos, zavartalan működését, a gazdasági döntések meghozatalának időszerűségét, a társaság alkalmazkodóképességének fenntartását, s ekként hozzájárulhat a társaság gazdasági sikeréhez.

Említést érdemel még a speciális előnyök között az eljárás titkossága is. A társaságnak a társasági jogviták által érintett belső viszonyaira vonatkozó információk azért érzékenyek, mert ezek befolyásolhatják a társaság piaci megítélését, értékelését, s a vitás helyzet minden bizonnyal negatív hatást fejt ki erre az értékelésre. Ezeket a negatív hatásokat lehet elkerülni azáltal, hogy a választottbírói eljárás nem nyilvános: még a per folyamatban létéről sem jelenik meg adat a nyilvánosság előtt, nemhogy a per anyagává tett tényekről,

körülményekről. A bizalmas ügykezelés megkímélheti a társaságot és annak tagjait a perből eredő hátrányos piaci megítéléstől.

III. A VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS KIKÖTHETŐSÉGE TÁRSASÁGI JOGI JOGVITÁKBAN

Figyelemmel a választottbíróági vitarendezés fentebb jelzett általános és speciális előnyeire, érdemes megvizsgálni azt, hogy milyen feltételek mellett vehetik igénybe a felek a választottbíróági eljárást; mely jogvitákra lehet választottbíráskodásban megállapodni: az idevágó jogszabályok tükrözik-e a választottbíráskodás kiemelkedő jelentőségét, s kellően tág teret biztosítanak-e az érintettek számára a választottbíráskodás kikötésére.

1. A jogforrások

A polgári jogi jogviták egyes típusaira a jogalkotó általában nem állapít meg sajátos választottbíróági szabályokat. A Ptk. – amely a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályozásnak is háttér-jogszabálya¹⁵ – általánosságban elismeri azt a lehetőséget, hogy a felek bírósági peres eljárás helyett választottbíróági eljárást kössenek ki akkor, ha legalább az egyikük gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozó személy, a jogvita e tevékenységével kapcsolatos, és a felek az eljárás tárgyáról szabadon rendelkezhetnek.¹⁶ Lényegében ugyanezt a szabályt tartalmazza a Vbt. 3. §-a is. A polgári jogi jogviszonyok túlnyomó többségénél itt meg is áll a szabályozás, és ezeknek a normáknak az alapján kell eldönteni, hogy sor kerülhet-e a választottbíróági eljárásra vagy sem.

A társasági jogi jogviták esetén azonban más a helyzet. A már hivatkozott két általános szabály mellett egy sor sajátos jogszabályi rendelkezésre kell figyelemmel lenni, amelyek minden bizonnyal a társasági jogi viszonyok sajátosságait igyekeznek leképezni az eljárási szabályokban.

Ebben a körben mindenekelőtt a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) sajátos rendelkezéseire kell figyelemmel lennünk, de nem hagyhatók figyelmen kívül a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.), a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XL. törvény (a továbbiakban: Cstv.), a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló 1988. évi XXIV. törvény (a továbbiakban: Bef. tv.), a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Nmjt.) és a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (a továbbiakban: Tpt.) egyes rendelkezései sem. Ez a sokféle

ágazó szabályozás nem egy esetben ellentmondásokkal terhes, nem vezet egyértelmű megoldásokra, amint ez az alábbiakból kitűnik majd.

2. A Vbt. és a Gt. szabályozásának összefüggései

A Vbt. három konjunktív feltételhez köti a választottbírószági eljárás lefolytatását:

- a) legalább a felek egyike gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozó személy, és a jogvita e tevékenységével kapcsolatos,
- b) a felek az eljárás tárgyáról szabadon rendelkezhetnek, és
- c) a választottbírószági eljárást választottbírószági szerződésben kötötték.¹⁷

Maga a választottbírószági törvény is számol azonban azzal, hogy ez a feltételrendszer nem minden jogterületen lehet tökéletes, ezért – a jogszabályi összeütközések elkerülése végett – azt is kimondja, hogy választottbírószági eljárás a fenti a) pontban foglalt feltétel hiányában is kiköthető, ha ezt törvény megengedi.¹⁸

Ha a társasági jogi jogviszonyok természetét figyelembe vesszük, akkor a törvényi eltérést engedő szabály mindenképpen szükségesnek látszik, de nem biztos, hogy elégséges is. Szükséges azért, mert bár a gazdasági társaságok esetén teljesül az a feltétel, hogy az egyik fél – nevezetesen a társaság – gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozik, de a társasági jogviszonyokból eredő vitáknak nem minden esetben alanya maga a társaság. A társaságok létesítésével a jogviszonyok bonyolult rendszere alakul ki, ahol a belső és külső jogviszonyok csoportja is, különböző relációkat foglal magában. Külső jogviszonynak minősül a társaság és kívülállók, illetve a tagok és kívülálló személyek társasági jogi tartalmú jogviszonya, míg belső viszonyként írható le a tagok egymás közötti viszonya, a tagok és a társaság közötti társasági jogi viszony, de a tagok bizonyos csoportjai és a többi tag, illetve egy ilyen csoport és a társaság közötti társasági jogi kapcsolat is. Ha tehát a jogalkotó olyan társasági jogi vitákban is lehetővé akarta tenni a választottbírószági eljárás lefolytatását, ahol a társaság nem szerepel félként, s ezért nem biztos, hogy a vita bármelyik résztvevője gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozik, s ráadásul a társasági jogi vita éppen e hivatásszerű gazdálkodási tevékenységgel függ össze, akkor speciális szabályozásra volt szükség.

Szigorú értelemben azonban további eltérésre is szükség lenne, s ezért nem tűnik feltétlenül elégségesnek a Vbt. 3. § (2) bekezdésében adott eltérési lehető-

ség. A választottbíráskodás természetének megfelelően egy jogvita csak akkor vihető választottbíróóság elé, ha a vitában érintett felek ebben megállapodnak. A társaságok azonban – ha rendelkeznek önálló jogalanyisággal – ezt a jogalanyiságot olyan többoldalú (kivételszerűen egyoldalú) akaratnyilatkozatból (társasági szerződés, alapszabály, alapító okirat) nyerik, amelynek nem részei. Mégis szükségesnek látszik annak lehetővé tétele, hogy a társasági viszonyokat megalapozó létesítő okiratban lehessen választottbíráskodást kikötni olyan jogvitákra is, amelyeknek nem csak a szerződő felek, hanem a társaság is alanya. Bár a Vbt. 3. § (2) bekezdése nem enged eltérést az (1) bekezdés c) pontjában írt feltétel alól, a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályozás azonban minden további nélkül túlteszi magát ezen az akadályon, s teheti ezt azért, mert ugyanolyan szintű – törvényi – szabályozásról van szó, mint a Vbt. esetén, s egyébként a Gt. időben későbbi szabály, mint a Vbt. Ennek ellenére a szabályozás koherenciája érdekében érdemes lenne az ellentmondást kiküszöbölni.

De lássuk, hogy milyen körben engedi meg a Gt. a választottbíróósági eljárást! A szabályozás logikai rendje (eltérően a tételes szabályozás struktúrájától) úgy alakul, hogy a Gt. az úgynevezett társasági jogvitákban engedi meg választottbíróósági eljárás kikötését, a jogszabály meghatározza a társasági jogi jogviták körét is, továbbá rendelkezik arról, hogy a különböző típusú társasági jogi jogviták esetén milyen formában lehet a választottbíráskodásról megállapodni.¹⁹

A Gt. szerint társasági jogvitának minősül

a) a gazdasági társaság és tagjai (részvényesei) – ideértve a kizárt vagy a társaságtól egyébként megvált korábbi tagot is – közötti, a társasági jogviszonyon alapuló valamennyi jogvita;

b) a tagok (részvényesek) egymás közötti jogviszonyában a társasági szerződéssel (alapszabállyal, alapító okirattal) kapcsolatban, vagy a társaság működésével összefüggésben keletkezett jogvita;

c) a Gt. 45. § (2) bekezdése szerinti jogvita, ami a gazdasági társaság legfőbb szerve által hozott határozatnak vezető tisztségviselő vagy felügyelőbizottsági tag által történő megtámadását jelenti; valamint

d) a Gt. 64. §-a szerinti jogvita, ami pedig tartalmilag a tényleges vállalatcsoport fennálltának bírósági megállapítását takarja.

A Gt. 10. § (2) bekezdéséből az is egyértelmű, hogy az a) és c) pontban megjelölt jogvitákra, vagyis azokra, amelyeknek alanya a társaság, a létesítő ok-

iratban lehet választottbíróági kikötést tenni, annak ellenére, hogy ennek a megállapodásnak a társaság maga nem alanya. A c) pontban írt esetnek további sajátossága, hogy annak a jogvitának a tagok – akik a létesítő okiratot aláírják – egyáltalán nem alanyai: egyik oldalon a társaság, a másik oldalon a társaság vezető tisztségviselője vagy felügyelőbizottsági tagja áll (aki nem szükségszerűen tagja a társaságnak, de ha tag is, akkor sem e minőségében vesz részt az eljárásban), akire tehát a választottbíróság hatásköre annak ellenére kiterjedhet, hogy ő választottbíróági szerződést nem kötött, tehát hiányzik a Vbt. 3. § (1) bekezdésének c) pontjában írt feltétel. A társaság esetében a választottbíróági alávetés hiányában való választottbíráskodás talán magyarázható azzal az elvi összefüggéssel, amely szerint a társaságot végső soron a tagok személyének meghosszabbításaként, a tagok jogalanyiségának egy új jogalanyban való öszszegződéseként tekintjük, s a társaság akaratát a tagok akaratából vezetjük le, a tagoknak a választottbíráskodásra vonatkozó akaratát tehát a társaság akaratnyilatkozataként is elfogadjuk – anélkül, hogy a társasági döntéshozatali mechanizmuson ezt a kérdést a tagoknak végig kellene futtatniuk.²⁰

A vezető tisztségviselők és felügyelőbizottsági tagok esetén sokkal nehezebb akár csak elméletileg is elfogadható magyarázatot adni arra, hogy a tagok miért írhatnak elő számukra választottbíróági eljárást. A legmerészebb elméletek sem mennek el odáig, hogy a tagok és a vezető tisztségviselők vagy felügyelőbizottsági tagok jogalanyiségát azonosítsák. Ilyen feltételek mellett viszont mégis csak az a helyzet áll elő, hogy választottbíróági eljárás folyhat anélkül, hogy annak egyik alanya a választottbíráskodásban megállapodott volna. Természetesen az igaz, hogy a társasági szerződésben a tagok a vezető tisztségviselők és felügyelőbizottsági tagok számára bizonyos társasági jogi kötelezettségeket állapíthatnak meg, a választottbíráskodás szempontjából azonban az mégis csak egyedülállónak tűnik, hogy két vagy több személy megállapodása (vagy egyszemélyes társaság esetén akár egyetlen személy egyoldalú akaratnyilatkozata) a megállapodáson kívül álló személyekre vonatkozó választottbíróági kikötést tartalmazhat. Ezek a rendelkezések jogforrástani szempontból nem feloldhatatlan módon ütköznek a Vbt. rendelkezéseivel, de az kérdéses, hogy a választottbíráskodás elvei szempontjából elfogadható megoldást jelentenek-e.

Nem egyértelmű továbbá az, hogy a Gt. szabályozása a Vbt. általános szabályai helyébe vagy azok mellé lép, vagyis, ha a társasági jogviszonyokkal ösz-

szefüggésben a Gt. szerint nem társasági jogvitának minősülő vita merülne fel bizonyos felek között, akkor ezekre a jogvitákra a Vbt-nek a Gt-hez képest általános szabályai szerint kiköthető-e választottbíráskodás. Véleményem szerint két ok miatt is a kevésbé korlátozó értelmezés követendő. Egyrészt a Gt. szabályának szövegében semmi nem utal arra, hogy a választottbíráskodásra vonatkozó szabályok kizárólagosságra törekednének. Másrészt pedig a speciális szabályozásnak inkább csak az lehet a célja, hogy a társasági jogviszonyokkal kapcsolatos vitákban szélesebb körben tegye lehetővé választottbíráskodás igénybevételét. Ennek a célnak pedig az az értelmezés felel meg, ha a Gt. szabályait olyan speciális normaként fogjuk föl, amelyek mellett az általános szabályok (a Vbt. rendelkezései) is érvényesülhetnek. Ilyen értelmezésben a Gt. speciális szabályainak az lehet az értelme, hogy olyan esetkörökben vagy olyan módon is meg lehessen állapodni választottbíráskodásban, amely az általános szabályok alapján kizárt lenne. Ennek a következtetésnek sajnos némileg ellentmond a Gt. 10. § (1) bekezdésének d) pontja, amely olyan jogvitára utal, amelyben csak az érintett felek külön megállapodásával lehet választottbíráskodást kikötni, s a jogvita tárgya is olyan, hogy az kimeríti a Vbt. szerinti feltételeket is, azaz külön törvényi szabályozás nélkül is lehetne választottbírószági szerződést kötni ezekben az ügyekben. A szabályozásnak ez a mozzanata formális logikai alapon vezethetne arra a következtetésre, hogy a Gt. szabályozását olyan kizárólagos szabályozásnak kell tekinteni, amely a társasági jogviszonyokban a társasági jogvitákra korlátozza a választottbíráskodás lehetőségét, de az előbb kifejtett szempontok alapján ezt mégsem gondolnám helyes értelmezésnek, inkább elfogadnám azt, hogy a Gt. 10. § (1) bekezdése feleslegesen sorol a társasági jogviták körébe olyan jogvitát, ami az általános szabályok szerint is választottbírószág elé lenne vihető.

3. A társasági jogviták köre a gyakorlatban

Az előző pontban idézett módon a Gt. normatív szabályozással meghatározza a társasági jogviták körét. Érdekes azonban megvizsgálni, hogy mit jelent ez a szabályozás a gazdasági társaságoknál tipikusan előforduló jogviták esetén.

a) A vezető tisztségviselők,

felügyelőbizottsági tagok vagy a könyvvizsgáló felelőssége vonása

A Gt-nek több olyan rendelkezése is van, amely a vezető tisztségviselők társasággal szembeni felelősségéről intézkedik. A Gt. 26. § (2) bekezdése szerint

például a vezető tisztségviselők korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a társasággal szemben azokért a károkért, amelyek a cégbírósághoz bejelentett adat, jog vagy tény valótlanságából, illetve a bejelentés késedelméből vagy elmulasztásából származnak, ideértve azt is, ha a számviteli törvény szerinti beszámoló, valamint a kapcsolódó üzleti jelentés összeállítása és nyilvánosságra hozatala nem a számviteli törvény előírásainak megfelelően történt. A Gt. 30. § (2) bekezdése kimondja, hogy a vezető tisztségviselők a polgári jog általános szabályai szerint felelnek a gazdasági társasággal szemben a jogszabályok, a társasági szerződés, illetve a gazdasági társaság legfőbb szerve által hozott határozatok, illetve ügyvezetési kötelezettségeik felróható megszegésével a társaságnak okozott károkért. A Gt. 36. § (4) bekezdése a felügyelőbizottság tagjaira utalva rendelkezik úgy, hogy azok a Ptk. közös károkozásra vonatkozó szabályai szerint korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a gazdasági társasággal szemben a társaságnak az ellenőrzési kötelezettségük megszegésével okozott károkért, ideértve a számviteli törvény szerinti beszámoló, valamint a kapcsolódó üzleti jelentés összeállításával és nyilvánosságra hozatalával összefüggő ellenőrzési kötelezettség megszegését is. A könyvvizsgáló a feladatát a társasággal kötött szerződés alapján végzi,²¹ így magánjogi felelőssége is a szerződésszegésre vonatkozó szabályokon alapulhat. Az itt példaként idézett szabályoknak a vizsgált témakör szempontjából jelentős közös eleme, hogy a társaság és a vezető tisztségviselő, felügyelőbizottsági tag, illetve a könyvvizsgáló közötti felelősségi viszonyról rendelkeznek, aminek az a következménye, hogy az e szabályokból eredő igények érvényesítése iránti eljárás egyik alanya (felperese) mindig a társaság, másik alanya (alperese) pedig a felelősségre vonandó vezető tisztségviselő, felügyelőbizottsági tag, illetve könyvvizsgáló. Beletartozik-e ez a jogvita a társasági jogviták körébe?

Tartalmilag semmi kétség aziránt, hogy itt társasági jogi jogviszonyokról: társasági jogi kötelezettségek megszegésének magánjogi szankcionálásáról van szó. Ha azonban a Gt. 10. § (1) bekezdésében írt esetkörökkel vetjük össze a felelősségi jogvitákat, akkor – jelentős részben az alanyi körre tekintettel – az a következtetés adódik, hogy azok, ebben a szűk értelemben, mégsem minősülhetnek társasági jogi jogvitának. A Gt. 10. § (1) bekezdésének a) pontja a társaság és a tagok közötti, b) pontja pedig a tagok egymás közötti jogvitáinak meghatározott körét nyilvánítja társasági jogvitának, ezekbe a relációkba pedig a társaság és a vezető tisztségviselő, felügyelőbizottsági tag, illetve könyv-

vizsgáló közötti vita nem illeszkedhet. A c) pont ugyan a vezető tisztségviselő, illetve a felügyelőbizottsági tag és a társaság közötti jogvitát jelez, de annak tárgya szigorúan behatárolt, csak a társasági határozatok megtámadása tartozik e rendelkezés alapján a társasági jogviták körébe. A d) pontban említett eset pedig sem alanyait, sem pedig tárgyát tekintve nem fedi a felelősségre vonást célzó jogvitákat.

Utalva az előző pont végén kifejtettekre: ha a Gt. felsorolását úgy fogadjuk fel, hogy az az ott megjelölt esetekre korlátozza a választottbíráskodás esetkörét, akkor a vezető tisztségviselő (felügyelőbizottsági tag, könyvvizsgáló) felelősségével kapcsolatos jogvita nem lenne választottbíróóság elé vihető. Nincs azonban olyan tartalmi ok, amely ezt a korlátozást indokolná, ezért – véleményem szerint – ez a konkrét eset is azt az értelmezést erősíti, amely szerint a társasági jogi vitának nem minősülő, de társasági jogi tárgyú jogvitákra a Vbt. rendelkezései alapján kiköthető a választottbíráskodás. Vagyis, ha a társaság és a vezető tisztségviselő, felügyelőbizottsági tag, illetve könyvvizsgáló akár a jogviszony keletkezésekor, akár a felelősségi igény felmerültekor meg tudnak egyezni egymással abban, hogy a jogvita elbírálását választottbíróóságra bízzák, akkor a Vbt. alapján a választottbíróóság hatásköre megállapítható lehet annak ellenére, hogy a kérdéses jogvita a Gt. szerint nem minősül társasági jogvitának.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban éles vita folyt a Gazdaság és Jog című folyóirat hasábjain Bauer Miklós és Sárközy Tamás között.²² A két fél vitája alapvetően abból indult ki, hogy szerencsés lépés volt-e annak előírása az 1997-es Gt-ben, hogy a társasági jogvitákra a társasági szerződésben lehet csupán választottbíróósági kikötést tenni.²³ Ebből a kérdésből kiindulva azonban szóba kerültek a választottbíróóság kiköthetőségének tartalmi kérdései is. Bauer Miklós azon az állásponton volt, hogy a társasági jogvitának nem minősülő jogvitákban – mint például a társaságnak a vezető tisztségviselővel szembeni vitájában – a Vbt. szabályai szerint lehet választottbíróóság hatáskörét kikötni. Ezzel szemben Sárközy Tamás arra a következtetésre jutott, hogy „a társaság és a vezető tisztségviselők közötti polgári jogi vitákban sajnos nem lehet kikötni választottbíróósági eljárást (igenis eljárást, kedves Bauer Miklós), mert az eredeti törvényjavaslatot a parlamenti tárgyalás során módosították és ezen vitákat kihagyták a társasági jogviták köréből. Ezen persze lehet vitatkozni, de szerintem a Gt. 52. §-a e tekintetben is megelőzi a Vbt. 3. §-át.”

Érdemes rögzíteni, hogy a jelenleg hatályos Gt. esetén Sárközy Tamás érve

kevésbé érvényesülhet. A 2006. évi IV. tv. javaslatában nem szerepelt a vezető tisztségviselők és a társaság közötti jogviták megjelölése társasági jogvitaként, nem állítható tehát, hogy tudatosan, ezért maradt volna ki, mert az Országgyűlés így döntött. Számomra meggyőzőbbnek tűnik az a levezetés, hogy azért maradhatott ki ez az esetkör, mert semmiféle speciális szabályozásra nem volt szükség ahhoz, hogy a Vbt. rendelkezései alapján a társaság és a vezető tisztségviselők közötti jogviták választottbíróság elé kerülhessenek.

Sárközy Tamás álláspontját látszik ugyanakkor erősíteni a jelenleg hatályos Gt. alapján Gál Judit és Pálinskásné Mika Ágnes „Társasági jogi perek” című munkája, amely a következőket állítja az itt vizsgált kérdéssel kapcsolatban: „A Gt. és a közzétett bírósági döntések alapján ma már egyértelműen állapítható meg a választottbíróság hatáskörének hiánya, egyfelől azért, mert a *felek köre korlátozott* – különös tekintettel a társaság és a vezető tisztségviselők közti –, a felügyelőbizottsággal és a könyvvizsgálóval kapcsolatos viták vonatkozásában;”²⁴ Nyilvánvaló, hogy az új törvénnyel kapcsolatban közzétett és állandósult bírósági gyakorlatról aligha lehet beszélni, ezért a közzétett döntésekre való utalás csak a korábbi Gt. alapján, eltérő szabályozás mellett született határozatokra vonatkozhat, s ezért – álláspontom szerint – hivatkozási alapnak akkor is gyengék lennének, ha a szerzők pontosan megjelölnék, hogy mely döntésekre gondolnak. Az idézett gondolat szerintem abban a körben helyes, hogy mivel a vezető tisztségviselők, felügyelőbizottsági tagok és a könyvvizsgáló kívül esik a Gt. 10. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott személyi körön, ezért a társasági szerződésben szereplő választottbírószági klauzula alapján nem állapítható meg velük szemben a választottbírószág hatásköre. De ebből még nem következik az, hogy más szabály alapján ne lenne kiköthető választottbíráskodás.

b) A társasági határozatok bírósági felülvizsgálata

A társasági határozatok bírósági felülvizsgálatával kapcsolatban az okozhat némi bizonytalanságot, hogy a Gt. 10. § (1) bekezdésének c) pontja csak a Gt. 45. § (2) bekezdésében foglalt jogvitára utal, amely a társaság legfőbb szerve által hozott határozatnak a vezető tisztségviselő, illetve a felügyelőbizottság tagja által kért felülvizsgálatát jelenti. A társasági határozatok felülvizsgálatának jóval szélesebb köréről rendelkezik azonban a Gt. 45. § (1) bekezdése, amely szerint a gazdasági társaság bármely tagja (részvényese) kérheti a társaság szervei által

hozott határozatok bírósági felülvizsgálatát arra hivatkozással, hogy a határozat a Gt. vagy más jogszabály rendelkezéseibe, illetve a társasági szerződésbe ütközik. Vajon ezt az esetkört ki akarta hagyni a jogalkotó a választottbíróóság elé vihető jogviták közül, azért nem jelölte az (1) bekezdést is a társasági jogviták között? Tartalmilag e különbségtételnek nem lett volna oka, s nem is ez a helyzet. Mindössze arról van szó, hogyha a tag kezdeményezi a társasági határozat felülvizsgálatát, akkor szükségszerűen úgy alakul a per struktúrája, hogy a tag a felperes, a társaság (és nem a határozatot hozó társasági szerv) pedig az alperes.²⁵ Márpedig a gazdasági társaság és a tagjai közötti jogviták a Gt. 10. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében tartozhatnak választottbíróósági eljárásra, s mivel ez a pont a fentiek szerint a társasági határozat tag általi megtámadását is magában foglalja, külön pontban már csak a megtámadás másik esetkörét kellett megjeleníteni.

Mindez felveti azt a – jelen esetkörön túl is mutató – kérdést, hogy vajon a felek csak egységesen dönthetnek-e a választottbíráskodás kikötéséről valamennyi társasági jogvitájukra vonatkozóan, vagy meghatározhatják azokat a jogvitákat, amelyeket erre a vitarendezési módra szánnak, míg a lehetséges jogviták fennmaradó része a rendes bíróság hatáskörébe tartozna.

A választottbíráskodásra vonatkozó általános elvek és szabályok szerint a felek teljes szabadságot élveznek a választottbíróóság hatáskörének kijelölésében. Nincs olyan követelmény, hogy ha választottbíráskodásban állapodnak meg, akkor minden jogvitájukat kötelesek lennének választottbíróóság elé utalni. A felek egy szerződéses jogviszonyban például meghatározhatják, hogy csak a teljesítéssel vagy csak a szerződés érvénytelenségével kapcsolatos vitákra kívánják a választottbíróóság eljárását, vagy éppen kizárhatnak egyes kérdéseket a választottbíróóság hatásköréből.

A tételes jogi szabályozásból a társasági jogi jogvitákkal kapcsolatban sem tűnik ki másfajta megközelítés. Azzal, hogy a törvény különböző kategóriáit határozza meg a társasági jogvitáknak, még sugallja is azt, hogy csak bizonyos ügycsoportokra kerüljön kikötésre a választottbíróóság hatásköre. Az elméletben azonban erőteljesen megjelenik egy ezzel ellentétes álláspont. Sárközy Tamás szerint „nem kívánatos ugyanis, hogy egyes társasági jogviták a rendes bíróság, mások pedig – bizalmasan – a választottbíróóság (esetleg több különböző választottbíróóság) előtt folyjanak. A társaság ugyanis egységes egész, ahogy a középkorban kifejezték, a tagok kompániát képeznek.”²⁶

Nem teljesen világos ebből az okfejtésből, hogy milyen hátránnyal jár az, ha egy társaság egyes ügyeiben rendes bíróság, más ügyekben pedig választottbíróság jár el. Az anyagi jogi jogszabályoknak elvileg bármilyen eljárásban egyformán kellene érvényesülni, s az is tudvalévő, hogy teljesen egységes jogalkalmazásról akkor sem álmodhatunk, ha ugyanaz a fórumrendszer bírálja el a vitákat. Ha a felek választottbírósági hatáskört kötnek ki, az még nem jelenti azt, hogy minden egyes jogvitában ugyanolyan összetételű választottbírói tanács fog eljárni, s így az egységes elbírálás nem következik az azonos fórumból. Megjegyzendő ráadásul, hogy a választottbíróságoknál az egységes jogértelmezés és jogalkalmazás a jogorvoslati eljárások és kötelezően alkalmazandó iránymutatások hiányában még kevésbé biztosítható. Eltérő látás látszik továbbá az egységes fórumrendszert követelő álláspont és a vezető tisztségviselőkkel, felügyelőbizottsági tagokkal és könyvvizsgálókkal szembeni perekre a választottbíróság kiköthetőségét elutasító álláspont között. Ha ugyanis ezekre a perekre semmiképpen sem lehet választottbíráskodásban megállapodni, a társasági jogviták ugyanakkor választottbíróság elé utalhatók, akkor máris megtört az egységes eljárás illúziója. Ha – ezzel szemben – elfogadnánk a vezető tisztségviselőkkel (felügyelőbizottsági tagokkal, könyvvizsgálókkal) szembeni perekben is a választottbíráskodás lehetőségét, akkor elérhető lenne az, hogy a társaság valamennyi társasági jogi jogvitája egységesen választottbíróság elé kerüljön.

Ám a jogalkotás fejlődése is azt mutatja, hogy az egységes fórumrendszer nem olyan érték, amihez mindenképpen ragaszkodni kellene. A hatályos Gt. egyértelműen különbséget tesz olyan társasági jogviták között, amelyekre a választottbírósági hatáskör a létesítő okiratban köthető ki, és olyanok között, amelyeknél az érintett felek megállapodásán múlik a választottbíráskodás lehetősége. Ebből következően magából a törvényből is az következik, hogy ha egyes jogvitákra ki is kötik a választottbíráskodást, ez más típusú jogvitákkal kapcsolatban nem vonja maga után ugyanezt a követelményt, mert a társasági szerződés ilyen rendelkezésével nem lehet presszionálni más feleket arra, hogy kötelezően alávegyék magukat választottbírósági eljárásnak. Ha pedig már törvényi szinten feladni kényszerültünk azt az elvet, hogy minden társasági jogvitában vagy egységesen rendes bíróság, vagy egységesen választottbíróság járjon el, akkor nincs ok arra, hogy ragaszkodjunk ahhoz, hogy a társasági szerződésben szereplő kikötés minden olyan jogvitára kiterjedjen, amire elvi-

leg a társasági szerződésben lehet választottbíróági hatáskört kimondani. Úgy gondolom tehát, hogy – a választottbíráskodás alapelveinek megfelelően – a felek a társasági szerződésben meghatározhatják azt, hogy a lehetséges jogviták közül melyeket utalnak választottbíróági eljárásra, s melyekben igénylik az állami bíróság eljárását. Ez pedig a jelen pontban vizsgált kérdéssel kapcsolatban azt eredményezi, hogy előállhat olyan helyzet, amikor a társasági határozatnak a tag általi megtámadása választottbíróági eljárás keretében fog történni, míg rendes bíróság jár el akkor, ha a határozatot a vezető tisztségviselő vagy a felügyelőbizottság tagja kéri felülvizsgálni.²⁷

c) A tag kizárása

A Gt. 47. §-a értelmében a gazdasági társaság tagját a bíróság a gazdasági társaságnak a tag ellen indított keresete alapján kizárja a társaságból, ha a tagnak a társaságban maradása a társaság céljainak elérését nagymértékben veszélyeztetné. Ez a szabály egyértelmű eligazítást ad abban a kérdésben, hogy a kizárás a társaság mint felperes és a kizárandó tag mint alperes között lefolytatandó perben történik, vagyis – a Gt. 10. § (1) bekezdésének fogalomrendszerében – a gazdasági társaság és a tag közötti jogvitáról van szó, amely társasági jogvitának minősül, s ezért ezekre az ügyekre kiterjedhet a társasági szerződésbe foglalt választottbíróági kikötés.

A bírósági gyakorlat azt is egyértelművé tette, hogy a kizárási per tárgyalására jogosult bíróság vagy választottbíróóság jogosult a kizárandó tag tagsági jogainak felfüggesztéséről szóló döntés meghozatalára is. Törvénysértőnek találta a Legfelsőbb Bíróság azt a határozatot, amely a rendes bírósághoz benyújtott keresetlevelet a választottbíróasághoz rendelte áttenni, s határozott a kizárást kimondó határozat végrehajtásának felfüggesztéséről is.²⁸ A Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy a kizárási perhez kapcsolódó, a tagnak a per folyamatban léte alatti társasági státuszáról szóló döntést is csak a per elbírálására jogosult bíróság hozhatja meg. Ha a per a választottbíróóság hatáskörébe tartozik, akkor a felfüggesztésről is csak a választottbíróóság határozhat.

d) A tagsági jogok átruházásával kapcsolatos jogvita

A társaságok életével kapcsolatos gyakori perfajta az, amely a társaságban fennálló tagsági jogok – többnyire üzletrész vagy részvény – átruházásával kapcsolatosak. Vajon ezek a jogviták társasági jogvitának számítanak-e, s ennek megfelelően lehetséges-e ezekben az ügyekben választottbíráskodást kikötni?

A kérdés megválaszolását a Gt. 10. § (1) bekezdés b) pontjának megfogalmazása teszi bizonytalanná. A szöveg ugyanis úgy szól, hogy a tagok (részvényesek) egymás közötti jogviszonyában *a társasági szerződéssel (alapszabállyal, alapító okirattal) kapcsolatban, vagy a társaság működésével összefüggésben* (kiemelés tőlem – K.A.) keletkezett jogvita minősül társasági jogvitának. Márpedig szigorú értelemben sem az üzletrész, sem a részvény átruházása nem tekinthető a létesítő okirattal kapcsolatos vagy a társaság működésével összefüggő jogvitának. A tagsági jogok átruházása a korlátolt felelősségű társaság társasági szerződését, illetve a részvénytársaság alapszabályát nem módosítja, de egyébként is a tagok között az átruházással összefüggésben felmerülő vita többnyire nem az átruházás társasági jogi hatásaival kapcsolatos, hanem a tagsági jogok értékével. Hasonlóképpen csak meglehetősen kiterjesztő értelmezéssel lehet az üzletrész vagy részvény átruházásából keletkező jogvitát a társaság működésével összefüggő vitának tekinteni. Szigorúan véve a tagoknak az átruházással kapcsolatos vitája a társaság működését közvetlenül nem érinti. Mindezek tetejébe az átruházásban érintett felek nem egyszerre tagjai a társaságnak, tehát – megint csak teljesen formálisan szemlélve a kérdést – a perindításkor nem áll fenn az a helyzet, hogy tagok egymás közötti vitájáról lenne szó, hiszen az átruházó már nem tagja a társaságnak.

Az itt jelzett értelmezési bizonytalanság nem okozna akkora problémát, ha elismernénk azt, hogy nem társasági jogvitában is ki lehet kötni választottbíróági hatáskört a Vbt. szabályai szerint. Mivel a Gt. 10. § (2) bekezdése értelmében a tagok egymás közötti vitájában amúgy sem a társasági szerződésben, hanem az érintett felek egymás közötti megállapodásával lehet választottbíróági útra terelni a jogvitát, az esetek egy részében ez megoldást jelenthetne. De még így is fennmarad a problémának az a része, hogy a tagok nem feltétlenül gazdasági tevékenységet hivatásszerűen folytató személyek, s még ha azok is, az üzletrész vagy részvény átruházása nem feltétlenül esik hivatásszerű gazdálkodási tevékenységes körébe, aminek következtében elesik az a lehetőség, hogy a felek a Vbt. alapján állapodjanak meg választottbíráskodásban.

Mivel korábban kifejtett álláspontom szerint a felek számára minél szélesebb körben lehetővé kellene tenni társasági jogviszonyaikkal kapcsolatban választottbíráskodás igénybe vételét, ezért az itt elemzett kérdés kapcsán is olyan jogértelmezést tartok támogathatónak, ami lehetővé teszi a tagsági jogok átruházásában részt vevő felek számára, hogy az ügyletükből eredő jogvi-

tájukkal választottbírósághoz fordulhassanak. Ez pedig úgy valósítható meg, ha a társasági jogvita fogalmát igen tágra feszítve az átruházással kapcsolatos vitákat tagok egymás közötti olyan vitájának tekintjük, amely a társaság működésével függ össze. Kétségtelen, hogy a vita résztvevői nem egyidőben tagjai a társaságnak, de a vita mégis a tagsági jogokkal függ össze: annak átruházása, illetve átruházással való megszerzése a vitát megalapozó ügylet. Ha pedig azt hangsúlyozzuk, hogy a társaság működésébe beletartozik a tagok tagsági jogainak gyakorlása is, akkor az a körülmény, hogy ki gyakorolhatja e jogokat, felfogható a társaság működésével összefüggő körülményként, s az átruházásból eredő vita felfogható a társaság működésével összefüggő vitaként.

Másodlagos megoldásként az is szóba jöhet, hogy a Vbt. rendelkezéseit értelmezzük viszonylag tágan, s a gazdasági társaságokban fennálló részesedések átruházását mindenképpen hivatásszerű gazdálkodási tevékenységgel összefüggő vitának tekintjük.²⁹ Ennek a megoldásnak azonban az is előfeltétele, hogy elismerjük a nem társasági jogi jogvitákban a Vbt. szerinti választottbírósági kikötés lehetőségét.

A kép teljessége érdekében érdemes megjegyezni, hogy a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság az üzletrészátruházási szerződésekből eredő jogvitákban meg szokta állapítani hatáskörét, ha az átruházási szerződésben választottbírósági klauzula szerepel.

4. Választottbíróság kikötése külföldi részvétellő társaságok esetén

Sajátos rendelkezést tartalmaz a Bef. tv. a választottbíráskodás kiköthetőségéről a külföldi részvétellel működő gazdasági társaságokra vonatkozóan. Amikor 1988-ban újraszabályozták a társasági jogot, annak egyik kifejezett célja és vívmánya volt a külföldiek magyar társaságokban való részvételének a korábbiaknál sokkal szélesebb körű lehetővé tétele, s ezzel külföldi tőkének a magyar gazdaságba történő bevonása. Annak érdekében, hogy a remélt többeáramlás valóban megtörténjen, Magyarországnak demonstrálnia kellett, hogy – az akkor még fennálló szocialista gazdasági és társadalmi viszonyok ellenére is – a külföldiek befektetései teljes biztonságot élveznek. A bizalom hiányának egyik forrása lehetett az, ha a külföldiek az esetleges társasági jogi jogvitáik rendezésére kénytelenek a magyar bírósági vagy más vitarendezési rendszert igénybe venni. Azért, hogy ez a veszély ne akadályozza a külföldi befektetéseket, a Bef. tv. több más, a befektetések biztonságát deklaráló, garanciá-

lis szabály mellett kimondta, hogy a külföldi részvétellel működő társaságnak a társasági szerződésével kapcsolatos jogvitákban belföldi vagy külföldi, rendes vagy választottbíróság jár el, ha a társaság alapítói, illetve tagjai ezt írásban kikötötték.³⁰

Dacára annak, hogy időközben a társasági jogi szabályozás – és ezen belül a külföldiek magyarországi befektetéseire vonatkozó szabályanyag – többször is jelentősen átalakult, illetve a választottbíráskodásról is teljesen új szabályok születtek, a Bef. tv. idézett rendelkezése érintetlen maradt. Ebből pedig az következik, hogy a külföldi részvételű társaságokban a választottbírószági kikötést nem a Gt. és a Vbt. által megszabott feltételek szerint kell vizsgálni, hanem pusztán az a kérdés, hogy a szóban forgó jogvita a társasági szerződéssel kapcsolatos-e, és az alapítók, illetve a tagok megállapodtak-e írásban a választottbíráskodásról.

A társasági szerződéssel való összefüggés terjedelme – irányadó bírósági gyakorlat hiányában – nehezen ítéltető meg. Mivel a társaság léte a társasági szerződésen alapul, végső soron minden, a társasággal kapcsolatos jogvita kapcsolatba hozható a társasági szerződéssel is. Ha a szabályozás eredeti funkcióját tekintjük, vagyis azt, hogy a külföldi befektetők számára minél komfortosabbá tegyünk magyarországi gazdasági tevékenységüket, akkor valószínűleg ez a tág értelmezés lehet a helyes. Különösen nem lenne szerencsés a Bef. tv. hivatkozott rendelkezésére alapított választottbírószági szerződések érvényességét az utóbb hatályba lépett társasági jogi, illetve választottbírószági szabályozás alapján kétségbe vonni, hiszen ez éppen azt a befektetői bizalmat ásná alá, aminek az elnyerése a rendelkezés célja volt. Nyilvánvaló azonban, hogy azokban az esetekben, amelyekben más szabályok miatt kizártnak tekintendő a választottbíráskodás kikötése,³¹ ott a külföldi részvételű társaságoknál sem lehet érvényesen megállapodni a választottbíróság igénybevételeiben.

A Bef. tv. a választottbírószági szerződés alanyait és megjelenési helyét illetően is meglehetősen lazán szabályoz: nem írja elő azt, hogy magában a társasági szerződésben kellene megállapodni, egyszerűen csak írásba foglalt megállapodásról rendelkezik, amely megállapodásnak az alapítók, illetve a tagok lehetnek alanyai. Ha alapítók alatt a társaság első tagjait értjük, akkor is problémát okozhat az, ha nem a társasági szerződésbe foglalták a választottbírószági megállapodást, mert ilyenkor kétséggé válhat, hogy az kihat-e a társaságban később részesedést szerző tagokra, akik csak a társasági szerződés feltételei-

it ismerhették, és nem fogadták el kifejezetten a választottbíróági hatáskört kimondó külön megállapodást. Ha ezen felül azt is figyelembe vesszük, hogy részvénytársaság nyilvános alapítása esetén az alapítók fogalma speciális személyi kört jelöl, akkor az alapítóknak a társasági szerződéssel kapcsolatos valamennyi jogvitára vonatkozó választottbíróági szerződés megkötésére való feljogosítása további elvi kérdéseket vethet fel, hiszen itt előállhatna az a helyzet, hogy nem tagok, illetve nem az összes tag állapodik meg a társasági szerződéssel kapcsolatos valamennyi jogvita választottbíróági hatáskörbe utalásáról. Álláspontom szerint ezek az ellentmondások csak úgy oldhatók föl megnyugtatóan, ha a választottbíróági szerződés hatályát kizárólag az abban résztvevőkre vagy utóbb azt magukra nézve kötelezőnek elfogadó személyekre állapítjuk meg.

5. Választottbíróági kikötés a szindikátusi szerződésben

A jelen tanulmánynak nem lehet feladata a szindikátusi szerződés lényegének, fogalmának részletes vizsgálata.³² Azt azonban meg kell állapítanunk, hogy a társasági viszonyokra vonatkozó vagy a társasági viszonyokkal kapcsolatos más viszonyaikkal összefüggő akaratukat a felek a gyakorlatban nemcsak a társasági szerződésben (vagy más létesítő okiratban), hanem attól elkülönülten, önálló szerződésben is rendezhetik. Kérdéses lehet, hogy e külön megállapodásban ki lehet-e kötni választottbíráskodást, s az ilyen kikötés mire terjedhet ki.

E kérdések megválaszolásához mindenekelőtt el kell különítenünk a szindikátusi szerződésben a társasági jogviszonyokra vonatkozó és a társasági viszonyokhoz kapcsolódó, de nem társasági jogi jellegű rendelkezéseket (mint például a társaság gazdasági tevékenységéhez szükséges szolgáltatások nyújtására irányuló kötelezettségvállalásokat). A társasági jogviszonyok körében az válhat kérdésessé, hogy a Gt. szerint társasági jogvitának minősülő konfliktusra vonatkozóan egyáltalán tartalmazhat-e kikötéseket a szindikátusi szerződés, és ha igen, akkor ezzel kapcsolatban lehet-e választottbíróági szerződést kötni a szindikátusi szerződésben. Az elméletben olyan álláspont kezd kikristályosodni, hogy a szindikátusi szerződés tartalmazhat ugyan társasági jogi tartalmú kikötéseket, de ha ezek ellentétesek lennének a társasági jogi szabályozással, illetve a létesítő okirat rendelkezéseivel, akkor önkéntes teljesítés hiányában a szindikátusi szerződés célzott társasági jogi következményei nem lesznek ki-

kényszeríthetőek, helyettük a polgári jog általános szankciójaként kártérítési igény érvényesíthető.

Ha ezt az anyagi jogi megoldást elfogadjuk, akkor ennek jól megfeleltethető az az eljárásjogi következtetés, hogy mire a szindikátusi szerződés megszegéséből eredő igény érvényesítésre kerül, addigra elveszti társasági jogi jellegét, s „egyszerű” kártérítési igényként fog megjelenni, aminek választottbírószági elbírálására pedig indokolatlan lenne az általánostól eltérő feltételeket szabni, vagyis a szindikátusi szerződésben szereplő választottbírószági klauzula a szerződés megszegéséből eredő kártérítési igényekre a Vbt. feltételrendszere alapján kiterjedhet.

Az viszont nyilván nem lenne kívánatos sem anyagi jogi, sem eljárásjogi értelemben, hogy a szindikátusi szerződés a társasági szerződés (alapító okirat vagy alapszabály) helyébe lépjen, ezért társasági jogi jogkövetkezmények kikényszerítését célzó, és a Gt. szerint társasági jogi jogvitának minősülő ügyekben a választottbírószág csak akkor járhat el, ha teljesülnek a Gt-ben előírt feltételek. Amennyiben olyan jogvitáról van szó, amelyre a Gt. 10. § (2) bekezdése megköveteli, hogy a választottbírószági kikötés a társasági szerződésben szerepeljen, akkor a szindikátusi szerződésbe foglalt választottbírószági klauzula nem fogja megalapozni a választottbírószág hatáskörét.

Egyébként is a társasági szerződés és a szindikátusi szerződés között nem lehet átjárás a választottbírószági kikötést illetően: a társasági szerződésben a társasági szerződésből eredő vagy azzal összefüggő jogvitákra kikötött választottbíráskodás nem érvényesülhet a szindikátusi szerződésből eredő vitákban, és fordítva: a szindikátusi szerződésben szereplő választottbírószági klauzula nem alapozza meg a választottbírószág hatáskörét a társasági szerződésből eredő jogvitákban.³³

Azokban az esetekben azonban, amikor a Gt. rendelkezései szerint a választottbírószági megállapodásnak nem a társasági szerződésben, hanem a vitában érintett felek közötti szerződésben kell létrejőnie, társasági jogvitára vonatkozó érvényes választottbírószági kikötést tartalmazhat egy olyan szindikátusi szerződés is, amelynek részesei a jogvita résztvevői, feltéve, hogy a szindikátusi szerződésbe foglalt kikötésből egyértelműen megállapítható, hogy a választottbírószági klauzula nemcsak a szindikátusi szerződésből eredő vitákra, hanem a társasági jogviták előbb említett körére is kiterjed.

A szindikátusi szerződések nem társasági jogi tartalmú rendelkezéseivel

kapcsolatban a szindikátusi szerződés a Vbt. általános szabályai szerinti feltételrendszer mellett tartalmazhat választottbíróági szerződést.

IV. A VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS KIZÁRTSÁGA

Bármennyire kívánatos is az, hogy a felek minél szélesebb körben állapodhassanak meg jogvitáik választottbíróóság elé utalásáról, bizonyos esetekben ezt a lehetőséget kizártnak kell tekintenünk még olyankor is, amikor egyébként a szóban forgó jogvita megfelelne a választottbíráskodás kritériumainak. Érdeemes lehet röviden áttekinteni ezeket az esetköröket is.

1. Cégeljárás

A társasági jogviszonyok keletkezésével, módosulásával, megszűnésével kapcsolatban a törvényi szabályozás (elsősorban a Ctv. és a Gt.) egy sor feladatot bíz a cégbíróóságokra,³⁴ s ennek megfelelő hatáskört biztosít számukra. Ezek a hatáskörök jelentős részben nem jogviták rendezésére szolgálnak, tehát nem konfliktushelyzetben lévő szereplők vitájának eldöntése a feladat, ezért ebben a körben fogalmilag kizártnak kell tekintenünk a választottbíráskodást. Nyilvánvaló, hogy egy társaságnak a cégnyilvántartásba való bejegyzéséről nem dönthet a felek által kijelölt választottbíróóság, már csak azért sem, mert a nyilvántartásnak harmadik személyekre is kiható, garanciális jelentősége van. Ha egy jogvitát a választottbíróóság tévesen ítél meg, arra lehet azt mondani, hogy a felek a választottbíróóság kikötésével a választottbíróóság tévedésének, helytelen döntésének kockázatát is magukra vállalták,³⁵ de ez csak addig állja meg a helyét, amíg a döntésnek kizárólag a felekre lehet hatása. A cégnyilvántartásba való bejegyzésnek azonban alapvetően harmadik személyek, a nyilvánosság, a társadalom számára kell információt hordoznia, ezért a döntés kockázata nem csak a társaságra vagy annak tagjaira, hanem minden kívülről is kihat, választottbíróági eljárás tehát ezért sem jöhet szóba.

Kicsit több létjogosultsága lehet ennek a kérdésnek olyan esetekben, amikor a cégbíróóság konfliktushelyzetben jár el, végső soron egymással szemben álló jogalanyok közötti vitát bírál el. Ilyen lehet néhány törvényességi felügyeleti eljárás, illetve a kisebbség védelmét szolgáló jogok érvényesítésére rendszeresített cégbíróági eljárások. Ezekben az esetekben a tagok egymás közötti, illetve a tag és a társaság közötti, társasági jogviszonyokkal kapcsolatos konfliktusról lehet szó, ami elvileg beleeshetne a társasági jogviták fogalomkörébe. Mégis kizártnak kell tekintenünk a választottbíróági hatáskört, mert nemperes eljárás-

sokról van szó, a törvényesség biztosítása az egész társadalom érdekét szolgáló, garanciális intézmény, ami nem adható a felek „magánbíróságának” kezébe, s a törvényességi felügyelet keretében hozható intézkedések olyan állami szankciók alkalmazását jelentik, amelyre nem állami szervet nem lehet feljogosítani. Az eljárás nemperes jellege a Vbt. azon rendelkezésének fényében lehet figyelemreméltó szempont, amely szerint a felek bírósági *peres eljárás helyett* (kiemelés tőlem – K.A.) állapotodhatnak meg választottbíráskodásban,³⁶ amiből az következik, hogy nemperes eljárások nem helyettesíthetők választottbírószági eljárással.

A cégeljárással összefüggésben a törvény szabályoz néhány peres eljárást is, ahol ismét felvetődhet, hogy vajon a peres felek e perek elbírálását nem utalhatják-e választottbírószág hatáskörébe. A Ctv. 65. § (1) bekezdése kimondja például, hogy a bejegyzési (változásbejegyzési) kérelemnek helyt adó végzés ellen fellebbezésnek nincs helye, de a végzés vagy az annak meghozatala alapjául szolgáló iratok jogszabályba ütközése miatt az ügyész, valamint az, akire a végzés rendelkezést tartalmaz – a rendelkezés őt érintő részére vonatkozóan – pert indíthat a cég ellen a végzés hatályon kívül helyezése iránt a cég székhelye szerint illetéke megyei bíróság előtt.

A Ctv. 69. § (1) bekezdése arról rendelkezik, hogy a cég bejegyzését követően a cég alapítása érvénytelenségének megállapítása iránt a cég ellen a cég bejegyzését elrendelő végzés Céggközlönyben történő közzétételétől számított hathónapos jogvesztő határidőn belül a cég székhelye szerint illetékes megyei bíróság előtt indítható per. A perindításra az ügyész, illetve az jogosult, aki jogi érdekét valószínűsíti.

A Ctv. 70. § (1) bekezdése pedig arról szól, hogy a cég bejegyzését követően a létesítő okirat cégjegyzékadattal össze nem függő módosítása érvénytelenségének megállapítása a Ctv. 69. § (1) bekezdésében foglaltaknak megfelelően kérhető.

Álláspontom szerint ezek a perek sem utalhatók választottbírószág elé még akkor sem, ha a per a tag és a társaság vagy a tagok egymás közötti pereként jelenik meg. Ennek oka elsősorban nem abban keresendő, hogy a törvény az idézett esetekben kifejezetten rendelkezik az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságról, hiszen olyan perfajtáknál, ahol nem vitásan kiköthető választottbíráskodás, a jogi szabályozásból szintén egyértelműen levezethető,

hogy mely állami bíróság jogosult eljárni az ügyben, s a választottbíróság éppen e helyett az állami bíróság helyett lesz jogosult eljárni.

A választottbíráskodás azért tűnik kizártnak ezekben az ügyekben, mert megint csak a közhiteles és garanciális jelentőségű nyilvántartás adatait érintheti a per kimenetele. Ez alól talán a bejegyzett cég létesítő okiratának cégjegyzékadatát nem érintő módosításával kapcsolatos per jelent kivételt, ahol legfeljebb az indokolhatja a hasonló szabályozást, hogy a módosított létesítő okirat cégiratként a nyilvánosság számára ismertté válik, s ilyen módon az érvénytelenség megint csak harmadik személyek helyzetét érintheti. A bejegyző határozat hatályon kívül helyezése iránti perben szükségszerűen egy rendes bírósági határozatról rendelkezik a perbíróság, s az aligha lenne elfogadható, hogy végső soron a felek által kijelölt választottbírók az állami bíróság határozatát hatályon kívül helyezték.

Mindebből az is következhet, hogy amíg a cég nem került bejegyzésre a cégjegyzékbe, addig nincs olyan ok, ami a társasági szerződés érvényességével kapcsolatos jogviták elbírálásában kizárná a választottbíróági hatáskört. A Gt. 12. § (3) bekezdése ugyan kizárólag anyagi jogi tartalommal mondja ki azt, hogy a cégbejegyzés előtt az érvénytelenségre az általános polgári jogi szabályok alkalmazandók, de ugyanolyan okból, ami miatt ez megengedhető, álláspontom szerint választottbíróági szerződést is köthetnek a felek ezekre a jogvitákra. Ebben az esetben persze fennállhat az a veszély, hogy az érvénytelenségi perben eljáró bíróság álláspontjától eltérően a cégbíróság a társasági szerződést érvénytelennek találja, de ez a konfliktus minőségileg nem különbözik attól, ha az érvénytelenségi perben rendes bíróság jár el.

2. Végelszámolási eljárás

A végelszámolási eljárásról a Ctv. 96. §-a akként rendelkezik, hogy a végelszámolással összefüggő nemperes eljárásokban a cég székhelye szerinti cégbíróság, az e fejezetbe foglalt peres eljárásokban pedig a cég székhelye szerinti illetékes megyei (fővárosi) bíróság jár el. A cégbíróság garanciális jellegű közreműködése, illetve a végelszámolásnak harmadik személyekre (elsősorban a társasági hitelezőkre) is érvényesülő hatása, valamint az eljárás nemperes jellege miatt az vitán felül áll, hogy a végelszámolási eljárás lefolytatásával kapcsolatos cégbírósági hatáskör a felek megállapodása alapján sem cserélhető fel választottbíróági hatáskörrel. A peres eljárásokra vonatkozóan is alapvetően

az eljáráshoz kapcsolódó közérdek, harmadik személyek védelme indokolhatja azt az értelmezést, amely szerint a választottbíróági hatáskör kizárt. Ebben a körben azonban valóban csak sajátosan a végelszámolási eljáráshoz kapcsolódó perekről [például a Ctv. 99. § (5) bekezdése szerinti perről] lehet szó, de a végelszámolás alá került társaság által korábban, az árucseré-szerződéseiben kikötött választottbíróági hatáskör a végelszámolási eljárás megindulása ellenére is érvényesülhet.

3. Vagyონrendezési eljárás

A végelszámolási eljárásnál felhozott okok a vagyónrendezési eljárással³⁷ kapcsolatban is kizárják azt, hogy az érintett felek akár előre (netán a társasági szerződésben), akár az eljárásra okot adó körülmények felmerültekor úgy állapodjanak meg, hogy a vagyónrendezési eljárás lefolytatását választottbíróságra bízzák. Bár a jogutód nélkül megszűnt társaság tulajdonaként feltűnő vagyontárggyal kapcsolatban lehetnek név szerint azonosítható érdekelték (például a megszűnt társaság volt tagjai, vagy azok a hitelezők, akiknek kielégítetlen követelése maradt fenn a társaság megszűnésekor), a vagyontárgy sorsának rendezése azonban nem lehet egyik vagy másik érdekelt kizárólagos ügye, ezért az ilyen eljárás nem vihető választottbíróság elé. Az eljárás nemperes jellege és a nyilvánosság is kizárja a választottbíróági hatáskört.

4. Csőd- és felszámolási eljárás

Ezeknél az eljárásoknál is érdemes külön vizsgálni magának az eljárás lefolytatásának, illetve az eljárás során vagy ahhoz kapcsolódóan zajló peres eljárásoknak a kérdését.

A Cstv. 6. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a csődeljárás és a felszámolási eljárás az adós – az eljárás lefolytatására irányuló kérelem benyújtásának napján bejegyzett – székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróság hatáskörébe tartozó nemperes eljárás. Hasonlóan a végelszámolási eljáráshoz, itt is érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy önmagában a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező állami bíróság kijelölése még nem jelentené szükségszerűen a választottbíróági hatáskör kizártságát. Az eljárás nemperes jellege azonban már egyértelműen eldönti azt, hogy a felszámolási eljárás lefolytatása nem bízható választottbíróságra, s ezt az eljárás közérdekvédelmi funkciója, nyilvános jellege csak megerősíti.

A felszámolási eljárás megindulása sajátosan hathat a felszámolás alá került

társaság által kötött választottbíróági szerződések érvényesülésére. A Cstv. 38. § (2)-(3) bekezdései értelmében a felszámolás kezdő időpontja előtt indult peres és nemperes eljárások a korábban eljáró bíróság előtt folytatódnak, a felszámolás kezdő időpontja után azonban a gazdálkodó szervezet ellen a felszámolás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos pénzkövetelést csak a felszámolási eljárás keretében lehet érvényesíteni. Ez annyit tesz, hogy a felszámolási eljárás megindulása után a pénzkövetelésekkel kapcsolatban kötött választottbíróági szerződés már nem működhet, mert az egyes követeléseket a felszámolás mint egyetemes végrehajtás keretében kell érvényesíteni, s ahogy fentebb jeleztem, a felszámolási eljárásban választottbíróág nem járhat el. Ebben a körben azonban nem elsősorban társasági jogvitákra kell gondolnunk, hanem alapvetően az árucserre-szerződésekből eredő követelésekre kikötött választottbíráskodás helyett kell az igényt a felszámolási eljárás keretei között érvényesíteni.

Ezzel ellentétben sajátosan társasági jogi viszonyokat érint a wrongful trading társasági jogi tilalmának vetülete a felszámolási jogban. A Gt. 30. § (3) bekezdése értelmében a gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. Arra az esetre pedig, ha e kötelezettségüket felróható módon megszegnék, s a társaság fizetéseképtelenné vált, külön törvény a vezető tisztségviselőknek a hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettségét írhatja elő. A szóban forgó külön törvény a Cstv., amelynek 33/A. § (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy a hitelező vagy a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt keresettel kérheti a bíróságtól [Cstv. 6. § (1) bekezdés] annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal a társasági vagyon a keresetben meghatározott mértékben csökkent. E megállapítás után, a felszámolási eljárás jogerős lezárását követő 90 napos jogvesztő határidőn belül bármely hitelező a bíróságtól [Cstv. 6. § (1) bekezdés] kérheti a vezető tisztségviselő marasztalását [Cstv. 63. § (3) bek.]. Amikor a jogszabályszöveg bíróságra utal, szükségesnek látja zárójelben jelezni, hogy melyik bíróságról – nevezetesen a felszámolási eljárást folytató rendes bíróságról – van szó. Ez azt jelentené, hogy ezekben az ügyekben – bár peres eljárásokról van szó – kizárt a választottbíróági hatáskör? Véleményem szerint igen, még akkor is, ha

egyébként a vezető tisztségviselők felelősségre vonásával kapcsolatban – amint fentebb kifejtettem³⁸ – általában nem tartanám kizártnak a választottbírószági eljárást. A most idézett szabályok szerinti perekben viszont azért tűnik szükségserűnek a rendes bíróság eljárása, mert ezek az ügyek túlmutatnak a peres feleken. A felelősség alapjának megállapítása iránti pert bármelyik hitelező és a felszámoló is megindíthatja, de arra később olyan hitelezők is igényt alapozhatnak, akik nem vettek részt a megállapítási perben. Ilyen feltételek mellett nem lehet a per elbírálását a felek által jelölt választottbírókra bízni. A marasztalási per első pillantásra talán kizárólag a peres felekre lenne hatással, de a Cstv. 63. § (3) bekezdése azt is kimondja, hogy ha a perindítási határidőn belül több hitelező terjeszt elő keresetet, akkor a bíróság köteles a pereket egyesíteni és a követelések arányos kielégítéséről rendelkezni. Ennek pedig az lehet az oka, hogy a felelősséget megállapító ítéletben a bíróság azt is kimondja, hogy milyen összeg erejéig áll fenn a vezető tisztségviselő felelőssége. Az összeg korlátozottsága miatt a hitelezők egymással konkurálhatnak, amit az egységes elbírálással lehet kezelni. Az ügyek egyesített elbírálása viszont csak akkor biztosítható, ha ugyanaz a bíróság jár el minden hitelező ügyében. Ebből eredően kizártnak kell tekintenünk azt, hogy egyes ügyeket választottbírószág elé vigyenek.

A Cstv. a gazdasági társaságokban gyakorolt befolyáson alapuló felelősségre vonatkozóan is tartalmaz szabályt. A 63. § (2) bekezdése kimondja, hogy a minősített többséget biztosító befolyás alatt álló, valamint egyszemélyes gazdasági társaság felszámolása esetében a befolyással rendelkező, illetve az egyedüli tag (részvényes) korlátlan felelősséggel tartozik a társaság minden olyan kötelezettségéért, amelynek kielégítését a felszámolási eljárás során az adós vagyona nem fedezi, ha a hitelezőnek a felszámolási eljárás során, vagy annak jogerős lezárását követő 90 napos jogvesztő határidőn belül benyújtott keresete alapján a bíróság megállapítja e tagnak (részvényesnek) – az adós társaság felé érvényesített tartósan hátrányos üzletpolitikára figyelemmel – korlátlan és teljes felelősségét a társaság tartozásaiért. Bár ez a szabály nem tartalmaz kifejezett utalást arra, hogy bíróság alatt a felszámoló bíróságot kell érteni, de a Cstv. 6. § (1) bekezdésének abból a rendelkezéséből, amely szerint e jogszabályban a továbbiakban „bíróság” alatt a felszámolást lefolytató bíróság értendő, kifejezett utalás nélkül is az adódik, hogy a bíróság a felszámolást folytató bíróság lenne.³⁹ Tartalmilag ezt a következtetést megint csak az támaszthatja alá, hogy a perben kért megállapítás a felperesként fellépő hitelezőn kívül más hitelezők

igényének megalapozására is szolgálhat, ezért ezt az ügyet nem lehet a felek által jelölt választottbírókra bízni.

Hasonló következtetésre juthatunk a Cstv. 63/A. §-ában foglalt felelősségi szabállyal kapcsolatban is, amely a többségi részesedését három éven belül átruházó volt tag felelősségének megállapítását teszi lehetővé a felszámolás alatt lévő társaság hitelezője vagy felszámolója által indított kereset alapján, feltéve, hogy a felszámolási eljárást megszüntetési eljárás előzte meg, s a tartozások a saját tőke 50 %-át meghaladják. Itt sincs kifejezett utalás a felszámoló bíróságra, de a Cstv. 6. § (1) bekezdésének rendelkezéseiből és a megállapításnak a feleken túlmutató hatásaiból mégis csak arra kell következtetnünk, hogy az ilyen perekben sem járhat el választottbíróság.

5. A nemzetközi magánjogi szabályozás

Érdemes még megvizsgálni, hogy a társaságokra vonatkozó nemzetközi magánjogi szabályozás nem korlátozza-e bizonyos esetekben a választottbíráskodás kiköthetőségét. Ebből a szempontból a Nmjt. 62/A. §-ának lehet jelentősége, amely szerint kizárólag magyar bíróság vagy más hatóság járhat el belföldi székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság alapításával, fizetéseképtelenségével, megszűnésével kapcsolatos eljárásban, a jogi személy (társaság) nyilvántartásba vételének alapjául szolgáló szerződés vagy alapszabály (alapító okirat) érvényességével kapcsolatos eljárásban, illetőleg a jogi személy (társaság) szervei által hozott határozatok felülvizsgálata iránti eljárásban,⁴⁰ továbbá jogoknak, tényeknek és adatoknak belföldön vezetett közhitelű nyilvántartásba történő bejegyzését érintő eljárásban.⁴¹

E szabályozással kapcsolatban felvethető az a kérdés, hogy a magyar bíróságra vagy más hatóságra való utalás egyben azt is akarja-e jelenteni, hogy kizárólag állami bíróság vagy hatóság járhat el ezekben az ügyekben, s ezért a választottbíráskodás kizárt lenne? Álláspontom szerint ez az értelmezés – bár nyelvtanilag és logikailag esetleg levezethető a szövegből – nem lenne helyénvaló több szempontból sem. Mindenekelőtt figyelemmel kell lenni a nemzetközi magánjogi szabályozás céljára, funkciójára. Ennek a szabályozásnak nem lehet feladata az igényérvényesítési módok közötti választás és ezzel kapcsolatos korlátozások bevezetése. Különösen nem lenne alapos az az értelmezés, amely azzal a következménnyel járna, hogy nemzetközi elemet is tartalmazó vitában más fórumrendszert lehetne igénybe venni, mint kizárólag belföldi jogvitákban.

Ha ugyanis elvileg megengedhető valamely jogvitában a választottbíráskodás, akkor teljességgel indokolatlan lenne kizárni ezt a nemzetközi elemet is tartalmazó, de ugyanilyen tárgyú viták esetében.

Ha a Nmjt. idézett rendelkezését a választottbíráskodás lehetőségét kizáró normaként fognánk föl, ellentétbe kerülnénk más törvényi szabályokkal is. A Bef. tv. már elemzett 44. §-a éppen a külföldi részvétellel működő társaságok esetén engedi meg, hogy a társasági szerződéssel kapcsolatos vitákra a felek belföldi vagy külföldi rendes vagy választottbíróság hatáskörét kössék ki. Ilyen tartalmú szabályozás mellett legalábbis furcsa lenne az olyan jogértelmezés, amely a külföldi részvételű társaságoknál kizárná a választottbíráskodást.

A Gt. 10. §-ából az is nyilvánvaló, hogy a társasági határozatok bírósági felülvizsgálatával kapcsolatban is elfogadhatónak tartja a törvényi szabályozás a választottbíróági eljárást. A Nmjt.-nek tehát nem lehet az az értelme, hogy teljes egészében kizárja ebben a körben a választottbíráskodást, mert akkor a Gt-vel kerülné ellentmondásba. Az az értelmezés pedig, amely ilyen korlátozást csak a külföldi részvételű társaságokra vezetne be, az ilyen társaságokat indokolatlanul hozná hátrányosabb helyzetbe.

Mindezeket a szempontokat figyelembe véve álláspontom szerint a helyes értelmezés szerint az Nmjt. csak azt szabályozhatja, hogy az egyéb szabályok alapján eljárni jogosult bíróság vagy választottbíróság melyik ország bírósága, választottbíróága lehet. Kétségtelen, hogy a választottbíróság egy országhoz kötése nem feltétlenül szerencsés lépés (és továbbra is ellentétben áll a Bef. tv. vonatkozó rendelkezésével), de még mindig helyesebbnek tűnik, mint a választottbíráskodás teljes kizárása. A teljesen következetes megoldás az lehetne, ha a Nmjt. szabályozása csak olyan ügyekre terjedne ki, amelyekben egyébként kizárt a választottbíráskodás. Ilyen ügyekben minden további nélkül ki lehet mondani a magyar bíróságok kizárólagos joghatóságát. Így például a belföldi székhelyű társaságok nyilvántartásával kapcsolatos eljárásokban helyénvaló lehet a magyar bíróság kizárólagos joghatósága, hiszen az ilyen ügyekben – mint korábban kifejtettük – valóban csak rendes bíróság járhat el.

V. MILYEN VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG ELJÁRÁSA KÖTHETŐ KI?

A választottbíróságok különböző fajtái ismeretesek. Megkülönböztethetjük az eseti és állandó választottbíróságokat, s az állandó választottbíróságokból is többféle működik Magyarországon.⁴² Olyan rendelkezés nincs, amely kizárta

tenné társasági jogvitákra eseti választottbíróóság hatáskörének kikötését, sőt a Gt. 10. §-ának (2) bekezdése kifejezetten utal arra, hogy bármelyik típusú választottbíróóság kiköthető, főszabály szerint tehát a felek eldönthetik, hogy eseti vagy állandó választottbíróóság eljárásának vetik-e alá magukat. A teljes választási szabadságnak ugyanakkor kétirányú korlátja is lehet. Egyrészt ugyanis az állandó választottbíróóságok egy része csak meghatározott tárgyú jogvitákban jogosult eljárni, másrészt viszont ezekben a speciális jogvitákban akár kizárólagos hatáskörrel is rendelkezhetnek.

„Általános hatáskörű”, azaz a jogvita tárgya szerint nem specializált állandó választottbíróóság a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróóság, amelynek az eljárása a Vbt. feltételrendszere alapján minden olyan jogvitára kiköthető, amelyre valamely másik állandó választottbíróóság kizárólagos hatáskörét törvény nem rögzíti. Ugyanakkor társasági jogviszonyon alapuló jogviták nem vihetők olyan állandó választottbíróóság elé, amelynek törvényben meghatározott ügykörébe a társasági jogviták nem tartoznak bele.

Egy állandó választottbíróóság kizárólagos hatáskörét megállapító szabályozás alapját a Vbt. 2. § (2) bekezdésében találhatjuk, amely szerint az ügyek meghatározott körére törvény előírhatja valamely állandó választottbíróóság kizárólagos hatáskörét. A társasági jogvitákat érintően a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróóság hatáskörének törvényi szabályozásában találunk olyan elemeket, amelyek kizárólagos hatáskört állapítanak meg. A Tpt. 376. § (3) bekezdése felsorolja azokat az ügyeket, amelyekben helye lehet a szóban forgó választottbíróóság eljárásának. A felsorolás társasági jogviszonyokat érintő, mégpedig a részvénytársaságokkal kapcsolatos jogvitákat is magában foglal, hiszen a részvénytársaság szükségszerűen kibocsát részvényeket, s a részvény mint értékpapír a tőkepiaci szabályozásnak is tárgya.

Így a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróóság eljárását lehet kikötni

- a részvény forgalomba hozatalával, befektetési és árutőzsdei szolgáltatással, valamint kiegészítő befektetési szolgáltatással,
- a befektetők egymás közötti, részvénnel vagy
- a részvényesi jogokkal

kapcsolatos jogvitákra.⁴³ Ráadásul a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróóság hatásköre – a részvényesi jogokkal kapcsolatos jogviták kivételével – a fentebb említett társasági jogi jogvitákban kizárólagos, bár ez a

kizárólagosság csak a belföldi székhelyű állandó választottbíróságokkal szemben érvényesül.⁴⁴ Ez annyit jelent, hogy a szóban forgó jogvitákra nem lehet érvényesen a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság vagy eseti választottbíróság hatáskörét kikötni, hanem kizárólag a Pénz- és Tőkepiaci Választottbíróság eljárásában lehet megállapodni, a másfajta megállapodás jogszabályba ütköző, ezért semmis lesz.

Érdemes még felhívni a figyelmet arra, hogy a Tpt. kellő körültekintéssel kimondja azt is, hogy a Pénz- és Tőkepiaci Választottbíróság eljárása kiköthető akkor is, ha nem teljesül a Vbt-nek az a követelménye, amely szerint legalább az egyik félnek gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozónak kell lennie, s a jogvitának is ezzel kell kapcsolatban állnia.⁴⁵

VI. A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGI KIKÖTÉS MÓDJA

Bármilyen választottbíráskodásról legyen is szó, alapkövetelmény az, hogy a jogvitában érintett felek megállapodjanak abban, hogy jogvitájukat a rendes, állami bíróság helyett választottbíróság bírálja el. Amint arról szó volt, vitakérdésként merült föl az, hogy milyen formában kell megjelennie a választottbírószági szerződésnek ahhoz, hogy azt érvényes választottbírószági klauzulának lehessen tekinteni. A vita abból adódott, hogy az 1997-es Gt. 52. §-ának megfogalmazása szerint a felek a társasági jogi jogvitákra a társasági szerződésben köthetnek ki választottbíráskodást. E szabállyal kapcsolatban Bauer Miklós arra hívta fel a figyelmet, hogy a Vbt. 5. § (2) bekezdése szerint a választottbírószági szerződést más szerződés részeként vagy önálló szerződés-ként is lehet kötni, s nem feltétlenül szükséges a választottbíráskodásban a jogviszony keletkezésekor megállapodni, hanem elképzelhető az is, hogy a felek később, a jogvita felmerültekor egyeznek meg abban, hogy a vita elbírálását választottbírószágra bízzák. Bauer Miklós szerint a társasági jogviták esetén is meg kellett volna hagyni ezt a lehetőséget a feleknek, mert ellenkező esetben nehezen feloldható ellentmondás keletkezik a Vbt. és a Gt. között.⁴⁶

Ezzel szemben Sárközy Tamás úgy látta, hogy jogszabályi ütközésről nem lehet szó, mert azonos szintű jogforrásokról (azaz törvényekről) lévén szó, a későbbi és speciális jogszabálynak (azaz az 1997-es Gt-nek) módja volt eltérni a korábbi és általános szabálytól. A társasági jogviták egységes elbírálása érdekében helyesnek tartotta, hogy a tagok a társasági szerződésben rendelkezzenek

a társasági jogviták választottbíróvási útra tereléséről, s ezért a Gt. ilyen értelmezését látta követendőnek.⁴⁷

Megítélésem szerint a társasági jogi szabályozás időközben bekövetkezett változásai bizonyos értelemben eldöntötték a vitát – legalábbis elviekben. A hatályos Gt. már nem valamennyi társasági jogvita esetére követeli meg a választottbíróvási kikötés társasági szerződésbe foglalását, csupán a tagok és a társaság közötti, illetve a társasági határozatoknak nem a tagok által kért felülvizsgálatára irányuló eljárására írja elő a törvény, hogy a választottbíróvási hatáskört a létesítő okiratban lehet kikötni, míg a többi társasági jogi vitában az érintett felek megállapodására van szükség, amit tehát nem kell feltétlenül a társasági szerződésbe foglalni. Ebből pedig az következik, hogy a törvényalkotó feladta azt az elképzelést, hogy valamennyi társasági jogi vita egységesen vagy rendes bíróság vagy választottbíróvási eljárás elé kerüljön. Ilyen körülmények között pedig már nem sok alapja marad annak a követelménynek, hogy a választottbíróvási megállapodás feltétlenül a társasági szerződésben szerepeljen. Talán az lenne a helyes felfogás, ha azoknál a társasági jogvitáknál is, ahol a Gt. szerint a létesítő okiratban lehet kikötni a választottbíróvási eljárást, ezt csupán lehetőségként értelmeznénk, de érvényes választottbíróvási megállapodásként fogadnánk el a felmerült jogvitában egyedi esetre szólóan, a társasági szerződés módosítása nélkül, a jogvitában érintett felek által tett alávetési nyilatkozatot is.

Ilyen felfogás mellett a társasági szerződésbe foglalt választottbíróvási kikötés azzal a többlethatással járnak, hogy az ilyen rendelkezés a társaságba később belépő tagokat is kötni fogja, annak ellenére is, hogy eredetileg nem vettek részt a társasági szerződés megalkotásában, míg az eseti alávetés nyilvánvalóan nem hathat ki másokra, mint a jogvita résztvevőire. Kétségtelen, hogy ilyen értelmezés mellett előfordulhat, hogy azonos típusú jogviták egyik alkalommal választottbíróvási, más alkalommal pedig rendes bíróság elé kerülnek, de ennek nem látom különösebb veszélyét, hiszen a kétféle eljárást szükségszerűen azonos értékűnek kell elfogadnunk.

Mindezek ellenére könnyen előfordulhat, hogy a bírósági (és választottbíróvási) gyakorlat a korábbi szabályozás utóhatásaként továbbra is úgy fogja értelmezni a társasági szerződésre való utalást, hogy az kizárólagosságot jelent, vagyis azokban az esetekben, ahol a Gt. a választottbíróvási kikötést a társasá-

gi szerződés tartalmaként szabályozza, ott kizárólag a társasági szerződésben lehet érvényesen ilyen kikötést tenni.

VII. ÖSSZEFOGLALÁS

Álláspontom szerint a fentiekből leszűrhető az a következtetés, hogy a választottbíráskodás a társasági jogi jogviták elbírálásának hatékony eszköze, amelynek alkalmazását támogatni és bátorítani érdemes. Ezért a jogalkotásnak arra kellene törekednie, hogy az érintett felek minél rugalmasabban, minél szélesebb körben dönthessenek jogvitáik választottbírárság elé utalásáról. Olyan vitás esetekben, ahol a jogszabály értelme nem kétségtelenül állapítható meg, indokolt lehet annak az értelmezésnek a követése, amely a választottbírársági eljárásokat szélesebb körben teszi lehetővé. Mindezen jogpolitikai követelmények mellett természetesen töretlenül érvényesülnie kell annak az elvnek, hogy társasági jogi jogviták sem kerülhetnek választottbírárság elé úgy, hogy ebbe a vitában érintett felek nem egyeztek bele.

JEGYZETEK

- 1 Ez elméletileg igaz lehet a nyilvános alapítással létrejövő részvénytársaságokra is, ahol ugyan az alapszabály szótöbbséges határozattal fogadható el, de ezt megelőzően az alapítási tervezetben rögzített feltételek alapján már kialakult az összes részvényjegyző között a konszenzus, hiszen a részvényjegyzéssel mindenki elfogadja az alapítási tervezetben rögzítetteket, s ezektől a feltételektől – a hatályos szabályozás szerint [ld. a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. (a továbbiakban: Gt.) 294. § (2) bekezdését] az alakuló közgyűlés is csak valamennyi részvényjegyző egyhangú döntésével térhet el. Nem tekinthető viszont szerződésnek az egyszemélyes társaságot létrehozó létesítő okirat, de az egyszemélyes társaság nélküli is a társaság tartalmi kellékeit, jobbra a társasági formát használja ki a tag vállalkozásra szánt vagyonának elkülönítésére.
- 2 Önmagában a több szerződő fél még nem jelentene lényegi különbözőséget, hiszen az árucsereszerződéseknél is megtörténhet, hogy valamelyik szerződő fél oldalán több személy áll, de ez a több személy azonos pozíciót foglal el, ezért a szerződés szerkezetét illetően nem következik be változás.
- 3 Legújabban lásd: Papp Tekla, in: Papp Tekla (szerk.): Társasági jog III/1. A gazdasági társaságok közös szabályai; egyetemi jegyzet, Szeged 2007. 35. oldal
- 4 Nem is lenne elfogadható, ha a társaságot létesítő szerződő felek egymás közötti szerződésükkel képesek lehetnének harmadik személyek jogait vagy kötelezettségeit meghatározó megállapodásokat kötni.
- 5 Egy kézenfekvő példa: a társaságban megtermelődött nyereség felosztása során a tagok között antagonisztikus ellentétek vannak. Nyilván minden tag abban érdekelt, hogy minél nagyobb részesedést kapjon a nyereségből, mivel azonban a felosztható nyereség nagysága korlátozott, ezért minden tag csak a többi tag rovására tud előnyhöz jutni. Ez a tény pedig hasonló helyzetet teremt, mint egy adásvételi szerződés esetén, ahol a vevő előnye, azaz az alacsonyabb vételár, az eladó hátrányaként jelenik meg, és fordítva: az eladó előnye, azaz a magasabb vételár, hátrányos a vevőnek.
- 6 A Ptk. 7. § (1) bekezdése szerint a törvényben foglalt jogok érvényesítése – ha a törvény másként nem rendelkezik – bírósági útra tartozik.
- 7 Horváth Éva: A követelések bírói érvényesítése, választottbíráskodás; in: Martonyi János – Bánrévy Gábor (szerk.): A külkereskedelmi tevékenység jogi kézikönyve; ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1994. 422-423. oldal
- 8 A választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény (a továbbiakban: Vbt.) szerint bárki lehet választottbíró, akivel szemben nem állnak fenn a 12. §-ban meghatározott kizáró okok. E kizáró okok között pedig nem szerepel a jogi végzettség hiánya.
- 9 Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. tv. 42. §-a maximálja a peres illeték összegét.
- 10 Így például a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbírószág Díjszabályzata – igaz, degresszív kulcsok alkalmazásával – a pertárgy értékének növekedésével növekvő választottbírószági díjakat állapít meg.
- 11 A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. tv. 12. § (1) bek.
- 12 A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbírószág Eljárási Szabályzata (a továbbiakban: ESZ) 31. §-a, ICC Nemzetközi Választottbírószág Rules of Arbitration Art. 21 (3)
- 13 Érdemes utalni arra, hogy a rendes bírósági eljárásban is csak a tárgyalás nyilvános, a peres iratokhoz azonban a nyilvánosság nem férhet hozzá.
- 14 A választottbírószági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló New York-i Konvenciót, amely 1958-ban született, Magyarországot az 1962. évi 25. sz. tvr.-rel hirdette ki.

15 Ld. a Gt. 9. § (2) bekezdését!

16 Ptk. 7. § (2) bek.

17 Vbt. 3. § (1) bek.

18 Vbt. 3. § (2) bek.

19 Ezeket a szabályokat a Gt. 10. §-a olyan módon rendezi, hogy először – az (1) bekezdésben – a társasági jogi jogviták definícióját adja meg, s csak ezután tér rá arra, hogy mi is a jelentősége annak, ha egy jogvita társasági jogvitának minősül. A (2) bekezdés összevontan szól a választottbírószági eljárás megengedéséről és arról, hogy milyen formában lehet a kikötést megtenni.

20 Ha a társaság önálló jogalanyiságát szigorúan akarnánk értelmezni ebben az összefüggésben, s csak a társaság mint önálló jogalany alávetési nyilatkozatát fogadnánk el a választottbírószági eljárás megalapozásaként, a tagok akkor is megtehetnék, hogy a társasági döntéshozatali szabályok szerint az alávetésről való döntést a legfőbb szerv hatáskörébe utalják, majd legfőbb szervi döntést hoznak e kérdésben. Ennél talán egyszerűbb, ha közvetlenül a létesítő okiratban fejezik ki a társaságot magát is kötelező akaratukat.

21 Ld. a Gt. 41. § (1) bekezdését, illetve a Gt. 42. § (3) bekezdését!

22 Vita a gazdasági társaságok körében való választottbíráskodásról; Gazdaság és Jog 1998. évi 5. szám 23. oldal

23 Ezzel a problémával a jelen tanulmány egy későbbi részben foglalkozik.

24 Gál Judit – Pálkásné Mika Ágnes: Társasági jogi perek; HVG-Orac, Budapest 2007. 135. oldal

25 A Gt. 45. § (3) bekezdése kifejezetten rendelkezik arról, hogy a pert a társaság ellen kell megindítani.

26 Vita a gazdasági társaságok körében való választottbíráskodásról; Gazdaság és Jog 1998. évi 5. szám 25. oldal

27 Kétségtelen, hogy egy ilyen megoldás gondokat okozhat például olyan esetben, amikor egy tag és egy vezető tisztségviselő is megtámadja ugyanazt a határozatot. Ezek az eljárási problémák azonban nem indokolhatják kellő alapossggal a felek rendelkezési jogának korlátozását. Ezzel ellentétesnek tűnő megfogalmazásban szól erről a kérdéssel Sárközy Tamás a Társasági Törvény, cégtörvény 2006. című könyvben: „A társasági határozatok bírósági megtámadására nemcsak tag, hanem vezető tisztségviselő és felügyelő bizottsági tag is jogosult [45. § (2) bekezdés]. Ha a társasági szerződésben választottbírószági klauzula szerepel, úgy ennek ki kell terjednie ezekre a keresetekre is.” (HVG-Orac Kiadó, Budapest 2006. 74. oldal) Arra vonatkozóan, hogy ez a kötelezettség miből következne, nem szerepelnek érvek a hivatkozott műben.

28 BH 1992/112. A szóban forgó ügyet az 1988. évi VI. törvény alapján kellett elbírálni, vagyis a kizárásról a társaság határozott, s a kizárási határozat bírósági felülvizsgálatát lehetett kérni, amelynek során mód volt a kizárásról hozott határozat végrehajtásának felfüggesztésére, azaz a per folyamatban léte alatt biztosítani lehetett a tag számára tagsági jogainak gyakorlását. A ma hatályos szabályok szerint abban a kérdésben, hogy a tag gyakorolhat-e tagsági jogokat a kizárási per ideje alatt, a tagsági jogok felfüggesztésére irányuló kérelem alapján dönthet a bíróság. Nyilvánvaló a korábban közzétett döntésből, hogy az ott kifejtett elveket ma a tagsági jogok felfüggesztéséről való döntésnél kell alkalmazni.

Nem foglalkozunk itt az idézett döntésnek egy másik hibájával, de felhívjuk a figyelmet arra, hogy az eljárási szabályok helyes alkalmazása mellett a rendes bíróság nem tehet át ügyet a választottbírószághoz (ha például ad hoc választottbírószág van kikötve, akkor világosan látszik ennek az útnak a járhatatlansága), hanem, ha hatáskörének hiányát állapítja meg azért, mert a jogvitára választottbíráskodás van kikötve, akkor a rendes bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, vagy a pert megszünteti.

- 29 Ez logikailag valószínűleg hibás, hiszen a társaság az, amelyik szükségszerűen gazdálkodási tevékenységet folytat, nem pedig a tagok. Az a tag, akinek befektetési céllal van egy üzletrésze vagy részvénye, de egyébként a társaság tevékenységében nem vesz részt, aligha tekinthető gazdálkodási tevékenységet hivatásszerűen folytató személynek.
- 30 Bef. tv. 44. §
- 31 Ezekről az esetekről a tanulmány későbbi részeiben lesz szó.
- 32 A szindikátusi szerződés fogalmára vonatkozóan lásd Balásházy Mária: A szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határán; Gazdaság és Jog, 1993/10. 16-18. o., Kolben György: A szindikátusi szerződés; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1996., Jasztrabszki Tamás: A szindikátusi szerződés; Cég és Jog 2000/7-8. 6-8. o., Sárközy Tamás: A szindikátusi szerződésről; in: Sárközy Tamás – Vékás Lajos (szerk.): Eörsi Gyula Emlékkönyv, HVG-Orac, Budapest, 2002. 173-191. o.
- 33 Ezt mondta ki többek között a Legfelsőbb Bíróság BH 1992/772. és BH 1994/424. sorszám alatt közzétett döntése.
- 34 Ctv. 1. § (1) bek.
- 35 Így érvelnek a bíróságok például az EBH 2002/772. szám alatti döntésben
- 36 Vbt. 3. § (1) bek.
- 37 A vagyonrendezési eljárást a Ctv. IX. fejezete szabályozza.
- 38 Ld. a III/3/a. pontot
- 39 Zavarja a fogalmi tisztánlátást, hogy más esetekben a bíróság fogalma mellett a törvény zárójelben utal a Cstv. 6. § (1) bekezdésére, amiből az következhetne, hogy automatikusan ez a kapcsolat nem állna fenn.
- 40 Nmjt. 62/A. § g) pont
- 41 Nmjt. 62/A. § h) pont
- 42 Például a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság, a Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróság, a Hírközlési Állandó Választottbíróság, Sport Állandó Választottbíróság
- 43 A Pénz- és Tőkepiaci Állandó Választottbíróság lehetséges hatásköre ennél tágabb, de itt csak a társasági jogi jellegű jogvitákat emeltük ki.
- 44 Tpt. 376. § (5) bek.
- 45 Tpt. 376. § (4) bek.
- 46 Vita a gazdasági társaságok körében való választottbíráskodásról; Gazdaság és Jog 1998/5. 23. oldal
- 47 Vita a gazdasági társaságok körében való választottbíráskodásról; Gazdaság és Jog 1998/5. 24-25. oldal

KÉRDÉSEK ÉS KÉRDŐJELEK A TAGKIZÁRÁS KÖRÉBŐL

1. A TAGKIZÁRÁSI SZABÁLYOK VÁLTOZÁSA AZ EGYMÁST KÖVETŐ TÁRSASÁGI TÖRVÉNYEKBE

A társaságok élethelyzetében előállhatnak olyan zavarok, amelyekre a társasági szerződés megkötése során a szerződést kötő felek nem vagy nem megfelelően tudnak felkészülni. Következik ez abból is, hogy a társaság a létesítése időszakában mintegy öröklétre rendeltetett. Viszonylag ritkán fordul elő, és csak kivételként, hogy a társaságot határozott időre vagy határozott célra rendeltetve hozzák létre a társaság alapítók.

A tagkizárás funkciója legáltalánosabban abban fogalmazható meg, hogy ennek segítségével a társaság létét és működését valami módon fenyegető tagtól a valamilyen többséget jelentő többi tag meg tudjon válni. A tagkizárás intézményében tehát elsősorban a társasági többség védekezése jelenik meg a kisebbség által generált, társaságra káros hatásokkal szemben.

A tagkizárási szabályokban a jogalkotó a védekezést a tagi többséghez kapcsolja, és nem a szavazatok –, vagy a tulajdonhányad többségéhez. A szavazati többségnek azonban annyiban van jelentősége, hogy hatályos jogunk szerint a társaságból nem zárható ki az a tag, aki a szavazatoknak legalább a háromnegyedével rendelkezik, de már kizárható az a tag, akinek a társaságban való vagyoni részesedése akár eléri vagy meghaladja a jegyzett tőke háromnegyedét. Ha tehát a társasági szerződésben a felek eltérnek a vagyonarányos szavazattól, számolni kell ezzel a következménnyel is. Az ítélkezési gyakorlatban azonban a tagkizárási szabályok mégis elsősorban a kizárandó tag védelmét szolgálták azzal, hogy a gyakorlatban igen nehéz a tagok többségének határozatának érvényt szerezni, ezzel a gyakorlattal a bíróságok lényegében egy speciális „kisebbségvédelmet” biztosítanak a kizárandó tag számára.¹ A bíróságoknak ez a funkciótorzító gyakorlata azonban nem véletlenül alakult ki, hanem a jogalkotási problémák korrekciójaként.

2. A KIZÁRÁSRA VONATKOZÓ SZABÁLYVÁLTOZÁSOK A TÁRSASÁGI TÖRVÉNYEKBE

A Gazdasági Társaságokról szóló 1988. évi VI. tv. a kizárási tényállásokat társasági formánként differenciáltan szabályozta. Külön kiemelés érdemel, hogy a közkereseti és betéti társaságok esetében kizárásra – a törvény szóhasználatával élve – „fontos okból” kerülhetett sor, így különösen akkor, ha a tag a szerződéses kötelezettségének nem tett eleget, vagy a társaságban maradása a társasági célok elérését nagymértékben veszélyeztette, vagy tartósan fizetéseképtelen lett. Ebből a törvényi megfogalmazásból levonható az a következtetés, hogy a kizárásra sor kerülhetett egyfelől a kizárt tag terhére írt magatartás okán, de objektív helyzet okán is. A fizetéseképtelenség ugyanis ténykérdés, mely előállhatott olyan okból is, amely nem volt a fizetéseképtelenné vált tag terhére írható. A törvényi meghatározással leírt „fontos okok” tehát visszavezethetőek voltak egyaránt objektív és szubjektív okokra, körülményekre is. Ez a törvényi orientáció mindenképpen segítette az éppen alakulóban lévő joggyakorlatot.

A kft. szabályozásában a kizárás első okcsoportja a társasági szerződésben vállalt kötelezettségek nem teljesítése volt, amely magában foglalta a törzsbetét fizetési kötelezettség elmulasztását éppúgy, mint a mellékszolgáltatás körében felmerült szerződésszegést, illetve a kft. esetében – mint a többi kizárást szabályozó társasági formánál – a jogalkotó kizárási okként szabályozza a társasági célok elérésének nagymértékű veszélyeztetését is.

Az 1988. évi VI. törvény legtöbbször vitatott szabálya a tagkizárás intézményéhez kapcsolódott. A problémák gyökere több tényezőből eredt. A társaságok sok esetben visszaélésszerűen alkalmazták a tagkizárás intézményét. A vitarendezés intézményes rendszerének hiánya arra vezetett, hogy a jelentős szavazati és tulajdoni kisebbségben lévő tagok kizárták a többségi tulajdonost, egyik tag kizárhatta a másikat. Ezt korlátozás nélkül megtehettek, hiszen a kft. esetében – szemben a betéti és közkereseti társasággal, valamint az 1930. évi V. tc. rendelkezéseivel – a kizárás joga nem a tagokhoz, hanem a taggyűléshez volt rendelve. A taggyűlési döntési szabályok szerint az érintett tag a szavazásban nem vehetett részt. Ebből következően előfordultak olyan visszaélések, hogy a társaságból kizárhatóvá vált a többségi tulajdonos is. A kizárási visszaélések csökkentése érdekében alakult ki viszonylag korán a meglehetősen szigorú, sokszor ellentmondásos funkcióján torzító ítélkezési gyakorlat, amely mind a mai napig érezteti hatását. A bíróságok a jogalkotási hiányosságokra –

a kizárt tag védelmére – mintegy reakcióként alakították ki azt a gyakorlatot, amely minden lehetséges eszközzel nehezítette a tagkizárást. Nem látta megalapozottnak a bíróság a tagkizárást például akkor sem, amikor a tag a társaság pénztárából pénzt vett ki, mert ez büntető ügy és nem tagkizárási tényállás. Általában az a jogelv fogalmazódott meg, hogy a tagkizárás a társasági vita kezelésének legvégső eszköze, és ameddig az adott magatartás más jogszabályok alapján is szankcionálható, azt a másik jogszabályt kell alkalmazni. Ez a megközelítés azonban figyelmen kívül hagyta azt a ténytet, hogy a társaság egyik tagjának olykor súlyos jogsértése szétrombolja a társasági tagok közötti erős bizalmi viszonyt.

A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXIV. tv. jelentős szerkezeti és tartalmi változásokat hozott a tagkizárás jogi szabályozásába, amelyet a 2006. évi IV. tv. is változatlan tartalommal vett át. A hatályos törvény a kizárásra vonatkozó szabályokat az általános szabályok között szabályozza. A törvény szakított azzal a korábbi jogalkotási technikával, amely szerint minden egyes társasági formára nézve különálló, bár sokban hasonló jogi szabályozást adott. Ehelyett a kizárás szabályozása valamennyi társasági formára egységesen kiterjedt². Kétséges azonban, hogy ez a szerkezeti változás valóban indokolt volt-e, hiszen az egyes társasági formákban más és más a társasági tagok egymáshoz való viszonya. Egy erősebben személyes elemeket megjelenítő közkereseti vagy betéti társaságban más tényezők jelenthetik a bizalmi viszony végleges megromlását, mint a tőkeegyesítést erőteljesebben megjelenítő kft-ben. A szabályozás egységesedése nem jelentheti a társasági formák közelítésnek egyik lépcsőfokát. A szabályozási egységesedés miatt a bíróságokra nagyobb feladat hárul. Az ítélezési gyakorlatnak kell kialakítani a társasági formától függő kizárási tényállásokat. Célszerűbb lenne azonban a jogalkotónak visszatérni a társasági formákhoz kötődő speciális jogi szabályozásra. Jogi szabályozás hiányában a tagkizárási tényállások tekintetében várhatóan meg fog nőni a társasági szerződések szabályozó szerepe is.

A tagkizárási tényállás hatályos jogunkban generálklauzula. Tagot a társaságból kizárni akkor lehet, ha a társaságban maradása a társasági célok elérését nagymértékben veszélyezteti. Ez a törvényi megfogalmazás elvileg lehetővé teszi a tagkizárást felróható tagi magatartás és objektíve előálló veszélyhelyzet esetén is, mégis a magyar joggyakorlatban és közgondolkodásban a tagkizárási tényállások a tagi felróható magatartásokra szűköltek.³ Hogy mely tényálláso-

kat kell ilyennek tekinteni, azt részint a társasági szerződés, részint pedig az ítélkezési gyakorlat alakítja ki. A tagkizáró határozatot a társaságnak indokolnia kell. Az indoknak valósnak kell lennie, olyannak, amely a tagnak a társaságban maradását lehetetlenné teszi. Ha a taggyűlési határozat hatályon kívül helyezése iránti perben a felperes társaság bizonyítja, hogy a kizáró körülmények fennállnak, a kizárás kezdeményezését elrendelő határozat megalapozott. Az indokolási kötelezettség figyelembevételével helyezte hatályon kívül a bíróság azt a tagkizáró határozatot, amelynek indoklása a törvényi generálklauzula változatlan és nem részletezett megismétlése volt. A kizárás csak akkor lesz elfogadható és jogszerű, ha megállapítható, hogy a társaság többi tagjától miért nem volt már elvárható, hogy a kölcsönös bizalmon alapuló társas viszonyt fenntartsa. A kizárás konkrét okát a kizáró határozatnak kell megjelölnie. Ez teszi a kizárás jogi szabályozását relatívvá, hiszen a társasági célok és a veszélyeztető magatartások rendkívül sokfélék és egyediek lehetnek. A kizárás egyedi okainak jogszerűvé vagy jogszerűtlenné minősítése a bíróság feladata a társaság által indított kizárásra irányuló kereset alapján. A kizárásról való állásfoglalás tehát, akármelyik törvényt is vesszük figyelembe, végső soron a bíróság feladata. A bírói gyakorlatnak ebben a tekintetben is kiemelkedő jelentősége van.

3. EGYES GYAKRABBAN ELŐFORDULÓ TAGKIZÁRÁSI TÉNYÁLLÁSOK

A tagkizárások kezdeményezésében igen gyakran előforduló tényállás, hogy az egyszerre tag és vezető tisztségviselő a vezető tisztségviselői minőségének felhasználásával követ el társasági célokat veszélyeztető magatartást. Erre a helyzetre többségében az volt az ítélkezés válasza, hogy erre a helyzetre nem a tagkizárás intézményével, hanem az ügyvezetőt érintő társasági jogi jogkövetkezményekkel lehet válaszolni, azaz el kell választani a tagi és ügyvezetői pozíciók megítélését. Célszerűnek tartanám a 2006-os Gt. alapján ennek a gyakorlatnak a felülvizsgálatát! Ha ugyanis a törvényalkotó lehetőséget ad a tagi és ügyvezetői pozíció összekapcsolására, miért lenne jogszerűtlen a kötelességszegés szankcióinak is az összekapcsolása? Ha elvégezzük a tag-ügyvezető jogellenes magatartásának „hatásvizsgálatát,” és ha megállapítható a tag-ügyvezető magatartásának a tagsági viszonyokra gyakorolt negatív hatása, a tagkizárás alkalmazása elől nem lenne szabad elzárkózni. A tagok közötti bizalom védendő érték, amelynek megrendülése kihat a közös társasági célok elérésére.

A tagkizárás joggyakorlatában tehát arra az alapkérdésre kell választ keresni, hogy lehet-e az ügyvezetői mulasztás miatt tagkizárást alkalmazni vagy sem, illetve ha e kérdésre megengedő választ adunk, azt a további kérdést kell megválaszolni, hogy milyen feltételek fennállása esetén lehet egy tagot ügyvezetői magatartás miatt tagi szankcióval sújtani.

Az első kérdésre álláspontom szerint igennel kell válaszolni, mert a társasági törvényeink korlátozt felelősségű társaság esetén lehetővé teszik azt, hogy a tulajdonosi tagi pozíció és a vezető tisztségviselői pozíció összekapcsolódjon. Ha ez az összekapcsolódási folyamat végbement, a vezető tisztségviselő tagra érvényesülni fognak a vezető tisztségviselővel szembeni törvényi elvárások, más-ként fogalmazva a vezető tisztségviselők vétkességi, gondossági zsinórmértéke a Ptk. 339. §-hoz képest magasabb szintű. A jogalkotó a vezető tisztségviselőktől általában elvárható magatartás törvényi kifejezéssel kiemeli az átlagos polgári jogi szereplők köréből e funkciót betöltő jogalanyokat, akik feladatukat a társaság érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. A vezető tisztségviselővel szemben megállapított fokozott követelmények azt is eredményezik, hogy a vezető tisztségviselői tevékenység objektívizálódik, a felelősség alóli kimentés rendkívüli módon elnehezül. Ez a fokozottabb felelősség azonban nem helyettesíti, illetve nem váltja ki a tagi „felelősséget”. A tagkizárásra okot adó cselekménnyel szemben a jogalkotó azt a követelményt támasztja, hogy az a magatartás a társasági célok elérését nagymértékben veszélyeztető, súlyos ok legyen. Ha a tag az ügyvezetői minőségét mintegy eszközként használja a társasági célok veszélyeztetéséhez, a pozíciók szétválasztásával az együttműködési kötelezettséget megsértő tagot részesítjük védelemben. Az ügyvezetői jogkör felhasználásával elkövetett jogellenesség akkor adhat alapot a társaságból való kizárásra, ha az ügyvezetői magatartás a társaságon belüli egyes tagi pozíciók, egyes döntési helyzetek, vagy egyes tagi érdekérvényesítés megvalósítására is alkalmasak. Ha az ügyvezetői pozíció az eszköze annak, hogy az ügyvezető tag a saját, vagy egy társasági csoport érdekérvényesítését biztosítsa, vagy annak érdekérvényesítését segítse elő. (Pl. ügyvezető által kötött saját vagy egyik tag érdekében kötött szerződés; a taggyűlés összehívásával, napirend megállapításával kapcsolatos jogok gyakorlása stb.)

Egy további, igen gyakran előforduló kizárási ok a kizárt tag által kifejtett konkurens tevékenység. Ezekben a tényállásokban a gazdasági társaságból kizárt tag tagja, illetve alapítója olyan más gazdasági társágnak, amelynek tevé-

kenysége azonos vagy sokban hasonló ahhoz a társasághoz, amelyből kizárásra kerül. Ennek a tényállásnak a megítélése is változatosságot mutat. Egyes döntések szerint ez a tény önmagában nem alapozza meg a tag kizárását, lévén, hogy a tagra nézve sem a Gt. sem a társasági szerződés nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely korlátozná vagy tiltaná más tevékenység folytatását. Ilyen feltételt, illetve tilalmat megfogalmazó rendelkezést a Gt. csupán az ügyvezető vonatkozásában állít fel, a tag esetében nem. Más hasonló végeredményű ítéleteknek az az indoka, hogy a konkurens tevékenység megítélése nem a Gt. alá tartozik, hanem tisztességtelen versenyt eredményezhet, és mint ilyen, a versenytörvény tilalma alá eshet. Más ítéletekben azonban a tagi konkurens tevékenység megítélése alapot adott a tagkizárásra azzal az indokolással, hogy ha a tag egy másik, azonos tevékenységet folytató társaságnak is tagja, ezzel megvalósítja a társasági célok elérésének nagyfokú veszélyeztetettségét, végső soron megalapozza a kizárást. A konkurens tevékenység ugyanis ellentétes az az elvárhatósági mértékkel, amelyet a törvény támaszt a társasági tagokkal szemben. Az együttműködési kötelezettség alapján a tagok lojalitással tartoznak a társaság felé, annak konkurenciát nem támaszthatnak.

Magam részéről ez utóbbi döntéssel értek egyet. A korlátolt felelősségű társaság tagja a társaság személyes jellege folytán általában áttekintéssel rendelkezik a társaság gazdasági ügyeiről, piaci pozíciójáról, gazdasági partnereiről. Ezeket a piaci információkat módjában áll a társaság rovására gyakorolni. Megítélésem szerint a társaságnak ugyanis nincs semmilyen védekező lehetősége ezzel a magatartással szemben. A konkurens magatartás kárvetkezményeit a polgári jogi kártérítési szabályok alapján szinte lehetetlen bizonyítani. Véleményem szerint a konkurens tevékenység folytatása a jóhiszemű joggyakorlás követelményeit mindenképpen megsérti, súlyosabb esetben pedig joggal való visszaélést is megvalósíthat. A társaság előzetes engedélye nélküli konkurens tevékenység a betekintési, információhoz való jog visszaélésszerű alkalmazását is jelentheti. A joggal való visszaélésre alapított társasági igények azonban a mindennapi életben nehezen érvényesíthetőek, a joggal való visszaélés bírósági gyakorlatát elemző szakirodalmi munkák bizonyították⁴, hogy a joggal való visszaélésre alapított igények kimenetele meglehetősen kétséges.

Sajátos – és időről időre visszatérő – probléma a társaságok életében az a szituáció, amikor a jogszabály kötelező rendelkezése folytán a társasági szer-

ződést módosítani kell, az egyik tag azonban megakadályozza a módosításhoz való hozzájárulást. Az eljáró bíróság nem látta megalapozottnak a tag kizárását⁵ annak okán, hogy megtagadta a kötelező szerződésmódosítást.

4. A TÁRSASÁGI CÉLOKAT VESZÉLYEZTETŐ MAGATARTÁSOK MEGÍTÉLÉSE

A társasági célok elérését nagymértékben veszélyeztető magatartás tartalmi megítélésében az az alapkérdés merült fel, hogy kell-e káros eredményre is vezetnie a tagi magatartásnak, vagy a társasági célok elérését nagymértékben veszélyeztető magatartás megvalósul-e akkor is, ha a károsodás bekövetkezésére alkalmas fenyegető veszély, mint jogellenes állapot jön létre, károsodás azonban nem következik be. Ebben a kérdésben sem lehet teljesen kialakult ítélkezési gyakorlatról beszámolni. Vannak olyan ítéletek, amelyek a társasági célok veszélyeztetettségét összekapcsolják magával a károkozással (kár meglétét bizonyítani kell), és van olyan ítélet, amely a kár bekövetkezését nem követeli meg, a veszélyhelyzet kialakulása önmagában is elegendő a tagkizáró határozat bírósági helybenhagyásához. Ez utóbbi tendencia látszik erősödni.

Az iménti kérdéssel szorosan összefügg az a további kérdés, hogy a tagkizárásra alapot adhat-e valamely, a társasági célok elérését veszélyeztető, és az egyik taghoz kötődő olyan tény, körülmény bekövetkezése, amely tény, körülmény nem róható az érintett tag terhére. Erre a kérdésre ma csak bizonytalan választ lehet adni.

A jogalkotó ugyanis már 1997-től, de a 2006-i évi Gt-ben is különválasztott bizonyos tényállásokat. Ha a tag a vagyoni hozzájárulásra vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, a tagsági viszonya megszűnik. Ebben a körben nem vizsgálendő az, hogy miért nem tett eleget a legfontosabb törvényi kötelemnek. A nem fizetés ténye önmagában maga után vonja a tagsági viszonya megszűnését.

Tekintettel erre a törvényi szabályra okkal adódhat az a törvényi szöveget szűken értelmező következtetés, hogy a társasági célokat veszélyeztető, és a tag számára felróható magatartások esnek a tagkizárás tényállási köre alá. Ez a következtetés vonható le a közzétett jogesetekben leírt tényállásokból is. A társasági joggyakorlatban a társasági célokat nagymértékben veszélyeztető magatartások a tagok részéről kifejtett szándékos magatartással valósultak meg.

Ezt az értelmezést támasztja alá az az általános nézet is, hogy a tagkizárás a társasági jogviták rendezésének legvégső eszköze.

Ugyanakkor fölmerül az a kérdés, hogy mi történik akkor, ha a tag oldalan olyan objektíve előálló ok következik be, amely felróható tagi magatartásra nem vezethető vissza, de a társasági célok elérését mégis nagymértékben veszélyezteti, mint pl. a tag fizetéseképtelensége, vagy a jogalany tag tulajdonosi szerkezetében következik be olyan változás, amely a társaság számára veszélyhelyzetet idéz elő. Ezekre a problémákra a tagkizárás vétkességi alapra helyezése, és általában a tag kizárásnak a tagi „magatartáshoz kötése” nem ad megoldást.

Álláspontom szerint a tagkizárás jogintézményében kialakult bizonytalanságok felszámolása fontos feladat, hiszen az átlátható és egyértelmű szabályozás alapján lehet csak a piacon tartani az olyan társaságokat, amelyekben valami módon megbomlott az alapítás során megfogalmazott közös cél elérésére létrejött szövetség. A bizonytalanságok felszámolásában valamennyi jogi szereplőnek, a jogalkotásnak, a jogalkalmazásnak és a szerződéses gyakorlatnak is meg lenne a maga szerepe.

5. JAVASLATOK DE LEGE FERENDA

A tagkizárás jogi szabályozásának és gyakorlatának múltja és jelene megrajzolja a jövőt is. E jogintézmény a jelenlegi szabályozottságánál lényegesen nagyobb horderejű. Jogalkotói beavatkozásra lenne szükség annak érdekében, hogy a tagkizárás jogintézménye egyértelműen alkalmazható legyen a társaságot veszélyeztető, de tagi magatartásra vissza nem vezethető tényállások esetében is.

Vissza kellene térni a társasági formákra szabott tagkizárási szabályozásra is. E szabályozási mód bizonyára elősegítené a jogintézmény alkalmazását és alkalmazhatóságát, végső soron pedig a társaságok megtartását. A már említett társas kapcsolatok eltérő intenzitásán túlmenően is vannak ütközések a társasági formák különös szabályozása és a tagkizárás általános szabályozása között. Utalnék itt arra, hogy nehezen értelmezhető a közkereseti és betéti társaság esetén a Gt. 47 §. (2) bekezdésében rögzített az az általános szabály, hogy nem zárható ki a társaságból az a tag, aki a szavazatok legalább háromnegyedével rendelkezik, hiszen a Gt. 93. § (3) bek. szerint főszabályként minden tagnak azonos mértékű szavazat van. Természetesen e diszpozitív szabálytól a társasági szerződés eltérhet. A törvény általános szabálya nem arra a helyzetre

modellezett azonban, hogy a szerződő felek eltérnek a törvény rendelkezésétől. Kft. esetében a törvény a szavazatszám tekintetében nem is ad rendelkezést. Levonható tehát az a következtetés, hogy e kizárási tilalom nem jogalkotói döntéstől függ, hanem a szerződő felek akaratától. Megfontolandó lenne ezért az is, hogy a törvény ne csak a szavazatok legalább háromnegyedével, hanem a jegyzett tőke háromnegyedével rendelkező tagra is kiterjessze alternatív módon a kizárhatatlanság védelmét.

Jogi szabályozás hiányában jelenleg a bírósági jogalkalmazásra hárul az a feladat, hogy értelmezze a társasági formák specifikumából adódó eltéréseket és a kizárási tényállások alkalmazási körét. Ez szükségképpen megnehezíti a bíróságok és a piaci szereplők helyzetét is.

A jogszabályi változtatásig a bírósági gyakorlatnak a jogszabályi keretek között inkább a kiterjesztő és nem a szűkítő jogértelmezés irányába kellene haladni, és a konkrét ítéletekben is le kellene képezni azokat a jogszabályi változásokat, amelyekkel a jogalkotó a tagkizárással való „visszaéléseket” kiszorítani igyekezett. Másként fogalmazva szélesebb tényállási körben kellene lehetőséget biztosítani a tagkizárással⁶, hogy ez az intézmény valóban a tagi többség és a társaság érdekét szolgálja és ne a kisebbségi tag jogvédelmét. Ennek az irányváltásnak már körvonala lázódhatnak a jelei.

A jelenlegi szabályozási környezetben a társasági szerződéseknek is igen nagy szerepe van a fenti problémák kezelésében, ha a teljes megoldásában nem is. Ha a társasági szerződések részletesen nevesítik a tagkizárási tényállásokat, akkor véleményem szerint a bíróságoknak a tagkizárási perekben nem azt kell vizsgálnia, hogy a kifogásolt tagi magatartások vagy körülmények a társasági célok elérését nagymértékben veszélyeztetik-e vagy sem, hanem azt, hogy a társasági szerződésben nevesített tényállás ténylegesen megvalósult-e. A vétkességtől független tagkizárási tényállások szerződési szabályozásának megítélése a Gt. 9. §-ának hatálya alá eshet, amely szabályozást a cégbejegyzési eljárás során ítéli meg a cégbíróság.

JEGYZETEK

- 1 Tovább színezte a tagkizárásról alkotott elképzeléseket a szakirodalom is, amely a tagkizárást a kisajátítással rokonította. Lásd: Metzinger P.: A tagkizárás intézménye: egy alkotmányossági probléma in: Magyar Jog 2004.11. szám 670 – 693 o.
- 2 Értelemszerűen a kizárás nem alkalmazható részvénytársaság esetében.
- 3 A joggyakorlatra jelentős hatást gyakorló első Gt. Kommentár pl. így ír: „Előfordulhatnak olyan esetek is, hogy bár a tag a társasági szerződésben, illetőleg külön jogszabályban előírt kötelezettségének maradéktalanul eleget tesz, de a társaság tagjaival illetőleg kívülállóval szemben mégis olyan magatartást tanúsít, amely lehetetlenné teszi a társaság működését, annak üzleti hírnevét súlyosan sérti vagy egyéb módon veszélyezteti a társaság céljainak elérését. A Gt. e magatartás minősítését a taggyűlésre bízza.” A társasági törvény magyarázata KJK Budapest, 1993 395.o.
- 4 Lásd: Tercsák T.: a joggal való visszaélés bírói gyakorlatáról. Jogtudományi közlöny. 2002. 4.szám 157 – 167.o
- 5 Lásd: Veszprém Megyei Bíróság PF. 20.385/2001 számú perben születet ítéletét
- 6 Hasonlóan kiterjesztő jogszabály értelmezés és „liberálisabb” jogalkalmazás olvasható ki a magyar joghoz igen közel álló német jogban és joggyakorlatban is. Lásd: Gehrlein M. Ausschluss und Abfindung von GmbH-Gesellschaftern. Central für GmbH Dr. Otto Schmidt Köln 1997
- 7 Lásd: EBH 2001/447.

A VÉGELSZÁMOLÁS HELYE ÉS SZEREPE A GT-BEN

I. BEVEZETÉS

Az 1988. évi első Gt. a végelszámolást a 47-54. §-okba szabályozta, vagyis nyolc szakaszban. E szám mögött viszont látni kell azt is, hogy a nyolc szakasz közül egyetlen egy rendelkezik négy bekezdéssel, egy szakasz csupán egyetlen mondatból áll és általánosságban a megfogalmazást tekintve a törvény szövege rövid és tömör.

Az 1997. évi második Gt. a kérdéssel az 53-58. §-okban csupán hat szakaszban foglalkozott. Ez viszont csak látszólagos csökkenés, hiszen 1991 óta a végelszámolás szabályai a csődtörvényben nyertek elhelyezést, ahol a kérdéskörrel a 65-től 79-ig tartó szakaszok foglalkoztak, vagyis 15 § (a második Gt. és a Cstv. §-számaikat összeadva máris 21-nél tartunk és a helyzetet tovább súlyosbítja az a tény, hogy a Cstv. megfogalmazásában nem ritka az öt bekezdésből álló § sem és általában egy-egy bekezdés mondat száma is jelentősen megemelkedett).

Hatályos Gt-nk már nem tartalmazza a végelszámolást, ez egyébként átkerült – dogmatikailag nagyon helyesen – a cégtörvénybe, ahol viszont már a 94-118 szakaszig találkozunk a jogintézmény szabályozásával.

Láthatjuk tehát, hogy a 20 évvel ezelőtti kiinduló ponttól a szakaszok száma dinamikusán emelkedett, a jogalkotó mondanivalója egyre nagyobb lélegzetűvé vált. Ha a jogban a mennyiségi szemlélet valamilyen pozitív hatást is ki tudna fejteni, akkor ennek a jelentős növekedésnek akár még örülhetnénk is, a probléma viszont az, hogy a jog a társadalomtudományok azon ága, ahol nagyon csínján kell bánni a mennyiségi mutatók megítélésével. Közismert tétel, hogy a túlszabályozottság sok egyéb káros hatása mellett erőteljes lehetőséget biztosít a normaszövegek látszólagos betartása mellett azok tényleges kikerülésére.

II. A JOGINTÉZMÉNY GT-BE VALÓ BEKERÜLÉSÉNEK MÓDJA

Közismert, hogy a gazdasági társaságok vonatkozásában a végelszámolás intézményét az 1988. évi VI. törvény (továbbiakban Gt.) vezette be. A törvény

kodifikációs munkálatai során mindenekelőtt azt a problémát kellett megoldani, hogy a korabeli szervezetekre vonatkozó jogszabályok gazdálkodási formaként külön-külön, egymástól lényegében eltérő tartalommal rendelkeztek a szervezet megszűnésekor követendő eljárásról.

Továbbá a felszámolási eljárást rendező 1986. évi 11. tvr. azokra a szervezetekre is a felszámolás szabályait rendelte alkalmazni, amelyek az akkori szóhasználatnál élve nem voltak a tartós fizetésképtelenség állapotában. (A tvr. 8. §-ának (1) bekezdése szerint, ha a gazdálkodó szervezet jogutód nélkül szűnik meg, a megszüntető határozatot hozó szerv, a határozat hozatalával egyidejűleg köteles kérni a felszámolási eljárás lefolytatását. Sajnos a miniszteri indoklásból sem derül ki, hogy a jogalkotó milyen szempontok alapján helyezte ezt az esetet a felszámolási tvr. hatálya alá, de a szövegezésből egyértelmű, hogy a tévedés jelen esetben kizárható, mivel az indoklás vonatkozó része a következőket szögezi le: „A felszámolási eljárás minden esetben kérelem alapján indul meg. A tervezet szerint a felszámolási eljárás akkor folytatható le, ha a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnéséről határozatot hoztak, ideértve amikor például a szövetkezet, gazdasági társulás maga dönt a megszűnéséről – ebben az esetben a felszámolási eljárás iránti kérelem beadása kötelező -, valamint akkor, ha a gazdálkodó szervezet tartósan fizetésképtelen. Ez utóbbi címen a gazdálkodó szervezet felszámolását a hitelező, valamint maga a gazdálkodó szervezet kérheti.”).

E jogi rendezés jelentős anomáliákat tartalmazott, hiszen egy egyszerű, bármely okból való megszűnés esetén is életbe léptek a felszámolási tvr-nek a fizetésképtelenségre alapozott és modellált eljárási szabályai. Vagyis a külső partner számára ugyanaz a gazdasági ellehetetlenülés képe jelent meg az egyébként kifogástalan pénzügyi helyzetben lévő, de megszűnni kívánó, „felszámolás alatt álló társaságokról”, mintha a fizetésképtelenség miatt kellett volna felszámolni.

Nyilvánvaló, hogy számos, alapvetően egyéb megszűnési mód van a fizetésképtelenség miatti felszámoláson kívül is, és ezért alapvetően sérti a társaságok érdekeit, ha reájuk automatikusan az akkor hatályos felszámolási tvr. szabályai vonatkoznak.

Ezzel párhuzamosan az 1988. évi 26. tvr. módosította az 1986. évi 11. tvr-t, kivéve a gazdasági társaságok nem fizetésképtelenség miatti megszűnését a felszámolási tvr. hatálya alól. Ugyanakkor viszont ez a tvr. a nem gazdasági

társasági formában működő szervezetek (állami vállalatok, szövetkezetek stb.) esetében bevezette az egyszerűsített felszámolási eljárás fogalmát, a nem tartós fizetéseptelenség miatti megszűnés esetére. Ezzel az a képtelen helyzet állt elő, hogy más szabályok és más eljáró fórumrendszer vonatkozott a gazdasági társaságokra (végelszámolás – cégbíróság) és más a nem gazdasági társasági formában működő gazdálkodó szervezetek [egyszerűsített felszámolási eljárás – a felszámolást végző megyei (fővárosi) bíróság].

III. A SZABÁLYOZÁS LÉNYEGE

Az első Gt. a végelszámolásról mindössze hét szakaszban rendelkezett és a következő elveket rögzítette:

- A gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnése esetén nincs felszámolási eljárás, végelszámolásra kerül sor;
- A végelszámolást főszabályként a társaság vezető tisztségviselői végzik. A szavazatok legalább egytizedét képviselő tagok kérhetik a cégbíróságtól más személy végelszámolóként való kirendelését. Amennyiben a társaságot a cégbíróság megszűntnek nyilvánítja, úgy a végelszámolót is a cégbíróság rendeli ki;
- A végelszámolás megindítását és a végelszámoló kijelölését bejegyzés és közzététel végett be kell jelenteni a cégbírósnak. Ez utóbbi főszabály alól az első Gt. a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok vonatkozásában azt a könnyítési lehetőséget adta, hogyha a jogutód nélküli megszűnést kimondó határozatot követő 30 napon belül a végelszámolás már meg is történt, akkor elég az utólagos bejelentés;
- Azt a körülményt, hogy a végelszámolás a tulajdonosok kompetenciájába tartozó kérdés, a törvény azzal is aláhúzta, hogy végelszámolóként csak olyan természetes személy rendelhető ki, aki megfelel a vezető tisztségviselőkkel szemben támasztott követelményeknek, valamint egyetlen egy esetben sem rendelhető ki olyan személy, aki ellen a társasági tagok többsége tiltakozik;
- A végelszámoló jogállását tekintve rögzítette, hogy ha megszűnik a társaság tisztségviselőinek, képviselőinek és dolgozóinak cégjegyzési jogosultsága és ezek a végelszámolóra szállnak át;
- A végelszámoló összeállítja a társaság végelszámolási mérlegét, kielégíti a kötelezettségeket és ezeket a társaság legfőbb szerve elé terjeszti.

- A végelszámolás megfordítható folyamat, ami azt jelenti, hogy a tulajdonosok a törvény alapján bármikor dönthetnek a folyamat leállításáról. A bírói gyakorlat viszont helyesen azt az elvet érvényesítette, hogy a végelszámolás megszüntetéséről szóló döntést csak a zárómérleg elfogadásáig tehetik meg a tulajdonosok.

A rendszerváltást követően viszonylag hamar – ami ha akarom akár a jogintézmény súlyát is jelenthetné – sor került a csődjog teljes újrakodifikálására (1991. évi II. törvény).

Az új törvény lényegében két eljárási formára fókuszált, nevezetesen a reorganizációra (csődeljárás), illetve a csődeljárásra (felszámolás). Mindkettő a hagyományos csődjogi dogmatikának megfelelően kiindulópontként a bekövetkezett fizetéseképtelenséget, illetve a várható fizetéseképtelenséget tartalmazta. A jogalkotói fázis utolsó részében a törvényjavaslat kiegészült a végelszámolással. A nem teljesen átgondolt politikai akarat az egységes törvényi szintű szabályozást tartotta szem előtt, amit – látszólag – alátámasztott a szabályozási kör azonos, vagy nagyon hasonló volta (mindegyik eljárásra a cég létezésének végén került sor), valamint az a tény, hogy 1991-ben még jelentős számú és meghatározó gazdasági erőt képviselő szervezeti kör (állami vállalat és szövetkezet) vonatkozásában a végelszámolás szabályait (egyszerűsített felszámolás néven) a csődjog tartalmazta.

A törvényalkotási folyamat feszített üteméből viszont következett a végelszámolás végleges „csődjogiasodása” is. E megállapítás igazolására néhány példa: a csődjog 46. §-a szerint a felszámoló jogosult az adós által kötött szerződéseket azonnali hatállyal felmondani, vagy ha a felek egyike sem teljesített szolgáltatást, a szerződéstől a felszámoló elállhat. Ugyanez az elv a végelszámolás tekintetében a 69. § szerint a következőképpen hangzik: a végelszámoló jogosult a gazdálkodó szervezet által kötött szerződéseket azonnali hatállyal felmondani, vagy ha a felek egyike sem teljesített szolgáltatást, a gazdálkodó szervezet nevében a szerződéstől elállni. A 47. § (3) bekezdése értelmében a felszámoló nem gyakorolhatja az (1) bekezdésben meghatározott azonnali hatályú felmondás, illetve elállás jogát a természetes személyek – a szolgáltatási lakás és garázs kivételével – lakásokra fennálló bérleti szerződesei, az iskolával vagy tanulóval a gyakorlati képzés szervezésére kötött szerződések, a munkaszerződések, a nem gazdasági tevékenységgel összefüggő kölcsönszerződés, a szövetkezeti tagok vállalkozási jogviszonyával összefüggő szerződesei, valamint a kollektív

szerződés tekintetében. A 69. § (3) bekezdésében ez az elv akként szól, hogy a végelszámoló nem gyakorolhatja az (1) bekezdésben meghatározott azonnali hatályú felmondás, illetőleg elállás jogát a természetes személyeknek (a szolgáltatási lakás és garázs kivételével) a lakásokra fennálló bérleti szerződése, az iskolával vagy a tanulóval a gyakorlati képzés szervezésére kötött szerződések, a munkaszerződések, a nem gazdasági tevékenységgel összefüggő kölcsönszerződés, a szövetkezeti tagok vállalkozási jogviszonyával összefüggő szerződesei, valamint a kollektív szerződés tekintetében. Eléggő feltűnő a szó szerinti megegyezés. Ugyancsak szó szerinti azonosságot találunk a 47. § (4) bekezdése, illetve a 69. § (4) bekezdése között, amelyek szerint tartási és életjáradéki szerződés felmondása esetén a másik felet megfelelő kielégítés illeti meg.

Egy felszámolás megindítása esetén teljesen logikus, hogy a felszámolónak ezen a jogcímen lehetősége van bármely szerződés felmondására. Ez abból a dogmatikai alapvetésből következik, hogy a csődjog elmetstzi a normál kötelmi jogot, és helyébe speciális a csődjogra jellemző és annak célját elősegítő kötelmi viszonyokat állít. Kérdés, hogy vajon a végelszámolásnál miért adjuk meg ugyanezt a jogosítványt a végelszámolónak, hiszen itt egy tulajdonosi autonóm döntésről van szó, milyen alapon kerülnek a céggel üzleti kapcsolatban álló partnerek hátrányosabb helyzetbe, egyáltalán milyen alapon változtatjuk meg a normál kötelmi viszonyok létét.

A Csődtörvény 46. szakasza szerint a felszámoló felméri a gazdálkodó szervezet vagyoni helyzetét és a vele szemben támasztott követelményeket. A 68. szakasz szerint ugyanezt a végelszámoló is megteszi. Ezzel kapcsolatban pusztán az a kérdés, hogy vajon miért kell a végelszámolónak felmérni a cég vagyoni helyzetét a végelszámolás megindulása után, mert ez azt sugallja, hogy ez a végelszámolásról hozott döntés meghozatalakor nem volt ismert. Ezzel szemben elég nehéz elképzelni gazdaságilag, hogy a tulajdonosok cégük valós gazdasági helyzetének ismerete nélkül határoznának a cég megszűnéséről. Ez a szakasz a csődjognál indokolt, hiszen a felszámoló minden esetben külső harmadik személy. A végelszámolásnál pedig azért is nem indokolt, mert főszabályként a végelszámoló a cég korábbi ügyvezetője.

A példák sorát lehetne szaporítani, ugyancsak teljes megegyezést találunk a hitelezőknek szóló igénybejelentésnél, sőt végelszámolás estében is előírásra került, hogy a hitelező köteles az akár per alatt álló követelését is meg egyszer bejelenteni. Itt lényegében a jogalkotói fáradtságról van szó, hiszen idő hiá-

nyában nem tudott speciális rendelkezéseket kialakítani, hanem egyszerűen átírásra kerültek a felszámolás adott szakaszai. A baj csak az, hogy merőben más célú jogintézményről van szó, ezért az átemeléseket sem dogmatikai szempontból, sem pedig gyakorlati szempontból nem lehet helyeselni.

IV. A 2006-OS CÉGTÖRVÉNY MEGOLDÁSA

A 2006-os cégtörvény megoldása magába foglalja mind a '88-as szabályozást, mind pedig a '91-es szabályozást. Lényegében az összes elem átvételre került, csak sokkal bővítettebb, hosszadalmasabb formában.

Ennek alátámasztására néhány példa:

1. A végelszámolást továbbra is a tulajdonosok döntik el és továbbra is megfordítható folyamat;
2. 45 napot kap a cég korábbi tisztségviselője, hogy a pénzügyi és egyéb kötelezően előírt iratokat elkészítse. E 45 nap különösen annak fényében érdekes, hogy az eddigi gyakorlati tapasztalatok alapján végelszámolóvá a cég korábbi vezető tisztségviselője került megválasztásra, akkor miért, minek kell neki ez a 45 nap?;
3. A végelszámoló az eljárás során felméri a cég vagyoni helyzetét. Nagy kérdés, hogy erre miért kell ebben a szakaszban sort keríteni? Nem lenne logikusabb előbb?;
4. A törvény 105. §-a elvi éllel szögezi le, hogy a végelszámolást a kezdő időponttól számítva legkésőbb három éven belül be kell fejezni.

V. A JOGINTÉZMÉNY TÉNYLEGES HELYE, LEGISZLATÓRIKUS JAVASLATOK

Húsz év gyakorlati tapasztalata után bátran állítható, hogy a jogintézmény nem töltötte be hivatását, sőt éppen ellenkezőleg, segítségével számos visszaélésre, vagy visszaélés gyanús helyzetre került sor.

Az 1988-as szabályozás a bíróságok szerepét tudatosan háttérbe szorította és tette ezt annak tudatában, hogy minden a bíróság kezébe adott jogosítvány szükségképpen növeli az eljárási időt. Ennek – eredményét – ragyogóan látjuk: amíg az anyagi jog mindent megtesz a cégalapítás gyorsasága érdekében és ebben mára már megbízható partnerré váltak a cégbíróságok, addig a megszüntetés lehetséges időtartama mára már három évre növekedett. Két nap áll tehát szemben három évvel, amely nem a visszaéléseket akadályozza meg, hanem a gazdasági szereplők kedvét szegi, így a végelszámolásnak a gazdasági életben

betöltött szerepe éppen a fordítottja lesz, annak amit a jogalkotó – vélhetőleg – szánt neki.

Megítélésem szerint a helyzeten igen gyorsan változtatni kellene és vissza kell térni a Ptk. hasonnevű intézményéhez, amely az egész kérdést – helyesen – pénzügyi elszámolás-technikai kérdésként fogja fel, nem pedig bírósági eljárásnak. Mint ahogy nem is az utóbbi, hiszen gazdasági lényegét tekintve, nincsenek és nem is lehetnek hitelezők, a tevékenység pénzügyi lezárása folyik és ahol ezzel a szereplők vissza óhajtanának élni, akkor már ma is rendelkezésre állnak a büntetőjogi, a pénzügyi jogi és ezen belül az adójogi szankciók.

KLASZTER, MINT A KÖZ- ÉS VERSENYSZFÉRA EGYÜTTMŰKÖDÉSI FORMÁJÁNAK SAJÁTOSSÁGA

1. AZ INTÉZMÉNY ELŐZMÉNYEI

A gazdasági szervezetek együttműködésének a mai gazdaságunkban is számos formája található. Vannak esetek, amikor az együttműködés külön jogalanyiságot eredményez (gazdasági társaságok, szövetkezetek stb.), s vannak esetek, amikor az együttműködés csak kötelmi jogcímen valósul meg (pl.: polgári jogi társaságok).

A közszféra, és azon belül a felsőoktatás, non-profit jellege miatt sokáig kimaradt az együttműködés lehetőségeiből, hiszen az államháztartási törvény csak nagyon szűk körben, nagyon magas szintű engedélyeztetés esetén adott erre lehetőséget. Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. tv. 95. §-a alapján költségvetési szerv csak olyan gazdálkodó szervezetben vehet részt, vagy olyan szervezetet alapíthat, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét, és amelyben – kivéve, ha törvény más feltételeket nem határoz meg – legalább többségi befolyással (Ptk. 685/B. §) rendelkezik. A gazdálkodó szervezet alapításához, abban tagsági (részvényesi) jogviszony létesítéséhez, illetve részesedés szerzéséhez központi költségvetési szerv esetén 2007. 12. 31-ig a Kormány, ezt követően a Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács döntése szükséges. A költségvetési szervek gazdálkodó szervezete további gazdálkodó szervezetet nem alapíthat, és gazdálkodó szervezetben részesedést nem szerezhet.

A szigorú engedélyeztetés alól az elmozdulást a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. tv. jelentette. A törvény célja, hogy segítséget nyújtson és ösztönözze a vállalkozásokat a kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs eredmények létrehozására és hasznosítására, az ilyen tevékenységet folytató vállalkozásokat az egymással való együttműködésére. A törvény adta lehetőség mentén születnek meg az ún. *hasznosító vállalkozások*, amelyek létrehozása, illetve gazdasági társaságban e célból történő tagsági

(részvényesi) jogviszony létesítése, illetve részesedés szerzése esetén az engedélyeztetést már nem kellett alkalmazni. Hasznosító vállalkozás a költségvetési kutatóhely által alapított vagy annak részesedésével működő gazdasági társaság, amelyet a költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotások üzleti hasznosítása céljából hoznak létre¹.

A hasznosító vállalkozások mellett a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 2006. 03. 01-től az egyéb gazdasági tevékenység előtt is megnyitotta az utat, amikor kimondta, hogy a felsőoktatási intézmény a rendelkezésére bocsátott pénzeszközökkel, valamint saját bevételeivel önállóan gazdálkodhat és megengedi azt, hogy felsőoktatási intézmény a saját bevételeiből és a tulajdonában lévő vagyonával előbb gazdálkodó szervezetet, majd 2006. 08. 24-től pontosítva a lehetőséget, korlátozott felelősségű társaságot, illetve 2007. 09. 25-től – ezt kiegészítve – zártkörűen működő részvénytársaságot alapítson, illetve ezekben részesedést szerezzen. Nyilvánvalóan az állami vagyon védelme érdekében az ilyen cégeknek is vannak garanciális szabályai, például többek között csak olyan társaság hozható létre, amelyik nem sérti az intézmény érdekeit; amelyben az intézmény legalább többségi befolyással rendelkezik; pénzügyi hozzájárulás csak saját bevétele terhére teljesíthető és 3 éven belül nyereségessé kell válnia stb. A cégalapítási lehetőség óta csak a Debreceni Egyetemen számos olyan cég jött létre (kivételek nélkül mind korlátozott felelősségű társaság formájában), amelynek a tulajdonosa a felsőoktatási intézmény.

A gazdaság fejlesztésének újabb koncepciója az elmúlt években egy újabb fogalommal ismertett meg bennünket: a *klaszterrel*. A klaszter alapú gazdasági tevékenységgel kapcsolatosan számos gazdaságtudományi publikáció jelent meg². Jelen tanulmánynak az a célja, hogy rámutasson a klaszter jogi szabályozásának sajátosságaira.

2. A KLASZTER FOGALMA

A klaszter angol szó (cluster), jelentése csoport, halmaz és a Harvard Business School professzorának Michael E. Porternek munkásságához kapcsolódik a klaszter-elmélet széles körben való elterjedése. A mai közgazdasági gondolkodásban szinte nincs vita abban a tekintetben, hogy a globalizáció korában az együttműködés versenyelőnyöket jelent. Porter éppen azzal alkotott újat, hogy a „komparatív előnyök” elméletének hiányosságaira rámutatva a versenyelőnyt a „kompetitív előnyök” megjelenéséhez kötötte. Szerinte a versenyképes álla-

mok azért versenyképesek, mert olyan versenyképes gazdasági térségekből állnak, ahol a verseny és az együttműködés egyszerre van jelen. Állítása szerint ez egy ún. „globális-lokális paradoxon”, hogy egy adott iparág vezető cégei ugyanabban a régióban vagy városban koncentrálódnak – elsősorban a stratégiai fontosságú tevékenységek, míg az értékláncuk többi tevékenységét különböző távoli telephelyekre helyezik (outsourcing) – annak ellenére, hogy a globális verseny közöttük egyre erősödik.

Porter megfogalmazása szerint „a klaszter kölcsönösen együttműködő cégek, szakosodott beszállítók, szolgáltatók, kapcsolódó iparágak cégeinek és velük kapcsolatban álló intézmények (egyetemek, állami szervezetek, ügynökségek, szakmai egyesületek, kereskedelmi szövetségek) földrajzi koncentrációja, mely egy adott témában, vagy területen hasonlóságaik és egymást kiegészítő jellemzőik kapcsolnak össze”.³

Lényegében tehát a klaszter gazdaságilag egy olyan kölcsönös előnyökön nyugvó együttműködést jelent, amely a tőke és a tudás koncentrációján (spill over) keresztül versenyelőnyökre tesz szert.

3. A KLASZTEREK KIALAKULÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK MAGYARORSZÁGON

Magyarországon nem jellemző, hogy a vállalkozások és egyéb szervezetek önfejlesztő módon hálózatokba tömörüljenek. A klaszterek létrejötte Magyarországon nem az előzőekben vázolt versenyelőny felismeréséből fakad. A klaszterek megjelenése azért került előtérbe, mert az Európai Unió és annak támogatásának felhasználásával az Új Magyarország Fejlesztési Terv a klaszterekbe tömörült vállalkozásokat támogatja. A kormányzat úgy kívánja a versenyképességet növelni, hogy támogatja a magánszektor és a közszféra (egyetemek, önkormányzatok) kooperációját, az innovatív tevékenység markánsabb piaci megjelenését, a kedvező üzleti környezet megteremtését. Az elképzelés szerint 2007-2013 között mintegy 400 milliárd Ft-ot meghaladó támogatás várható, amelyből a 2008-as keretösszeg 6,45 milliárd forint, s amelyből egy-egy klaszter 5-250 millió forint támogatást kaphat. „Olyan innovatív, nagy hozzáadott értékű, exportorientált szerveződések létrejötte a cél, amely a gazdaság húzóerejévé válhat.”⁴

Ennek tulajdonítom, hogy a hazai klaszterek száma dinamikusan nő

(klaszter-invázió) és mára már meghaladja a 100-at is, míg például 2004-ben kb. 20 ilyen jellegű szervezet működött Magyarországon.

Ebben a sorba illeszkedik a Debreceni Egyetem, mint gesztor által a térség és az ország vezető informatikai cégeit integrálva létrehozott „Szilíciummező Regionális Informatikai Klaszter”, is, amelynek alapító okiratát a tagok 2008. szeptemberében írták alá.

4. A KLASZTEREK MŰKÖDÉSÉNEK JOGI KERETEI

A klaszterek előtérbe kerülésével természetszerűen jelentkezett az a felvetés, hogy a klaszterszerű együttműködést a hazai jogrendszerünk nem támogatja és ez gátolja a klaszterben résztvevők közös munkáját (a problémák feltárására a Polus Programiroda Kht. már work-shopokat is tartott). *Álláspontom szerint a klaszter rendszerű együttműködésre a hazai jogunk számos és kellőképpen körülhatárolt jogi lehetőséget nyújt, egy újabb, kifejezetten a klaszterekre érvényes működési forma létrehozását nem támogatom, mert ezzel éppen az együttműködési lehetőségek sokszínűsége veszne el.*

Az együttműködés véleményem szerint ma megvalósulhat jogi személyiséggel rendelkező klaszter (pl. társasági formában) vagy jogi személyiséggel nem rendelkező klaszter (szerződéses klaszter) formában.

4.1 Jogi személyiséggel rendelkező klaszter

Elsősorban gazdasági társaságként lehet elképzelni az ilyen klasztert, amelyre a társasági törvényünk biztosítja az együttműködés lehetőségét. Továbbá azzal, hogy a Gt. 4. § lehetővé tette, hogy a gazdasági társaságok nem jövedelemszerzésre irányuló közös gazdasági tevékenységet is folytassanak bármely gazdasági társasági formában, ezáltal a választék tovább bővült, aszerint, hogy for-profit, vagy non-profit jelleggel kívánják-e tevékenységüket gyakorolni. Megjegyzendő, hogy a korábbi non-profit működtetésre létrehozott közhasznú társaság 2007. július 1. óta nem alapítható, az eddig bejegyzett közhasznú társaságok 2009. június 30-ig kötelesek a cégbíróságtól nonprofit gazdasági társaságként történő nyilvántartásbavételüket kérni (Gt. 365. § (3) bek.).

Bár nem gazdasági társaság, de jogi személyiséggel rendelkező klaszterként szóba jöhet az *egyesülés* is. A Gt. 316. §-a alapján ugyanis a tagok által gazdálkodásuk eredményességének előmozdítása, gazdasági tevékenységük összehangolására, valamint szakmai érdekeik képviselésére kooperációs társaságot alapíthatnak. Az egyesülés non-profit jellegű, saját nyereségre nem

törekszik; azonban vagyont meghaladó tartozásaiért a tagok korlátlanul és egyetemlegesen felelnek.

Álláspontom szerint azon formák, ahol a tagok felelőssége a társaság tartozásaiért korlátlan és egyetemleges (kkt, bt, egyesülés) nem kifejezetten előnyösök a klaszterek számára.

Véleményem szerint nem kizárt, hogy az együttműködés *szövetkezet* (2006. évi X. tv.) formájában valósuljon meg, hiszen a szövetkezet célja a tagok gazdasági, valamint más társadalmi szükségletei kielégítésének elősegítése⁵. Erősíti a választás lehetőségét, hogy a tagok felelőssége főszabály szerint csak a részjegy összegének megfizetésére terjed ki, másrészt azonban nagyban gyengíti, hogy a szövetkezetben a jogi személyek és jogi személyiség nélküli gazdasági társaság tagok együttesen nem haladhatják meg a taglétszám felét (kivéve a szövetkezetek részvételével létrehozható ún. másodlagos szövetkezeteket).

Nem tartom kizártnak azt sem, ha az együttműködés elsődlegesen nem gazdasági tevékenységre irányul, hogy a klaszter *egyesületi* formában működjön, hiszen az egyesület olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét. Az egyesület vagyonával önállóan gazdálkodik, a tagok az egyesület tartozásaiért – a tagdíj megfizetés túl – saját vagyonukkal nem felelnek (Ptk. 61-65.§).

A bemutatott esetekben előre meghatározott, behatárolt, minden klaszterben résztvevő tag számára ismert játékszabályok adják az együttműködés jogi keretét.

4.2 Jogi személyiséggel nem rendelkező klaszter

Klaszterek létrejöhetnek akképpen is, hogy az együttműködő tagok működésüket egy együttműködési megállapodásban rögzítik. Az ilyen ún. kooperációs szerződésnek a klaszterek megjelenése előtt is több fajtája ismert.

Szindikátusi szerződés (vállalkozások ideiglenes szövetsége) is tartalmazhat együttműködési megállapodást, de szindikátusi szerződéssel általában a gazdasági társaság tagjai egymás közötti belső viszonyukat szabályozzák, amelyben a „*társaság tagjai a társasági szerződésen felüli többletköteleket rögzítik*”⁶.

Konzorciumi megállapodás, amikor bankok, vállalatok valamely pénzügyi műveletre alkalmilag társulnak, szövetkeznek. (A jogi irodalomban ugyanak-

kor az ún. konzorciós szerződés a fogyasztói csoportban való részvételre irányuló megállapodást jelenti.)

Véleményem szerintem azonban a jogi személyiséggel nem rendelkező klaszterek esetén egy **atipikus, speciális együttműködési megállapodásról – klaszter megállapodásról** – van szó, amely a Ptk. 200. § (1) bekezdésében megfogalmazott szerződési szabadság alapelvéén alapul.

A megállapodáson alapuló klaszter nem tekinthető önálló jogalanynak, háttérszabálya a polgári jogi társaság (Ptk. 568-578/A.§), hiszen a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő céljuk elérése érdekében együttműködnek.

A *klaszter létesítő okiratában* (alapító okirat, társasági szerződés) a klaszter tagjai minden számukra fontos kérdést körülhatárolhatnak, egymás viszonyában demokratikus körülményeket és játékszabályokat teremthetnek (pl. potyautasok kiszűrése stb.). Véleményem szerint a klaszter megállapodás kizárólag írásbeli szerződéssel jöhet létre.

Az együttműködés közös név alatt folyik pl. „Szilíciummező Regionális Informatikai Klaszter”, és az együttműködő tagok saját szervezet is kialakíthatnak „Klaszter Bizottság”, ami a klaszter delegált tagjainak képviselőiből álló, legfőbb döntéshozó szerv.

A klaszter képviselőt a klaszter gesztora látja el, aki jogosult a klaszter nevében eljárni. A klaszter gesztorának, mint klasztermenedzsmennek a szerepéről a későbbiekben még lesz szó.

A gesztor munkáját Operatív Testület segítheti, amelynek létszámának meghatározására, tagjainak kiválasztására, kinevezésére és visszahívására a Klaszter Bizottság jogosult.

A klaszter-megállapodás alanyai:

A klaszterben bármely jogalany részt vehet. A gyakorlatban azonban elsősorban jogi személyek és jogi személyiségű gazdasági társaságok vesznek részt, de véleményem szerint semmi nem zárja ki, hogy természetes személyként pl. egyéni vállalkozók is a klaszter tagjaivá váljanak. A klaszter tagjai szükségképpen olyan tagok lesznek:

- akik egy adott értéklánc mentén szerveződnek (hálózat),
- egymás regionális közelségében tevékenykednek,
- relatíve nagy arányban használják egymás termékeit és szolgáltatását, infrastruktúráját
- hasonló innovációkat hasznosítanak.

A klaszter-megállapodás tárgya – tartalma:

A megállapodásnak nagyon részletesen kell szabályoznia a klaszter belső viszonyait, azaz a tagoknak egymással való viszonyát, de szabályoznia kell a külső viszonyokat is.

Fontos annak hangsúlyozása, hogy a klasszikus klaszter esetén nem egy projekt-alapú konzorciumról, vagy stratégiai szövetségről van szó, hanem többről. A tagok belső meggyőződése, hogy a klaszter minden tag számára *kölcsönös előnyöket* jelent és ezért *hosszútávon* kívánnak együttműködni. Éppen ezért a megállapodásban a felek jogait és kötelezettségeit nagyon részletesen kell meghatározni.

Általában a megállapodáson alapuló klaszter önálló vagyonnal nem rendelkezik, ezért a működési költségek fedezetére a tagok tagdíjat állapítanak meg.

A megállapodáson alapuló klaszternek nincs elkülönült jogalanyisága (nem jogi személy), így nyilvántartásba vételére sem kerül sor, ugyanakkor a felek szabadságát előírások nem szűkítik.

5. A GAZDASÁGFEJLESZTŐ KLASZTER – AZ AKKREDITÁLT INNOVÁCIÓS KLASZTER

Látható, hogy az együttműködési lehetőségek széles tárházából lehet válogatni. A fő gondot abban látom, hogy a klaszterek elsődlegesen az állami források, a támogatások megszerzése végett jönnek létre. Ezek a szerveződések, bár klaszternek nevezik magukat, de ténylegesen nem klaszterként működnek, ezért nem töltik be a gazdaságfejlesztő funkciójukat⁷.

Kérdés, hogy egy együttműködés, mikor minősíthető ténylegesen klaszternek, azaz, honnan lehet azt lemérni, hogy egy együttműködés ténylegesen valós, közös tevékenység végzésére jött-e létre, betöltve a gazdaságfejlesztő funkciót, vagy csak a támogatás elnyerésére. E tekintetben valóban vannak anomáliák.

Ennek kiküszöbölésére – véleményem szerint – helyesen azon klaszterek jogosultak nagyobb összegű támogatásra pályázni („fejlődő klaszterek”), akik

már legalább egyéves együttműködést tudnak felmutatni és akik akkreditáltatják magukat a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Akkreditációs Testületénél. Az ilyen státuszt elnyert klasztert **Akkreditált Innovációs Klaszterként** nyilvántartásba veszik. A támogatásra jogosult klaszterek definiálása azt a célt szolgálja, hogy egyértelműen meg lehessen különböztetni a klasztereket más együttműködési formáktól.

Az, hogy a klaszter mennyire képes betölteni célkitűzését elsősorban a klaszter tagjain, azok hozzáállásán, de ezek közül is kiemelten az ún. **klasztermenedzsmen**ten, a klaszter képviselőjét ellátó szervezeten múlik, aki a klaszter élén állva összefogja a tagokat és biztosítja a klaszteren belül és kívül a célok teljesítését. Éppen ez az indoka annak, hogy az Akkreditált Innovációs Klaszter cím elnyerésének egyik legfontosabb feltétele, hogy a klaszterben legyen klasztermenedzser. A klasztermenedzser jogi formáját tekintve kizárólag gazdasági társaság (illetve jelenleg még közhasznú társaság is) lehet, amelyben egyik klaszter tagvállalat sem gyakorol többségi befolyást.

A cím viselése két évre szól, ami egyébként megújítható. Amennyiben új tag felvétele történik, vagy valamely tag kilép, vagy a klaszter működését meghatározó létesítő okirat módosul, ezt jelezni kell a Magyar Gazdaságfejlesztési Központ (MAG) Zrt-nek, míg a tagok száma 50%-nál nagyobb mértékben változik úgy az egész akkreditációt ismételten le kell folytatni.

6. ZÁRÓGONDOLATOK

A klaszter lehetőséget biztosít arra, hogy a klaszterhez csatlakozott cégek rendelkezésükre álló kapacitásukat és a felsőoktatási intézmények a rendelkezésükre álló felhalmozott tudást közösen kihasználják. A klaszterek nemzetközi tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy a sikeres klaszterek alulról-felfelé építkeznek és valós együttműködési, érdekeltségi megfontolások alapján jönnek létre. Az, hogy az állam által gerjesztett programokra létrejövő klasztereknek mennyire lesz meg a kívánt gazdaságélénkítő hatása az csak a jövőben mérhető majd le. Bízunk benne, hogy az együttműködés szinergikus hatása Debrecenben is érvényesülni fog és egy új „Szilícium-völgy” létrejöttének lehattunk tanúi.

JEGYZETEK

- 1 Dr. Törő Emese: A spin-off cégek létrehozásának és működésének jogi keretei: A magánjogi kodifikáció eredményei. Tanulmánykötet. Novotni Alapítvány Kiadó. Miskolci Egyetem. 2008. 74-81.o.
- 2 Deák Szabolcs: A klaszter-alapú gazdaságfejlesztés. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei. 2002. JATEPress. Szeged. 102-121.o. és Buzás Norbert: Klaszterek a régiók versengésében. SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei. 2000. JATEPress. Szeged. 58-66. o.
- 3 Porter, M. E. The Competitive Advantage of Nations. The Free Press. New York 1990.
- 4 www.gtm.hu/cikk. Elkezdődött a klaszterek megvalósítása
- 5 Prugberger Tamás: Meg kell védeni a gazdákat. Magyar Hírlap. 2008. 08.27. 11.o.
- 6 Papp Tekla: Atipikus szerződéscsk. Szegedi Tudományegyetem. ÁJTK. Egyetemi jegyzet. 14. o.
- 7 Ihász Anita: Klasztervilág Magyarországon. Polgári Szemle. 2008/2. szám. 19-26.o.

CORPORATE GOVERNANCE – TÁRSASÁGIRÁNYÍTÁSI RENDSZEREK

Véleményünk szerint a magyar társasági jog előtt álló egyik feladat¹ a 2006. évi IV. törvény² e tárgyú, alapvető jellegű szabályaiból kiindulva a corporate governance – a felelős társaságirányítás – intézményrendszerének magyarországi meghonosítása, kiépítése a nyilvánosan működő részvénytársaságok, esetlegesen a zártkörűen működő részvénytársaságok és a korlátolt felelősségű társaságok vonatkozásában.

A felelős társaságirányítás (corporate governance) fontosságát és szükségességét európai közösségi szinten is felismerték, ezt jelzi, hogy az Európai Bizottság ezzel kapcsolatban két részletes ajánlást fogalmazott meg:

- a) 2004/913/EK egy megfelelő rendszer előmozdításáról a jegyzett társaságok³ igazgatóinak díjazásához (a Bizottság egységes, átlátható és nyilvános javadalmazási rendszer kialakítását preferálja a következő sarokpontokkal: a díjazás – teljesítmény, szakképzettség, tapasztalat összhangjának megteremtése, a díjazás állandó és változó – például részvényopció – összetevőinek rögzítése, a természetbeni juttatások és a jutalmazási rendszer részleteinek meghatározása, egyöntetű szerződési feltételek kidolgozása az igazgatók számára);
- b) 2005/162/EK a jegyzett társaságok nem ügyvezetői igazgatói, illetve felügyelőbizottsági tagjai szerepéről és az igazgatóság (felügyelőbizottság) által létrehozott bizottságokról (a Bizottság háromféle testület felállítását támogatja a nyrt-knél: audit bizottságét belső ellenőrzésre és pénzügyi, számviteli kontrollra, jelölő bizottságét az igazgatók, felügyelőbizottsági tagok munkájának értékelésére és új vezető tisztségviselők személyére vonatkozó javaslattételre, javadalmazási bizottságét a javadalmazási rendszer megvalósítására, működtetésére és ellenőrzésére).

Az Amerikai Kereskedelmi Kamara – szinte az ajánlásokkal egyidejűleg – „Versenyképességünk egyik tartópillére a felelős vállalatirányítás” címmel rövid állásfoglalást⁴ tett közzé Magyarországon. Ebben az állásfoglalásban a corporate governance fogalmi meghatározását is megtaláljuk: „kapcsolattrend-szer egy társaság ügyvezetése, igazgatósága, tulajdonosai és egyéb érintettjei között ... A hatékony felelős vállalatirányítási rendszer alkalmazása minden egyes társaságnál és a gazdaság egészen belül elősegíti a piacgazdaság megfelelő működéséhez szükséges bizalom kialakulását”.⁵ Ennek megfelelően a felelős vállalat/társaságirányítás célja a gazdasági társaságok és a társadalom, valamint az azt alkotó egyének érdekeinek összehangolása a méltányos elbánás, a megbízhatóság, a tisztesség elvei és a transzparens és elszámoltatható társaságirányítási gyakorlat alapján. A megfelelően kialakított és szabályszerűen működő felelős társaságirányítás számos előnnyel járhat.⁶

- jobb döntéshozatali mechanizmusok alakulnak ki;
- növeli a befektetők bizalmát azzal kapcsolatban, hogy a rendelkezésre bocsátott eszközök a közösen elfogadott célok érdekében kerülnek felhasználásra;
- javítja a gazdasági társaságok tőkebevonási lehetőségeit;
- csökkenti a társaság működési kockázatait és hitelezők megtérülési elvárásait;
- növeli a gazdasági társaságok értékét.

Azonban a felelős társaságirányítás ezen hasznai csak akkor jelentkeznek, ha a magyar jogi környezet honorálja a felelős, és szankcionálja a rossz (pl.: bennfentes információkkal visszaélés, részrehajló szerződések kötése, a társaság rovására folytatott tevékenységek etc.) társaságirányítást. A felelős társaságirányítás megteremtésének eszközei

- a példamutató, etikus és felelősségteljes vezetői magatartás etikai kódexek segítségével történő kialakítása,
- az átláthatóság és közszététel biztosítása a gazdasági társaságok működésével kapcsolatos információk, a vezető tisztségviselők szakképzettsége, tapasztalata, összeférhetetlensége és javadalmazása terén (a transzparencia megteremtése),
- belső kontroll (monitoring) rendszer kiépítése (pl.: beszámolási kötelezettség az audit bizottságnak), tehát az elszámoltatás lehetővé tétele,
- a VTF (a vállalat társadalmi felelősségvállalásának) ösztönzése, azaz

a gazdasági társaságok korrekt versenytársai legyenek egymásnak és felelősek legyenek a tevékenységeik révén a környezetre és a társadalomra gyakorolt hatásaikért.

Az Európai Bizottság és az Amerikai Kereskedelmi Kamara corporate governance alkalmazását sürgető közleményeivel szintén egyidőben a Budapesti Értéktőzsde közzé tette Felelős Társaságirányítási Ajánlását (FTA). Az FTA-t 2004 februárjában jelentette meg először és 2008 márciusában dolgozta át a tőzsdén jegyzett magyarországi székhelyű nyilvánosan működő részvénytársaságok számára. Az FTA alapján első alkalommal kell Magyarországon a tőzsdei kibocsátóknak felelős társaságirányítási gyakorlatukról nyilatkozniuk. Az FTA mind az Európai Bizottság ajánlásaival, mind az Amerikai Kereskedelmi Kamara elvi elvárásaival alapvetően összhangban van.⁷

A corporate governance-szal foglalkozó három dokumentum hatására a törvényi szabályozás 2007. június 11-ei módosításakor⁸ a társasági törvény 312. §-át is megváltoztatták. Azoknál a nyrt-knél, amelyek részvényei a Budapesti Értéktőzsdén bevezetésre kerültek, az éves rendes közgyűlésen a számviteli törvény szerinti beszámolóval együtt felelős társaságirányítási jelentést is el kell fogadni. A felelős társaságirányítási jelentést az igazgatóság terjeszti a közgyűlés elé; amennyiben felügyelőbizottság működik a nyrt-nél, akkor a jelentés a felügyelőbizottság jóváhagyása nélkül nem terjeszthető a közgyűlés elé. A jelentésről a közgyűlés külön határoz, és a jelentést a részvénytársaság honlapján közzé kell tenni. A jelentésben az igazgatóság nyilatkozik az előző üzleti évben követett felelős társaságirányítási gyakorlatról, és arról, hogy miben és miért tért el a BÉT Felelős Társaságirányítási Ajánlásától (az Európai Unió társasági jogában alkalmazott „comply or explain” elvének megfelelően).

A corporate governance alkalmazásához elengedhetetlen a részvénytársaságok társaságirányítási szisztémájának ismerete; e rendszerek felvázolása előadásunk második részének témája.

Az Európai Közösségen belül két irányítási modell létezik a részvénytársaságok kapcsán: a dualista (a) és a monista (b).

- a) A dualista rendszer az operatív/ügyvezető (Leitungsorgan; igazgató-ság) és az ellenőrző (Aufsichtsorgan; felügyelőbizottság) szerv szétválasztásán alapul, kétszintű irányítást jelent; tipikusan ez a szisztéma jellemző Németországban, Ausztriában, Hollandiában (Vorstand-Aufsichtsrat; administrative board – supervisory board).⁹

- b) A monista rendszer a vezetést és az ellenőrzést egy szervben (Verwaltungsorgan; igazgatótanács) belül valósítja meg, melynek ügyvezetést ellátó (executive directors) és ellenőrzést végző, független (non executive/outside directors) tagjai vannak, ez az egyszintű irányítás. Egyértelműen ezt a szisztémát valósítja meg az Egyesült Királyság és Írország (management board).¹⁰

Az Európai Unióban a részvénytársaságok struktúrájára vonatkozóan kialakult két rendszer „kibékíthetetlenségét” jelzi az, hogy a részvénytársaságok szervezetének és irányításának harmonizálásával foglalkozó ún. struktúra-irányelv tervezetét többszöri átdolgozás (1972, 1982, 1990, 1991) ellenére sem fogadták el a tagállamok. Az egylépcsős (one-tier) és a kétlépcsős (two-tier) szervezeti modell közötti különbségeket tovább mélyítette a munkavállalói részvétel (participáció; az ún. Mitbestimmung intézménye: a dolgozók érdekképviselete az rt. irányításában és ellenőrzésében) lehetőségének megadása (ezen belül is eltéréseket mutat a német-osztrák – felügyelőbizottságon belül –, a svéd – kollektív szerződés keretében – és a francia megoldás – alapszabályi rendelkezés függvényében-)¹¹, vagy kizárása (például az Egyesült Királyság részéről).¹²

A struktúra-irányelv tervezet megvitatása során felszínre került problémákat az európai részvénytársaság (Societas Europaea, SE)¹³ szervezetének kialakításánál sem küszöbölték ki. Ennek az az oka, hogy az SE olyan rt. formában alapított jogi személyiségű kereskedelmi társaság, amelynek alaptőkéje a tőzsdén forgalmazható részvényekre van felosztva. Ezt a részvénytársaságot úgy kell tekinteni, mintha a bejegyzés helye szerinti tagállamban, a tagállam nemzeti joga szerint alapított, nyilvánosan működő részvénytársaság volna; azaz a Societas Europaea tagállami nyrt-nek minősül. Az SE szervezete az alábbi szervezeti egységekre bontható: a részvényesek közgyűlése, egy felügyeleti és egy irányító szerv (kétszintű/nem egységes irányítási rendszer), vagy egy ügyviteli szerv (egyszintű/egységes irányítási rendszer). A kétszintű rendszerben az SE cégvezetéséért az irányító szerv felelős (erre a feladatkörre egy vagy több ügyvezető igazgató is felhatalmazható). A felügyeleti szerv kinevezi az irányító szerv tagjait (a tagállami szabályozás ezt a jogkört közgyűlési hatáskörbe is utalhatja). Senki nem lehet ugyanabban az SE-ben egyidejűleg az irányító és a felügyeleti szerv tagja is. Az SE alapszabálya határozza meg az irányító szerv taglétszámát, de a tagállami jog minimális és/vagy maximális létszámot előírhat. A felügyeleti szerv ellenőrzi az irányító szerv munkáját:

- az irányító szerv legalább háromhavonta jelentést készít a felügyeleti szervnek az SE addigi üzleti tevékenységéről, és annak várható alakulásáról;
- az SE-re nézve valószínűsíthetően számottevő hatással bíró információkat haladéktalanul továbbítja az irányító szerv a felügyeleti szervnek;
- a felügyeleti szerv e jellegű tevékenységének ellátásához szükséges információk szolgáltatására kötelezheti az irányító szervet. A felügyeleti szerv tagjait a közgyűlés nevezi ki, számukat az SE alapszabálya állapítja meg, de a tagállami szabályok minimális és/vagy maximális létszámot rögzíthetnek.

A felügyeleti szerv a tagjai közül elnököt választ, de a felügyeleti szerv tagjainak felét a munkavállalók jelölik ki, de elnöknek csak a közgyűlés által kijelölt tag választható. A felügyeleti szerv feladatai ellátásához szükséges vizsgálatokat elvégezheti, és minden tagja jogosult a benyújtott információk megvizsgálására. Az egyszintű rendszerben az SE cégvezetése az ügyviteli szerv feladata. Az ügyviteli szerv taglétszámát az SE alapszabálya állapítja meg, de a tagállami szabályozás minimális, vagy maximális létszámot rögzíthet. Az ügyviteli szervben a munkavállalóknak is kell képviseltetniük magukat (a 2001/86/EK irányelv szerint) legalább három taggal. Az ügyviteli szerv tagjait a közgyűlés választja, azonban az első ügyviteli szerv tagjait az alapszabály is kijelölheti. Az ügyviteli szerv a tagjai közül elnököt választ, ha a tagok felét a munkavállalók jelölték ki, akkor elnöknek csak a közgyűlés által delegált tag választható. Az ügyviteli szerv legalább háromhavonta, vagy az alapszabályban rögzített időszakonként ülésezik: megvitatja az SE tevékenységét és annak várható alakulását. Az ügyviteli szerv valamennyi tagja jogosult a kapott információk ellenőrzésére. Az egy- és kétszintű rendszer közös szabálya, hogy az SE szerveinek tagjai jogi személyek is lehetnek (ha az irányadó tagállami jog ezt lehetővé teszi). Nem lehet az SE semmilyen szervének tagja az, akit a székhely szerinti nemzeti jog ilyen irányú tevékenységtől eltiltott, vagy a tagállami hatóság határozata tilalmazta ezt; ezen kívül az SE alapszabálya külön alkalmassági feltételeket támaszthat.¹⁴

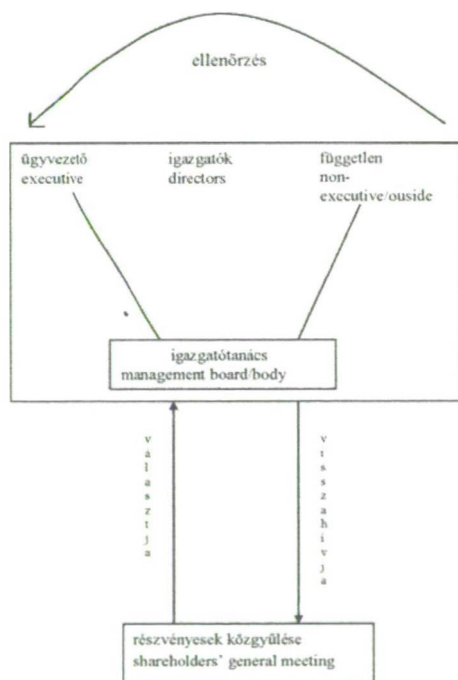
Az európai szupranacionális rt. forma szervezeti felépítésének elemzése után néhány tagállam (angol, német, magyar és francia) jogi szabályozása által kialakított részvénytársasági szervezetrendszereket vizsgáljuk meg.

Az elmélet szerint¹⁵ angolszász (egyszintű) és a kontinentális (kétszintű) részvénytársasági szervezeti modell háttérben eltérő stratégiák húzódnak meg:

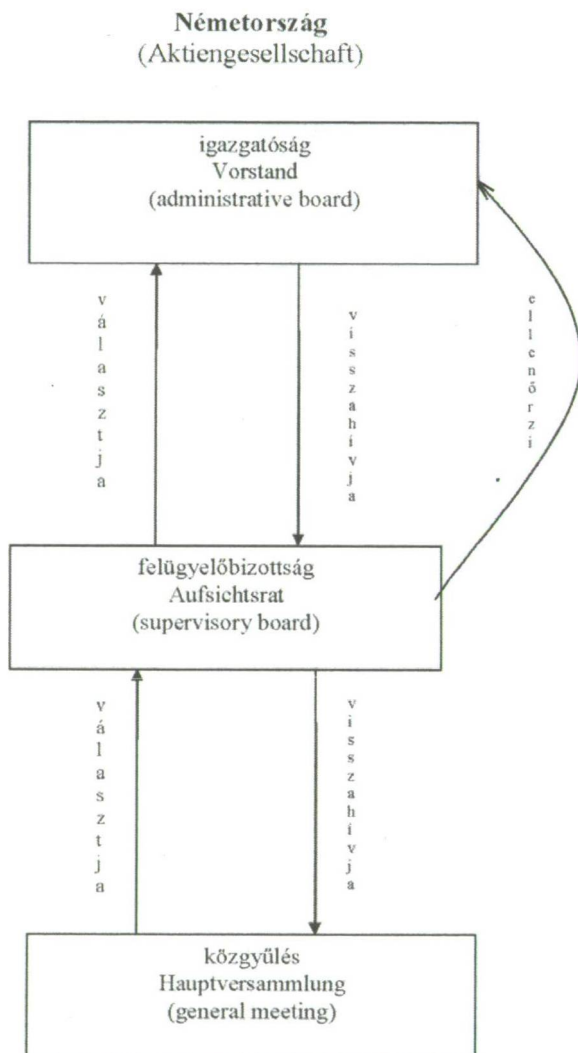
- az egylépcsős rendszer mögött szétszórt részvényesi struktúra, gyenge részvényesek – erős igazgatók kettősség, és az ügyviteli, valamint az ellenőrzési jogkörök egy szervbe koncentrálása áll;
- a kétlépcsős rendszer koncentráltabb részvényesi struktúrát, erős részvényesek – gyenge igazgatók kettősséget és a feladat-, jogkörök szervek közötti megosztását takarja. A monista modell klasszikus példája az Egyesült Királyság részvénytársasági szervezetében tükröződik.

Egyesült Királyság

(public/private company limited by shares)¹⁶

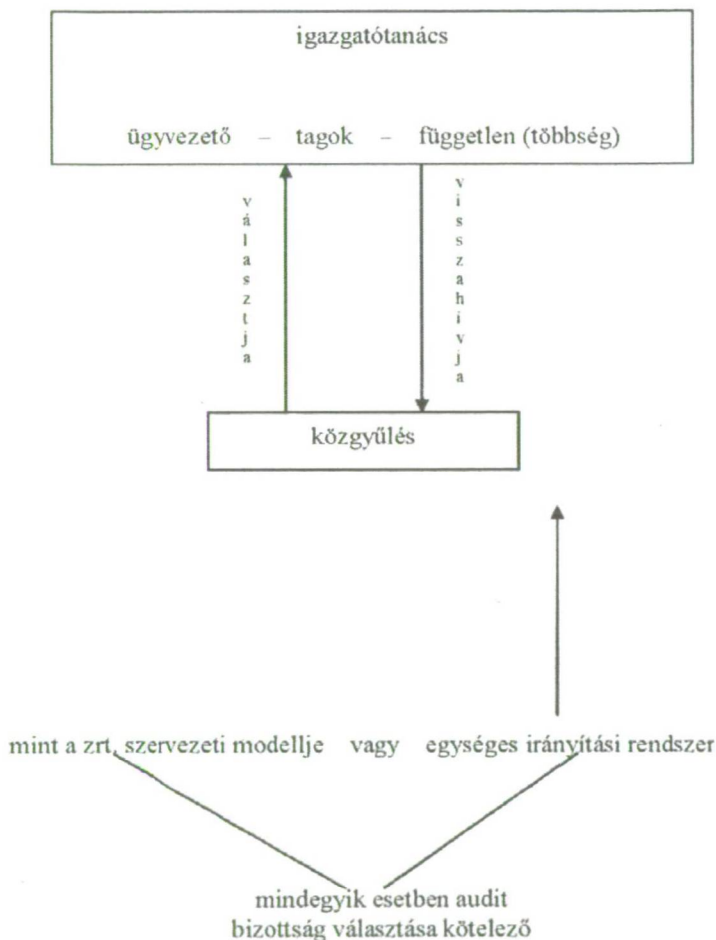
A dualista modellt a német rt. struktúrája szemlélteti.¹⁷

A szakirodalom vegyes rendszereknek tekinti azon részvénytársasági szervezetekre vonatkozó szabályozásokat, amelyek mindkét modell alkalmazását lehetővé teszik (a Societas Europaea rendelete is a vegyes megoldást követi), például a magyar társasági törvény előírásai is ide tartoznak.

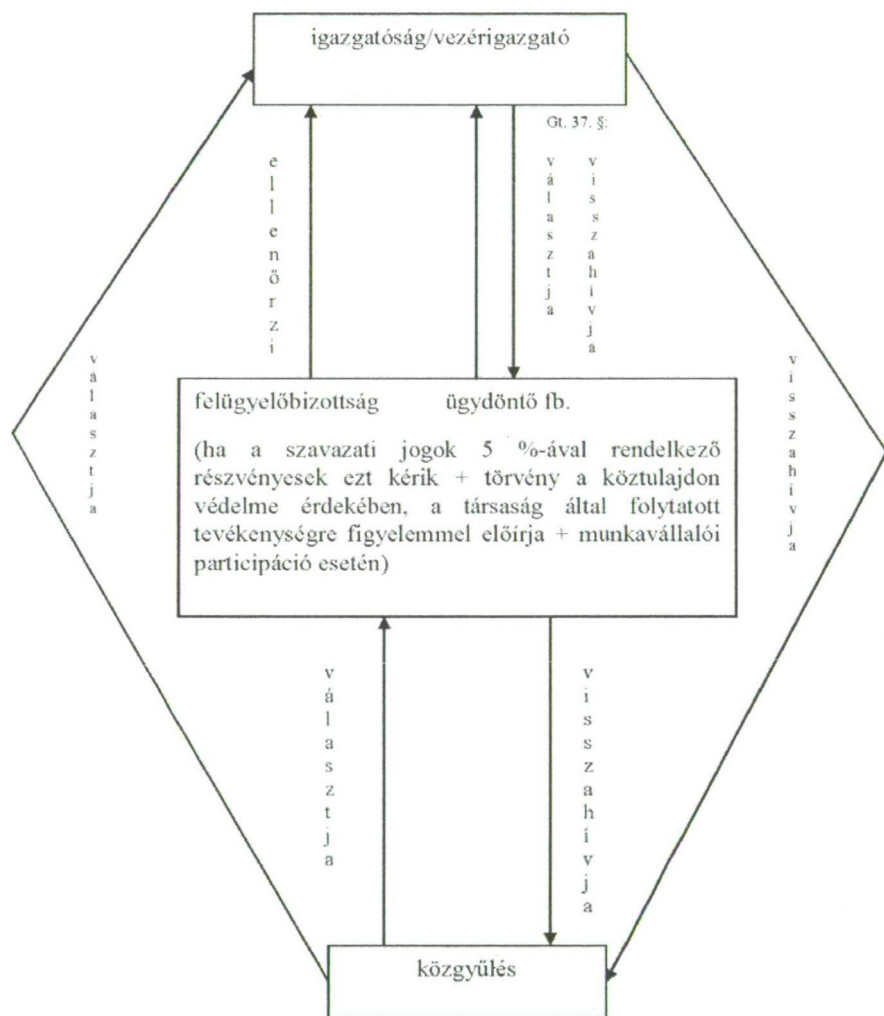
Magyarország

(nyrt.)

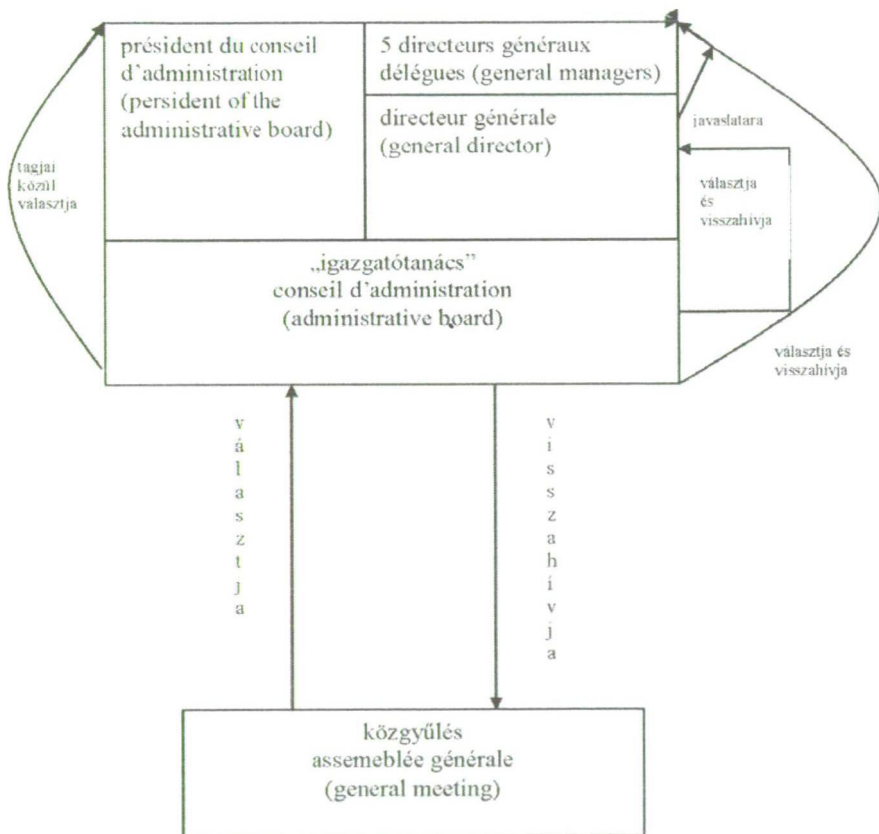

Magyarország (zrt.)

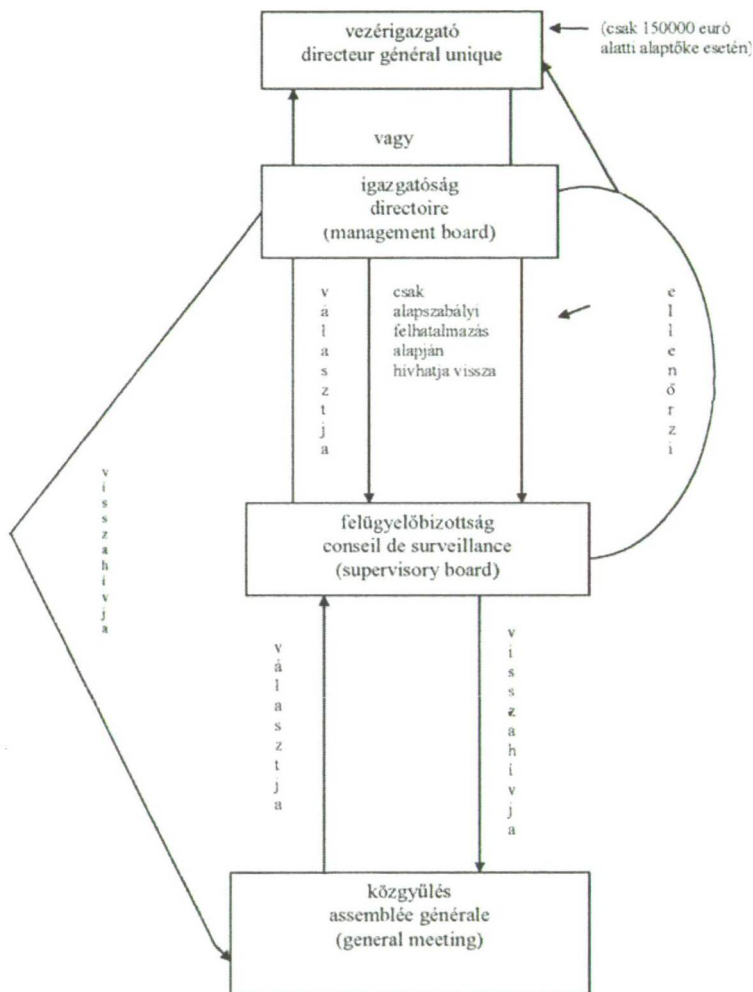

A magyar jogirodalomban¹⁸ kialakult véleménnyel ellentétben (mely monista modellt követőnek tekinti a francia rt. szervezetét) a német álláspontot¹⁹ osztjuk, ami a francia jogi szabályozást inkább vegyes modellnek, vagy bújta-tott kétszintű rendszernek tekinti²⁰.

Franciaország
(Société Anonyme, S.A.)

Franciaország
(Société Anonyme, S.A.)

A részvénytársaságok szervezeti felépítésének eltéréseit bemutató, az angol, német, magyar és francia szabályozást tükröző ábrákon túl is vannak különbségek, illetve hasonlóságok az egy-, kétlépcsős és a vegyes modellek között; néhány alapvető szempont segítségével ezeket az alábbi táblázat segítségével szemléltetjük:

Rt-re irányuló szempontok	Egyesült Királyság	Németország	Franciaország	Magyarország
A képviseleti jogkör jogszabályi rendelkezés alapján	„a board as a whole”, az összes ügyvezetésre jogosult igazgatótanácsi tag együttesen járhat el az rt. nevében	az igazgatóság minden tagját együttes képviseleti jog illeti meg az rt. nevében	önálló képviseleti jogkör	a vezető tisztségviselő képviseli az rt-t [Gt. 29. § (1) bek.], és cégjegyzési jogok önálló [Gt. 29. § (3) bek.]
A képviseleti jogkör vonatkozásában az alapszabálybeli eltérési lehetőség a jogszabálytól	az igazgatótanács bármely ügyvezetésre jogosult tagja felhatalmazható az önálló képviseletre (managing director)	az rt. nevében eljárhat az igazgatóság 2 tagja együttesen/egy tagja önállóan/aláírásra felhatalmazott személy (Prokurist, cégvezető)	önálló képviseleti jogkör	az alapszabály korlátozhatja /több vezető tisztségviselő között megoszthatja a képviseleti jogot [Gt. 29. § (1) bek.], valamint önálló/ együttes cégjegyzési jogot is kiköthet
Az ultra vires doktrína érvényesülése ¹¹	igen	nem	részlegesen (üzletvezetés és képviselet tekintetében eltérő megítélés)	nem
Az ügyvezető szerv tagjai csak részvényesek lehetnek	nem	nem	igen	nem
Az ügyvezető szervnek jogi személy tagjai is lehetnek	igen	nem	igen	nem
Munkavállalói részvétel lehetősége	nincs	a felügyelőbizottságban	alapszabályi rendelkezés függvénye	a felügyelőbizottságban

A főbb európai társaságirányítási rendszerek lényeges jellemzőinek áttekintése után hangsúlyozni kívánjuk, hogy a 2006. évi társasági törvény azon újítása, amely a nyilvánosan működő részvénytársaságoknál megengedi a két szervezeti (egyszintű – kétszintű) modell alkalmazása közötti választást, és előírja

a tőzsdén jegyzett nyrt-k számára a felelős társaságirányítási jelentés készítését, egyértelműen a corporate governance magyarországi jogi környezetének alapjait teremti meg. Remélhetőleg, az Európai Bizottság ajánlásainak²², az Amerikai Kereskedelmi Kamara²³ állásfoglalásának és a Budapesti Értéktőzsde²⁴ ajánlásának mezsgyéjén haladva az audit, a jelölő és a javadalmazási bizottságok szervezeti beillesztése általánossá válik a nyrt-knél (a kétlépcsős rendszer-nél a felügyelőbizottságokhoz kapcsolódva, az egylépcsős szisztémánál pedig az igazgatótanács független tagjaihoz kötődően), és e bizottságok működése, munkája révén a nyilvánosan működő részvénytársaságok – és talán a nem túl távoli jövőben zrt-k és a kft-k is – a corporate governance lényegének megfelelően funkcionálnak majd.

JEGYZETEK

- 1 Lásd: *Sárközy Tamás* „A magyar gazdasági jog stratégiájáról” (Gazdaság és Jog; 2001/10. sz.; 5. p.), valamint *Sárközy Tamás* „A magyar gazdasági jog jövőképe, fejlesztési stratégiájáról” (Állam- és Jogtudomány; XLVII. évf.; 2006.; 246. p.)
- 2 A gazdasági társaságokról
- 3 A jegyzett társaságok kategóriája alá azon részvénytársaságok tartoznak, melyek értékpapírjait a szabályozott piacon való kereskedésbe bevezették, azaz részvényeik a tőzsdén forgalmazhatóak.
- 4 AmCham Rövid Állásfoglalás (Position Brief; V. sz.; 2005. április)
- 5 Az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) 1999-ben készült, majd 2004-ben módosított felelős vállalatirányítási alapelvei alapján.
- 6 Az AmCham rövid állásfoglalása tartalmazza, hogy a McKinsey és a Világbank (Global Corporate Governance Forum) közösen készített tanulmánya azt állapítja meg, hogy a befektetők a jobb társaságirányítással működő közép-kelet-európai társaságokat részesítik előnyben: az ilyenekért akár 30 %-os felárat is hajlandók fizetni.
- 7 Felelős Társaságirányítási Ajánlások (Készítette a Budapesti Értéktőzsde Zrt. Felelős Társaságirányítási Bizottsága; Jóváhagyta a Budapesti Értéktőzsde Zrt. Igazgatósága 2008. március 11-én; Hatálybalépés dátuma: 2008. május 16.; www.bet.hu)
- 8 2007. évi LVII. törvény a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény módosításáról 85. §
- 9 Papp Tekla „Az Európai Unió társasági jogi normái” (Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár; JATEPress; Szeged, 2005.; 11. p.); *M. Habersack* „Europäisches Gesellschaftsrecht” (Verlag C. H. Beck; München; 2003.; 410. p.)
- 10 Papp i.m. 11. p.; *Habersack* i.m. 410. p.; „Európai társasági jog” (Szerk.: Miskolczi Bodnár Péter; KJK-Kerszöv; Bp.; 2004.; 144. p.)
- 11 *Habersack* i.m. 411. p.; *B. Nagel* „Deutsches und europäisches Gesellschaftsrecht” (Verlag F. Vahlen; München; 2001.; 350. p.)
- 12 Erről részletesen: Papp i.m. 11-12 pp.; Szerk.: *Miskolczi Bodnár* i.m. 144-146. pp.; *Nagel* i.m. 350-352. pp.
- 13 2157/2001/EK rendelet (hatálybalépés: 2004. október 8.); 2004. évi XLV. törvény az európai részvénytársaságról
- 14 2004. évi XLV. tv. 9. § – 12. §; Papp i.m. 45-47 pp.; Szerk.: *Miskolczi Bodnár* i.m. 163-164. pp.
- 15 G. Rützel „Management Systems and Consequences, Representation and Supervision Functions” (ERA; Summer Course on European Company Law; Trier; 18-20 June 2008.; előadás)
- 16 J.H. Farrar & B.M. Hannigan „Farrar’s Company Law (Butterworths; London – Edinburgh – Dublin; 1998.; 302. p.)
- 17 E. Klunzinger „Grundzüge des Gesellschaftsrechts” (Verlag F. Vahlen; München; 1991.; 157-158. pp.)
- 18 Papp i.m. 11. p.; Szerk.: *Miskolczi Bodnár* i.m. 144. p.
- 19 Rützel i.m.; Szerk.: *Miskolczi Bodnár* i.m. 65-66. pp.
- 20 Azért találjuk helyesnek a német meghatározást, mert egyrészt a francia rt. alapítói kétfajta szervezeti felépítés között választhatnak, másrészt az igazgatótanács saját tagjai közül választ ügyvezetésre jogosult igazgatókat (general director, general managers) és ezek tevékenységét ellenőrzi, tehát a belső ügyvitel mellett felügyelőbizottsági feladatokat lát el.
- 21 Lásd Papp Tekla „Az ultra vires elv az angol társasági jogban” (Jogtudományi Közlöny; 2003/6. sz.; 276 p.): „Az angol társasági törvény rendelkezése szerint a társasági szerződésben tisztázni kell a társaság célját. Ebből adódik az ultra vires elv: a társaság célja (tevékenységeinek ismertetése) határozza meg, mely jogügyleteket teheti meg a társaság; az alapító okirat rögzíti a társaságok

célhoz kötött jogképességét: milyen aktusok megtételére van feljogosítva a társaság. Ha a társaság által kötött valamely jogügylet nincs összhangban a társaság dokumentált céljával, akkor az ultra vires, jogkövetkezményét tekintve pedig érvénytelen lesz.”

22 2004/913/EK, 2005/162/EK

23 AmCham Position Brief V. sz., 2005. április

24 www.bet.hu

AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS KÖTELEZŐVÉ TÉTELENEK AKTUÁLIS ÖSSZEFÜGGÉSEI

1. A JOGI ELJÁRÁSOK ELEKTRONIZÁLÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI

Az elektronizáció elterjesztésének kérdése a jogi eljárásokban – a magyar szabályozási környezet jelenlegi, hatályos állapotához viszonyítva sajátos módon – először a közigazgatás elektronizálhatóságának kérdéseként vetődött fel. Ezen a területen az is alapvető magyar sajátosság, hogy a közigazgatási hatósági eljárások elektronizálása ennek ellenére partikulárisnak mondható. A közigazgatásban az elektronikus eljárás lényegében legátfogóbban az adóigazgatásban, és egyes további közbevételi területeken, illetőleg – jóval később – a mezőgazdasági igazgatás területén került bevezetésre, ezek közül is elsősorban az adóigazgatás egyes részterületén kizárólagos, míg a bírósági eljárások közül a regisztrációs cégeljárásban 2004 óta lehetőségként, 2008 nyara óta pedig kötelező eljárásként alkalmazzuk.

1.1. Az elektronizáció szabályozási igénye a jogi eljárásokban

A kilencvenes évek derekától a közigazgatásban a számítógépek rohamos elterjedésével párhuzamosan lezajló „hálózatisodás” (a munkaállomások belső intézményi, illetőleg extern, más intézményi vagy felhasználói számítógépekkel való összekapcsolásának lehetősége) a munkafolyamatokba, az irányításba, ellenőrzésbe való beépülése a gyorsabb, hatékonyabb, eredményesebb munkát immár nem csak a saját feladatkörében eljáró ügyintéző vonatkozásában tette lehetővé, de az internet megjelenése folytán az egyes ügyfelekkel, társhatóságokkal is. Az elektronikus ügyintézés – a belső ügyviteli körből kilépve – ekkor vált tehát tényleges lehetőséggé, s támasztott a közigazgatási munka újratervezésével szemben sürgető követelményeket. Az internet más szempontból is áttörést hozott: a közérdekű-közcélu információhoz jutás (az adott szerv hatáskörébe tartozó ügyek intézésével összefüggő tájékoztatás, a hatályos joganyag és az ügymenetek megismerhetővé tétele, az – egyelőre még papíralapú – ügy-

intézési cselekményekhez szükséges formanyomtatványok elérhetővé tétele, az ügyintézővel való közvetlen, elektronikus kapcsolat felvétele, az ügyintézési folyamat állásának nyomon követhetősége) joga minden korábbinál szélesebb körben vált lehetővé.

A technikai fejlődés színvonala által is meghatározottan, a kilencvenes évek derekára¹ sok országban vezettek be olyan megoldásokat, melyek – zárt felhasználói hálózatokra épülve – közigazgatási, bírósági ügyintézési cselekmények elektronikus úton történő megvalósítását tették lehetővé. A legnagyobb internet-penetrációval rendelkező országokban az elektronikus tájékoztató szolgáltatások is egyre szélesebb körben kezdtek elérhetővé válni. Megkezdődött az államigazgatás központi szerveinek „webre költözése”, intézményi honlapok létrehozása².

Az ezzel párhuzamosan zajló közigazgatási reformfolyamatokban az elektronikus ügyintézés (ha megjelent) egyre inkább a *polgár- vagy felhasználóbarát ügyintézés* fogalmával kapcsolódott össze, de – a rendelkezésre álló források tekintetében is – szűk megközelítésből adódóan azonban nem vált szerves részévé a reformfolyamatoknak. Valós és széles „tömegigény” az elektronikus ügyintézésre már csak azért sem mutatható ki, mert egyrészt (a legfejlettebb infokommunikációs háttérrel rendelkező országok kivételével) a lakossági számítógép-ellátottság alacsony volt, az adatátviteli kapcsolat igénybevétele az ügyféloldalon (a magas távközlési tarifáknak köszönhetően) pedig csak lassan terjedt el.

Az 1999-2000 közötti, újabb szakaszt markáns piaci változások motiválták. Az informatikai eszközök árának folyamatos csökkenése, a szélessávú adatátviteli lehetőségek megjelenése és a mobiltelefonia elterjedése, a távközlési piacon tényleges versenyhelyzet kialakítása, s ennek következtében a telefondíjak fokozatos csökkenése, olyan kedvező folyamatokat indítottak el, melyek egyfelől felhasználói oldalról immár nagyobb számban tette lehetővé (sőt: igényné) az elektronikus ügyintézés biztosítását, másfelől az informatikai eszközök bevezetését a kormányzati, közigazgatási szervek számára is kedvezőbb feltételekkel biztosította³.

Erre annál is inkább szükség volt, mert az „első generációs” informatikai beszerzések (1990-1996) során kialakult eszközpark 2000-re már elavultnak számított, sem a hálózati megoldások támogatását, sem az újabb, immár a köz-

igazgatás sajátos igényeit szélesebb körben kielégíteni tudó szoftverek alkalmazását nem tette lehetővé.

E körülményekkel az 1999 után induló új, nemzeti információs társadalom-stratégiák és akciótervek már a korábbiaknál jóval következetesebben számolhattak. Az Európai Unió ebben az időszakban „fedezte fel” az információs társadalom kihívásait, mint szükségszerűséget, s állította azt 2000-ben, a Lisszabonban elfogadott középtávú gazdasági és társadalmi stratégiája középpontjába. Megszületett az Elektronikus Európa-kezdeményezés, mely a 15 tagállam s a csatlakozni kívánó országok számára a nemzeti stratégiák, fejlesztések egységes követelményi rendszerét állította fel, ugyanakkor közösségi forrásokat is megnyitott azok megvalósításához.

A közösségi jogalkotás gépezete a kilencvenes évek derekán kissé nehézkesen ugyan, de még idejében gyártani kezdte az „információs társadalmi” irányelveket (elektronikus aláírás, információs társadalmi szolgáltatások, fogyasztóvédelem, szellemi alkotások védelmének érvényesülése az információs társadalomban stb.).

Megkezdődött az egységes jogi környezet, valamint a közigazgatási szervek közötti adatcsere (IDA) program koordinatív eszköztárának kialakítása, s mindezekkel összhangban az elektronikus kormányzat egy-egy aspektusának megvalósítását célzó tagállami „legjobb gyakorlatok” általános jellegű elfogadásra ajánlása. E jogalkotás minősége is komoly kívánni valókat hagyott maga után; számos, alapvető irányelv (elektronikus aláírás, elektronikus kereskedelem, elektronikus hírközlés) esetében, mire a több éves egyeztetési-előkészítési folyamat lezárult, s az irányelv kihirdetése utáni – általában 18 hónapos – implementációs határidő eltelt, maga a szabályozási tartalom is sok szempontból elavultnak, vagy éppen az újabb közösségi politikák célkitűzései fényében meghaladottnak minősült⁴.

Ugyancsak az irányelvi jogegységesítés sajátosságaiból adódott, hogy a tagállamok és a csatlakozni kívánó országok nagy szabadságot élveztek a szabályozási tartalom átültetésében, az irányelv által konkrétan nem rendezett, de a szabályozott területhez kapcsolódó sajátos nemzeti megoldások érvényesítésében. Összességében a formálódó nemzeti jogokban az elektronikus megoldások alkalmazása előtt legalább annyi új korlát keletkezett, mint amennyit az „alakuló egységjognak” sikerült elbontania.

Mindez a későbbiekben nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy az infor-

mációs társadalomra, tudásgazdaságra alapuló globális versenyben Európa hátránya fennmaradt, és a 2000-es évek derekára bizonyos értelemben – belátható időn belül – behozhatatlanná vált.

1998-at követően a közösségi jog rendelkezéseinek átvételére az Európai Unió és Magyarország közötti csatlakozási tárgyalások első szakaszában kialakított fejezetek, s azokon belül éves bontásban meghatározásra került ütemterv és bontás szerint került sor. Ez – a csatlakozásig merev keretek közé szorított – megközelítés nem támogatta az „információs társadalmi”-tartalmú szabályoknak az ütemtervtől eltérő, vagy akár egységes szemléletű átvételét. Ilyen egységes jogalkotói szemlélet egyébként – az információs társadalomra vonatkozó stratégiával kapcsolatos kormányzati elképzelések hiányában – lényegében nem is létezett. Ez a gyakorlatban kétirányú „tanulást” is hordozott. Egyrészt megállapítható, hogy a magyar kormányzat jogharmonizációs kötelezettségeinek formálisan ugyan eleget tett, a vonatkozó irányelveket törvényi, kisebb részben kormányrendeleti szinten átvette, de a szabályrendszer tényleges érvényesíthetőségéről az alsóbb szintű, rendeleti jogalkotás révén nem, vagy csak gyakran évekkel később gondoskodott (ú. n. „üres kagylóhéj-jogalkotás”). Másrészt a jogalkotási folyamat egyes elemei között – a közigazgatási egyeztetési folyamatban biztosított véleményalkotási, javaslattevési lehetőségen túl – az ágazati szempontok összehangolására, egységes szemléletű szabályozás kialakítására akkoriban esély sem mutatkozott.

1.2. Az alapvető szabályozási környezet kialakulása

A kormány határozataiban 1995-1999 között megjelenő, információs társadalmi tárgyú célkitűzések egyrészt a koordináció valamilyen eszközrendszerének megteremtésében⁵, másrészt az egyes részterületekre vonatkozó, ágazati vagy konkrét feladatok⁶ meghatározásában öltöttek testet. A mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztésének középtávú stratégiájáról szóló 1161/1998. (XII. 17.) Korm. határozat 8. pontja is általános célkitűzésként fogalmazta meg, hogy a mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének javulását szolgáló üzleti információk biztosítását, a korszerű elektronikus információtárolást és továbbítást, és ezek széleskörű elterjesztését támogatni kell. Ennek során kiemelt szerepet kell, hogy kapjon az elektronikus kereskedelem, a közbeszerzési és beszállítói adatbank, a K+F eredmények elterjesztése, és a kis-, közép- és

nagyvállalkozások jobb együttműködését, piaci lehetőségeinek bővülését segítő rendszereknek a működtetése.

A kormánystratégia a jogalkotás széles spektrumát érintő kötelezettséget is előírt azonban azzal, hogy – 2000. december 31-ig, a gazdasági miniszter felelőssége mellett – ki kellett dolgozni az elektronikus kereskedelem Európai Közösség szabályaival harmonizált jogi szabályozását.

Az ebben az időszakban zajló jogalkotási folyamatokat az EU-s jogharmonizációs kötelezettség merev teljesítése, az összehangolatlanság, és nem kevés esetben a kellő hozzáértés hiánya jellemezte. A magyar jogszabályok megalkotását nem előzték meg nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (ez egyébként több esetben nehéz is lett volna, hisz a jogharmonizációs tervnek mindenáron megfelelni kívánó magyar jogalkotás többször is – büszkén hangsúlyozva – „Európában az elsők között” alkotta meg e törvényeket), nem ritkán a közösségi irányelvek átvételét is hiányosan vagy azokkal részben ellentmondva oldották meg. Mindez statisztikailag vitathatatlanul impozáns számokhoz vezetett, viszont az így kialakult szabályozási környezet a gyakorlat szempontjából több ponton alkalmazhatatlannak bizonyult. Az elektronikus cégeljárás, valamint az elektronikus közbeszerzés esetében az e tárgyban született korai magyar törvényeknek sikerült az események elébe vágniuk: a cégeljárás esetében ugyan a szabályozás – többszöri korrekcióval – végül teljessé vált, a közbeszerzések területén viszont csak a látszat szintjén szabályozott modell kialakulásához vezetett.

2. A GAZDASÁGI FORGALOM JOGI SZABÁLYOZÁSÁNAK KOMPLEX ELEKTRONIKUS ESZKÖZTÁRA

2.1 Polgári jogi alapok

A gazdasági élet alapvető jogága a polgári jog, a polgári jog alapvető „kommunikációs formája” a jogügylet, illetve a szerződés. Az elektronikus érintkezést ezért a polgári jognak a szerződési jog keretében kell szabályoznia.

Mivel a Polgári Törvénykönyv 1959-ben született, nyilván nem az elektronikus kapcsolatokra tekintettel lettek megfogalmazva a jognyilatkozat tételére, illetve a szerződés létrehozására vonatkozó szabályai. A Ptk. – amely alapvetően az állampolgárok ügyleteinek szabályozására modellezett – az ún. „*formátlanság*” elve alapján áll: ha jogszabály másként nem rendelkezik, szerződést szóban, írásban és ráutaló magatartással egyaránt lehet kötni [Ptk. 216. § (1)

bekezdés]. Főleg a gazdasági életben merülhet föl alapvető problémaként a jognyilatkozatok megtételének, részletes tartalmának utólagos bizonyíthatósága, ezért a gazdasági élet kereskedelmi szerződéseinél igen gyakran írnak elő a jogszabályok kötelező írásbeli formát, amelynek elmulasztása érvénytelenségi ok.

A polgári jogalkotás számára a legegyszerűbb megoldás az volt, hogy az elektronikus jognyilatkozat-tételt a szerződés kötelező írásbeliségénél kapcsolja be a Ptk. szerződési rendszerébe. A Ptk. 38. §-ba a 2004. évi CXIX. törvény 1. §-nál beiktatott (2) bekezdése kimondta, hogy ha jogszabály a szerződés érvényességéhez írásbeli alakot rendel, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában írásbeli alakban létrejött szerződésnek kell tekinteni a levélváltás, táviratváltás, valamint a távgépíró és telefax útján történt üzenetváltás, továbbá a külön törvényben meghatározott maradandó eszközzel történt nyilatkozatváltás – így különösen a fokozott biztonságú elektronikus aláírással aláírt okirat – útján történt megegyezést.

Ezt a megoldást azonban a polgári jogi kodifikáció eredetileg nem végleges megoldásnak szánta. Az új Polgári Törvénykönyv nyilvánosságra hozott eredeti koncepciója még tervezte az elektronikus szerződéskötés szabályozását, de a Ptk. kötelmi általános részének elkészült tervezete azonban már mellőzni javasolta ezt a tervezett szabályozást. A kiiktatás hivatkozási alapja az volt, hogy a vonatkozó – a szabályozási tárgy „diktálta” dogmatikai és terminológiai specialitásait adaptálására alkalmasabb – külön törvény (az E-kereskedelmi törvény) lényegében rögzíti az elektronikus szerződéskötésnek a Ptk.-ban meghatározott általános szerződéskötési rendtől eltérő speciális szabályait. Várhatóan ez a kérdés továbbra is divergált marad, és megjegyzésre érdemes, hogy a jelenlegi helyzet bonyolultságán nem segít, hogy a távollévők közötti fogyasztói szerződéseket szabályozó 17/1999. (II. 5.) Korm. rendeletet – amennyiben a kapcsolat felvétele, illetve a szerződéskötés Internet igénybevételével történik – az elektronikus kereskedelmi törvénnyel együttesen kell alkalmazni, pedig a két jogszabály vonatkozó részletszabályai több helyen ütköznek.

2.2. Társasági jog, cégeljárás

A társasági- és cégjogi szabályozás területén az elektronizációnak a jogalkotásba való beépülése a társasági jog anyagi és alaki szabályozási területén is vizsgálható.

A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (továbbiakban Gt.) szer-

kezetén és szövegezésén végigtekintve alapvetően a jognyilatkozat-tétel és az üzleti kommunikáció területéhez tartozó anyagi jogi normákban érhető tetten az elektronizáció beépülése. Értelem szerűen azonban lényegesen hangsúlyosabb az elektronizáció hatása a társasági jog „eljárásjogának” területén. A *cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény* (továbbiakban Ctv.) adja az első komplex, az elektronikus eljárás kizárólagosságáig eljutó jogi (mégpedig bírósági) eljárás modelljét.

Míg az új, 2006-os cégtörvény lényegében az elektronikus cégeljárás korábban már létező szabályaira épített, a 2006-os társasági törvényben először jelent meg a társaság működésével összefüggő elektronikus eljárás, illetve kommunikáció lehetősége; az új Gt-ben általánosan kimondott szabály, hogy jognyilatkozatokat lehet tenni elektronikus úton [Gt. 7. § (1) bekezdés], ezen felül a tagsági jogokat is lehet gyakorolni elektronikus hírközlő eszközök útján is [Gt. 7. § (3) bekezdés], továbbá a társasági szervek döntéshozatala (közgyűlés, igazgatóság, illetve felügyelőbizottsági ülés) is történhet elektronikus eszközök alkalmazásával.

A Gt. nem tartalmaz definíciókat e körben – nyilván az elektronikus okiratokra, elektronikus aláírásra stb. vonatkozó általános szabályok lépnek be mögöttes jogterületként, ebből a szempontból azonban a jognyilatkozatokra, illetve a szerződéses aktusokra nézve – mögöttes jogterületként figyelembe kell venni a Ptk-t is⁷. Ezzel összefüggésben a Ptké. 18. § (2) bekezdése hangsúlyos szerepet kap, hiszen a Ptké. hivatkozott szakasza vonja az elektronikus aláírással ellátott okiratot az írásbeli alakkal azonos elbírálás alá. A polgári jog az írásbeliség eltérő formáihoz közömbösen viszonyul – más szempontú, alapvetően eljárásjogi kérdés, hogy a jognyilatkozatok tétele bizonyítható módon történjen.

3. AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS SZABÁLYOZÁSÁNAK RENDSZERTANA

Az új, azóta többször – 2007. júniusában már novellisztikus nagyságrendben is – módosított Cégtörvény (Ctv.) részben újraszabályozta az elektronikus cégeljárásról szóló 2003. évi LXXXI. törvényben, illetve az azt módosító 2004. évi LXXVII. törvényben foglalt eljárási rendet. A cél az volt, hogy az ott kialakított szabályokat lehetőség szerint egyszerűsítse, illetve megoldja a technikai-informatikai szabályozás kialakítása során felmerült, jogi szabályozást igénylő kérdéseket is.

Az új társasági- és cégjogi szabályozás – már eredeti állapotában is – bizonyos területeken jelentős változásokat hozott. Kibővítette a lehetséges eljárási cselekmények körét, új jogintézményeket (pl. a jelentősen meggyorsított, „egyszerűsített” cégeljárást) teremtett meg.

Az új Ctv-höz kapcsolódva a végrehajtási rendeletek is teljeskörűen megújultak [lsd. a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 21/2006. (V. 18.) IM rendelet, a cégbejegyzési eljárás és a cégnyilvántartás egyes kérdéseiről szóló 24/2006. (V. 18.) IM rendelet, a cégeljárásban és más cégügyekben az illeték és a közzétételi költségtérítés elektronikus úton történő megfizetéséről szóló 25/2006. (V. 18.) IM rendelet, a Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat működéséről, valamint a céginformáció költségtérítéséről szóló 1/2006. (VI. 26.) IRM rendelet].

Az új Ctv. hatályba lépését követően egyes eljárási kérdéseket illetően újabb módosítás átvezetésére került sor, melynek rendelkezései lépcsőzetesen léptek hatályba (a cégjogi „novellaként” elhíresült 2007 évi LXI törvény 2007. szeptember 1-jével, de egyes rendelkezései csak 2008. január elsejétől, az elektronikus cégeljárás kizárólagosságát kimondó módosítás pedig 2008. július elsejétől lépett életbe⁹).

A szabályozást életre hívó uniós előzmény, hogy 1. sz. társasági jogi irányelv (68/151/EGK) módosításáról szóló 2003/58/EK irányelv értelmében biztosítani kellett, hogy az irányelv hatálya alá tartozó társaságok (korlátolt felelősségű társaságok, részvénytársaságok) bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmeiket elektronikus dokumentum formájában is eljuttathassák regisztráló hatóságukhoz, Magyarországon tehát a cégbírósághoz. Az irányelv értelmében a tagállamoknak e feladatot 2007. január 1-ig kellett teljesíteniük, biztosítva azt is, hogy a kft-k és rt-k 2006. december 31-ét keletkezett összes irata – legalább 10 évre visszamenőleg elektronikusan is rendelkezésre álljon az ügyfelek számára.

Az új Cégtörvény értelmében már 2007. január 1-jétől valamennyi cégforma esetében lehetővé vált a cégbejegyzési (változásbejegyzési) kérelem elektronikus úton történő intézése; mi több, a 2007. májusában megalkotott módosítás 2008. július elsejétől az elektronikus cégeljárást kötelezővé is tette. Ez a radikális megoldás a szabályozás korábbiakban ismertetett, alapvető hagyományaihoz képest – miszerint az elektronikus eljárás egyenrangú alternatíva, és kötelezővé tétele a kivételes – jelentős változást jelent⁹.

Annak ellenére, hogy a szabályozásban már a kezdetektől megfigyelhető a teljes elektronizáció lépcsőzetes bevezetésének igénye, végül – a 2008. nyarán megfigyelhető kezdeti gyakorlati tapasztalatok által is visszaigazoltan – mégis drámai gyorsasággal történt a kötelező elektronikus cégeljárás átfogó bevezetése. Álláspontom szerint igen lényeges emellett az, a bevezető részben említett összefüggés, hogy az elektronizáció a hagyományos, közigazgatási modellben intern folyamatként indult, azaz a „belső” „hálózatisodás” fejleményeként, annak kiteljesedését követően „externizálható” hatékonyan. Ez azt jelenti, hogy a belső kommunikációs- és munkafolyamatok teljeskörű elektronizálása az elektronikus eljárások „kifelé” való elterjesztésének módszertani előfeltétele. A cégeljárás kötelező elektronizálásának bevezetésekor ez a feltételrendszer Magyarországon nem teljesült, ami a rendszer kezdeti gyakorlati instabilitásában meg is mutatkozott.

4. AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS GYAKORLATI ÖSSZEFÜGGÉSEI

Összességében elmondható, hogy Magyarországon a jogi eljárások elektronizálási folyamatában a *bírói eljárás komplex elektronizálása megelőzte az átfogó általános közigazgatási hatósági eljárások kötelező elektronizálását*. Azt lehet mondani, hogy az elektronikus cégeljárás kötelezővé tételével hazánkban az elektronizáció sajátos módon, a bírói eljárásban teljesedett ki, azaz összetett elektronikus jogi eljárásokat tehát a magyar jogalkotó „bírói eljárási közegben” tesztelte. Ennek a megoldásnak az előnyei – közép és hosszú távon – jóval meghaladják a kezdeti gyakorlati anomáliákkal elszenvedett hátrányokat. A cégjogi gyakorlat ugyanis sok érdemi, tartalmi kérdésben már megszilárdult, így az eljárási folyamatok informatikai „leképezése” során a jogalkalmazás irányíthatott, nem pedig ennek a technikai „megoldhatósága”. Az eljárás során az „újdonságot valóban csupán az elektronizálás hozta, a cégjogi jogalkalmazás érdemi átrendeződésével szerintem a jövőben sem kell számolni.

Az elektronizáció, az „E-akták” szerkezetébe és logikájába, az elektronikus aláírás és az elektronikus ellenjegyzés jogalkalmazásban való gyakorlati „definiálásába” (értelmezésébe), az elektronikus érkeztetés és kézbesítés „rejtelmébe” természetesen a bíróságoknak is bele kellett szokniuk, azonban ebben a bírósági közeg álláspontom szerint bátrabb és hatékonyabb adaptációs lehetőséget sejtet, mint amit adott esetben a közigazgatási szféra „betanulása” nyújtana.

4.1. A gyakorlati problémák lehetséges forrásai

A bírósági „közegben” tesztelt modellváltás persze nem ment zökkenőmentesen. Ennek okai több, eltérő természetű körülményre vezethetők vissza:

- a) az elektronizáció, azaz az informatika – mint sajátos alrendszer – alkalmazásának specifikumai;
- b) a „papír alapú” technikához szokott bírói felfogás adaptációs nehézségei;
- c) ezek kombinációja.

4.2. Aktuális gyakorlati összefüggések

A kezdetekben problémát okozott, hogy a cégeljárás regisztrációs részének elősegítésére a jogalkotó egyszerűn adaptálható, kötelező „XML” *séma*definiáció alkalmazását írta elő a bejegyzési kérelem nyomtatványok kitöltésére és benyújtására. A séma alkalmazhatósága (ingyenes „letöltése”) a hatálybalépéshez igazodott, ami azonban egybe esett az elektronikus eljárás kötelezővé tételének időpontjával. A hatályba lépés előtt (június 30-ig) – értelemszerűen még a régi séma szerint benyújtott elektronikus kérelmek *elbírálására* már a hatálybalépést követően – azaz az új sémadefiniáció szerint – került sor. Ez átmenetileg – az informatikailag helyesen benyújtott kérelmek – sajátos módon, mégis informatikai hiányosságra alapított, azonnali hatályú elutasítását vonta maga után.

Problémaként jelentkezett továbbá, hogy a szükséges informatikai „termékeket” (nyomtatványsablon) fejlesztő cégek a termékeket esetenként „*menetközben*” is *módosították, javították*, ami a felhasználói szintű jogalkalmazók (bírságok és a jogi képviselők) számára nem kis nehézséget okozott. Előfordult, hogy a kitöltött nyomtatvány „termékhibája” (felhasználó által nem javítható rovatszám hibás formátuma) csak egy újabb –hibátlan – verzió letöltésével és az idő közben javított formátumú nyomtatvány ismételt kitöltésével volt lehetséges, mert a hibát a fogadó rendszer kitöltési hibaként kezelte. Ugyanígy a kérelmezők oldalán felmerülő nehézséget okozott a kezdetekben, hogy a benyújtott kérelem informatikai vizsgálata során kapott, „informatikai szempontból szabatos” hibaüzenet az egyszerű felhasználó számára nem volt értelmezhető, „avatatlan” szemnek konkrétan az sem, hol a hiba egyáltalán.

Vita alakult ki a jogalkalmazásban az *elektronikus aláírás és időbélyegzés szerepének* értelmezésével kapcsolatosan is, amit végül egy idő közben megszületett jogegységi döntés zárt le megnyugtatóan, de addig különböző illetékessé-

gi területeken eltérő gyakorlattal kellett számolni¹⁰. Ez az esetkör ugyanakkor általánosan felvethető fogalmi kérdést feszeget: történetesen a papír alapú aláírás és ellenjegyzés és az elektronikus aláírás és ellenjegyzés összefüggéseinek kérdését. Az e-akta elektronikus aláírással és időbélyeggel való lezárása ugyanis „technikai értelemben”, informatikailag valóban „lezárja”, manipulálhatatlanná teszi az aktában elhelyezett dokumentumok tartalmát. Kérdés, hogy ez tartalmilag valóban mentesít-e annak tartalmi (nem technikai) jogi elvárása alól, hogy az ellenjegyzésköteles iraton – az aktától független – ellenjegyzés szerepeljen. A szerződő felek elektronikus aláírásának hiányában papír alapon létrejött, és a jogi képviselő által *átalakított* elektronikus okirat önálló elektronikus ellenjegyzés nélkül csak az e-aktában, és csak elektronikus formájában felel meg a törvényes kellékeknek. Ennek papír alapú változata csak a papír alapú ellenjegyzéssel együtt „kellékszabatos” formai értelemben, és önálló elektronikus okiratként is csak akkor, ha hozzá kapcsolt – időbélyeggel ellátott jogi képviselői aláírással azaz – elektronikus ellenjegyzéssel van ellátva. Ennek az – alapvetően technikai jellegű – kérdésnek a mentén elválni látszik egymástól az ellenjegyzés „eljárásjogi” és „anyagi jogi” változata, amit elméleti összefüggéseit érdemes lenne végiggondolni. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a cégbíróság gyakorlata ebben a körben rugalmasnak és adaptívnak mondható, hiszen jelentős fogalmi akadályokon sikerült a bíróságnak „átlépnie” ahhoz, hogy végül az ellenjegyzés „eljárásjogi” értelmezése mellett állapodjon meg.

Sajátos módon vetődik fel az elektronikus aláíráshoz kapcsolt tanúsítvánnyal összefüggő mögöttes, szolgáltatói felelősségvállalás is. A tanúsítvány *érvényességét* ugyanis a szolgáltatók a felhasználói előfizetések által igényelt „*ügyletértékhez*” kötötték, azonban az ügyletérték kérdését nem a cégeljárás logikája, hanem az ügyletek „ellenjegyzése”, aláírása mentén értelmezik. Könnyen belátható, hogy a szolgáltatók által jelenleg alkalmazott konstrukciók közül a legmagasabb ügyletértéket ajánló szerződéscsomag ügyleti értéke is alacsony lehet egy összetett társasági ügy (pl. egy milliárdos volumenű tőkeemelés, részvényvásárlás, átalakulás esetében). Ilyenkor a szolgáltató ügyletekre adott értelmezése szerint a tanúsítvány érvényessége megszűnik, ami az adott – speciális, társasági – jogügyletek esetében orvosolhatatlan problémát okozhatna. Itt nyilván nem tartalmi, hanem – más logikával felépített – értelmezési és defini-

ciós hibával állunk szemben, jó lenne ugyanakkor, ha ennek rendezésére nem visszafordíthatatlan jogalkalmazási anomáliák eredményeképpen kerülne sor.

Nehézkes gyakorlat alakult ki a *nem jogi személy társaságok számára a Gt. 336. (3)-(4) §-ában* biztosított azon lehetőség kapcsán is, amely ezen társaságok számára lehetővé tette, hogy nyilatkozattal helyezkedjenek a Gt. hatálya alá. Az ilyen esetben – tartami értelemben – kérelemről nem beszélhetünk, hiszen a vonatkozó szakasz éppen azt mondja ki, hogy a nyilatkozattal a társaságok – éppen azon az alapon, hogy a szerződésük módosítására nincs szükség – *nem változásbejegyzési cégeljárás keretében*, hanem *nyilatkozat útján* helyezkednek a társasági jogi szabályok hatálya alá. A Gt. alá helyezkedés cégbírószági bejelentése formai értelemben tehát nem kérelem, hanem „*egyéb beadvány*”, de mégis előfordult, hogy – hiánypótlási eljárás keretében – a cégbírószág kérelemnyomtatvány csatolását írta elő, vagy ennek hiányában azonnali hatályú elutasításra került sor. Mindkét említett eljárási következmény azonban bejegyzési (változásbejegyzési) eljárási keretet feltételez, ami ez esetben – anyagi jogi alapon hiányzik.

Az óriási *kérelem „dömping”*, és az elektronikus eljárás technikai kereteinek bizonyos értelemben véve „*élesben*” való „*tesztelése*” – bár bírósági illetékességi területenként eltérő volumenű, de – jelentős *határidő csúszásokat* okozott. Az egyszerűbb cégügyekben gyakorinak mondható, hogy a törvényben meghatározott határidőket a bíróság jelentősen túllépni kényszerül, nagyságrendjét tekintve az éves szinten érkezett ügyek két és félszeresével találta szemben magát, amit értelemszerűen nem tudott a jogalkalmazás kézben tartani. A restanciák feldolgozására várhatóan az év végéig sor kerülhet, ami a kisebb jelentőségű, egyszerűbb regisztrációs cégeljárásokban komoly problémát bizonyára nem jelent, de megfelelő tanulságul szolgál arra, hogy az időközi módosítások mentén kialakuló rossz ízű piaci folyamatokat érdemesebb elkerülni (a piaci szereplők „fegyelmezésére” és viselkedésük irányított racionalizálására nem lehet alap-építeni).

Más természetű probléma, hogy a cégjogi gyakorlat „*alakításainak*”- *még a hagyományos, „papír alapú” idők folyamán kialakult – logikája itt-ott nem állja meg a helyét.* Példaként említhető, hogy az átalakulás esetei közül a szétválás esetében egyrészt a szétváló/fennmaradó társaság esetében adatváltozásról, a kiváló társaság esetében „*keletkezésről*”, azaz speciális természetű alapításról van szó. A folyamat azonban – érdemi menetét tekintve – egységes, hiszen az

újonnan keletkező táraság is „jogutódlással” jön létre. A papír alapú eljárásban, nyilvánvalóan egy beadványban előterjesztett, több formális kérelemről volt szó, az elektronikus eljárásban azonban az „ahány kérelem annyi beadvány” technikai elve érvényesül, így a szétválást – egymással tartalmilag összefüggő, de technikailag szétválasztott – elektronikus beadványokban (E-aktákban) kell benyújtani. A jelenlegi technikai-szabályozási környezetben az összefüggő akták tartalmi összekapcsolására nincs informatikai „támogatás”, azt a bíróságok „kötik össze”, az akták belső, tartalmi jellemzői alapján, ami elsősorban nem feltétlenül a kérelmezői, hanem a bírósági oldalon okoz többletmunkát, esetleg nehézséget.

A cégszabályok időközi módosításából is adódnak olyan technikai jellegű anomáliák, amelyeket csak „kreatív” jogalkalmazással lehet átlépni. Így például a tevékenységi körökre vonatkozó többszöri, ellentmondó szabályozási fejlemények, vagy a cégnyomtatványon szereplő egyes nehezen értelmezhető „bent felejtett” adatok (pl. az egyszerűsített cégeljárásban a vállalkozás mail címe, melynek kitöltése kötelező, anélkül azonban, hogy értelmes érveléssel alátámasztható lenne, hogy az egyszerűsített eljárásban miért lenne kötelező a vállalkozásnak mail címet rendszeresíteni, ha egyéb esetekben ez nem kötelező).

Az elektronikus „érkeztetés”, a beadványok digitális tértivevényével kapcsolatos technikai problémák jelenleg egyértelműen a kérelmezői oldal terhére esnek. A „megérkezési” elméletre modellezett szabályozás és informatikai fejlesztés eredményeként a Cégszolgálat – mint fogadó – szerverhibája, illetve a bírósági észlelés „csúszása” minden esetben a kérelmező terhére esik. A kérelem (beadvány) benyújtása nem az igazolható elküldéshez, hanem a digitális tértivevény kibocsátásához van kötve. Amennyiben a benyújtott kérelem tekintetében a fogadónál fellépő technikai hiba miatt csak másnap, vagy később kerül kiadásra a digitális tértivevény, a beadás időpontja ez utóbbi későbbi időpont lesz, a bírósági határidők pedig a bíróság „észlelésével” nyílnak meg. Ez azt eredményezi, hogy a kérelem benyújtásával azonos tárgynapon kibocsátott tértivevény (igazolt érkeztetés) esetében a bírósági határidő megnyitásával, gyakran csak a következő munkanapon lehet számolni, és ez a „rendszerzsúszás” a munkahetet záró munkaszüneti napok közbenjöttével, akár három naptári nap is lehet.

JEGYZETEK

- 1 E kezdeti korszak értékeléséhez lsd. Cécile de Terwangne – Herbert Burkert – Yves Pouillet (eds.): *Towards a Legal Framework for a Diffusion Policy for Data held by the Public Sector*, Kluwer, Deventer/Boston, 1995, Niklas Luhmann: *Recht und Automation in der öffentlichen Verwaltung. Eine verwaltungswissenschaftliche Untersuchung*, 2., unveränd. Aufl., Duncker & Humblot, Berlin, 1997.
- 2 A problémakör áttekintése: Volker Herwig: *E-Government. Distribution von Leistungen öffentlicher Institutionen über das Internet*, Josef Eul-Verlag, Lohmar/Köln, 2001.
- 3 Vö.: Beate Kohler-Koch: *The Evolution and Transformation of European Governance*, IHS, Wien, 1998, B. Guy Peters – Donald J. Savoie (eds.): *Governance in the Twenty-first Century: Revitalizing the Public Service*, McGill-Queen's University Press, Montreal, 2000.
- 4 Tekintettel arra, hogy a belső piaci jogegységesítés alapvetően irányelvi szinten történik, s az érintett közösségi jogi aktusok legnagyobb része ebbe a körbe esett, olyan kényszerpálya volt ez, melyen aligha lehetett volna módosítani.
- 5 Lsd. az Informatikai Távközlési Kormánybizottságról szóló 1025/1997. (II. 26.) Korm. határozat, Az államigazgatási informatika koordinációjának továbbfejlesztéséről szóló 1066/1999. (VI. 11.) Korm. határozat.
- 6 Lsd. A hírközléspolitikáról szóló 1071/1998. (V. 22.) Korm. határozat, A hírközlésről szóló törvény téziseiről szóló 2350/1999. (XII. 21.) Korm. határozat.
- 7 A Gt. 9. § (2) bekezdése értelmében, ha valamely kérdésről a társasági törvény nem rendelkezik, úgy a Ptk-t kell megfelelően alkalmazni.
- 8 A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolási eljárásról szóló 2006. évi VI. törvény és egyéb törvények módosításáról szóló 2007. évi LXI. törvényt az Országgyűlés 2007. június 1-én fogadta el, a Magyar Közlöny 2007/75. számában került kihirdetésre. Hatálybalépéséről a 28. § rendelkezik.
- 9 Az elektronikus cégeljárás jelentősége egyébként az új Ctv. eredeti, módosítás nélküli változatában már abban is kifejezésre jutott, hogy a Cégtörvény előbb ismertette az elektronikus cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárást [Ctv. 36-39. §], és csak ezt követően szabályozta a hagyományos, papír alapú cégeljárást
- 10 Konkrétan arról az esetről van szó, melynek során vita volt a bíróságok között, hogy az elektronikus aktán belül az ellenjegyzés- illetve aláírás-köteles okiratokat külön is alá kell-e írni, vagy elégséges a teljes kérelmet – az e-aktát lezáró – egyetlen aláírással ellátni. A vita két körben úgy zárult, hogy az aláírást és tanúsítványt szolgáltató az időbélyegek igénybe vehető átalány mennyiségét egyoldalú szerződésalakító nyilatkozattal a többszörösére emelte, második körben a bíróság joggyűlési döntése folytán eldönt, hogy csak az e-aktát kell lezárni elektronikusan, a benne foglalt okiratokat külön nem kell aláírni és időbélyegezni.

A TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK VÁLTOZÁSAI

A törvényességi felügyeletre vonatkozó szabályok együtt változtak a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokkal, azonban a kezdetektől, 1989-től kezdve voltak olyan jellegzetességei, amelyek állandóan megmaradtak.

Ezek az alábbiak :

- Ezen eljárások nemperes eljárások, amelyekre a polgári perrendtartásról szóló törvény mint háttér jogszabály is irányadó;
- Nem terjed ki a törvényességi felügyelet azon ügyekre, amelyekben más bírósági vagy államigazgatási (közigazgatási) eljárásnak van helye;
- A bizonyítási eljárás ezen ügyeknél korlátozott, bizonyítéknak csak okiratokat lehet felhasználni és a felek személyes meghallgatására van lehetőség;
- Az eljárás hivatalból, vagy kérelemre indulhat.

A továbbiakban a törvényességi felügyeletről szóló eddigi jogszabályok speciális rendelkezéseit ismertetem.

A cégek törvényességi felügyeletéről először az 1989. évi 23. számú törvényerejű rendelet tartalmazott szabályozást, amely az 1988. évi VI. társasági törvényhez kapcsolódott.

Ezen jogszabályhely, illetőleg a Legfelsőbb Bíróság GK. 69. számú állásfoglalása abból az alapvetésből indult ki, hogy a cégbíróságok törvényességi felügyelete kétirányú, egyrészt a cég bejegyzése, másrészt a működése során valósul meg. A két, időben szétváló eljárás más feladatokat rótt a bíróságra.

A *cégbejegyzés* kapcsán megnyilvánuló törvényességi felügyeleti tevékenység annak vizsgálatára terjedt ki, hogy a társasági szerződés és az egyéb okiratok, illetőleg módosításai megfeleltek-e a jogszabályoknak.

A *cég működésével* kapcsolatos törvényességi felügyeleti eljárás során pedig a bíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy a cég szervezetére és működésére vo-

natkozó határozatai nem ütköznek-e jogszabályba, illetőleg a korábban meghatározott határozatainak (okiratainak) rendelkezéseibe. E körbe olyan esetek tartoztak, hogy adott gazdasági társaság legfőbb döntésre jogosult szerve (pl. taggyűlés, közgyűlés) betartotta-e az összehívására, határozatképességére, határozathozatalra irányadó jogszabályi, illetőleg okirati rendelkezéseket.

A cég működése során gyakorolt törvényességi felügyeleti eljárások jellemzője volt, hogy:

- a kérelem benyújtása határidő nélkül lehetséges volt,
- az eljárás illetékköteles volt (1.500.- Ft).

Hivatalból eljárások voltak a jogszabályok által meghatározott körben indíthatók:

- pl. székhelyre vonatkozó bejegyzés jogszabályt sértő jellege miatt (Ctvr. 21. §. (2) bekezdés);
- olyan jogszabályban előre meg nem határozott esetekben is, amikor a cégbíróság észlelte, hogy a cég határozatai nem felelnek meg a hatályos jogszabályoknak, vagy a cég saját okiratainak.

A *kérelemre* induló eljárások során a jogszabály meghatározta, hogy kik jogosultak az eljárás megindítására:

- ügyész,
- a miniszter,
- a cég tevékenységének ellenőrzésére jogosult államigazgatási szerv vezetője,
- az alapító szerv vezetője,
- az érintett gazdasági kamara erre felhatalmazott tisztségviselője,
- és az akinek az eljárás lefolytatásához jogi érdeke fűződik.

Ezen felsoroltak közül a gyakorlatban olyan személyek indítottak eljárást, akinek a jogi érdeke fűződött az eljáráshoz, illetőleg meghatározott esetekben az ügyész.

A bíróság a törvényességi felügyelet gyakorlásakor különböző döntéseket hozhatott, aszerint, hogy a társaság létének mely szakában gyakorolta a felügyeletet.

A *bejegyzés* során lefolytatott eljáráskor az alábbi végzéseket hozhatta:

- hiánypótló végzés,
- elutasító végzés,
- bejegyző végzés.

A működéssel kapcsolatos törvényességi felügyeleti eljárásában a bíróság az alábbi döntéseket hozhatta:

- a) az alaptalan kérelmet elutasíthatta;
- b) ha pedig *alapos* volt a kérelem, akkor az alábbi lehetőségek közül választhatott :
  - képviselőt ellátó személyt írásban figyelmeztethette a törvényes működés helyreállítására,
  - a céget pénzbírsággal sújthatta, (ennek összege 5.000.- Ft-tól 100.000.- Ft-ig terjedhetett),
  - a cég szerve által meghozott határozat végrehajtását felfüggeszthette meghatározott időre,
  - illetőleg megsemmisíthette a határozatot, valamint szükség esetén új határozat hozatalát rendelhette el;
  - összehívhatta a gazdasági társaság legfőbb szervét,
  - a cég működését határozott időre felfüggeszthette, a cég pénztárazetnél vezetett számláinak zárolásával egyidejűleg,
  - a céget eltilthatta a működéstől és egyben megszűntnek nyilváníthatta. Ez a legsúlyosabb szankció csak abban az esetben volt alkalmazható, hogy ha ismételt, vagy súlyos törvénysértésről volt szó, amely figyelmeztetés ellenére másként nem volt orvosolható (végelszámolás, vagy felszámolás lefolytatása mellett):

A bíróság által hozott határozatokat a cégnek, illetőleg ha kérelemre indult, akkor a kérelmezőnek kézbesíteni kellett, a határozat ellen fellebbezésnek helye volt.

A törvényességi felügyeleti eljárás kapcsán alkalmazható szankciókról a 30/1990. (V.20.) Alkotmánybírósági határozat is rendelkezett és kiemelte, hogy a törvényesség biztosítása érdekében olyan intézkedést kell a bíróságoknak alkalmazni, amely a gazdasági forgalom törvényességét biztosítja és a jogbiztonságot, forgalombiztonságot is érvényre juttatja.

II. A törvényességi felügyelet szabályozása ézt követően az 1997. évi CXLV. törvényben történt (Ctv.), amely a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szólt.

A jogszabály a törvényességi felügyelet fogalmát már csak a cég működésével kapcsolatos vizsgálatnál használja, elkülönülnek a bejegyzési eljárás szabályai.

A törvényességi felügyeleti eljárások *általános* jellemzője volt: a kérelem

benyújtására a törvény határidőt szabott, az arra okot adó körülményről való tudomásszerzéstől számított 30 nap alatt lehetett megindítani az eljárást, de egy év eltelte után a körülmény bekövetkeztétől számítva már törvényességi felügyeleti eljárásnak nem volt helye.

Az eljárás illetékköteles volt, 3.000.- Ft.

A törvény felsorolta azokat az *okokat*, amikor ilyen eljárás volt indítható:

- a cégjegyzékbe bejegyzett adat törvénysértő volt és ezt a cégbíróság a bejegyzéskor még nem ismerte (pl. összeférhetlenségi ok),
- a bejegyzett adat a cégbejegyzést követően keletkezett ok folytán vált törvénysértővé (pl. székhelyhasználat megvonása),
- a létesítő okirat, vagy pedig a módosítás nem tartalmaz, vagy jogszabályba ütköző módon tartalmaz olyan adatot, amelyet jogszabály kötelezően előír (pl. képviselet módja),
- a cég működése során nem tartja be a szervezetére és működésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve a létesítő okiratában foglaltakat (pl. az évi kötelező közgyűlést nem tartják meg),
- törvény a törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását kötelezően előírja (pl. más bíróság a cégbíróságot értesíti apportálás érvénytelenségéről).

A kérelemre induló eljárásoknál az eljárás *kezdeményezői* az alábbiak voltak :

- ügyész,
- a cég tevékenységének ellenőrzésére jogosult közigazgatási szerv vezetője (pl. APEH),
- az illetékes kamara tisztségviselője,
- aki az eljárás lefolytatásához fűződő jogi érdekét valószínűsíti.

A bíróság a törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatása után az alábbi *döntéseket* hozhatta:

- a kérelmet elutasíthatta,
- a cég írásbeli felhívása a törvényes működés helyreállítására,
- pénzbírság kiszabása, (50.000.- Ft-tól 500.000.- Ft-ig terjedő összegre emelkedett a határ, változatlanul a pénzbírságot a céggel szemben kellett kiszabni)
- a határozat végrehajtásának felfüggesztése, a határozat megsemmisítése, új határozat hozatalára való kötelezés,
- a cég vezető testületének összehívása,

- a cég működésének felfüggesztése meghatározott időre,
- a cég eltiltása a további működéstől és egyben megszűntnek nyilvánítása, (végelszámolással, illetőleg felszámolással). A megszűntnek nyilvánítást csak akkor lehetett alkalmazni, hogy ha egyéb intézkedések nem vezettek eredményre.

A jogszabály itt lehetővé tette, hogy az egyes szankciókat együttesen is lehessen alkalmazni.

Megjelenik egy speciális szabály a bírók kizárására vonatkozóan, a jogszabály kimondta, hogy nem vehet részt az ügy elbírálásában az a bíró, aki a bejegyző, változásbejegyző végzést hozta, ha amiatt indul törvényességi felügyeleti eljárás, hogy a cégjegyzék nem, vagy jogszabályba ütköző módon tartalmazza azt, amit egyébként a jogszabályok kötelezően előírnak.

Jogorvoslati szempontból nem történt ebben a jogszabályban változás, a végzést kézbesíteni kellett a cégnek, illetőleg kérelemre indult eljárásnál a kérelmezőnek, és 15 nap alatt fellebbezésnek volt helye.

Speciális törvényességi felügyeleti eljárásként megjelent a *hivatalbóli törlési eljárás*, és a vagyonrendezési eljárás.

Hivatalbóli törlési eljárás

Ha a cég a székhelyén, a telephelyén, fióktelepén nem található és a képviselőjére jogosult személyek lakóhelye, tartózkodási helye is ismeretlen, akkor volt helye ennek az eljárásnak. Ekkor a bíróság a cég 25, 50, illetve 75 %-ot meghaladó szavazati joggal rendelkező tagjait hívta fel a törvényes működés helyreállítására. Ha ez eredménytelen volt, akkor a bíróság megindította a törlési eljárást akként, hogy a Cégbőlönnyben végzést tett közzé, ami ellen 30 nap alatt volt helye kifogásnak. Ha a felhívásra érdemi bejelentés érkezett, akkor a bíróság a törlési eljárást befejezte és a cég képviselőjét hívta fel a szükséges intézkedések megtételére. Ha megállapítható volt, hogy a cég vagyonnal rendelkezik, a bíróságnak a törlési eljárást akkor is meg kellett szüntetnie, és a felszámolási eljárást kezdeményeznie.

Ha egyik sem történt, akkor a bíróság elrendelte a cég törlését felszámolás, illetve végelszámolás elrendelése nélkül. Ezt a végzést a Cégbőlönnyben tette közzé, amely ellen 15 nap alatt fellebbezésnek volt helye.

Vagyond rendezési eljárás

Ezt 2004. január 1. napjával vezette be a jogalkotó, korábban ugyanis amikor a cég törlésére került sor a fenti eljárás miatt, és később valamilyen vagyontárgy előkerült, akkor annak a helyzete teljesen bizonytalan volt, hiszen a tulajdonost már törölték. Emiatt a jogalkotó bevezette azt az eljárási módot, hogy amennyiben a törlés után valamilyen vagyontárgy meglétére fény derül, akkor a cég volt hitelezője, vagy volt tagja, vagy akinek jogi érdeke fűződik az eljáráshoz, ilyen eljárást indíthatott. A vagyond rendezőként a bíróság felszámolót rendelt ki.

III. A jelenleg *hatályos* szabályozás a 2006. évi a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló V. törvény alapján.

A törvény rendszertanilag is elválasztja egymástól az általános felügyeleti eljárást és a különleges eljárásokat.

Az *általános* felügyeleti eljárások kapcsán új szabályozás, hogy az illeték 50.000.- Ft ezekben az ügyekben, amelyet azonban az eljárás indulásakor még nem kell leróni.

A törvényességi felügyeleti eljárásra *okot* adó körülmények az alábbiak :

- a létesítő okirat, vagy annak módosítása, illetőleg bejegyzett adat már a bejegyzést megelőzően fennálló ok folytán törvénysértő;
- a bejegyzett adat a bejegyzést követően keletkezett ok miatt törvénysértő;
- a létesítő okirat, vagy annak módosítása, vagy a cégjegyzék nem tartalmazza azt, amit jogszabályok kötelezően előírnak;
- a cég nem tartja be a működés során a szervezetére és működésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, valamint a saját létesítő okiratában foglaltakat;
- a törvény kötelezővé teszi az eljárás lefolytatását.

A *kérelemre* indult eljárásoknál a jogosultak köre az alábbiak :

- ügyész,
- a tevékenység ellenőrzésére jogosult hatóság, vagy közigazgatási szerv,
- szakmai kamara,
- akinek az eljárás lefolytatásához jogi érdeke fűződik.

A felügyeleti eljárás határideje :

A korábbi szabályozás megmaradt, a tudomásszerzéstől számított 30 nap, de legfeljebb egy év a körülmény bekövetkeztétől számítva.

A bíróság intézkedései :

Ha alaptalan, akkor elutasítja a kérelmet, ha alapos az alábbiak közül válasszthat:

- a törvényes működésre való felhívás,
- pénzbírság kiszabása (100.000.- Ft-tól 10.000.000.- Ft-ig terjedően, a vezető tisztségviselővel szemben is kiszabható ez a pénzbírság),
- a cég által hozott olyan határozatot, amely jogszabályba ütközik, vagy a cég létesítő okiratába, megsemmisítheti és előírhatja új határozat hozatalát,
- a legfőbb szervet összehívhatja a bíróság,
- legfeljebb 90 napra felügyelőbiztost rendel ki (a felügyelőbiztos állami szerv vagy kamara által vezetett névjegyzékben szereplő személy lehet pl. ügyvéd, közvetítő, feladata a törvényes működés helyreállításához szükséges intézkedések megtétele. A felügyelőbiztos a bíróság felé tartozik beszámolási kötelezettséggel, összességében a vezető tisztségviselő jogkörét gyakorolja, a felügyelőbiztost díj illeti meg az eljárásáért. A végzésben meghatározott határidő lejártá után a bíróságnak kell felmentenie a felügyelőbiztost a tisztsége alól és a díját megállapítani.)
- ha az intézkedés nem vezetett eredményre, akkor a cég megszűntnek nyilvánítható (tehát legalább egy megelőző intézkedést kell alkalmazni).

Ezeket az intézkedéseket együttesen is lehet alkalmazni, és pénzbírságot többször is ki lehet szabni.

Különleges törvényességi felügyeleti eljárások

Zárgondnok kirendelése

Az új jogszabály ezzel kapcsolatban akként rendelkezett, hogy a cégbíróság a cég működését felfüggeszti és a cég vagyonára biztosítási intézkedést, illetve zárlatot rendel el és a zárlatot elrendelő végzésben zárgondnokot rendel ki, hogyha a cég meghatározott okok miatt gazdasági korlátozó intézkedés ha-

tálya alá tartozik, nemzetközi jogi kötelezettségen alapuló, illetve az európai uniós jogszabályok alapján. A zárgondnoknak a cégbíróság felé bejelentési kötelezettsége van. Ezt a szabályozást 2008. február 1-vel megszüntették és ilyen esetekben a bíróság a cég működését csak felfüggesztheti, de elnevezésében a törvény változatlanul a zárgondnok kirendelését használja.

Más hatóság eljárásának kezdeményezése

Ez azt az esetkört foglalja magában, amikor a bíróság a tagok, vagy hitelezők jogainak védelme céljából a cég jogellenes működése, vagy pedig a tisztségviselők jogellenes tevékenysége miatt szükségesnek találja más hatóságot értesíteni, a más hatóságnak 30 napon belül a bíróságot tájékoztatni kell arról, hogy megindította-e az eljárást, illetőleg hogy ha igen, akkor az általa hozott intézkedésekről is.

A beszámoló letétbe helyezésének, valamint közzétételének kikényszerítése

Amennyiben a cég az éves beszámoló letétbe helyezési kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a Céginformációs Szolgálat a cégbíróságot értesíti erről, és a bíróságnak ekkor hivatalból le kell folytatnia az eljárást és pénzbírságot kell alkalmaznia.

Cégjegyzékbe bejegyzett személynek a céggel kapcsolatos jogviszony törlésére irányuló kérelme

Ez az eljárás kérelemre indul, a kérelmezőnek azt kell igazolni, hogy a vezető tisztségviselőtől már kérte ennek az intézkedésnek a megtételét, de 60 napon belül annak nem tették eleget. A cégbíróság a kérelmezőt törli ebben az esetben a cégjegyzékből, ha a feltételek fennállnak és egyidejűleg törvényességi felügyeleti intézkedést alkalmaz a céggel szemben.

Ismeretlen székhelyű cég megszüntetésére irányuló eljárás

Ez az eljárás lényegében a korábbi hivatalbóli törlési eljárást váltotta fel, a feltételei:

- a cég a székhelyén, telephelyén, fióktelepén nem található,
- a képviselőtőre jogosult személy lakóhelye is ismeretlen, vagy ismeretlennek minősül, mert a lakhely külföldön van, és nincs kézbesítési megbízottja.

A bíróság felhívja a tagokat, Céggel közlőben közzétett hirdetményútján, illetve

az 50 %-ot meghaladó szavazati joggal rendelkező tagot közvetlenül is, a törvényes működés helyreállítására. Ha ez eredménytelen, akkor a bíróság határozatot hoz a cég megszüntetésére irányuló eljárás megindításáról. Ezt a Céglapban közzéteszi felhívással, hogy a közzétételtől számított 30 napon belül jelentse be, ha valakinek tudomása van ezekről az adatokról. Ha érkezik ilyen érdemi bejelentés, akkor a bíróság a cég képviselőjét hívja fel a szükséges változásbejegyzési kérelem benyújtására, ekkor a bíróság a megszüntetési eljárást megszünteti. Ha érdemi bejelentés nem érkezik, akkor a bíróság a közhiteles vagy közérdekvédelmi célból vezetett nyilvántartást vezető szervezeteket hívja fel, hogy 30 napon belül a cég ingó vagy ingatlan vagyonára vonatkozóan adjanak tájékoztatást. (pl. adóhatóság, közjegyző). Ha megállapítható, hogy van vagyona a cégnek, akkor a bíróság a megszüntetési eljárást megszünteti és felszámolási eljárást kezdeményez. Ha nem merül fel adat a vagyonra, akkor a cégbíróság a cég törlését rendeli el.

A törvényességi felügyeleti eljárások szabályozásában 1989-től kezdődően vannak állandó elemek.

Ezek az alábbiak :

- Ezen eljárások nemperes eljárások, amelyekre a polgári perrendtartásról szóló törvény mint háttérjogszabály is irányadó;
- Nem terjed ki a törvényességi felügyelet azon ügyekre, amelyekben más bírósági vagy államigazgatási (közigazgatási) eljárásnak van helye.
- A bizonyítási eljárás ezen ügyeknél korlátozott, bizonyítékul csak okiratokat lehetett felhasználni és a felek személyes meghallgatására van lehetőség.
- Az eljárás hivatalból, vagy kérelemre indulhat

Összegezésként megállapítható, hogy a megváltozott gazdasági, társadalmi helyzet a törvényességi felügyeleti eljárások vonatkozásában is változásokat hozott és kiérlelte ezen eljárások jelenlegi teljesebb körű rendszerét.

AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS ÉS HATÁSA A KÖZHITELESSÉGRE

I. AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS (E-CÉGELJÁRÁS)

Az e-cégeljárás bevezetése Magyarország jogharmonizációs kötelezettségével függött össze.¹ Bár a közösségi jog a tagállamokat az e-cégeljárás kötelezővé tételére nem kötelezte, 2008. július 1-től a jogi képviselők a bejegyzési, változásbejegyzési kérelmeket kizárólag elektronikus úton nyújthatják be.

Az elektronikus cégeljárás bevezetésére fokozatosan került sor, az 1997. évi CLV. törvény 2005. szeptember 1. napjától tette lehetővé, hogy a korlátolt felelősségű társaságok és részvénytársaságok cégbejegyzési (változásbejegyzési) kérelmeiket elektronikus úton nyújtsák be.²

A fokozatosságra azért is volt szükség, mivel az e-cégeljárás szabályainak hatályba lépésekor a rendszer működésének alapvető feltételei sem voltak biztosítva.

Az elektronikus tértivevényt a Ctv. szabályozta, de nem működött, jogszabály nem rendelkezett arról, hogy milyen fájl formátumban, terjedelemben küldhető el egy kérelem, 2008. június 30-ig a cégbíróságokon az e-akták ügyintézése is teljes egészében manuálisan történt.

Bár e hiányosságok nem kevés bosszúságot, többletmunkát okoztak nemcsak a jogi képviselők, hanem a cégbíróságok részére is (meg nem nyitható e-akták, soha meg nem érkezett elektronikus beadványok, végzések, indokolatlan elutasítások, késedelmek) a jogalkotó optimizmusát e problémák nem törték meg, és 2008. július 1. napjától kezdődően valamennyi cégforma esetén kötelezővé tették a cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárásokban az elektronikus ügyintézt.

2007. szeptember 1-től kezdődő hatállyal az egyszerűsített cégeljárás (az úgynevezett törvényi szerződésminták használata) szabályai is jelentősen megváltoztak és e kérelmeket kizárólag elektronikus úton terjeszthették elő a jogi képviselők.³

Az egyszerűsített cégeljárás szabályainak módosítására – a 2007. évi LXI. törvény (a továbbiakban: CtvII.) – indokolása szerint a cégalapítás adminisztratív terheinek, a piacra lépés költségeinek és a bejegyzési eljárás időtartamának csökkentése, az elektronikus cégeljárás kiterjesztése miatt volt szükség, mely célok elérését az egyszerűsített cégeljárás új szabályai biztosítják.

Az indokolás kitért arra is, hogy a változások azért is indokoltak, mivel a Világbank a világ országait, az üzleti környezet minősége szempontjából rangsoroló Doing Business jelentésében 2006. szeptemberében Magyarországot a 66. helyen szerepeltette, továbbá, hogy a jelentés hazánkra a cégek piacra lépését illetően kedvezőtlen megállapításokat is tartalmazott.

A CtvII. módosító rendelkezéseinek hatályba lépését követően 2007. szeptember 26-án közzétett Doing Business jelentésben Magyarország már az 50. helyen szerepelt a ranglistán, míg a 2008. szeptember 10-én nyilvánosságra hozott világbanki jelentés szerint ismét előbbre, a 41. helyre került az üzleti környezet minőségét tartalmazó rangsorban, mivel jelentősen egyszerűbb és olcsóbb is lett vállalkozást indítani, és működtetni Magyarországon.⁴

Ez a nyilvánvaló „siker” véleményem szerint valójában csak félsiker, hiszen az eltelt több, mint 3 év alatt az elektronikus cégeljárás megfelelő működéséhez szükséges „háttér jogszabályok” részben még most is hiányoznak és a technikai, személyi feltételeket sem sikerült teljes mértékben biztosítani.

Azt, hogy a cégek piacra lépésének eljárásjogi feltételeire vonatkozó szabályokat a nemzetközi elvárásoknak megfelelően hazánkban is egyszerűsíteni és korszerűsíteni kellett, senki sem vitathatja, ahogy azt a megállapítást sem, hogy a modern technika vívmányait maradéktalanul alkalmazva az elektronikus cégeljárás megvalósításával gyorsabbá teszi a cégbírószági eljárást, illetve megkönnyíti a céginformációhoz történő hozzáférést, ezzel javítja a cégek működésének átláthatóságát.⁵

Azt viszont, hogy a jogalkotó e cél elérését akként látta biztosítottnak, hogy 2008. július 1-től előírta, hogy a cégek bejegyzése (változásbejegyzése) iránti kérelmet – függetlenül attól, hogy egyszerűsített vagy általános szabályok szerinti cégeljárás lefolytatását kérik-e – kötelező elektronikus úton benyújtani, már vitatom az alábbi elemzésben:

1. Hiányos jogszabályi háttér:

A cégbíróságok elektronikus ügyviteléről a jogszabály nem rendelkezik, az e-akták intézése papíralapon folyik, bírói utasítás is csak papíralapon adható.

Ez persze nem jelent feltétlenül problémát, az viszont már igen, hogy ezeket a papír alapú iratokat hogyan szereljük az e-aktához.

A Ctv. az elektronikus tértivevény fogalmát nem is használja, az elektronikus tértivevényről még csak törvénytervezet rendelkezik⁶. A cégbíróságok a végzéseket a jogi képviselők részére elektronikusan a céginformációs szolgáltatón keresztül „kézbesítik”. Ha a kézbesítési igazolás 3 munkanapon belül nem érkezik vissza, a cégbíróságnak a végzést írásban is meg kell küldenie, ez utóbbi esetben a kézbesítéshez fűződő jogkövetkezmények az írásban történő közléshez fűződnek.⁷

Ez a rendelkezés egy újabb problémát vet fel: Az e-aktához hogyan szerelhető a papír alapú tértivevény?

Az egyszerűsített cégeljárásban bevezetett 1 munkaórás ügyintézési határidő-számítás részletszabályaival is adós maradt a jogalkotó. A Ctv. annyit tartalmaz, hogy a kérelem elbírálására nyitva álló határidő számításának kezdő időpontja munkanapokon reggel 9,00 óra, arról azonban nem rendelkezik a jogszabály, hogy az 1 munkaórát konkrétan hogyan kell számítani akkor, ha például a munkaidő lejártát megelőző 30 perccel érkezik a kérelem. Az 1 munkaórás határidőt elfelejtették összhangba hozni a Ctv. 39. §. (1) bekezdésében rögzített azon szabállyal, hogy a cégbíróságra vonatkozó ügyintézési határidő az azt követő első munkanapon kezdődik, amikor a céginformációs szolgáltató az informatikai szempontból szabályszerű bejegyzési (változásbejegyzési) kérelem a cégbírósághoz megérkezik.

A jogalkotó az elektronikus cégeljárás alkalmazásához kapcsolódóan a jogtanácsosokra vonatkozó részletszabályokról sem rendelkezett (például: hogyan kell megőrizniük az eredetileg nem elektronikus formában készült okiratokat?). E rendelkezések hiánya miatt a jogtanácsosok tényleges közreműködése a kötelező elektronikus cégeljárásban teljes mértékben szabályozatlan. Az „egyszerűsítés” jelszava alatt bevezetett egyéb szabályoknál is elfelejtkeztek a jogtanácsosokról, például aláírás-mintát kizárólag ügyvéd készíthet, ügyvéd vagy közjegyző közreműködését ismerték el akkor, amikor a kft. alapításához szükséges ügyvezetői nyilatkozatot ügyvéd jegyezheti ellen, vagy közjegyző foglalhatja közokiratba.⁸

Az új szabályok szerint, ha a bejegyzési (változásbejegyzési) kérelem és mellékletei informatikai szempontból hibásak vagy hiányosak, a céginformációs szolgálat az iratokat az elektronikus igazolással együtt a jogi képviselőnek visszaküldi, és ebben az esetben a kérelmet be nem nyújtottnak kell tekinteni.⁹

Ez a jogszabályi rendelkezés azt jelenti, hogy a céginformációs szolgálat az a szerv, amely egy kérelmet anélkül minősíthet – bármilyen jogorvoslat nélkül –, hogy bárki kontrollálhatná e minősítést.

Tudok olyan esetről például, amikor a kérelemben egyéni vállalkozó egyéni cédként való bejegyzését kérte – ebben az esetben az egyéni cégnek nem kell új adószámot kérnie, a cégjegyzékbe az egyéni vállalkozó adószáma kerül –, ezért a jogi képviselő úgy küldte el a kérelmet, hogy a nyomtatványon az áfa-nyilatkozatot nem töltötte ki, az adószámát külön okiratban bejelentette. A céginformációs szolgálat a jogi képviselőnek olyan igazolást küldött vissza, hogy a kérelem melléklete informatikai szempontból hibás (nem XML formátumú). Ezt követően a kérelemben a jogi képviselő kizárólag annyit javított, hogy az áfa-nyilatkozatot is kitöltötte az elektronikus nyomtatványon és ismételten elküldte. Ez a kérelem már megfelelően minősítve került továbbításra a cégbíróshoz, a jogi képviselő egy külön kísérlőlevélben jelezte ezt a problémát és azt, hogy ténylegesen nem kéri új adószám beszerzését az egyablakos rendszeren keresztül, hiszen arra nincs szükség.

2. Technikai problémák:

A kötelező elektronikus cégeljárás új szabályai és ezen belül az úgynevezett 1 munkaórás ügyintézés automatizált rendszer működését feltételezi.

Ezzel szemben a valóság az, hogy az IRM által a céginformációs szolgálat honlapján közzétett informatikai jellemzőkkel rendelkező elektronikus nyomtatvány tartalma automatikusan az esetek többségében csak részben vagy nem jól kerül előszerkesztésre, ezért a helyes adatváltozást a cégbíróságoknak manuálisan kell átvezetniük.

Továbbra sem megoldott székhelyáthelyezés esetén a cégbíróságok közötti „kommunikáció”. A Ctv. 54. §. (1) bekezdése szerint a cég székhelyének más cégbíróság illetékességi területére történő áthelyezését, mint változást, a korábbi székhely szerinti cégbíróságon kell előterjesztenie, amely az áttételt elrendelő végzés jogerőre emelkedését követően küldi meg a cégiratokat az új székhely szerint illetékes cégbíróság részére.

A megyei bíróságok cégbíróságai azonban a cégjegyzéki adatokat, illetve az elektronikus nyilvántartott cégiratokat elektronikus úton csak akkor tudják „átküldeni és átvenni”, ha előbb a cégbíróság papíralapon megküldi az áttételt elrendelő végzését az új székhely szerinti cégbíróságnak, illetőleg amennyiben a cégiratok korábban papíralapon voltak nyilvántartva, ezeket az iratokat is.

Ez arra az esetre is igaz, ha korábban a cég minden okirata elektronikus formában került benyújtásra. Ez a probléma a székhely áthelyezési kérelmek ügyintézési határidejét indokolatlanul növeli.

Az a jogszabályi rendelkezés is nehézséget okoz, amely szerint az elektronikus úton benyújtott kérelemnél a kérelem előterjesztője – választása alapján – az adóhatóság, illetve a Központi Statisztikai Hivatal által vezetett nyilvántartáshoz szükséges – külön törvényben rögzített, további adatokat az elektronikus úton benyújtott bejegyzési (változásbejegyzési) kérelemmel együtt előterjesztve a cégbíróság útján juttathatja el az illetékes szervezethez.

A jogszabály még azt is tartalmazza, hogy az ily módon továbbított adatok nem képezik a cégnyilvántartás részét.¹⁰

A cégek élnek is ezzel a lehetőséggel, azonban sem a cégbíróság, sem az állami adóhatóság, illetve a KSH elektronikus rendszere nem teszi még jelenleg sem lehetővé, hogy a cégbíróság elektronikus úton ezeket az iratokat közvetlenül továbbítsa e szervek részére, e rendszerek ugyanis erre nem alkalmasak.

Az a jogszabályi rendelkezés pedig, hogy ezek az adatok nem képezik a cégnyilvántartás részét, végrehajthatatlanok, a cégbíróság ugyanis a jogi képviselő által megküldött e-mappából okiratot nem törölhet.

Végrehajthatatlan az a jogszabályi kötelezettség is, amely szerint a cégbíróság elektronikus úton továbbítja az állami adóhatósághoz az e törvény hatályba lépését megelőzően benyújtott bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmek alapján a cégjegyzékbe bejegyzett, a székhelytől eltérő központi ügyintézés helyére, illetve a cég elektronikus elérhetőségére (honlapjára) vonatkozó adatokat.

Az állami adóhatóság, illetőleg a cégbíróság elektronikus rendszere ugyanis ilyen értelemben sem „kommunikál” egymással, illetve a cégbíróság csoportosított céginformációt nem tart nyilván.¹¹

A technikai rendszer azt sem szűri ki, – holott ez a megyei bíróságokat jelző kódok alapján könnyű lenne – ha a jogi képviselő véletlenül az elektronikus kérelmét rossz cégbíróságnak kéri továbbítani.

Az is előfordult például, hogy a fellebbezést a Fővárosi Bíróság Cégbírósága

helyett más megyei bírósághoz küldte el a jogi képviselő, ez utóbbi bíróságnál, – mivel a céget nem tartotta nyilván – egyéb cégügyként tudták a fellebbezését beiktatni, amelyben viszont elektronikus ügyintézésre nincs lehetőség, így a tévedéséről a cégbíróság a jogi képviselőt papír alapon tudta csak tájékoztatni.

Az informatikai vizsgálat azt sem szűri ki, ha elírásra kerül a cégjegyzékszám, ezért az is előfordult már, hogy más cég cégjegyzékébe kerültek automatikusan előszerkesztésre adatok, a hibát a cégbíróságnak manuálisan kellett a rendszerben kijavítania.

A jogi képviselőknél az elektronikus úton megfizetett illeték, illetőleg költségtérítésre vonatkozó igazolás beszerzése elvileg 1 munkanap, a gyakorlatban 2-3 munkanapot vesz igénybe. Ezek az okiratok a bejegyzési (változásbejegyzési) kérelem mellékletét képezik, amelyeket a kérelemhez kötelező csatolni.

A Ctv. módosításáról rendelkező legújabb törvénytervezet éppen e probléma miatt a Ctv-t akként módosítaná, hogy a jogi képviselőnek lehetővé tenné az illeték, illetőleg közzétételi költségtérítés utólagos megfizetését.¹²

A jogszabálytervezet indokolása szerint erre azért van szükség, mert az 1 munkaóra csökkentett ügyintézési határidő előnyeit illuzórikussá teszi az, hogy a bejegyzési (változásbejegyzési) kérelem benyújtását megelőzően az illeték, valamint a közzétételi költségtérítés befizetését a kincstár csak két – három munkanap elteltét követően tudja visszaigazolni technikai okok miatt. Hát arra sem képes a technika, hogy ezt a problémát megoldják: jogszabállyal tudják csak rendezni, míg az érdemi ügyintézésre pedig 1 munkaórát adnak!

II. AZ EGYSZERŰSÍTETT CÉGBEJEGYZÉSI (VÁLTOZÁSBEJEGYZÉSI) – A TOVÁBBIKBAN: EGYSZERŰSÍTETT CÉGLJÁRÁS

A téma szempontjából szükségesnek tartom röviden ismertetni az egyszerűsített cégljárás szabályait. Nem azért, mert ez az az eljárási mód, amelynél már 2007. szeptember 1. napjától kezdődően kizárólag elektronikus úton terjeszthették elő a kérelmeket, hanem azért, mert ez az az eljárás forma, amely a speciális szabályok miatt hatással van a cégnyilvántartásra, korlátozza a cégnyilvánosságot és megkérdőjelezhetővé teszi a cégnyilvántartás közhitelességét.

Már a szerződésminták 2006. július 1-jei bevezetésekor a jogalkotó azt gondolta, hogy a törvény mellékletét képező szerződés minta alkalmazása kizárólag azt jelenti, hogy a leendő cég lényegében csak a saját adataival egészíti ki a formanyomtatványt, így ez a megoldás törvényi garanciát jelent arra, hogy a

társaság által benyújtott szerződés „mintegy szükségképpen” megfelel a törvényi előírásoknak, mivel a társasági szerződésben feltüntetésre kerülő adatokon, tényeken kívül az okirat mindenben megegyezik a törvény rendelkezéseivel. Ilyen esetben a cégbíróság csak azt vizsgálja, hogy a szerződésminta kitöltése a jogszabályoknak megfelelően történt-e.¹³

A „szerződésminta eljárást” továbbfejlesztve a Ctv. 2007. szeptember 1. napjától hatályos 48. §. (6) bekezdése szerint a cégbíróság egyszerűsített cégeljárás során kizárólag azt vizsgálja, hogy a bejegyzést kérő jogi képviselőjének meghatalmazása, a bejegyzési kérelem kitöltése, és a jogi képviselőnek a bejegyzési kérelemben foglalt nyilatkozata megfelel-e a jogszabályoknak, valamint, hogy a bejegyzést kérő a 3. számú melléklet I. részében felsorolt okiratokat csatolta-e a kérelméhez, továbbá, – amennyiben a bejegyzést kérő nem élt a 6. §. szerinti névfoglalás lehetőségével – a cég választott neve jogszabályszerű-e.

A szerződésminta megfelelő kitöltése nem tárgya a cégbírósági vizsgálatnak, azért az eljáró jogi képviselő vállal felelősséget.¹⁴

A jogalkotó azt feltételezi, hogy a szerződésminta jogszabályba ütköző módon nem tölthető ki. Azt nem tudom, hogy ezt miből gondolja, hiszen ha kft. esetén a törzsbetét mértéke nem éri el a 100 000 Ft-ot vagy 10 000 -rel maradék nélkül nem osztható, a szerződésminta tartalma jogszabályba ütközik, ahogyan abban az esetben is, ha kiskorú személy kerül beltagként feltüntetésre a bt. szerződésmintájában, vagy olyan tevékenységi kört jelölnek meg, amelyet kizárólag költségvetési szervek végezhetnek vagy az adott tevékenység csak meghatározott cégformában végezhető, illetve 2 képviselőre jogosult személy esetén a cégjegyzés módja eltérő.

A fenti példák mellett egyes szerződésminták rendelkezései nem mindenben felelnek meg az anyagi jogszabályoknak. Például a kft. szerződésmintájában, ha „az üzletrész kívülálló személyre történő átruházásához a taggyűlés beleegyezése szükséges” rendelkezést húzzák alá, azt tartalmazza, hogy a beleegyezés akkor tagadható meg, ha az üzletrész átruházása a társaság jogos érdekeit sérti vagy veszélyezteti.¹⁵

A Gt. 126. §. (1) bekezdése szerint a társasági szerződésben a beleegyezés megadásának, illetve megtagadásának feltételeit előre, normatív módon kell meghatározni. A korábbi bírói gyakorlatot figyelembe véve (a régi Gt. is ezt az előírást tartalmazta, így a bírósági gyakorlat továbbra is irányadó) kétséges, hogy ez a rendelkezés elegendő-e egy taggyűlési határozat hatályon kívül he-

lyezése iránti perben annak megállapításához, hogy a társaság jogos érdekeit sérti-e vagy veszélyezteti az átruházás a beleegyezés megtagadásánál, hiszen nem derül ki, hogy normatív módon milyen tagi érdekből lehet indokolt a beleegyezés megtagadása.

Persze ez sem „jelent” problémát, a taggyűlési határozat felülvizsgálata iránti perben legfeljebb a bíróság a jogszabálysértő határozatot hatályon kívül helyezi, mivel a társasági szerződés hiányos rendelkezésére döntés nem alapozható.¹⁶

A jogszabály szó szerinti értelmezése és jogalkotói szándék azt is jelenti, hogyha például a társaság tagjai kft-t kívánnak alapítani, de a kkt. szerződés-mintájába írják be a cég adatait, a cégbíróság ezt nem észlelheti, ez nem minősül a Ctv. 48. §. (7) bekezdése szerinti elutasítási oknak, hiszen a szerződés-minta megfelelő kitöltése a miniszteri indokolás szerint nem tárgya a cégbírósági vizsgálatnak. Abba már bele sem merek gondolni, hogy a nyomtatványon a cégjegyzékbe bejegyezni kért adatokat össze kell-e hasonlítani a szerződés-mintában szereplőkkel, hiszen a „számítógép szoftvere” erre nem képes, a szerződés-minta kitöltését viszont a cégbíróságnak „elvileg” nem kell vizsgálnia. A cégbíróságok joggyakorlatában a szerződés-minta „kitöltésének” vizsgálatánál két álláspont alakult ki.

Az egyik álláspontot képviselők szerint a létesítő okirat tartalmi vizsgálatára a cégbíróság nem jogosult, így azt nem ellenőrzi, hogy a bejegyzést kérő a létesítő okiratát valóban az egyszerűsített cégeljárás keretében kötelező szerződés-minta felhasználásával készítette-e el, és azt sem, hogy a szerződés-minta kitöltése során az általa választott jelölések jogszabályszerűek-e.

A cégbíróság feladata kizárólag annak ellenőrzése, hogy a csatolt létesítő okiraton szerepel-e a szerződés-minta felhasználására történő utalás, illetve a csatolt okirat megfelel-e a bejegyezni kért cégformának. A létesítő okirat tartalmának jogszabályszerűségéért a jogi képviselő tartozik felelősséggel.¹⁷ A jogalkotói szándékot és a jogszabály szó szerinti értelmezését ez az álláspont tükrözi. Az azonban nem világos, hogy amennyiben a cégbíróság nem ellenőrizheti (elvileg el sem kell olvasnia, hogy a szerződés-minta tartalma mit takar), hogyan derül ki, hogy a jogi képviselőnek az egyszerűsített bejegyzési (változásbejegyzési) cégügyben a Ctv. 3. számú melléklet II. pontjában szereplő okiratok közül mely általa megvizsgált okirat jogszerűségéről kell nyilatkoznia? Például, ha nem pénzbeli hozzájárulás rendelkezésére bocsátásáról rendelkezik a szerződés-minta, a jogi képviselő viszont hitelintézeti igazolás megvizsgálásá-

ról rendelkezik, vagy fordítva jegyzett tőke felemelésénél, honnan tudhatja azt a cégbíróság, hogy a bejegyzési kérelem kitöltése megfelel a jogszabályoknak a szerződésminta tartalmának vizsgálata nélkül, vagy tagváltozás esetén valóban azokat a tagokat kérték-e bejegyezni a cégjegyzékbe, mint akik a szerződésmintában szerepelnek? Ezen álláspontot képviselők szerint például azt hogy a bejegyzési kérelem kitöltése nem felel meg a jogszabályoknak, onnan tudja a cégbíróság, ha a törölni kívánt cégjegyzéki adatokhoz képest a bejegyezni kért adat nyilvánvalóan jogszabályba ütközik.¹⁸ Ez a vezető tisztségviselők jogviszonya kezdő időpontjára – ha nem változik a képviselő személye, – igaz, de a korábbi cégjegyzéki adatokból nem mindig állapítható meg, ha a kérelem kitöltése nem felel meg a jogszabályoknak.

A másik álláspontot képviselők szerint viszont, ha a szerződésmintában az igen rövid ügyintézési határidő alatt is a bíró olyan megállapítást vesz észre, amely jogszabályba ütközik, helye van elutasításnak a jogi képviselő bejegyzési kérelemben foglalt nyilatkozatának jogszerűtlensége folytán. Ez a jogértelmezés azon alapul, hogy a Ctv. mindkét eljárási forma esetében a cégnyilvántartás közhitelességéről rendelkezik, azért nem várható el, hogyha a szerződésmintában jogszabályba ütköző adatot észlelnek, azt bejegyezzék a cégjegyzékbe, majd az irat átszignálását kérve a másik bírónak a jogszabálysértő adat miatt törvényességi felügyeleti eljárást kelljen indítania, mivel a korábban eljáró bíró ki van zárva ebből az eljárásból.

Az egyszerűsített cégeljárás új határidejét elfelejtették összhangban hozni néhány rendelkezéssel. Az egyszerűsített cégeljárás egyik „specialitása”, hogy a 3. számú melléklet II. részében felsorolt, a kérelem alapjául szolgáló okiratokat a cégbíróságra nem kell becsatolni, azok a jogi képviselő őrzetében maradnak. A jogi képviselő az okiratok megvizsgálásáról a bejegyzési kérelemben ad számot, az okiratokat megőrzi és szükség esetén a cégbíróság felhívására azokat bemutatja. Ez a kötelezettség az egyszerűsített cégeljárásra nyilván nem vonatkozhat, hiszen ez már hiánypótlást jelentene, ami kizárt. (E szabályozás egyéb következményeit a III. pontban vizsgálom részletesen.)

Egyszerűsített cégeljárás esetén az a szabály sem érvényesülhet, amely szerint a cég bejegyzése esetén az eljárás felfüggesztésére akkor kerülhet sor, ha a bejegyzési eljárás folyamata alatt törvényességi felügyeleti kérelmet nyújtanak be, mivel az egyorás ügyintézési határidő ezt kizárja.¹⁹

Kérdéses az is, hogy hogyan indítható cégbejegyzést (változásbejegyzést) el-

rendelő végzés hatályon kívül helyezése iránti per az egyszerűsített cégeljárás során hozott végzésekkel szemben, mivel a keresetlevélben, illetve az eljárás során csak olyan jogszabálysértésre lehet hivatkozni, amelyet a cégbejegyzési (változásbejegyzési) eljárásban a cégbíróságnak észlelnie kellett volna.²⁰ A per-bíróság csak azt vizsgálhatja meg, amit a cégbíróságnak is vizsgálnia kellett volna, ha pedig az okiratok vizsgálata a jogi képviselő feladata és nem a cégbíróságé, nincs értelme ilyen pert indítani.

III. A CÉGNYILVÁNTARTÁS, A CÉJEGYZÉKI ADATOK KÖZHITELES ÉS NYILVÁNOS NYILVÁNTARTÁSA

A cégbíróságok feladata egyrészt a cégek, illetve a cégjegyzéki adatokban bekövetkezett változások nyilvántartásba vétele, a cégek törlése a Ctv-ben meghatározott eljárások lefolytatását követően, másrészt a cégek felett a Ctv-ben meghatározott körben és módon törvényességi felügyelet gyakorlása. Ezen két feladat és hatáskör gyakorlásának eredményeképpen jön létre a közhiteles és nyilvános cégnyilvántartás, mely a piacgazdasággal rendelkező államban alapvető és elengedhetetlen jogintézmény.²¹

A cégeljárás alapelveként a közhitelesség, nyilvánosság és hozzáférhetőség régóta megjelenik a magyar eljárási szabályokban.²²

A cégjegyzék közhitelességének jellegét – azaz jellemző sajátosságaiban megnyilvánuló mivoltát – az adja meg, hogy az előbb említett ismertetőjeleken kívül a cégjegyzéket a megyei bíróságok vezetik, ezáltal a közokiratok természetével bírnak a bejegyzett adatok, jogok és tények tekintetében. A közhitelességnek az egyes ismertetőjegyek által létrehozott mivolta viszont arra a további következtetés levonására nyújt alapot, hogy a cégbejegyzési eljárás nem jelenti csupán a cégek nyilvántartásba vételét, hanem jelenti a már bejegyzett adatok, tények, s jogok változásával kapcsolatos eljárást – a cégbejegyzés módosítását -, sőt a cég törlésének bejegyzésére irányuló eljárást, a cég törlését is.²³

A Ctv. 22. §. (1) bekezdése a közhitelesség fogalmát a Pp. 195. §. (3) bekezdésében írtakkal összhangban határozza meg kimondva, hogy a cégnyilvántartás hitelesen tanúsítja a benne feltüntetett adatok, továbbá a bejegyzett jogok és tények fennállását, illetve azok változásait. E fogalom meghatározásán akkor sem változtattak, amikor az egyszerűsített cégeljárást bevezették.

A közhitelesség kérdése a valósághűség követelményével nem keverendő össze. A közhitelesség jogszabálynál fogva adott, egyszerűen abból fakad, hogy

jogszabály egy nyilvántartást közhitelesnek nyilvánít, a valóság-hűség pedig egy folyamatosan megvalósítandó cél, a nyilvántartás és a valóságos helyzet összhangba hozatalának folyamata. Ha a cégnyilvántartás a közhitelesség mellett a valóság-hűség elvét is megvalósítaná, akkor nem lenne szükség pl. az ismeretlen székhelyű cég megszüntetésére irányuló eljárásra. A cégnyilvántartást a jogszabály közhitelesnek minősíti, azt a kérdést azonban, hogy erre a nyilvántartásra – hasonlóan az ingatlan-nyilvántartáshoz – vonatkoznak-e a közérdekű adatokra alkalmazandó jogszabályok, az Alkotmánybíróság még nem vizsgálta.

Azt azonban egy korábbi határozatában már megállapította, hogy a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos alapjog csak akkor és anynyiban minősül valóságos jognak, ha a közérdekű adatok tartalmilag megfelelnek a közhitelesség garanciális törvényi feltételeinek.²⁴

Azt a kérdést, hogy a Céglközöny – amely elsődlegesen a cégjegyzékben megjelenő adatokat tartalmazza – tartalmaz-e közérdekű adatokat, a Céglközöny adatainak felhasználása tárgyában az adatvédelmi biztos is vizsgálta már. Ebben az ügyben az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által adott tájékoztatásban elismerték, hogy a Céglközöny közérdekű adatokat foglal magában.²⁵

Véleményem szerint legalább olyan közérdek fűződik a cégjegyzék közhitelességéhez, mint az ingatlan-nyilvántartáshoz, ezzel szemben a közérdekű adatokhoz való hozzáférhetőség – és ezen belül ezen adatok nyilvánossága – mint alkotmányos követelmény egyszerűsített cégeljárás esetén biztosan nem érvényesül, hiszen hiányoznak a garanciális szabályok. Az egyszerűsített eljárási rend egyik sajátossága, hogy a cégbírósági kontroll teljes mértékben leszűkítésre került, illetve a cégbíróság helyett a jogi képviselők végzik a törvényességi ellenőrzést, és ők őrzik az okiratok egy részét is, ezért a nyilvánosság követelményének kielégítése is kétséges.

Az 1.számú irányelv preambuluma szerint a tagállamoknak biztosítaniuk kell a társaság lényeges okirataiba a betekintést annak érdekében, hogy harmadik személyek megbizonyosodhassanak ezek tartalmáról és a társaságra vonatkozó egyéb adatokról, különösen a társaság nevében történő kötelezettségvállalásra feljogosított személyek adatait illetően, míg a 3. cikk (2) bekezdése azt is előírja, hogy az okiratokat a központi nyilvántartásban levő aktában kell nyilvántartani. Bár az irányelveknek nincs közvetlen hatálya, a közösségi jog

előírásait az egyszerűsített eljárást szabályozó jogszabályi rendelkezések biztosan nem elégtetik ki.

Az előző pontban említettem, hogy egyszerűsített cégeljárásnál az okiratok egy részét a jogi képviselő őrzi, amelyeket a cégbíróság felhívására mutat be. De mi a helyzet akkor, ha arra peres eljárásban van szükség, vagy a hatóságnak lenne rá szüksége nyomozati eljárásban? Nem tisztázott, hogy a peres bírónak kell-e megkeresnie a cégbíróságot, hogy csatoltassa be ezt az okiratot, vagy a peres bíróról erre közvetlenül jogosult? (Ez persze felveti az ügyvédi titoktartás problémáját is.) Ez utóbbi jogértelmezésnek ellentmond a Ctv. 11.§-a, amely szerint a cégnyilvánosságot a cégbíróság, a céginformációs szolgálat és a Céglépcsőben történő közzététel biztosítja, a jogi képviselő nem. Ha az adott cégbejegyzés másnak a jogos érdekét is érinti, az érdekelte hogyan indíthat törvényességi felülvizsgálati eljárást az 1 munkaórás bejegyzési határidő mellett úgy, hogy a bejegyzés alapjául szolgáló iratot meg sem nézheti a nyilvános cégnyilvánviselésben, és elvileg ilyen kérelmet a cégbírósághoz sem intézhet, hiszen addig, amíg az okirat tartalmát nem ismeri, törvényességi felülvizsgálati eljárást sem kezdeményezhet.

Az sincs szabályozva, hogy a hitelezők, egyéb érdekeltek hogyan tekinthetnek be a jogi képviselők által őrzött okiratokba.

Az 1. számú társasági jogi irányelv 3. cikkének (4) bekezdése előírja, hogy a hivatalos lapban nemcsak a cégjegyzék adatait kell közzétenni, hanem az ezekre vonatkozó okiratok teljes vagy kivonatos megjelentetése is szükséges, vagy az okiratoknak az aktában való elhelyezésére, illetőleg a nyilvánviselésbe történő bevezetésére történő utalással kell teljesíteni a kötelező adatszolgáltatást.

A Ctv. az irányelv rendelkezéseivel összhangban kft. és rt. esetén kötelezővé teszi, hogy a cégbíróság a végzése közzétételével egyidejűleg a létesítő okiratot, illetve annak módosítását is közzétegye a Céglépcsőben, kivéve, ha a létesítő okirat vagy annak módosítása szerződésminta felhasználásával történt. Szerződésminta esetén ugyanis a jogalkotó szerint a létesítő okirat a cégjegyzéki adatokhoz képest többletinformációt nem tartalmaz, ezért nem szükséges a szerződésminta közzététele. Ez a megállapítás a papír alapú mintákra igaz volt, de a hatályos szerződésmintáknál vitatható. Például kft. esetén azt, hogy van-e pótbefizetési kötelezettsége a tagoknak, az üzletész átruházását korlátozták-e vagy kizárták, jogosult-e a képviselő a Gt. 18. §. (2) bekezdése alapján a tevékenységi körök módosítására a legfőbb szerv helyett, mi a törzstőke összetéte-

le, biztosít-e eltérő tagsági jogokat az üzletész, mi a részvények előállításának módja, a közgyűlés a kizárólagos körébe tartozó ügyben hogyan határozhat, stb., a szerződésminta is tartalmazhatja, amelyet viszont nem tesznek közzé.

Egyszerűsített cégeljárásnál a Ctv. 3. számú melléklet II. pontjában meghatározott okiratokat nem kell becsatolni, ezek törvényességi szempontú vizsgálatát is a jogi képviselő végzi, ugyanakkor a jogszabály nem veszi ki ezeket a cégiratokat a nyilvános cégiratok közül, holott a Ctv. 10. §. (2) bekezdés a cégiratok teljeskörű nyilvánosságát rögzíti. Álláspontom szerint a jogi képviselő által őrzött iratok a bejegyzési (változásbejegyzési) ügy részeként nyilvános cégiratok, melyeknek bárki általi megtekintettségéről, a nyilvánosságuk biztosításáról nem a jogi képviselőknek, illetve a Magyar Ügyvédi Kamarának, valamint a közjegyzői levéltár vezetőjének kellene gondoskodnia (a jogtanácsosok esetén nem tudni kinek).

Ezeknek az okiratoknak a nyilvánossága biztosításával kapcsolatos részletesszabályokkal is adós maradt a jogalkotó.

IV. TÖRVÉNYESSÉGI SZEMPONTÚ VIZSGÁLAT ÉS JOGSZERŰSÉGI NYILATKOZAT, A CÉGBÍRÓSÁG VIZSGÁLATÁNAK TERJEDELME SZERZŐDÉSMINTA ALKALMAZÁSA ESETÉN

Bár a jogalkotó teljesen nem mert szakítani a bejegyzendő adatok ellenőrzésével, de ezt a feladatot a szerződésmintával készült létesítő okirattal rendelkező cégek esetén az ügyben eljáró jogi képviselőkre hárította, akik egyrészt az őt megbízó fél érdekeit is képviselik, de emellett egyben a törvényesség őreként az okiratok törvényességi szempontú vizsgálatát is kötelesek ellátni.

Teszi ezt a jogalkotó úgy, hogy az ügyvédi foglalkozás elsősorban az igazságszolgáltatáshoz és jogalkalmazáshoz kapcsolódó tevékenység. Az ügyvédnek az igazságszolgáltatásban védőként vagy jogi képviselőként való közreműködése alkotmányos követelmény és az eljárási törvények kötelező előírása.²⁶

Az Alkotmánybíróság a 22/1994 (IV.16) AB. határozatában megállapította, hogy az ügyvédi hivatás megkülönböztető jegye az, hogy szellemi szabadfoglalkozásként olyan magántevékenység, amely a közhatalmi szervek működési körében garanciális okokból hangsúlyozottan magántevékenységként különül el a közhatalomtól.

E fogalom meghatározásából is következik, hogy az ügyvéd elsődlegesen az igazságszolgáltatás független szereplője, az ügyvédi hivatás gyakorlása nem minősül a közhatalom gyakorlásának. Az ügyvéd szerepe a közhatalomban

éppen nem a közhatalom gyakorlásával, hanem annak ellensúlyozásával, kiegyenlítésével áll összefüggésben.²⁷

Az ügyvédek gazdasági tevékenységet fejtenek ki, a szolgáltatásaik komplexek és szakspecifikusak, foglalkozásuk gyakorlása szabályoknak van alávetve, szolgáltatásaikat ellenszolgáltatás ellenében nyújtják, szakvélemény adása, szerződések és más dokumentumok kidolgozása, illetve védelem és bíróság előtti képviselet formájában, viselik továbbá ezen tevékenységek kifejtésével keletkezett pénzügyi kockázatokat, mivel a kiadások és bevételek közötti egyensúlytalanság esetén veszteségeiket maguk kell, hogy viseljék.²⁸ Az ügyvédi tevékenységnek és a hatóságokkal való együttműködésnek vannak korlátai, többek között az adott eljárás keretében végzett jogi tevékenység során tudomásukra jutott információk nyilvánosságra hozatala terén. Egy ilyen jellegű ügyvéd-ügyfél kapcsolatban hogyan várható el egy olyan „pártatlan” vizsgálat, mint ami az általános szabályok szerinti eljárásban a cégbíróság feladata. Egyszerűsített cégeljárásban a jogszabály a jogi képviselőre terheli a cégbíróság felelősségét a cégbírósági eljáráshoz fűződő garanciák (jogorvoslat) nélkül.

Van, aki szerint ez a primitivizálódás jegyében végrehajtott egyszerűsítés odavezet, hogyha minták alapján a cégbejegyzés lényegében teljesen automatizálódik, nem sok értelme marad a cégjegyzék bíróságokhoz telepítésének. A cégbíráskodás tisztán a társaságok feletti törvényességi felügyeletre szorítása nem nagyon egyeztethető összeg a bíróságok alapfunkciójával: a törvényességi felügyelet alapvetően államigazgatási, hatósági teendő. A bírói kontrollnak ugyanis jogállami biztosítéki ereje van.²⁹

Természetesen lehetőség van arra, hogy a cégnyilvántartás szabályait módosítva akként rendelkezzen a jogalkotó, hogy nincs szükség közhiteles cégnyilvántartásra és a cégszerűségi ellenőrzésére, és egyszerűsített cégeljárás esetén regisztráció történik a cégbíróságokon.

Ez a fajta „közhitelesség” ugyanis a jogalkotói akarattól és a jogalkotói minősítéstől függetlenül nem közhiteles, a jogi képviselőtől várják el a bejegyzés (változásbejegyzés) alapját képező okiratok törvényességi szempontú vizsgálatát, mivel a bírói kontrollt ezekre kizárják.

V. ELTÉRŐ JOGÉRTELMEZÉSEK ÉS JOGALKALMAZÁS A CÉGBÍRÓSÁGOK GYAKORLATÁBAN

Az egyszerűsített cégeljárási szabályok ismertetésénél már utaltam rá, hogy eltérő a bírói gyakorlatban, hogy ki mit ért a cégbírószági vizsgálat alatt az egyszerűsített eljárásoknál.

Tudok olyan esetről ahol a cégnév nem ütközött a cégekizárólagosság elvébe, azonban a bejegyezni kért rövidített cégnév más vezérszót tartalmazott.

Mivel a bírósági ügyintéző a cég elnevezését nem találta a cégekizárólagosság elvébe ütközőnek, a jogszabályba ütköző rövidített cégnévvel jegyezte be a céget, majd törvényességi felülvizsgálati eljárást kezdeményezett.

Ugyancsak eltérő a jogalkalmazás abban is, hogy a szerződésmintában kötelező-e a cégek e-mail címének kitöltése. A szerződésminták lábjegyzete szerint a cég e-mail elérhetőségét kötelező kitölteni, ugyanakkor a jogalkotó a Ctv. 24. §. (1) bekezdését nem módosította és a kötelező cégjegyzéki adatok között a cég e-mail címe nem szerepel. Ezt csak az "Elektronikus tértivevényről" rendelkező törvénytervezet tartalmazza. Van olyan cégbírószág, ahol elutasítják a kérelmet, ha nem töltik ki az e-mail címet, van, ahol bejegyzik, mivel az e-mail cím nem kötelező cégjegyzéki adat, és a lábjegyzet nem jogszabály.

A Ctv. 48. §. (6) bekezdése kizárja a hiánypótlást egyszerűsített ügyekben.

Felmerült az a probléma is, hogy amennyiben például a cég elnevezése nem felel meg a jogszabályi rendelkezéseknek, és elutasításra kerül a kérelem, az ismételt egyszerűsített cégeljárásban lehetőség van-e cégbejegyzésnél a szerződés minta megfelelő módosításával az új cégnév bejegyzését kérni, hiszen a Gt. 16. §. (1) bekezdése szerint előtársaság társasági szerződésének módosítására a cégbírószág általi hiánypótlásra történő felhívás teljesítésének kivételével – nem kerülhet sor.

Véleményem szerint bár a Ctv. 48. §. (3) bekezdése a hiánypótlásra történő felhívást kizárja, az anyagi jogi jogszabályi rendelkezés alatt az eljárás speciális jellegére tekintettel az elutasító végzést is érteni kell, így egyszerűsített cégbejegyzési eljárásban is lehetőség van az elutasítási okként megjelölt tartalom módosítására.

A bejegyzési és változásbejegyzési kérelmek között – kifejezett jogszabályi tilalom nélkül is – egyértelműen vannak olyan ügyek, amelyeknél – főként garanciális okokból – kizárt az egyszerűsített eljárás. Az egyik eset a nonprofit gazdasági társaság alapítása, működtetése, mivel a szerződésminták a Gt. 4. §.

(3) bekezdése szerinti nyereség felosztás tilalmát nem tartalmazzák, illetve a cégnévben a nonprofit jelleg nem tüntethető fel

Kizárt az egyszerűsített változásbejegyzési eljárás szabályainak alkalmazása az átalakulás bejegyzésével és a végelszámolással kapcsolatos ügyekben is.

Átalakulásnál a Ctv. 57. §. (1) bekezdése ugyanis speciális 30 munkanapos ügyintézési határidőt határoz meg, míg végelszámolás esetén a szerződésminta nem alkalmas a végelszámolással kapcsolatos speciális adatok feltüntetésére (a cégnév melletti „v.a.” toldat, a végelszámoló, mint speciális vezető tisztségviselő feltüntetése). A jogalkotó is felismerte annak szükségességét, hogy taxatív felsorolja, hogy mikor nincs lehetőség az egyszerűsített cégeljárásra vonatkozó szabályok alkalmazásának. A legújabb Ctv.-tervezet szerint a Ctv. tartalmazná azt, hogy a cég átalakulásával – ideértve a nonprofit gazdasági társasággá való átalakulást is –, jogutód nélküli megszűnésével (végelszámolás, törlés), illetőleg az üzletrészt terhelő zálogjog bejegyzésével és törlésével kapcsolatos változásbejegyzési eljárások esetében nincs helye az egyszerűsített cégeljárásra vonatkozó szabályok alkalmazásának.³⁰ (Ezek a tilalmak a hatályos szabályokból is levezethetők.)

Nem ilyen egyértelmű a helyzet a kft. jegyzett tőke leszállítása iránti változásbejegyzésénél. A Gt. 162. §. (1) bekezdése alapján ugyanis hitelezővédelmi okokból e cégek „1 lépcsőben” nem kérhetik a törzstőke leszállításának bejegyzését. Álláspontom szerint, ha a Gt. 162. §. (1) bekezdése szerinti bejelentési kötelezettséget a cég a cégbíróság felé teljesíti és ezt követően a hitelezők részére megjelölt biztosítéknyújtási határidő lejártá után terjesztik elő a kérelmet, jogszabályi tilalom hiányában a szerződésminta alkalmazásával előterjesztett törzstőke-leszállítás iránti kérelem nem utasítható el.

Igaz ugyan, hogy a hitelezővédelmi szabályok megkívánják, hogy a törzstőke leszállításával kapcsolatos okiratok (például: meghívó, tőkeleszállítás közzétételére vonatkozó lappéldány) a cégiratok között bárki számára hozzáférhető legyen, a jogalkotó azonban ezt nem látta szükségesnek, az egyszerűsített eljárási rendből ezt a változásbejegyzést nem zárta ki.

Azt nem tudom, hogy a Gt. 163. §-a (a hitelező részére nyújtandó biztosíték) például ezen okiratok hiányában hogyan lesz alkalmazható, hiszen a hitelező biztosítékkérési jogát a Gt. jogvesztő határidőként szabályozza, ez az időpont pedig csak akkor ismert a cégbíróság részére, ha azt a hitelező külön bejelenti, vagy a lappéldány becsatolásra kerül.

Teljesen eltérő volt a kérelmek elektronikus aláírására vonatkozó joggyakorlat is. A Fővárosi Ítéltábla 1/2008. (IV.28.) számú határozata kollégiumi véleményben rögzítette az elektronikus cégeljárásban benyújtandó okiratok kötelező alakiságát. A kollégiumi vélemény szerint az elektronikus cégeljárásban a bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmet és annak valamennyi, a bírósághoz benyújtandó okirati mellékletét külön-külön a jogi képviselő minősített elektronikus aláírásával és időbélyegzővel kell ellátni. Ez a jogértelmezés költségszerűbbé tette a jogi képviselők és így áttételesen a cégek számára az elektronikus cégeljárást, amely a jogalkotó által deklarált céllal (gyorsasággal és az olcsóság követelményével) ellentétben állt, ezért a kötelező elektronikus cégeljárás 2008. július 1-i bevezetésével módosították az elektronikus aláírással kapcsolatos szabályokat is.³¹

A módosított jogszabály lehetőséget ad arra, hogy a bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmeket egyetlen elektronikus aláírással és időbélyegzővel ellátva tulajdonképpen az e-aktát aláírva nyújtsák be, a mellékletek külön-külön történő aláírása és időbélyegzése nem szükséges. Igaz ugyan, hogy a Ctv. 36. §. (2) bekezdésének ezen módosítással összhangban álló rendelkezései jogalkotói hiba folytán csak 2009. február 1-jén lépnek hatályba, de mivel a Ctv. jelenleg hatályos 36. §. (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy az okiratokkénti minősített aláírás és időbélyegzéstől eltekinthetnek, ha törvény eltérően rendelkezik, a jogalkotó az Ütv. módosításával ezt a problémát már megoldotta.

Eltérő jogértelmezésre adhat alapot a Ctv. 35 – 36. §-ának rendelkezése is. Van olyan álláspont, hogy mivel a cégeljárásban 2008. július 1. napjától kötelező az elektronika alkalmazása, a cég és változásbejegyzési eljárás teljes egészében elektronikus, a fél által az ügyben előterjesztendő további beadványokat is kizárólag elektronikus úton lehet benyújtani (például: a hiánypótlást is).

A másik álláspont szerint a jogi képviselő kizárólag a bejegyzési (változásbejegyzési) törlési kérelmeket köteles elektronikus formában benyújtani, nincs törvényes akadálya annak, hogy az általános cégeljárásban a hiánypótlást papíralapon terjessze elő, a cégbíróság annak befogadását jogszerűen nem tagadhatja meg.³²

Véleményem szerint, bár a jogszabályi megfogalmazás nem pontos, ellentétes a módosítás céljával, és oda vezetne, hogy a hiánypótlás mellett papíralapon lehetne benyújtani az ismételt bejegyzési, változásbejegyzési kérelmeket is, hiszen a Ctv. 36. §-a ezekről sem rendelkezik külön, ahogyan a kére-

lem mellékletét képező okiratokról sem, amelyek nyilvánvalóan a bejegyzési (változásbejegyzés) iránti kérelmekkel egyidejűleg elektronikus úton kell, hogy megküldésre kerüljenek.

A gyakorlatban problémát okoz a Ctv. 48. § (1) bekezdése azon előírásának alkalmazása is, amely szerint amennyiben a szerződésminta kiegészítésére vagy bármely rendelkezésének elhagyására kerül sor – ideértve azt az esetet is, ha elhagyásra kerül a szerződésminta-jellegre történő utalás – a cégbíróság az általános szabályok szerint jár el.³³

E jogszabályi rendelkezéssel összhangban az illetéktörvény is módosításra került akként, hogy amennyiben az egyszerűsített cégbejegyzésre irányuló kérelem benyújtása után megállapítást nyer, hogy a kérelmező az egyszerűsített bejegyzés igénybevételére nem jogosult, a cégbíróság felhívást bocsát ki az illeték (1) bekezdés szerinti összegre történő kiegészítésére.

Az egyik bírói álláspont szerint a bíróság a fél kérelméhez kötve van, a Ctv. és az Itv. hiányos szabályai alapján az önkényesen nem minősíthető át, a szerződésminta nem megfelelő volta miatti áttérés az általános bejegyzési eljárás szabályaira azt jelentené, hogy a bíró, bírósági ügyintéző hiánypótlási felhívást ad ki, erre azonban a Ctv. 48. §. (6) bekezdés utolsó mondata értelmében nincs jogszabályi lehetőség.³⁴

Ezzel szemben a másik álláspontot képviselők szerint, ha a kérelemhez csatolt szerződésmintából elhagynak (például egy oldalt elfelejtenek beszkenyelni vagy kihagynak) az általános szabályok szerint kell a kérelmet intézni, a kérelemhez kötöttség Pp. 215. §-a alól maga a jogszabály tesz kivételt.

Igen egyszerűen megoldható lenne ez a jogértelmezési probléma is, ha kizárólag olyan szerződésmintákat használhatnának, amelyek nem tennék azt lehetővé, hogy kiegészítsék őket vagy bármely rendelkezésüket elhagyják. Sajnos úgy tűnik, hogy ez a technikai feltétel egyenlőre még várat magára.

Eltérően értelmezték a bíróságok a Ctv. 50. §. (2) bekezdésének 2007. szeptember 1. és 2008. június 30. napja között hatályban lévő azon rendelkezését is, amely szerint, ha a cég létesítő okirata szerződésminta alkalmazásával készült, a változásbejegyzési eljárásra 48. §. rendelkezéseit a (9) bekezdés kivételével – ez tette lehetővé az ismételt kérelem előterjesztését – kell alkalmazni.

Volt olyan álláspont, amely valamennyi egyszerűsített változásbejegyzési eljárásban kizártnak tartotta az ismételt kérelem előterjesztését.³⁵ Ezzel ellentétes álláspont is ismert, amely szerint a felek méltányos érdekeit súlyosan sérti és

a jogszabály szabályozási céljaival ellentétes joggyakorlatot okozó jogszabályi rendelkezést a jogfejlesztő bírói gyakorlat jogértelmezéssel módosíthatja, ha az érdeksérelem olyan nyilvánvaló kodifikációs hibából ered, amelynek a kijavítására vonatkozó törvényjavaslatot már tárgyalja az Országgyűlés.³⁶

Hiányolom, hogy ezek a másodfokú határozatok egyáltalán nem utaltak arra, hogy a jogszabály különbséget tett ez alatt az időszak alatt is azon kérelmeknél, amelyek esetén a cég először tér át a szerződésminta alkalmazására. A Ctv. 52. §. (2) bekezdésének utolsó mondata szerint ugyanis ezekben a változásbejegyzési kérelmekben, az ügyintézési határidő kivételével, a bíróság a 48. §. szerint jár el. Miután ezen speciális rendelkezés a Ctv. 48. §. (9) bekezdését nem zárta ki, sok cégbíróságon lehetőséget adtak a 2008. július 1. napját megelőző módosításig is az ismételt változásbejegyzési kérelem előterjesztésére. A jogi képviselők az eltérő jogalkalmazásból általában csak annyit érzékeltek 2007. őszétől, hogy egyes megyei bíróságok cégbíróságain eltért a joggyakorlat a tekintetben, hogy adnak-e lehetőséget egyszerűsített változásbejegyzési eljárásban az ismételt kérelem előterjesztésére, abban az esetben, ha most tér át szerződésminta alkalmazására a cég.³⁷

Szükségese nek tartanám, hogy a jövőben az „egyszerűsítés hatékonyság, költségtakarékosság” jelszava alatt átgondoltabb jogszabályok kerüljenek elfogadásra, amelyek ténylegesen ezt a célt el is érik!

JEGYZETEK

- 1 Az 1. számú társasági jogi irányelv (68/151/EKG) módosításáról szóló 2003/58/EK irányelv értelmében a tagállamoknak 2007. január 1-ig – többek között – biztosítani kell, hogy az irányelv hatálya alá tartozó társaságok (korlátozott felelősségű társaságok, részvénytársaságok) bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmeiket elektronikus dokumentum formájában is eljuttathassák a regisztráló hatóságokhoz.
- 2 A 2003. évi LXXXI. törvény 7. §-val módosított régi Ctv. 48/A. §. (1) – (5) bekezdései, hatályosak 2005. szeptember 1-től
- 3 2007. évi LXI. törvény 20. §-val módosított 2006. évi V. törvény (Ctv.) 48. §-a
- 4 Lásd: <http://www.gkm.gov.hu/sajtoszoba/sajtóanyagok/2007/07.szept./doing.html>
<http://www.nvgm.gov.hu/sajtoszoba/sajtóanyagok/2008sajtó/08szeptember/világbank>
- 5 Complex Jogtár Ctv. preambulumaához fűzött indokolás
- 6 IRM/CKFO/330/280. - A törvénytervezetben a hatályba lépés időpontjaként 2009. július 1. napja szerepel
- 7 Ctv. 39. §. (2) bekezdés
- 8 Ctv. 9. §., 30. §. (5) bekezdés
- 9 2008. XXX. törvény 55. §. (1) bekezdésével módosított Ctv. 38. §. (1) – hatályos 2008. július 1-től
- 10 Ctv. 36. §. (4) bekezdése
- 11 A Ctv. 14. §. (1) bekezdése alapján csoportosított céginformáció a céginformációs szolgáltatól kérhető. Az egyes adótörvények módosításáról szóló 2007. évi CXXVI. törvény 479. §. (4) bekezdése rendelkezik erről a kötelezettségéről a cégbíróságoknak
- 12 IRM/CGKFO/1511/2008 – Tervezet 5. §-ával módosított Ctv. 37. §. (5) bekezdése
- 13 Ctv. 49. §. (3) bekezdéséhez fűzött indokolás
- 14 2007. évi LXI. törvény 20. §-hoz fűzött részletes indokolás
- 15 Ctv. 6. számú melléklet 10.3. pont
- 16 Pécsi Ítélőtábla Pf.V.20.433/2007/3.
- 17 Fővárosi Ítélőtábla Cgf.13.43.841/2008/3.
- 18 Fővárosi Ítélőtábla 14.Cgf.43.627/2008/3.
- 19 Ctv. 32. §. (1) bekezdés
- 20 Ctv. 65. §. (3) bekezdés
- 21 Dr. Gál Judit - Dr. Vezekényi Ursula: Cégjogi iránytű 76. oldal
- 22 Ezeket az alapelveket már az 1875. évi XXXVII. törvény 7-9. §-a is tartalmazza, illetve az 1989. évi 23. tvr. 2. §. (1) bekezdése és a régi Ctv. is.
- 23 Dr. Tar György: A cégbejegyzés, - a cégbejegyzés módosítása, - a cégbejegyzés törlése Magyar jog 1994. évi 3. szám 135. oldal
- 24 8/1998. (III.20.) AB határozat I.3.pont
- 25 Az adatvédelmi biztos ajánlása a Cégléltár adatainak felhasználásáról III.
<http://abiweb.obh.hu/abi/index.php?menu=aktuális/ajanlasok>
- 26 22/1994. (IV.16.) AB határozat
- 27 Európai Közösségek Bírósága C2/74., C-309/99.
- 28 C – 309/99. számú ügy 47., 48. pont C – 305/05. számú ügy 32. pont
- 29 Sárközy Tamás: Merre tovább társasági jog? (A cégtörvény módosítása után) Gazdasági és Jog 2007. szeptember.
- 30 IRM/CGKFO/1511/2008. számú törvénytervezet a 16. §. (4) bekezdésével módosított Ctv. 50. §. (7) bekezdésének tervezete

- 31 2008. XXX. törvény 60. §-ával módosított 1998. évi XI. törvény (Ütv.) 27/A. §. (1) bekezdése
- 32 Dr. Gál Judit – Újabb cégeljárási változások Céghírnök: 2008/8. szám 3. oldal
- 33 2007. évi LX. törvény 20. §-ával módosított Ctv. 48. §: (1) bekezdés, Itv. 45. §. (3) bekezdés
- 34 Dr. Gál Judit- Dr. Vezekényi Ursula – Cégjogi iránytű 250-250. oldal Tamáné Nagy Erzsébet:
A közhiteles cégnyilvántartás vége, avagy óvakodj a szerződésmintától–Gazdaság és Jog 2007.
- 35 Fővárosi Ítéltábla Cgf.10.43633/2008/2., Cgf.14.43579/2008/2.
- 36 Fővárosi Ítéltábla Cgf.13.43432/2008/2.
- 37 Dr. Kollár Pál – Dr. Rim Zsuzsanna Dorina: A cégeljárás múltja és jelene: a szabályozás háttere és gyakorlati problémái Magyar Jog 2008/3. szám 164. oldal

A SZINDIKÁTUSI SZERZŐDÉS KIKÉNYSZERÍTHETŐSÉGE

Az előadás célja annak a problémakörnek a vizsgálata, hogy a szindikátusi szerződésekben foglalt kötelezettségvállalások a polgári jog eszközeivel mennyiben kényszeríthetők ki. Az előadás szükségképpen érinti a szindikátusi szerződés és a társasági jogi szabályozás viszonyát, középpontjában azonban az áll, hogy az egyébként érvényesnek tekintett kötelezettségvállalások (például szavazási megállapodások) megszegésének mennyiben lehet lehetséges következménye azok természetben való, azaz a kötelezettségvállalással egyező tartalmú kikényszerítése.

Már rögtön a cím szükségessé teszi az abban szereplő két fogalom közelebbi meghatározását, és ez egyúttal meghatározza azt a gondolati utat is, amelyet a célzott problémakör vizsgálata során be kell járnunk. Szindikátusi szerződés alatt olyan megállapodást értünk, amelyet a leendő vagy már megalapított gazdasági társaság tagjai arra tekintettel kötnek, hogy gazdasági társaságot alapítanak és annak keretei között együttműködnek. A szindikátusi szerződésnek ilyen szempontból kötött tartalma nincsen. A szindikátusi szerződés szabályozhatja a társaság tagjainak egymással szembeni, a társasági tagsági jogok gyakorlásától független kötelezettségvállalásait (forgalmazási megállapodások, szállítási kötelezettségek stb.) és szabályozhat a társasági tagsági jogok gyakorlásával összefüggő kérdéseket (szavazási megállapodások, egyes döntésekhez külön hozzájárulások stb.) is. Ezen túlmenően szindikátusi szerződésnek tekinthetünk olyan megállapodásokat is, amelyekben a szerződő felek gazdasági társaság alapítására vállalnak kötelezettséget és a társaság létrejöttének esetére – és arra tekintettel – vállalnak egymással szemben jogokat és kötelezettségeket.

A kikényszeríthetőség szintén tisztázásra szoruló fogalom lehet, amelynek – a mi gondolatmenetünk szempontjából – két síkja van. Mivel csak a jogrendszer által támogatott szerződésekből fakadó kötelezettségek kikényszerítéséhez kapcsolódik az állami kényszer igénybevételének lehetősége, a kikényszeríthe-

tőség egyik síkja az érvényesség kérdése: ha a szerződés érvénytelen, akkor állami kényszer igénybe vételének lehetősége nem biztosítja a szerződésben tett ígéretet. Így a kikényszeríthetőség egyik síkja az érvényesség kérdése: érvénytelen kötelezettség nem kényszeríthető ki. A kikényszeríthetőség másik síkja a szerződésben vállalt kötelezettség természetben való kikényszeríthetősége. Az alapkérdés voltaképpen az, hogy a nem pénzfizetésre irányuló szerződési kötelezettségek természetben – azaz ahogy vállalták őket – kikényszeríthetőek-e, vagy megszégük csak kártérítési vagy egyéb, szerződésben rögzített szankciót von maga után. A szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségek együttműködési természetüknél fogva jellemzően nem pénz fizetésére, hanem meghatározott magatartás tanúsítására vonatkoznak, amelyek többnyire nem is cserélhetők fel kártérítési szankcióval a kötelezettségvállalás jogosultjának jelentős érdeksérelme nélkül. Ezért szindikátusi szerződés esetében előtérbe kerül az a kérdés, hogy az abban vállalt kötelezettségeknek a vállalás szerinti teljesítése a szerződés által rögzített formában, bírósági úton elérhető és kikényszeríthető-e vagy sem.

A szindikátusi szerződés a Polgári Törvénykönyvben önálló szerződéstípusként nem szabályozott, innominát (nem vegyes) szerződés, amely természetét tekintve együttműködést szabályoz és nem szolgáltatások cseréjére épül. Mivel a magyar szerződési jog nem alapszik típuskényszeren, a szindikátusi szerződés atipikus jellege nem eredményezheti azt, hogy a jog a kötőerejétől önmagában atipikus jellegénél fogva megfoszthatná. Azt hiszem, hogy ezt nem is állítja senki. A szindikátusi szerződés további sajátosságát az adja, hogy egy kógens szabályozással rendezett terület, nevezetesen a társasági jog szabályozási tere numát is érinti. Ezért a magyar jognak is először abban a kérdésben kell(ett) állást foglalnia, hogy hol húzódnak azok a határok, amelyek a gazdasági társaság tagjainak (részvényeseinek) szerződési szabadságát korlátozzák a szindikátusi szerződésben létesített jogviszonyaik tartalmának alakításában. Azt hiszem, hogy a magyar bírói gyakorlat ebben a kérdésben következetesen tartható tendenciát rajzol ki azzal, hogy a szindikátusi szerződésben a felek egymással szembeni kötelezettségvállalásainak hatását annak fényében kell vizsgálni, hogy ezek milyen szervezeti keretek között érvényesülnek.¹ A szindikátusi szerződés így a szerződő felek közötti kötelmi jogi joghatással szabályozható olyan kérdéseket is, amelyek a társasági szerződésre tartoznak, azonban ennek társasági jogi joghatása nem lesz; ahhoz, hogy a kötelezettségvállalásoknak

társasági jogi joghatása legyen, azokat a társasági szerződésben (alapszabályban) kell a társasági jogi szabályozás által biztosított keretek között rögzíteni és rendezni.² A szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségvállalások – és maga a szindikátusi szerződés – (ideértve az ún. részvényesi megállapodásokat is) szerződésként tulajdonképpen ugyanúgy viselkednek, mint bármely innominát szerződés. Ebből következik, hogy a szerződés, illetőleg az egyes kikötések érvényességét is az általános polgári jogi érvénytelenségi tesztek szerint kell megítélni. Az más kérdés, hogy a rendelkezéseknek adott esetben nem lesz társasági következményük, így például az, hogy a szindikátusi szerződésben a felek speciális szavazási szabályokat, egyeztetési kötelezettséget stb. állapítanak meg, vagy éppen kötelezettséget vállalnak arra, hogy szavazati jogaikat a másik fél érdekében, annak utasításai szerint gyakorolják (*voting trust*), még nem változtat a társasági szerződésben (alapszabályban) megállapított, illetőleg ennek alapján a részesedéshez kapcsolódó tagsági jogokon. Így mind a gyakorlat, mind az irodalom egységesnek látszik abban, hogy a szindikátusi szerződés – hacsak valamely érvénytelenségi ok miatt a szerződés egészének vagy egy részének érvénytelensége az általános szerződési jogi szabályok alapján meg nem állapítható – jogi kötőerővel bíró szerződés, amelynek nem teljesítése szerződésszegést valósít meg,³ és annak következményeit vonja maga után.

A szerződéses kötelezettségvállalások másik síkja a szerződés természetbeni kikényszeríthetősége, amelynek kapcsán két, modellszerű megoldás alakult ki. A két modell – egyébként nem meglepő módon – ellentétes elvi kiindulópont-ról is konvergál és a joggyakorlat a jogegységesítési törekvésekben is viszonylag jól körülírható elvek mentén jut közös nevezőre. Anélkül, hogy e helyütt részletes jogösszehasonlító vizsgálatokba bocsátkoznánk, a két modellre jó példa lehet a német és az angolszász jog.

A német BGB 241. §-ának első bekezdése a szerződés természetbeni teljesítésének elvét mondja ki, amikor úgy rendelkezik, hogy a kötelmi jogviszonynál fogva a jogosult a kötelezettől szolgáltatás teljesítését követelheti. Ez a rendelkezés implikálja, hogy a szerződés jogosultja a kötelezettől a szerződéses kötelezettség bírósági kikényszerítése során a szolgáltatás tényleges teljesítését követelheti, függetlenül a szerződés típusától vagy a szerződéses kötelezettségvállalás természetétől. Abban az esetben, ha a szerződés teljesítése az adósnak felróható okból lehetetlenné vált, a szerződés természetbeni kikényszerítése nem jelent adekvát jogorvoslatot a hitelező számára, vagy ha a természetbeni

teljesítés a kártérítéssel való kompenzáláshoz képest ésszerűtlen többlet-erőfeszítésekkel vagy költségekkel járna, a szerződés természetbeni teljesítése helyett – azt mintegy felváltó szankcióként – a jogosult kártérítést követelhet.⁴ Ez a megközelítés, a szerződések természetbeni kikényszeríthetőségének elve, a kontinentális jogokra általában is jellemző, tekinthetjük tehát kontinentális modellnek. A kontinentális megközelítés szerint tehát a *pacta sunt servanda* elvének érvényesülése – amelyen a szerződésről alkotott felfogásunk is nyugszik – azt jelenti, hogy a szerződés jogosultja a szerződés kötelezettjétől annak a szolgáltatásnak (adásnak, tevésnek, nem-tevésnek, helytállásnak) a teljesítését követelheti, amelyre őt a szerződés kötelezi. A kontinentális szerződési jogok jellemző elvi kiindulópontja tehát a szerződések természetbeni teljesítésének követelhetősége.

A másik modellt az angolszász jogrendszer nyújtja.⁵ Az angol *common law* elvi kiindulópontja az, hogy a szerződés teljesítése természetben nem követelhető; a kötelezett valójában a szerződés teljesítésére vagy nem-teljesítés esetén kártérítésre vállal kötelezettséget.⁶ Ennek a felfogásnak a kiindulópontja az, hogy a piacon minden szolgáltatás elérhető, így fedezeti vétellel a jogosult mindig olyan helyzetbe hozhatja magát, amilyenbe a szerződés teljesítése esetén került volna; az elszenvedett hátrányt pedig a szerződésszegő kötelezett által fizetendő kártérítés megfelelően kompenzálja. Ebben a megközelítésben a szerződésszegés következménye a kártérítési kötelezettség, de nem szorítható a kötelezett arra, hogy a szerződést kötelezettségvállalásának megfelelően, természetbeni teljesítéssel teljesítse. Azzal párhuzamosan azonban, ahogy a német és más kontinentális jogokban a lehetetlenülés, a kikényszerítéssel járó ésszerűtlenül magas költségek (gazdasági lehetetlenülés) vagy a hitelező teljesítéshez kapcsolódó érdekének hiánya mentén kivételek képződnek a természetbeni teljesítésre kötelezés főszabálya alól, az angol jog sem tartotta fenn a *common law* merev, a kártérítést a teljesítés állandó alternatívájaként kezelő rendszerét és az *equity* rendszerében felépítette a természetbeni teljesítés elrendelésének esetköreit. A szerződés természetbeni teljesítésének *equity* alapon való elrendelésére (*specific performance*) elsősorban az a felismerés vezetett, hogy a kártérítés nem minden esetben jelent a jogosult számára adekvát jogorvoslatot és így vannak helyzetek, amelyekben a kártérítés nem alkalmas a jogosult teljesítéshez fűződő érdekének biztosítására. Így, ha a szerződés tárgya egyedi dolog, ingatlan, vagy máshol (a piacon) be nem szerezhető szolgáltatás, ha a teljesítés elmara-

dása folytán a jogosult által elszenvedett hátrány kártérítési igényként adekvát módon ki nem fejezhető vagy nehezen bizonyítható, vagy ha egyébként a kötelezett nem képes a jogosultat kártérítéssel kompenzálni, a szerződés természetbeni (a szerződésben vállalt kötelezettséggel azonos magatartás elrendelésében álló) teljesítését rendeli el az angol bíróság is. A természetbeni teljesítés elrendelésének feltétele – amellet, hogy a kártérítés az adott helyzetben nem adekvát jogorvoslat (*remedy*) – az, hogy a kötelezettség teljesítése nem személyes tevékenység gyakorlásában áll (ilyen például egy előadáson való szereplés) és a magatartás, amelyben a kötelezettség teljesítése áll, nem igényel különleges felügyeletet.⁷ Ez utóbbi körben a valódi kérdés tulajdonképpen az, hogy a kötelezettség világosan körülírható-e vagy sem.⁸

A kontinentális és az angolszász jogrendszer konvergenciája ebben a tekintetben elsősorban ott érhető tetten, hogy a kontinentális jogokban a természetbeni teljesítés elvét a lehetetlenülés széles értelmezése (például a gazdasági lehetetlenülés elfogadása) oldotta. Kártérítésbe fordítja ugyanis a szerződéses kötelezettségvállalást olyan esetekben, amelyekben annak követelése a kötelezett személyes körülményei folytán (például személyes képességekhez kötött kötelezettségvállalás teljesítésének megtagadása, a körülmények által jelentősen elnehezített kötelezettség) volna elfogadhatatlan, vagy irracionális. Az angolszász jogokban ugyanakkor a természetbeni teljesítés *equity* alapon való elrendelése írta felül a *common law* eredeti kiindulópontját olyan esetekben, amikor a kártérítés nem jelent a jogosult számára adekvát megoldást.

A magyar polgári jog is – a némethez hasonlóan – a szerződések természetbeni teljesítésének elvén nyugszik.⁹ Ez nemcsak a Ptk. 277. § (1) bekezdésének első mondatából következik,¹⁰ hanem a kötelezeti késedelem elsődleges következményéből is. A Ptk. 300. § (1) bekezdésének első fordulata szerint abban az esetben, ha a kötelelem kötelezettje az esedékes szolgáltatást nem nyújtja, a jogosult a teljesítést követelheti, függetlenül attól, hogy a kötelezett késedelmét kimentette-e. A szerződéskötést követően beálló változások a Ptk. rendszerében is módosíthatják a felek kötelezettségeit (bíróági szerződésmódosítás), vagy akár a szerződés megszűnéséhez is vezethetnek (lehetetlenülés). Természetesen annak ebben a rendszerben sincsen akadálya, hogy a szerződés megszegése esetén a felek megállapodjanak a szerződésszegést követően előálló állapot rendezésében, azonban a szerződő fél megállapodás hiányában kártérítéssel csak akkor szabadulhat a szerződésben vállalt kötelezettség természetben való

teljesítésének kötelezettsége alól – amennyiben a jogosult tőle ezt a kötelezetti késedelem szabályai alapján követeli –, ha a szerződés lehetetlenült és ennek következtében megszűnt (Ptk. 312. § (1) bek.), vagy a kötelezettnek felróható lehetetlenülés következtében a szolgáltatás nyújtása iránti kötelezettség kártérítési kötelembé fordult át (Ptk. 312. § (2) bek.). A szerződés (kötelelem) természetben való kikényszerítésének egyik speciális esete a Ptk. 295. §-a szerinti nyilatkozatpótlás: ha a kötelezettség jognyilatkozat adására irányul, a teljesítést a bíróság ítélete pótolja. A kötelezetti nyilatkozatnak ítélettel való pótlása valójában a szerződés természetben való kikényszerítésének egyik leginkább kézenfekvő esete, hiszen ehhez a kötelezett közreműködésére nincs szükség, így a végrehajtási nehézségek nem jelentenek problémát. Megállapítható tehát, hogy a magyar szerződési jog a szerződéses kötelezettségek természetbeni kikényszerítésének elvén nyugszik, így a szerződéses ígéret szerinti magatartás tanúsításának elmaradása (kötelezetti késedelem) esetén az elsődleges következmény az ígért magatartás bírósági kikényszerítése, amely alól csak a lehetetlenülés esetkörei képeznek kivételt, továbbá az, ha a jogosultnak a teljesítéshez fűződő érdeke a kötelezett nem-teljesítése folytán megszűnt (Ptk. 300. § (1) bekezdés második fordulat). Egyéb esetekben a kötelezettség helyébe nem léphet kártérítés.¹¹

A magyar szerződési jog teljes mértékben összhangot mutat nemcsak a konvergáló kontinentális és angolszász jogrendszerek gyakorlata által kirajzolt képpel, hanem a jogegységesítési törekvésekben megfogalmazott általános elvekkel és ajánlott szabályozással is. Az UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződési Alapelvei és az Európai Szerződési Jogi Alapelvek is abból indulnak ki, hogy a nem pénzületi szerződéses kötelezettség elmulasztásának elsődleges következménye a szerződéses kötelezettségvállalás kikényszerítése, annak tartalma szerint. Az UNIDROIT Alapelvek 7.2.2. rendelkezése szerint a jogosult csak akkor nem követelheti a szerződés természetben való teljesítését, ha a kötelezettség teljesítése jogi szempontból, vagy ténylegesen lehetetlenné vált; ha a kikényszerítés ésszerűtlenül terhes vagy drága; ha a jogosult ésszerűen tud más forrásból helyettesítő szolgáltatáshoz jutni; ha a teljesítés kizárólagosan személyes természetű; továbbá, ha a jogosult ésszerűtlenül késedelmesen érvényesítené a természetbeni teljesítés iránti igényét. Az Európai Alapelvek 9:102. cikkelye a természetbeni kikényszerítés alóli kivételként csak a következő helyzeteket határozza meg:¹² a szerződéses kötelezettség teljesítésének jogellenessé

vagy lehetetlenné válása; ha a kötelezettség kikényszerítése ésszerűtlenül költséges vagy terhes lenne a kötelezett számára; ha a teljesítés személyhez kötött tevékenységet vagy szolgáltatást igényel vagy személyes viszony függvénye; továbbá, ha a jogosult más forrásból ésszerű helyettesítő szolgáltatáshoz juthat. Az Európai Alapelvek 9:102. cikkelyének (3) bekezdése is a természetbeni kikényszerítés feltételül szabja, hogy azt ésszerű időn belül követelje a jogosult. Mindez nemcsak az eltérő elvi alapokon nyugvó jogrendszerek konvergenciájával van összhangban, de azt is megállapíthatjuk, hogy a lehetetlenülés következményeinek alkalmazásával a magyar szerződési jog (kötelmi jog) is ezzel azonos eredményre vezet.¹³

Abból indultunk ki, hogy a szindikátusi szerződés (részvényesi megállapodás) olyan polgári jogi szerződés, amelynek érvényességére és kikényszeríthetőségére az általános szerződési jogi szabályok és elvek vonatkoznak. Ebből pedig szükségszerűen következik, hogy eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában a szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségek természetben való kikényszerítésére – feltéve természetesen, hogy a kötelezettségvállalás érvényes – is az általános szerződési jogi elveket kell alkalmaznunk. Így, ha a szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettség teljesítése ténylegesen lehetséges és jogszerű, a kötelezett személyében rejlő okból nem lehetetlen,¹⁴ a természetbeni kikényszerítés ésszerűtlen költségtöbblete vagy többletterhe nem alapoz meg gazdasági lehetetlenülést és a teljesítés a jogosult (a szindikátusi szerződés együttműködési természetéből adódó sajátosságok folytán a szerződésben részes másik fél) érdekében áll, a kötelezettségvállalást természetben kikényszeríthetőnek kell tekintenünk. A bírósági végrehajtás természetes korlátai között tehát erre irányuló kereseti kérelem esetén a szindikátusi szerződésben foglalt kötelezettséget nem teljesítő felet – amennyiben a fenti kivételek a természetben való kikényszeríthetőséget nem zárják ki – a szerződéses kötelezettségvállalás tartalmát képező magatartás tanúsítására kell, hogy a bíróság kötelezze. Különösen akkor kell, hogy a bíróság ezt tegye, ha kártérítés (a hátránynak kárban való kifejezhetetlensége vagy bizonyítási problémák miatt) nem nyújthat megfelelő kompenzációt a szerződéses kötelezettség teljesítését jogszerűen követelő félnek. Ha a szindikátusi szerződés alapján a szerződéses kötelezett nyilatkozattételére vállal kötelezettséget, azt a bíróság a Ptk. 295. §-a alapján kell, hogy pótolja, és álláspontom szerint ez vonatkozik az ún. szavazási megállapodások kikényszeríthetőségére is.

Figyelemre méltó, hogy ezzel összhangban lévő fejlődés mutatható ki nagyobb jogrendszernek bírói gyakorlatában is. A német jogirodalom – és a német *Reichsgericht* gyakorlata – például a II. világháború előtt nem fogadta el a szavazási megállapodások természetben való kikényszeríthetőségét, azonban a *Bundesgerichtshof* egy 1967-ben meghozott és közzétett döntéssel¹⁵ tudatosan eltért ettől, szakított a korábbi gyakorlattal és elfogadta a szavazási megállapodások természetben való kikényszeríthetőségét. A szavazási megállapodás (*Stimmbindungsvertrag*) alapján pótoltt szavazatot a bírósági ítélettel kell megadottnak tekinteni.¹⁶

Ez az állásfoglalás részben eltérni látszik a magyar irodalomban eddig megjelent álláspontoktól. Amellett, hogy a magyar jogirodalomban és bírói gyakorlatban pillanatnyilag megnyugtató konszenzus látszik az általános polgári jogi keretek között a szindikátusi szerződésben foglalt kötelezettségvállalások érvényességében – ideértve a szavazási megállapodásokat és az előszerződés jellegű szindikátusi szerződések érvényességét is¹⁷ – és a szindikátusi szerződés önállóságában, a szindikátusi szerződésben foglalt kötelezettségvállalások természetben való kikényszerítésének lehetőségét a szerzők többnyire vonakodnak következetesen elfogadni. Különösen a szavazási megállapodásban vállalt kötelezettség jognyilatkozat pótlásával való kikényszerítése kapcsán látszik erős averzió. Álláspontunk szerint azonban abban az esetben, ha a kötelezettségvállalás érvényes és az abban foglalt kötelezettségvállalás jogi vagy tényleges lehetetlenülése nem állapítható meg, a fentiekből következően a Ptk. rendelkezései alapján a bíróság erre irányuló kereseti kérelem esetén nemcsak kikényszerítheti azt természetben, de a Ptk. szabályainak helyes alkalmazása mellett *köteles* is ezt megtenni. Ugyanez vonatkozik a szavazási megállapodásokra is azzal, hogy a bíróság a szerződés szerinti szavazatot mint nyilatkozatot a Ptk. 295. §-a alapján az ítéletével pótolja. Természetesen lehetséges, hogy mire a bíróság (választottbíró) döntése megszületik, az élet túlhalad problémán – bár gyors bírósági vagy választottbírói eljárást feltételezve ez a helyzet nem áll elő –, azonban ennek megítélését nyugodtan az érdekelt felekre bízhatjuk. Hasonlóképpen a bíróságra bízhatjuk azt is, hogy a bíróság a szavazatot előre vagy utólag pótolja. Nekem az utóbbi megoldás tűnik helyesebbnek, azonban ennek nem feltétlenül van döntő jelentősége, mint ahogy a valószínűleg a végrehajtásnak sem lesz döntő szerepe; a kikényszeríthetőség a feleket a szerződésben

vállalt kötelezettség szerinti magatartás tanúsítására fogja ösztönözni – ha ez meghatározott módon való szavazásban áll, akkor arra.¹⁸

Abban egységesnek tűnik az álláspont, hogy a szindikátusi szerződésben érvényesen vállalt kötelezettség közvetve – kártérítési kötelezettség kilátásba helyezésével,¹⁹ szerződést biztosító mellékkötelezettségek, akár represszív szankció (kötér) kilátásba helyezésével²⁰ is – kikényszeríthető. Nehéz belátni, hogy a közvetett kikényszeríthetőséget elfogadása mellett a természetbeni teljesítést egyébként elsődleges következménynek kezelő szerződési jogi szabályozás mellett következetesen tartható lehet a közvetlen kikényszerítés (természetbeni teljesítés) elutasítása. Ez még nem jelenti azt, hogy a szindikátusi szerződést társasági jogi joghatással ruházzuk fel,²¹ ugyanis a társasági határozat önmagában a szindikátusi szerződés megsértésére alapozva nem válik megtámadhatóvá (a szindikátusi szerződésben foglalt szavazási megállapodás a társasági jogi szavazati arányokat nem módosítja). A szavazat pedig önmagában nem idéz elő társasági jogi joghatást még akkor sem, ha azt a bíróság pótolja. Társasági joghatása álláspontom szerint a társasági határozatnak, és nem önmagában a szavazatnak van. Ha elfogadjuk azt, hogy a tag (résztvényes) szerződésben érvényesen korlátozza a saját döntési szabadságát, akkor nem tekinthetjük jogellenesnek az érvényes kötelezettségvállalás teljesítése, vagy akár állami kényszer igénybevételevel való teljesülése folytán előállott helyzetet sem. Éppen ellenkezőleg: csak ezt a helyzetet tekinthetjük jogszerűnek.

JEGYZETEK

- 1 Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997. sz. BH 1998. 89. sz.
- 2 Ilyen értelemben a szindikátusi szerződésnek a társasági jogi szabályozás kogens rendelkezésébe ütköző tartalma sem lehet szükségképpen semmis, hiszen – társasági jogi hatás hiányában – nem lehet szó a társasági jogi normába ütközésről sem. Ennyiben következtetlenné és indokolatlanul megszorítónak tartjuk a Győri Ítéltábla Pf. II. 20 010/2007/4. sz. alatt meghozott, a Bírósági Döntések Tárának 2007. évi 10. számában 160. sz. alatt közzétett döntésének azon fordulatát, amely szerint a „Gt. eltérést engedő, diszpozitív szabályaitól a szindikátusi szerződésben is el lehet térni, viszont a Gt. kogens szabályaiba ütköző szerződési rendelkezés jogszabályba ütköző és ezért semmis.” Hasonló és ugyanígy általunk helyességében megkérdőjelezett álláspont egyébként korábban az irodalomban is megjelent: Jasztrabszki Tamás, A szindikátusi szerződés. Cég és jog 2000/7-8. pp. 6-8.
- 3 Sárközy Tamás, A szindikátusi szerződésről. Sárközy Tamás/Vékás Lajos, Eörsi Gyula emlékkönyv. HVGORAC, 2002, Budapest pp. 173-190, p. 179. Kisfaludi András in dr. Bodor Mária Zsuzsanna/dr. Gál Judit/dr. Kisfaludi András/dr. Pethőné dr. Kovács Ágnes/dr. Simon István/Szegediné dr. Sebestyén Katalin, A gazdasági társaságok nagy kézikönyve. CompLex, Budapest, 2007 nr. 459 skk.
- 4 Guenter H. Treitel, Remedies for Breach of Contract – A Comparative Account. Oxford, Clarendon Press, 1988. p. 45.
- 5 A magyar jogirodalomban bővebben ld. Gyevi Tóth Judit, Az angol *specific performance*. Harmathy Attila (szerk.) Jogi tanulmányok 1996. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1996. pp. 9-34.
- 6 Ahogy Oliver Wendell Holmes megfogalmazta: „a jogilag kötelező ígértet megszegésének egyetlen általános következménye az, hogy a jog az ígértet tevővel kártérítést fizettet abban az esetben, ha az ígért magatartás elmarad.” Oliver Wendell Holmes, The Common Law. Little & Brown Co., Boston, 1881. p. 301.
- 7 Hugh Beale, Remedies for Breach of Contract. Sweet & Maxwell, London, 1980. p. 126
- 8 Hugh Beale, Adaptation to Changed Circumstances, Specific Performance and Remedies – Report on English Law. In Attila Harmathy (ed.), Binding Force of Contract. Institute for Legal and Administrative Sciences of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 1991. pp. 7 – 24. p. 16.
- 9 Az ún. reális teljesítés elve a Ptk. megalkotása idején működő szocialista tervgazdaságban a hiánygazdaság működtetésének, az állami beavatkozásnak és a tervteljesítéses rendszerre alapozott termelésnek a szükségszerű következménye volt, azonban már az új gazdasági mechanizmus során új értelmezést kapott. Amint láttuk, az elv egyébként teljes mértékben összhangban van a modern kontinentális jogokkal. More details in Attila Harmathy, The Binding Force of Contract in Hungarian Law In Attila Harmathy (ed.), Binding Force of Contract. Institute for Legal and Administrative Sciences of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 1991. pp. 27 – 39. pp 29 – 31.
- 10 Amely szerint a szerződéseket tartalmuknak megfelelően, a megszabott helyen és időben, a megállapított mennyiség, minőség és választék szerint kell teljesíteni.
- 11 Ezt erősíti meg a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. tv. javaslatához fűzött miniszteri indokolás is. A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyve – az 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indokolása, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963. p. 295.
- 12 Ezekben az esetekben a tényállástól függően követelhető kártérítés, de a szerződéses kötelezettség természetben nem kényszeríthető ki.

- 13 Az ésszerű igényérvényesítési határidő levezethető a Ptk. 4. §-ában foglalt generálklauzulákból. Vö. Legf. Bír. Pfv. VI. 20.492/2004. sz. EBH 2006. 1408. sz. (Megjelent: Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteménye 2006/1.)
- 14 Azaz nem igényel jogi kényszerítő eszközökkel el nem érhető magatartást.
- 15 BGHZ 48, 164 (1968).
- 16 Semler in Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts Band 4 Aktiengesellschaft (hrsg. Prof. Dr. Michael Hoffmann-Becking) 3. neub. Aufl, Verlag C.H. Beck, München, 2007 § 38 Rn. 48.
- 17 Pl. Sárközy és Kisfaludi a 3. lábjegyzetben idézett helyeken továbbá az általános megítélésre a Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997. sz. BH 1998. 89. sz. döntés is.
- 18 Karsten Schmidt, Gesellschaftsrecht. 4., völlig neu bearb. und erw. Aufl. Heymann, Köln/Berlin/Bonn/ München, 2002. p. 617
- 19 Sárközy, A szindikátusi szerződésről 188. o., Kisfaludi A gazdasági társaságok nagy kézikönyvében nr. 473.
- 20 Balásházy Mária, Szindikátusi szerződés a társasági jog és a polgári jog határán. Gazdaság és jog, 1993 október, 16 – 18.o.
- 21 Ezzel ellentétes állásponton Kisfaludi a 19. lj.-ben hivatkozott helyen.

A TÁRSASÁGOK TŐKÉSÍTÉSÉÉRT VALÓ FELELŐSSÉG

1. BEVEZETÉS

A magyar gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (rövidítve: „Gt-III”) számos törkevédelmi rendelkezést tartalmaz. A gazdasági társaság tőkéjét védő szabályok közé – a teljesség igénye nélkül – a következőket sorolhatjuk:

- A gazdasági társaság tagjai a társaság létesítésekor, törkeemelés vállalásakor vagyoni hozzájárulást kötelesek teljesíteni (Gt-III. 13. § (1) bek.; 118. § (1) bek.; 210. §; 218. §);
- A vagyoni hozzájárulást teljesítő tagok a törvény alapján a vagyon értékéért felelősséggel tartoznak (Gt-III. 13. § (4) bek.);
- A magyar törvény tiltja a kft-tag, a részvényes, illetve harmadik személy részére irányuló nyílt és rejtett vagyonkivonást (Gt-III. 50. § (2) bek.; 131. §, 134. §; 218-219. §§);
- Alultörkésítés esetén a magyar törvény osztalékfizetési tilalmat nevesít (Gt-III. 131., 133. §§);
- A magyar törvény mind a saját részvény, mind pedig a saját üzletrész megszerzésének korlátait is nevesíti (Gt-III. 135. §, 223. §§ skk.);
- Az osztalék-kifizetés és osztalék-előleg kifizetés feltétele, hogy az ügyvezetés a társaság megfelelő törkehelyzetéről, likviditásáról, hitelezői igények figyelembe vételéről – azok megvizsgálását követően – nyilatkozzon (Gt-III. 131-133. §§);
- A társasági vagyon védelmét szolgálják mind az egyes kisebbségi jogok, valamint a törke leszállítás és az átalakulás egyes szabályai is (Gt-III. 49. § (5) bek.; 162-163. §§; 76. § (2) bek.);
- A társaság tőkéjének a védelmét szolgálják azok a szabályok is, amelyek a többségi pozícióban lévő társasági tag, illetve a társaság ügyvezetésébe

beavatkozó tagra fogalmaznak olyan tényállásokat, amelyek a társasági vagyon „társaságidegen felhasználást” szankcionálják (Gt-III. 54. §; Cstv. 33/A. § (3) bek.);

- Gt-III. 192. § (2) bek. 2. mondatának kamatfizetési tilalma, amely szerint a kamatozó részvény után kamat nem fizethető, ha a kifizetés következtében a saját tőke nem érné el a társaság jegyzett tőkéjét;
- Részvényes részére történt kifizetés szakértői vizsgálata (Gt-III. 222. § (2) bek.);
- Részvénytörzs szerzés finanszírozásának tilalma (Gt-III. 229. §).

2. VAGYON SZOLGÁLTATÁSÁNAK KÖTELEZETTSÉGE

A magyar gazdasági társaságról szóló törvény 13. § (1) bekezdése általános szabályként, valamennyi társasági formára vonatkozóan a tag kötelezettségévé teszi a vagyoni szolgáltatás nyújtását, amelynek nem teljesítését a társasági jogviszony megszűnésével szankcionálja (Gt-III. 14. § (2) bek.). Ezt a vagyoni szolgáltatásra vonatkozó általános kötelezettséget megismétli a törvény több helyen is, az egyes társasági formák esetében, így a Gt-III. 111. § (1) bekezdésében is. A Gt-III. 111. § (1) bekezdése az, amely a kft. esetében a korlátozott felelősségű társaság és a tag vagyoni elválasztásának, elhatárolásának elvét mondja ki. A 111. § (1) bekezdése szerint a tag nem felel a társaság kötelezettségeiért, idézve: *„a tag kötelezettsége a társasággal szemben csak törzsbetét szolgáltatására és a társasági szerződésben esetleg megállapított egyéb vagyoni hozzájárulás szolgáltatására terjed ki.”* A tag limitált vagyon-szolgáltatási kötelezettsége egyrészt, és a tag korlátozott felelőssége a társaság kötelezettségeiért másrészt szorosan összefügg; a német jogirodalomban számos szerző ebből a szabályból vezeti le, hogyha és amennyiben a tag a vagyoni szolgáltatás kötelezettségének szabályát megsérti, illetve az általa juttatott vagyon részére visszafizetésre kerül, a tag és társaság vagyoni elkülönülésnek a szabálya, a korlátozott tagi felelősség is oka fogyottá válik, azaz nem hivatkozhat a tag ilyen esetekben a korlátozott felelősségre.¹

3. VAGYON VISSZAJUTTATÁSÁNAK TILALMA

a. Adott vagyon visszajuttatásának tilalma

A korlátozott felelősségű társaság körében a Gt-III. 118. § (2) bekezdése egyértelműen megfogalmazza azt a tilalmat, hogy a tag részére a tag által a társaság

részére juttatott vagyon nem fizethető, nem adható vissza.² Jóllehet a törvény „a tag által teljesített vagyoni hozzájárulás” visszafizetését, visszakövetelését tilalmazza, értelmezésünk szerint ez a visszafizetési, vagyon-visszajuttatási tilalom, mind a nyílt, tehát az adott vagyontárgynak, vagy ha vagyon szolgáltatása pénzben történt, az adott pénzösszeg visszafizetésére kiterjed. Azaz az úgynevezett „rejtett”, „titkolt”, „álcázott” vagy színlelt ügyletekre ugyanúgy alkalmazandó ez a szabály, mint a teljesen nyilvánvaló vagyoni visszajuttatásokra, és a Gt-III. 131. §-ával együtt kiterjesztendően értelmezendő.³ A törvény ezen tilalma inkább kiterjesztően, a társasági vagyon megóvása érdekében értelmezendő, semmint szűkítően, nem korlátozható csak azokra a vagyontárgyakra, amelyeket a tag ténylegesen szolgáltatott.

b. Saját tőkéből történő juttatás tilalma

A tag által juttatott vagyon a társaság rendelkezése alá kerül, ettől kezdve csak a társaság jogosult ezen vagyonról diszponálni. A 118. § tilalmát további tényállásokra is kiterjeszti a Gt-III. A Gt-III. 131. §-a a kft. körében általános jelleggel tilalmazza a tag részére a saját tőkéből történő kifizetést. A felhívott rendelkezés szerint:

131. § (1) *A társaság saját tőkéjéből a tagok javára, azok tagsági jogviszonyára figyelemmel kifizetést a társaság fennállása során kizárólag az e törvényben meghatározott esetekben és – a törzstőke leszállításának esetét kivéve – csak a számviteli törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén, a tárgyévi adózott eredményből, illetve a szabad eredménytartalékkal kiegészített tárgyévi adózott eredményből teljesíthet. Nem kerülhet sor kifizetésre, ha a társaságnak a számviteli törvény szerint helyesbített saját tőkéje nem éri el, vagy a kifizetés következtében nem érne el a társaság törzstőkéjét.*

(2) Az (1) bekezdés alkalmazásában kifizetésnek minősül a pénzbeli és a nem pénzbeli vagyoni értékű juttatás egyaránt.

(3) Az ügyvezetőnek írásban nyilatkoznia kell a taggyűlésnek arról, hogy a kifizetés nem veszélyezteti a társaság fizetőképességét, illetve a hitelezők érdekeinek érvényesülését. A nyilatkozat megtételének elmulasztásával történő kifizetéssel, illetve valótlan nyilatkozat tételével okozott károkért az ügyvezető a vezető tisztségviselőkre vonatkozó általános rendelkezések szerint felel. Az ügyvezető köteles a nyilatkozatot 30 napon belül a cégbírósághoz benyújtani. A bejelentés nem jár illetékfizetési és közzétételi kötelezettséggel.

(4) Azokat a kifizetéseket, melyeket az (1) és (3) bekezdés rendelkezései ellenére teljesítettek, a társaság részére vissza kell fizetni, feltéve, hogy a társaság bizonyítja a tag rosszhiszeműségét.

A szabály a 2. sz. társasági jogi irányelv adaptált változata.⁴ A Gt-III. a „saját tőke” kifejezést használja, amelyet a számviteli törvény definiál. A saját tőke jóval szélesebb vagyont fog át, mint a 118. §-ban említett tag által a társaság részére juttatott vagyon.

A saját tőke a számviteli törvény megfogalmazása szerint számos tőkeelemet foglal magában, a tagok által a társaság rendelkezésére bocsátott tőkerészt (kft. esetében törzsbetét), illetve az azon felül rendelkezésre bocsátott vagyont, ezeken túlmenően a saját tőke a tőketartalékból, az eredménytartalékból, a leköötött tartalékból, az értékelési tartalékból és a tárgyév szerinti eredményből tevődik össze (Számtv. 35. § (2) bek.). Az egyes tartalékok felhasználása általában kötött, tehát egyéb szabályok is tiltják a tag részére történő kifizetést ezen tőkeelemekből.

A Gt-III. idézett tilalma a társaság vagyonát védi a taggal szemben. A saját tőkéből a tag részére történő kifizetésnek, vagyoni juttatásnak a korlátait nevesíti. A kifizetésnek számos feltétele van, a *causa societatis*, a *társasági jogviszony*, önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a társaság a tagja részére bármilyen kifizetést teljesítsen (az osztalékfizetés, a tőkeleszállítás és a likvidációs hányad eseteit kivéve).

A Gt-III. 118. § és a 131. § rendelkezései egymás mellett vizsgálándók, egymást kiegészítő tényállások. A törvény nem csak a tag által juttatott vagyon visszafizetését tilalmazza, hanem a társaság működése során abban felhalmozott vagyon kifizetését is. A szabályozás célja, hogy a társasági vagyon és a tagi vagyon elkülönülését még hangsúlyosabban kiemelve. A társaság vagyona a társaság működését, gazdálkodását szolgálja, a társaság vagyona felett a tagok nem rendelkezhetnek szabadon, a társasági vagyon és annak minden hozadéka a társaság rendelkezése fölé kell, hogy álljon ez a vagyon, sem annak egy része, a tagnak nem adható át, ez a vagyon a társaság működését szolgálja. A tagsági viszony önmagában nem alapozza meg a társasági vagyon tag részére történő elvonásának a jogcímét, a társasági jogviszonyra figyelemmel a társaság a tagja részére fizetést nem teljesíthet a saját tőkéjéből – mondja ki a Gt-III.

Ehelyütt csak jeleznénk, hogy a Gt-III. 131. §, illetve a 132. §-ában⁵ olvasható „saját tőke terhére” megvalósított kifizetési tilalom körében a számviteli

megfogalmazásból adódóan további kérdések merülhetnek fel, nevezetesen hogy miként kell a „saját tőke” számviteli képére, fogalmára a konkrét vagyonszintet értelmezni.

c. Osztalékfizetés esetén a tőke-teszt kötelezettsége

A Gt-III. 131. § (1) bekezdése azt mondja ki, hogy a tag vagyoni igénye csak a számviteli törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén, a tárgyévi adózott eredményből, illetve a szabad eredménytartalékkal kiegészített tárgyévi adózott eredményből teljesülhet, annak elfogadása esetén és a törvény szerinti mértékben. Tehát a tag vagyoni jogosultsága csak a gazdálkodási év lezárása folytán megállapított vagyoni többlet egy részére, a profit meghatározott részére vonatkozhat, illetve a korábbi évek során ki nem osztott vagyoni többletre, ha az egyéb törvényi feltételek fennállnak. A Gt-ben ehelyütt szerepel – az ezt követő második mondatban – egy további korlát. Ez a további korlát a profit kiosztásának, vagy a nyereségnek a szabad eredménytartalékban lévő összegének a kiosztásának az akadálya lehet, és a társaság saját tőkéjének a jegyzett tőkéjéhez való viszonyán alapul. Ha a társaság saját tőkéje nem éri el, vagy a tervezett kifizetés következtében nem érné el a társaság törzstőkéjét, vagyon/nyereség nem osztható ki, még ha van is adózott eredmény, vagy ha van szabad eredménytartalék, mivel a kifizetés következtében a társaság saját tőkéje nem érné el a társaság törzstőkéjét. Ebből az következik, hogy minden ilyen tervezett kifizetésnél, amikor a kifizetésnek a mérleg és éves beszámoló alapján megállapított vagyoni többlete a társaság rendelkezésére áll, vizsgálni kell még a saját tőke jegyzett tőke viszonyát, mégpedig a kifizetés előtt és annak megtörténtét szimulálva, hogy a kifizetés következtében nem sérül-e a Gt-III. 131. § (1) bekezdés második mondatának rendelkezése.

A szabály arra irányul, hogyha van is realizált vagyoni többlet a társaságban, ez önmagában még nem elegendő a többletnek a tagok (tulajdonosok) részére történő kiosztásához, mivel a tagoknak a társaság finanszírozását kell biztosítaniuk. Ez a szabály lényegében azt fogalmazza meg, hogy a tagi kifizetésnek korlátja a társaság tőkehelyzetének elsődlegessége, azaz a tagi érdeket megelőzi a társaság tőkehelyzetének a biztosítása, megőrzése.

A törvény ezeknek a tényeknek a vizsgálatát az ügyvezetésre telepíti, vagyis az ügyvezető az, akinek a társaság tőkehelyzetére vonatkozó vizsgálatot el kell végeznie. Az ügyvezető az, akinek nyilatkoznia kell mielőtt a vagyonszintet

megtörténik, hogy ezen feltétel fennáll-e vagy nem teljesül. Mindebből az következik, hogy az ügyvezetőnek mérleget kell készítenie, amelyből a saját tőke jegyzett tőke viszonya és a tervezett kifizetés következtében beálló változása vizsgálható. Ha az idézett szabály ellenére a tagok nem vették figyelembe a Gt-III. által megfogalmazott kifizetési tilalmat, vagy azt nem is vizsgálták, vagy vizsgálták, de annak eredményét figyelmen kívül hagyva döntöttek, vagy megvizsgálták de mégis megsértették, a törvény 131. § (4) bekezdése szankcióként objektív jellegű visszatérítési, visszafizetési kötelezettséget ró a tagra az ekként kapott vagyont illetően. A visszafizetési kötelezettség a teljes vagyoni juttatásra áll fenn, hiszen az egy adott időponthoz kötődik, amely időpontra kell a feltételeket vizsgálni. Ha „túlhúzás” történt, egy újabb mérleg készítésével, az előző döntés korrekciójával orvosolható akként, hogy csak a differenciára állna be a visszafizetési kötelezettség.

Nem érthető és vitatható a Gt-III-nak az a további feltétele, hogy a Gt-III. 134. § (4) bekezdése miért köti a tag rosszhiszeműségéhez a visszafizetési kötelezettséget. Álláspontom szerint mivel alapvetően a társaság belső viszonyairól van szó, teljesen indokolatlanul a tag rosszhiszeműségét tényállási feltétellé emelni ebben a körben, hiszen a törvény egyértelműen előírja a tőke-állapot ellenőrzését. A törvény nem ismerete nem szolgálhat alapul a mentesülésre, ezért a kellő gondosság nélkül eljáró tagoknak is kell ezt tudniuk, illetve a törvény nem tudása nem mentesít a szabály érvényesülése alól. Ha és amennyiben az ügyvezető tévedett, a döntést nem készítette elő, vagy elmulasztotta a „tőke-tesztet”, ez szintén nem elegendő indok a tag mentesüléséhez. Ha a mérleg esetleg hibás, és csak utólag derül ki, a tag a felelősség alól mentesülhet.

Amint láttuk, a Gt-III. kft-részében szabályozásra került egy szigorú tőke-megtartási tilalom, a tőkekivonási tilalom, a kifizetés, a vagyonfelosztás, a társaság vagyonának a tag részére történő juttatásának tilalma, amely csak kötött jogcímhez és a társaság megfelelő tőkeszerkezetéhez és likviditásához van kötve. Azaz a társaság vagyona egy a tagtól elkülönült jogalany kötött vagyona, amelyre vonatkozóan a tagnak nincs közvetlen igénye és jogosultsága, csak a megfelelő szabályok során megállapított gazdálkodási plusz arányos részére.

Az osztalék-előleg szabályai, illetve osztalék-előleg fizetésének szabályai között a Gt-III. a tőkevédelem körébe, azaz a Gt-III. 131. §-tól lényegében a 136. §-ig, a saját üzletrész szabályozásáig, a társaság saját tőkéjének, vagyonának a taggal szembeni védelmét fogalmazza meg.⁶

d. Rejtett, burkolt vagyonszétválás tilalma

Mindenképpen megemlíthetők azok a rendelkezések, amelyeket a Gt-III. 134. §-ban kerültek megfogalmazásra:

134. § A 131. § (4) bekezdésben foglaltak megfelelően alkalmazandók abban az esetben is, ha a tag polgári jogi szerződés alapján, nem tagsági jogviszonyára tekintettel, olyan kifizetésben részesült, amelyre a 131. § (1) bekezdésben foglaltak egyébként nem adnának lehetőséget, és amely a felelős társasági gazdálkodás követelményével összeegyeztethetetlen.

A 134. § azt mondja ki, hogyha a társaság részéről a tagnak szerződés alapján kerül sor kifizetésre, ennek a szerződésnek meg kell felelnie a rendes üzletvitel feltételének. Az olyan szerződés, amely a „felelős társasági gazdálkodás követelményeivel összeegyeztethetetlen”, nem szolgálhat a tagnak történő vagyonszétválással, ezért a tagnak a kapott vagyont vissza kell fizetnie. Azaz egy új érvénytelenségi okot fogalmaz meg a Gt-III. a Ptk. klasszikus érvénytelenségi okaihoz képest. A tag és társaság közötti szerződés, melynek valódi célja a tag részére történő vagyonszétválás, (illetve egyúttal jogosulatlan adóalap csökkentés), egy új elem a Ptk-ban szabályozott érvénytelenségi okok közt, mert nem csak színlelt ügylet tartozhat ide, nem csak feltűnő értékaránytalansággal megkötött szerződés, hanem minden olyan ügylet, amellyel kapcsolatban felmerül, hogy az valójában nem a társaság működése miatt került megkötésre. Csak olyan vagyonszétválások mentesülnek a visszafizetések alól, amelyek célja és gazdasági tartalma alapján megállapítható, hogy az a társaságnak a felelős gazdálkodási elvek szerint szükséges volt, és olyan szerződéses kondíciókkal kötött, amelyet a társaság harmadik személlyel, akár versenyhelyzetben is megkötött volna. Ezen feltételek vizsgálata jóval szélesebb mérvű bírói szerződés-vizsgálatot tesz lehetővé, mint a magánjogi dogmatikában többé-kevésbé kijegecsedett felén túli sérelem, vagy színlelt szerződések érvénytelenségének megítélése. A visszafizetési kötelezettség mértékét sem határozza meg a törvény, ezekben az esetekben a nyújtott/kapott szolgáltatásoktól függetlenül egy feltétlen visszafizetési kötelezettség áll fenn, vagy arányosítani kell a társaság részére nyújtott szolgáltatás értékével? További számos részletkérdésre nem tartalmaz szabályt a GT-III., például milyen időtartamon belül gyakorolható ez a jog, az általános elévülési időn belül elévül-e a megtámadás joga, hitelezők is érvényesíthetik-e

ezt a jogot, stb. Egyáltalán érvénytelenségi szabályokról van szó, vagy csak relatív hatálytalanság újabb esetéről? Választ e törvényből nem kapunk, amely igazolja azon tételünket, hogy a gazdasági társaságok jogát – legyen az külön törvény vagy más kódex része –, nem lehet csak autonóm módon (Ptk. nélkül) sem alkalmazni, sem értelmezni.

A rejtett vagy színlelt vagyon kivonásra figyelemmel a tényállási körben vizsgálandó egy további törvényi feltétel is, amely jóllehet önmagában nem vezet érvénytelenségre. Ez a feltétel nevezetesen a tag és a társaság közötti ügyleteknek a társaság belső döntéshozatali rendszerében a legfőbb szerv hozzájárulásának a követelménye [(Gt-III. 141. § (2) bek. m) alpont)]. A Gt-III. az ilyen bennfentes, taggal és érintett személyekkel kötött szerződések megkötéséhez a kft. belső döntéshozatali rendszerében a taggyűlés hozzájárulását is előírja, ezeket az ügyleteket a taggyűlésnek jóvá kell hagynia. Márpedig, ha a taggyűlés jóváhagyja a szerződést, akkor a taggyűlés jóváhagyásának keretében felmerül mind a társaság nevében a szerződést megkötő ügyvezető, illetve mind annak a tagnak a felelőssége is, aki egy ilyen szerződéssel a társasági vagyont lényegében hátrányosan csökkenti.

e. Összefoglaló

A Gt-III. 131-134. §§-oknak ez a szabályozási rendszere mindenképpen üd-
vözlendő, amely a társasági vagyon célhoz kötöttségét, társasági érdekek sze-
rinti felhasználását, továbbá a taggal szembeni védelmét fogalmazza meg. Ez a
szabályozás a magyar jogban erősíti mind a társaság ügyvezetésének, mind pe-
dig az érintett tag személyes felelősségét. A tilalmakkal szemben megvalósított
vagyonkivonás tekintetében a társasággal szemben mind az ügyvezető, mind
az érintett tag felelősséggel tartozik, a tag felelőssége egy objektív visszatéríté-
si kötelezettség, az ügyvezető pedig egy szubjektíven szankcionált kártérítési
felelősség.

A kft. kapcsán ismertetett szabályok – néha eltérő hangsúllyal, mint például
a saját részvény kiemelt szabályozása – a részvénytársaság esetében is megtalál-
hatóak (Gt-III. 219- 230. §). A tőkemegtartás szabálya mint alapvető elv ismert
más jogrendszerekben is („fundamental principle of company law”).⁷

Azaz a tőkevédelmi szabályok a maguk szó szerinti és rendszertani értelmé-
ben elsősorban a társaság belső működésére vonatkozó szabályozást jelentenek
és az ügyvezetés felelősségét, továbbá a tag esetleges felelősségét fogalmazzák

meg a társasággal szemben. Ami ebben a körben kérdéses, hogy a külső viszonyokban, a hitelező, harmadik személy vonatkozásában mennyiben és mikor kaphatnak jelentőséget ezek a tényállások. Hivatkozhat-e ezen tényállások megsértésére a hitelező és ezen tényállások megsértésére alapozva érvényesíthet-e igényt az ügyvezetővel vagy a taggal szemben?

További kérdés, hogy miért csak az ún. tőkeegyesítő társaságokra érvényesek a fenti szabályok, hiszen a kkt. és a bt. vagyona esetében szintén a tagoktól elkülönült jogalany vagyonáról beszélhetünk, amely vagyona vonatkozóan a tagnak rendelkezési joga nincs.⁸ A tag (belső) mögöttes és korlátlan felelőssége a társaság tartozásaiért sem indokolja azt, hogy a tag a társaság vagyonáról rendelkezessen, nem is rendelkezési joggal, mint tag.

A fenti szabályok alapján, azokból absztrahálva fogalmazta meg Nochtá Tibor a magyar társasági jog egyik irányeszméjeként a jóhiszeműség és tisztesség társasági jogi értelmét és a törkevédelem alapelvét.⁹

4. HATÁSKÖRÖK ÉS FELELŐSSÉGI SZFÉRÁK

A tilalmat megfogalmazó fenti szabályok a társasági vagyon védelmét a hitelezők védelmében fogalmazzák meg, tehát a hitelezői igényérvényesítés teleologikus értelmezéssel minden további levezetés nélkül megalapozható. A szabályok célja a társasági vagyon elválasztása a tag vagyonától, és jogosulatlan vagyonkivonás megakadályozása, a hitelezői követelések minimális fedezetétől szolgáló vagyon biztosítása.

Az előbbieket tovább vizsgálva vegyük sorra az ügyvezetés és a tag, illetve a legfőbb szerv felelősségét. A Gt-III. ebből a szempontból lényegesen határozottabban fogalmazza meg egyes hatáskörök elválasztását mint az elődei. A Gt-III. 21. § (1) bekezdés második mondata, a 19. § (3) bekezdése, valamint a kkt. és a betéti társaság részére 93. §, a kft. esetében a 140. § (2) bekezdése, a részvénytársaság esetén a 231. § második bekezdése, illetve nyílt részvénytársaság esetén 302. § a korábbiakhoz képest egyértelmű hatásköri szabályokat fektetnek le az ügyvezetés és a legfelsőbb szerv tevékenységét illetően. Amint láttuk, az előző szabályok egyértelműen az ügyvezetésnek a felelősségét, kötelezettségét fogalmazzák meg, jóllehet ezek a tiltó szabályok nemcsak az ügyvezetőnek szólnak, hanem a tagokra is vonatkoznak. Adott esetben a jogellenes magatartás mindkét félre kimutatható, ha a vagyonkivonás nyílt vagy rejtett módon, illetve más ügyletekkel összekötve eredményezi a társaság vagyonának csorbítását.

A saját tőke védelmét szolgálja, a Btk-ban szabályozott tényállással lényegében a hitelezővédelem deliktualis tényállása is – közvetett módon – megfogalmazásra került.¹⁰ A bírói gyakorlat a bűncselekményt megvalósító vagyonelvonás esetében a károsult részére a károkozó személlyel kapcsolatban közvetlen kártérítési igény érvényesítését teszi lehetővé (BH2004/408.).¹¹ Ez a felelősség alapvetően az ügyvezetést érinti, a taggal szembeni fellépésre nem ad lehetőséget (csak sajátos elkövetői tényállás esetén). Ebből az következik, ha az adott eset olyan súlyú, hogy az ügyvezető büntetőjogi felelőssége megállapításra kerül, akkor az egész társasági jogi rendszert megkerülve a polgári bíróságok deliktualis felelősségi alapon a kárért is felelőssé teszik a törvényi tilalmat megszegő ügyvezetőt a hitelezői igényekkel szemben. De ha nem kerül sor a büntetőjogi felelősségről való vonásra, ez egy másik felelősséget kell hogy eredményezzen a hitelezői igényeket illetően?

5. A TÁRSASÁG TŐKEHELYZETÉNEK JELENTŐSÉGE

A társaság vagyonának, tőkéjének, tőkésítésének védelmét szolgálja a második európai társasági irányelvből átvett, és a részvénytársaság mellett a Gt-ben a korlátott felelősségű társaságra is kiterjesztett rendelkezés. A szabály lényege szerint a társaság saját tőkéjének a megtartására vonatkozó kötelezettséget jelenti.

17. cikk (1) A jegyzett tőkében bekövetkezett súlyos veszteség esetén a tagállamok jogszabályaiban meghatározott határidőn belül össze kell hívni a közgyűlést annak eldöntésére, hogy a társaságot megszüntetik-e, vagy egyéb intézkedést kell-e hozni.

(2) Az (1) bekezdés értelmében súlyos veszteségnek tekintett összeget a tagállamok jogszabályai nem állapíthatják meg a jegyzett tőke felénél magasabb értékben.

A Gt-III. 143. § (2) bekezdése a kft-re, a részvénytársaság vonatkozásában a Gt-III. 245. §-a mondja ki, hogy a legfőbb szervet haladéktalanul össze kell hívni az ügyvezetés részéről, ha a társaság saját tőkéje veszteség folytán a jegyzett tőkéjének a fele, illetve rt. esetében a minimum jegyzett tőke alá csökken. Vagyis ezekben az esetekben a veszteség az, ami folytán a társaság vagyoncsökkenése betudható.

143. § (1) A taggyűlést – ha törvény vagy a társasági szerződés másként nem rendelkezik – az ügyvezető hívja össze.

(2) E törvényben vagy a társasági szerződésben meghatározott eseteken kívül a taggyűlést akkor is össze kell hívni, ha az a társaság érdekében egyébként szükséges. Az ügyvezető haladéktalanul köteles, a szükséges intézkedések megtétele céljából, összehívni a taggyűlést, ha tudomására jut, hogy

a) a társaság saját tőkéje veszteség folytán a törzstőke felére csökkent, vagy

b) a társaságot fizetéseképtelenség fenyegeti, vagy fizetéseit megszüntette, illetve, ha vagyona tartozásait nem fedezi.

(3) A (2) bekezdésben megjelölt esetekben a tagoknak határozniuk kell különösen a pótbefizetés előírásáról vagy – ha ennek lehetőségét a társasági szerződés nem tartalmazza – a törzstőke más módon való biztosításáról, illetve a törzstőke leszállításáról, mindezek hiányában a társaságnak más társasággá történő átalakulásáról, illetve jogutód nélküli megszüntetéséről. A határozatokat legkésőbb három hónapon belül végre kell hajtani.

Mindkét jogszabályi helyen, tehát a kft. és a részvénytársaság szabályozási körében a törvény utal arra, hogy a tagoknak döntési kötelezettségük van, a vagyonvesztést és a saját tőke elvesztését követően cselekedniük kell. A lehetséges cselekvési módokat a törvény meghatározza: vagyoni juttatásról dönthetnek a tagok annak érdekében, hogy a jegyzett tőke, pontosabban a saját tőke süllyedése, elvesztése orvoslásra kerüljön, a friss vagyon juttatása mellett lehetőségként fogalmazza meg a magyar törvény a társaság átalakulását, illetve ha ez sem elfogadható a tagoknak, akkor a társaságot meg kell szüntetni. A törvény célja mindkét esetben teljesen nyilvánvaló, ha a veszteséges működés következtében a jegyzett tőke felére viszi le a saját tőke nagyságát, akkor a társaságnak kötelező valamilyen intézkedést tennie: a törvény lehetőséget ad arra, hogy vagy friss, pótlólagos vagyont juttassanak a tagok a társaságnak, vagy átalakulnak egy olyan társasági formába, ahol ez a szabály nem érvényesül, tehát kkt-, bt-vé, vagy megszüntetik a társaságot. Egy jelentős saját tőke elvesztése után a társaságok a forgalomban változatlan formában és vagyoni helyzettel nem vehetnek tovább részt.

A szabályozás itt a kft. és rt. esetében egymásra hasonlít, de a részletek szá-

mos kérdést vetnek fel a további vagyonyjuttatás körében. A további vagyoni juttatás lehetőségére a kft. szabályozása a kft. törvényi meghatározása körében éppen úgy utal, mint annak nevesített esetére, a pótbefizetés szabályainak meghatározásával. A törvény lehetőséget ad arra, hogy a tagok ún. pótbefizetésről döntsenek, amennyiben a társasági szerződés tartalmazza ezt. A törzstőke más módon való biztosítását tehát adott esetben lehet egy tőkeemeléssel is orvosolni, a társasági törvény nem köti ezt meg, de egyértelműen a saját tőkéről beszél a 143. § (3) bekezdése. Sőt lehetséges, hogy kisebb tőkeemeléssel együtt nagyobb vagyonyjuttatás kerül a tőketartalékba. A pótbefizetés a lekötött tartalékba kerül és ezzel emeli meg a saját tőkét (Sztv. 38. § (1) bek.). Feloldása is egyszerűbb, mint a lekötött tartalék többi eleméé.

Ha nincs mód friss tőke juttatására, akkor a tőke leszállításával kerülhet sor a veszteségek eltüntetésére, amennyiben erre a tőke-leszállítás korlátai lehetőséget adnak. Ha erre sincs mód, akkor a más társasági formába történő átalakulás jöhet még szóba, illetve a társaság jogutód nélküli megszűntetéséről is lehet, illetve ha nincs más lehetőség – döntenie kell a tagoknak. Ha a törzstőke leszállítása megghiúsult és annak okai továbbra is fennállnak, a társaság köteles más formába átalakulni vagy megszűnéséről döntenie (Gt-III. 164. § (4) bek.).

Mindezekből az következik, hogy egyrészt van egy ügyvezetői kötelezettség, a társaság tőkésítésének folyamatos figyelemmel kísérése, ez a tőkésítési figyelem alapvetően arra vonatkozik, hogy az éves beszámoló elkészítésekor a mérleg alapján a saját tőke jegyzet tőke vizsgálata megtörténjen. Ez az éves beszámoló kiegészítő mellékletének a része, a saját tőke változásának kötelező bemutatása.¹² Egy kellően gondos ügyvezetőnek az évközi gazdálkodás során már gondolnia kell arra, hogy a társaság tőkevesztése miatt egy évközi mérleg elkészítésével megvizsgálja a társaság tőkésítésének az aktuális helyzetét. Ez utóbbi vizsgálatnak a szükségességét nehéz lenne általános jelleggel kimondani, de egyes esetben a gazdálkodás évközi eredményei alapján akár nyilvánvaló is lehet. Elképzelhető olyan tényállás, hogy az ügyvezető nem tud eltekinteni a sorozatos veszteségek és folyamatos gazdasági problémák során attól, hogy nem csak a likviditási következményei vannak a gazdálkodásnak, hanem az a társaság tőkeszerkezetére is kihat. Ebben az esetben a tényleges vagyonvesztés bekövetkeztével nem kell hogy megvárja az üzleti év lezárását, hanem akár azt megelőzően is ellenőrizze a saját tőke, jegyzettőke viszonyát és a 143. § (2) bek. alapján haladéktalanul összehívja ezért a taggyűlést, hogy tessék azonnal

dönteni a társaság életéről és jövőjéről. Összefoglalva: van egy ügyvezetői kötelezettség egy figyelési, monitoring, követési kötelezettség, amelyet nem lehet csak arra szűkíteni, hogy ez elég az éves beszámoló elkészítésekor megvizsgálni, hanem az éves gazdálkodás várható hatásainak a függvénye is.

Az ügyvezetés mellett a Gt-III. általános jelleggel és általános erővel a könyvvizsgáló kötelezettségévé is teszi a vagyonsökkenés esetében a legfőbb szerv összehívásának kezdeményezését (Gt-III. 44. § (2) bek.), az összehívás. elmulasztása esetén pedig a cégbíróság értesítését.

44. § (2) Ha a könyvvizsgáló megállapítja, illetve egyébként tudomást szerez arról, hogy a gazdasági társaság vagyonának jelentős csökkenése várható, illetve olyan tényt észlel, amely a vezető tisztségviselők vagy a felügyelőbizottság tagjainak e törvényben meghatározott felelősségét vonja maga után, köteles a gazdasági társaság legfőbb szervének összehívását kezdeményezni. Ha a legfőbb szerv ülésének összehívására nem kerül sor, illetve a jogszabályok által megkívánt döntéseket nem hozza meg, a könyvvizsgáló erről a társaság törvényességi felügyeletét ellátó cégbíróságot értesíti.

Az ügyvezetés mellett a tulajdonosokat, tagokat is terheli kötelezettség. Ez elsősorban döntési kötelezettséget jelent, amennyiben a törvényi tényállás említett objektív feltételei fennállnak, tehát veszteség folytán a társaságnál tőkevesztés is van, és a sajáttőke-vesztés aránya kimeríti a törvényben megfogalmazottakat, akkor döntést kell hozni. A tagoknak dönteniük kell, mégpedig a további vagyon juttatásáról, vagy a veszteség tőkeleszállítással való eltüntetéséről, vagy a társaság átalakulásáról, illetve a társaság megszüntetéséről. A tag döntése során a társaság érdekét kell hogy figyelembe vegye, nem a saját érdekét. Reális ez az elvárás?

A saját tőke elvesztéséhez kapcsolódó tényállás nem kapcsolódik a társaság fizetéseképtelenségéhez, és a szabály célja, hogy a fizetéseképtelenség időben megelőzésre kerüljön. Adott esetben nehéz ezt a két fázist elválasztani, főleg azokban az esetekben, ha a fizetéseképtelenség be is áll, a fizetéseképtelenség beállta a gazdasági társaságot lényegében egy lehetetlen bénultsági helyzet elé állítja. Az ügyvezetéstől a jelenlegi szabályozás a lehetetlent kívánja meg, ha fizetéseképte-

lenségi helyzet merül fel, akkor az ügyvezetésnek nem a főszabály szerinti elvek szerint, azaz nem a társaság érdekét szem előtt tartva kell cselekednie, hanem az új szabályozás révén, ha beáll ez a pillanat, ezt követően a hitelezői érdekek szempontjából kell cselekednie (Gt-III. 30. § (3) bek.).

Ennek ellentmondani látszik a kft. esetében az a szabály, amely a kötelező törzstőke leszállítás esetében a tőkeleszállításkor alkalmazandó speciális hitelezővédelmi szabályok mellőzését teszi lehetővé [(Gt-III. 143. § együtt 163. § (2) bek. a) pont].

Az ügyvezetés kötelezettsége, hogy egybehívja a tagokat, összehívja a taggyűlést, napirendre tűzze a saját tőke veszteség folytán történt csökkentésének problematikáját, megfelelő javaslatot tegyen ennek orvoslására, és megfogalmazza az ügyvezetés javaslatát a saját tőke elvesztésének orvoslására. Ráadásul ha a fizetéseképtelenség is fenyegeti a társaságot, mindezt a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján kell megtennie (Gt-III. 30. § (3) bek.).

Ami a tag felelősséget illeti, elsődlegesen egy döntési kötelezettségről beszélhetünk. Van a tagoknak általános tőkésítési kötelezettsége? Kötelezhető-e a tag vagyonjuttatásra, köteles-e a tag a törzstőkén felül újabb vagyoni szolgáltatásra? Ez a valós kérdés. A törvény azt mondja, hogy a tagoknak határozniuk kell, különösen például a pótbefizetés előírásáról, a pótbefizetésről (feltéve, hogy ennek feltétele a társasági szerződésben adva van), vagy a törzstőke más módon való biztosításáról.

Tehát a döntési kötelezettség vagy friss tőke juttatásról szól, pótbefizetés vagy más címén. A teljesített pótbefizetés a saját tőke részévé válik, a társaság saját tőkéjét növeli meg. A pótbefizetés nem-teljesítése ugyanúgy a tagsági jogviszony elvesztésével szankcionált, mind az eredeti tagi juttatás elmulasztása. Tehát ugyanazzal a szankcióval sújtja a törvény, amely már önmagában a korlátozott vagyoni juttatás elvének áttörését mutatja.

A törvény szövegezése nem egészen szabatos, nem kell mindenképpen a törzstőkét érintse a pótlólagos vagyoni juttatás, elegendő, ha az a saját tőkét növeli. Nem feltétlenül a törzstőkét kell növelni, nem a törzstőkét veszttette el a társaság, hanem a saját tőkéjét kell emelni. Tehát a saját tőkét kell pótolni annak érdekében, hogy annak nagysága biztosítsa a társaság finanszírozhatóságát, működését. A vagyoni szolgáltatási kötelezettség azokban az esetekben is fennáll, ha a tagok úgy döntenek, hogy nem szüntetik meg a társaságot, nem alakítják át a társaságot, vagy nem tudják, vagy nem akarják ezt a vesztesé-

get tőkeleszállítással megszüntetni. Akkor nem marad más, mint friss tőkét kell a társaság részére rendelkezésre bocsátani. Ebből következik, hogy a tagok döntési kényszerben vannak, és – jóllehet csak opcionálisan –, de tőkésítési kötelezettségük is van, ha és amennyiben a gazdálkodást ugyanolyan társasági formában, a tag korlátozott felelőssége mellett kívánják tovább folytatni.

Ennek a szabálynak a parallel rendelkezése a részvénytársasági jogban található, a 245. §-ban.

245. § (1) Az igazgatóság köteles nyolc napon belül – a felügyelőbizottság egyidejű értesítése mellett – a szükséges intézkedések megtétele céljából a közgyűlést összehívni, ha tudomására jut, hogy

a) a részvénytársaság saját tőkéje a veszteség következtében az alaptőke kétharmadára csökkent, vagy

b) saját tőkéje a 207. § (1) bekezdésében meghatározott összeg alá csökkent, vagy

c) a részvénytársaságot fizetéseképtelenség fenyegeti, vagy fizetéseit megszüntette, illetve ha vagyona tartozásait nem fedezi.

(2) Az (1) bekezdésben megjelölt esetekben a részvényeseknek határozniuk kell az alaptőke biztosításáról, illetve annak módjáról, így különösen a részvényesek által történő befizetés előírásáról, illetve az alaptőke leszállításáról, továbbá a társaságnak más társasággá történő átalakulásáról, ezek hiányában pedig a társaság megszüntetéséről.

A jogszabályi rendelkezés kimondja, az igazgatóságnak 8 napon belül a felügyelőbizottság egyidejű értesítése mellett a szükséges intézkedések megtételének céljából össze kell hívnia a társaság közgyűlését, ha a részvénytársaság saját tőkéje a veszteség következtében az alaptőke kétharmadára csökkent, vagy – illetve vélhetően a korábbi folyamatok eredményeként – a saját tőke a törvényben meghatározott minimálisan kötelező induló alaptőke összege alá csökkent vagy fizetéseképtelenség veszélyeztetése esetén. A 245. § (2) bekezdése lényegében megismétli a kft. szabályokat annak ellenére, hogy az irányelv ezt nem írja elő, és „kétfokozatú” vészjelzőt épít be: az első fokozat a társaság jegyzett tőkéjéhez képest jelentkező tőkevesztés, a második fokozat pedig a törvény által előírt minimális jegyzett tőkéhez mért tőkevesztés, ez utóbbi esetben a tőkevesztés oka nem tényállási elem. Jogos a kritika, hogy ennek a

két esetben egymáshoz való viszonya problémás, eltérő jegyzett tőkék esetében eltérően – néha túlságosan is későn – jelzik a vagyonvesztés veszélyét.¹³

A tényállás körében erősen kétséges, mennyiben lehet a részvényesekre alkalmazni a (2) bekezdésben található kvázi-pótbefizetési szabályokat. Ezt a szabályt a Gt-II. 243. § (2) bekezdése nem tartalmazta, ott csak alaptőke leszállítása szerepelt. A Gt-III. 245. § (2) bekezdése egy novumot, egy sajátos kötelezettséget nevesít a részvényesek részére: „alaptőke biztosítása”, továbbá „*így különösen a részvényesek által történő befizetés előírásáról*”, szól, melynek pontos értelmét további szabályok hiányában nehéz felfejteni. Az eddigi vélemények szerint ez a törvényi rendelkezés kikényszeríthetetlen, mivel a „részvénytársaság alapstruktúráját ásná alá” (Kisfaludi András)¹⁴. Egy másik vélemény szerint ebben a körben csak „önkéntes” teljesítésről lehet szó, azaz a részvényesekkel szemben kikényszeríthetetlen a határozat.¹⁵ Egyik magyarázat sem veti fel a kft. szabályozás analóg alkalmazásának lehetőségét, sem a részvényes felelősségét a döntéshozatal körében. Az analógia alkalmazásával szemben viszont a Gt-III. 9. § kogenciát sugalló rendelkezése hívható fel, különösen a Gt-III. 9. § (1) bekezdés azon megfogalmazása, amely tilt minden olyan rendelkezést, amely ellentétben áll társasági jog általános rendeltetésével, vagy az adott társasági formára vonatkozó szabályozás céljával, és sérti a jóhiszemű joggyakorlás követelményei-t. A részvényes kvázi-pótbefizetése így ellentétes a Gt-III. 171. § (1) bek. 2. mondatával, valamint a részvényesi kötelezettség korlátozottságát megfogalmazó rendelkezéseibe ütközhet, ezért a kft-analógia a Gt-III. 9. §-a ütközik.

A törvénynek ez a rendelkezése, amely a részvényes pótlólagos tőkejuttatási kötelezettségének lehetőségét fogalmazza, szó szerint „befizetést ír elő”, a jogirodalomban is kérdések sokaságát vetette fel. A kommentátorok eddigi értelmezései sem tudták ennek a misztikus szabálynak a megfejtését megadni. A törvény szövegéből az tűnik ki, mintha a részvényesek esetében is lehetőség lenne pótlólagos tőkejuttatás előírásáról rendelkezni, azaz egy részvényesi pót-befizetésről dönteni. A szabályban megfogalmazott, a veszteség és az alultőkésítés orvoslására vonatkozó másik három eset megegyezik a kft. szabályával: alaptőke-leszállítással is orvosolható az alultőkésítési helyzet bizonyos esetekben (ha még le lehet szállítani), illetve a társaságnak más társasággá történő átalakítása is szóba jöhet, ezek hiányában a társaságot jogutód nélkül meg kell

szüntetni. Véleményünk szerint egy össze- vagy beolvadás – megfelelő vagyoni esetében –, szintén megszüntetheti az alultökésítési helyzetet.

A Gt-III. szó szerinti értelmét alapul véve az nem zárható ki, hogy a közgyűlés olyan tartalmú határozatot hozzon, amely a részvényeseket vagyoni pótteljesítésre hívja föl. Ez a határozat önmagában nem lesz jogszabálysértő. Ha ezt a határozatot maguk a tagok többsége megszavazza, a valós kérdés inkább az – szemben a kft-vel –, hogy kikényszeríthető befizetési kötelezettség fennáll-e valamennyi részvényessel szemben, tehát kikényszeríthető kötelmet létesít-e, amely hasonlítható lenne a kft. pótbefizetéséhez?

Szerintem egy ilyen tartalmú közgyűlési határozat nem más, mint egy *naturalis obligatio*, amelyet együtt kell értelmezni a Gt-nek 20. § (7) bekezdésével. A 20. § (7) bekezdésének azzal a szabályával, amely azt mondja ki, hogy a tagnak a társaság érdekeit szem előtt tartva kell meghoznia a döntéseit és ha nyilvánvalóan a társaság érdekeivel szemben döntenek, a társasággal szemben kártérítési felelősséggel tartoznak. Nochta Tibor a tagtól, részvényestől elvárható magatartást ennél a szintnél tovább emeli, a jóhiszeműség és a tisztesség normáit szem előtt tartva kell a részvényesnek a szavazás során eljárnia.¹⁶

A szabály ismert a biztosító egyesületek körében is, a „pótlólagos befizetés” szabályait az alapszabályban kell rendezni és az egyesület legfőbb szerve jogosult ebben a kérdésben dönteni.¹⁷ Ez viszont egy kikényszeríthető kötelezettségként került megfogalmazásra, jóllehet az egyesületi tag korlátozott vagyoni felelőssége szintén egy alapelvi jelentőségű szabály (Ptk. 62. (4) bek. 2. mondat).

Ha a részvényes nem akar részt venni a társaság megmentésében és nem szavazza meg a pótlólagos befizetést, vagy nem vesz részt a szavazásban, vagy egyéb okból nem teljesíti a pótlólagos befizetést, ezzel még csak a pótlólagos vagyonjuttatás elől tud menekülni, a további döntéseket viszont meg kell hoznia a társaság átalakulásáról vagy jogutód nélküli megszüntetéséről. Ha egyes részvényesek ilyen jellegű befizetéseket teljesítettek, míg mások nem, a részvényesek ezt elsősorban saját kockázatukra tették, egymás közti viszonyukban a regressz igény a társaság sorsától függhet. Ha a részvényesi magatartás a Gt-III. 20. § (7) bekezdésébe ütközik, akkor mind a társaság, mind a kisebbség érvényesíthet kártérítési igényt. A 20. § (7) bekezdésének alkalmazási köre, a részvényesi magatartás elvárhatósága miatt bővíthető, a Gt-III-ban megfogalmazott elvárhatósági szintnél alacsonyabbra is leszállítható (lényegében tuda-

tos károkozásért felel csak). A társaság érdekében történő döntéshozatali kötelezettség megsértése nincs szankcionálva, a részvényessel szembeni kártérítési igény mellett a francia megoldás alaposabb tanulmányozása segíthet.¹⁸

Ha a részvényesek ezen törvényben előírt döntéseket sem hozzá meg, a hitelőzők felé a felelősségük az indokolatlan késedelem okán szélesebb alapokra helyezhető.

Nyilvános részvénytársaság esetén ilyen alapszabályi rendelkezés – pótlólagos befizetés körében – felvétele kizárt.

Nehezebben határozható meg, hogy milyen időkorlátok között kell az ügyvezetésnek és a tagoknak a megfelelő döntéseket meghozniuk. Az ügyvezetést, az rt. igazgatóságát elég szoros határidők kötik, a Gt-III. a „haladéktalan”, illetve „8 napon belül” kifejezésekkel azonnali cselekvést vár el az ügyvezetéstől. A taggyűlés és a közgyűlés összehívása viszont már nem annyira egyszerű, de sem az ügyvezető, sem a tagok nem késlekedhetnek indokolatlanul a döntések meghozatalával, például több hónapos késedelem már nem menthető ki a cselekvési kötelezettség miatt.

Összefoglalva, a magyar részvénytársasági jogban is ismeretes az a szabály, amely pótlólagos tőke, pótlólagos vagyoni hozzájárulást ír elő. A társaság ezt a befizetést alultőkésítés és fizetéseképtelenség veszélye esetén követelheti a részvényesektől, ha és amennyiben a közgyűlés kellő többséggel erről döntött. Egy további kérdés ebben a körben az, amiként ezt a vonatkozó szakasznak az értelmezése kapcsán már felvetettük, összeegyeztethető-e a részvényesnek a limitált vagyonjuttatási kötelezettségével egy ilyen rendelkezés. Álláspontom szerint a modern társasági jog egyik alaptétele, amely a tag és a társaság vagyoni elválasztását akként artikulálja, hogy az adott társasági formák esetében (mint a kft. és az rt.) a tag nem felel a társaság kötelezettségeiért, számos kivétellel érvényesül csak. Ezt a nagyon szigorú, alapvető szabályt áttöri a joggal való visszaélés, egyes konszernjogi szabályozás, valamint a most ismertetett tőkésítési szabályok révén a részvényes, a társasági tag felelőssége az alultőkésített társaság további sorsára vonatkozó döntési kötelezettség, és a döntés alapján pedig, a döntéstől függően, ha és amennyiben a társaság további működéséről döntöttek, a további források szolgáltatásának kötelezettsége. A tag, a részvényes a kft., illetve az rt. folyamatos működése és gazdálkodása terén ellenőrzési kötelezettséggel bír, hiszen ha mást nem is, de minimum az éves gazdálkodást bemutató és lezáró éves beszámoló elfogadásáról dönteni köteles. A tag ellenőr-

zési kötelezettségét nem mondja ki a törvény, de mivel a gazdasági társaságok haszonszerzés végett, üzletszerű gazdasági tevékenységre alapíthatók csak, a tagi (tulajdonosi) felelősség ezen beszámoltatás körében vélelmezhető. Ehhez kapcsolódik a törvény fentebb elemzett szabálya, ha a gazdálkodás veszteséges és ez a társaság vagyonvesztéséhez vezet, alultökésítését eredményezi, a tagnak, részvényesnek döntési kötelezettsége van abban a tekintetben, hogy a társaság változatlan vagyoni helyzettel és változatlan formában ezt nem folytathatja, vagy friss tőkét visz a társaságba vagy megoldja a veszteségek leírását vagy átalakítja a társaságot vagy – ha egyik sem lehetséges – be kell fejeznie ezt a tevékenységet.

A tagnak ezt a kötelezettségét, hogy a társaság veszteséges gazdálkodása esetén a veszteségeket pótolja, illetve döntsön a társaság átalakításáról, jogutód nélküli megszüntetéséről, a tag korlátozott vagyoni felelősségéhez kapcsolódik. Amíg a társaság működése vagyoni többletet eredményez, a korlátolt tagi felelősség csak a nyugodt gazdálkodás egyik garanciája, viszont a veszteséges működés esetén a tagnak a társaság működéséhez szükséges finanszírozásáról döntenie kell. Természetesen a tagnak és a részvényesnek más lehetősége is van, részesedését bármikor értékesítheti, de ezzel csak a saját felelősségét csökkentheti, a társaság problémáját nem oldja meg. Az újabb magyar szabályok a tartósan veszteséges társaságokban való részesedés elidegenítése esetén sem mentesítik a volt tagot egyes felelősségi tényállások alól (Cstv. 63/A. §).

A jelenlegi szabályozásból az olvassuk ki, nyereséges gazdálkodás esetében a tag élvezi annak előnyét, társaság által megtermelt vagyoni többlet vagyoni kiosztásának szabadságát és előnyeit, de amint a társaság működése válságosra fordul, akkor az addigi társasági forma és felelősségkorlátozás érvényesülésének, további megtartásának a feltétele, hogy a tag kellő időben, a társaság érdekei szem előtt tartásával a veszteséges gazdálkodást megakadályozza, illetve orvosolja. A krízisbe kerülő gazdasági társaságban a szükséges döntéseket kellő időben meg kell hozni, hogy a további károsodások elkerülhetők legyenek.

6. HITELEZŐVÉDELME ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

A tökéítésért való felelősség szabályai a Gt-III. legelején is megjelennek, rendkívül hangsúlyos helyen, az 1. rész 4. fejezet 3. címében: „hitelezővédelem” cím alatt. Itt két paragrafust találunk, az 50. és 51. §§-okat. Az 50. §-ban fogalmazza meg – lényegében teljesen fölöslegesen, hiszen a Ptk. 5. §-a ezt az egész

magánjogra általános érvénnyel kimondja –, a joggal való visszaélés szabályát, amelynek egyik esete, ha a tag a társaság vagyonával sajátjaként rendelkezik, vagy azt csökkenti saját javára stb.¹⁹ Ez a szabály a felelősség-áttörés egyik fő szabálya.²⁰

Az előbbi szabályokkal együtt kell értelmeznünk a Gt-III. 51. §-t is.

51. § (1) Ha a gazdasági társaság a számviteli törvény szerinti beszámolójában foglaltak alapján egymást követő két teljes üzleti évben nem rendelkezik a társasági formájára kötelezően előírt jegyzett tőkének megfelelő összegű saját tőkével és a társaság tagjai (részvényesei) a második év számviteli törvény szerinti beszámolójának elfogadásától számított három hónapon belül a szükséges saját tőke biztosításáról nem gondoskodnak, a gazdasági társaság köteles e határidő lejártát követő hatvan napon belül elhatározni más gazdasági társasággá való átalakulását, vagy rendelkeznie kell jogutód nélküli megszűnéséről.

(2) Az átalakulás során olyan társasági formát kell választani, amely esetében a törvény a jegyzett tőke legkisebb összegét nem határozza meg, vagy az olyan mértékű, amelynek a gazdasági társaság az átalakulással eleget tud tenni.

(3) A korlátozott felelősségű társaság törzstőkéjének és a részvénytársaság alaptőkéjének veszteség folytán való csökkenése jogkövetkezményeire törvény eltérő szabályokat állapíthat meg.

Az 51. § azt mondja, hogy ha a gazdasági társaság az éves beszámoló szerint egymást követő két üzleti évben nem rendelkezik a társasági formára kötelezően előírt jegyzett tőkének megfelelő összegű saját tőkével, és ennek a tőkének a pótlásáról a tagok (részvényesek) a 2. évet követően, a második évre vonatkozó beszámoló elfogadását követő három hónapon belül nem gondoskodnak, akkor egy újabb döntési kényszer elé kerülnek, dönteniük kell a társaság átalakulásáról, vagy jogutód nélkül meg kell szüntetniük azt. A törvény azt is előírja, hogy olyan formává lehet csak átalakulni, ahol a jegyzett tőke legkisebb összegét a törvény nem határozza meg, ez alapján lehet rt-ből kft-t csinálni, de kft. átalakítása esetében nyilvánvalóan be kell lépni egy személyesen felelős tagnak is a tagok közé, hogy bt., vagy kkt. legyen. A harmadik bekezdés nehezen érthető, vélhetően a korábban már említett szabályozásra kíván utalni. Azaz az alultőkésítésnek két törvényi fokozata ismert, ez egyik, amikor az alultőkésítés kft. esetében a saját tőke a jegyzett tőke felére, rt. esetében a minimum törvényi jegyzett tőke nagyság alá csökken, illetve az a tartósnak – két éven keresztül – mutatkozó állapot, amikor a saját tőke a törvényi minimumot, azaz kft. ese-

tében 500.000,- forintot és részvénytársaság esetében a minimumot nem éri el. Rt. esetében van egy további köztes fokozat, ha a saját tőke a Gt-ben előírt minimális alaptőke alá csökken, akkor is dönteniük kell a részvényeseknek.

A szabály a Gt-II-ben a kötelező átalakulás szabálya volt²¹, innen került át a jelenlegi hangsúlyos hitelezővédelmet szolgáló helyére. Jóllehet az általános szabályok között helyezték el, csak a kft-re és a rt-re vonatkozik. Mivel mind a kft- mind a rt- rész külön szabályozást tartalmaz az alultőkésítésre, a szabályozásnak ez a rendszere és a szabályok elhelyezésének megoldása problematikus, nem egészen átgondolt, jóllehet az 51. § tényállásának nem eleme a saját tőke csökkenés valós okának a vizsgálata, a veszteséges gazdálkodás, hanem elegendő a saját tőke eltűnése, csökkenése. Míg a 51. § a saját tőke csökkenését a törvény által meghatározott minimum jegyzett tőke nagyságához vetíti, ugyanez a viszonyulási alap a párhuzamos rt.-szabály esetében (245. § (1) bek. b) alpont), viszont kft-knél az adott társaság jegyzett tőkéjéhez mérik a saját tőke vesztsést, lényegében a két tényállás kiegészíti egymást. Az 51. § a jogutód nélküli megszüntetés kötelezettségét fogalmazza meg határozottabban.

Ami az 51. § esetében feltűnő, hogy a hitelezővédelem alá, azaz rendszerint egy új szabályozási környezetbe került anélkül, hogy maga a norma a hitelezőről rendelkezne.

A törvény nem foglalkozik annak a sokszor nem lényegtelen körülménynek a kérdésével, hogy saját tőke csökkenésének veszteségek, vagy mi más az oka. A két éves időtartam újonnan induló vállalkozások esetében egyáltalán nem ritka, sőt, természetesnek is mondható. Induló vállalkozások esetében a veszteség rendkívül gyakori. Mind a két esetben veszteségekről van szó, melynek értelmét és jelentését a Gt-III. nem határozza meg, ez a számviteli elvek szerint értelmezendő. A Gt-III. 51. § azt a tételünket erősíti, hogy a tőkésítési szabályokból – tehát az 51. §-ból önállóan, függetlenül az 50. § joggal való visszaélés szabályától -, a tagnak kötelezettsége az adott társasági formára vonatkozó minimum jegyzett tőke legalább egy bizonyos időszakra való biztosítása és a társaság gazdálkodásáért, annak eredményességéért való helytállás, illetve a működés megszüntetésének kötelezettsége. A korlátozott tagi felelősség csak addig illeti meg a tagot, és csak addig élvezheti ennek előnyeit, ha a társaság megfelelően van tőkésítve, és a tőkésítés vagy a társaság gazdálkodásának a sikere, vagy ennek hiányában a tag kötelezettsége. A törvény szintén nem szabályozza azt az esetet, ha a tag nem saját tőkét bocsát a társaság rendelkezésére,

hanem tagi kölcsönnel segíti a vagyoni helyzetét. Ezeknek a tagi kölcsönöknek a megítélése a külföldi jogirodalomban és bírói gyakorlatban teljesen egyértelmű, a társaság fizetéseképtelensége esetén a tag által vissza nem követelhető kölcsönöknek, pontosabban tőkejuttatásnak minősülnek, mintha a tag további vagyoni juttatást adott volna a társaságnak.²²

7. ÖSSZEGZÉS

A tag nemcsak a társaság induló vagyonának a juttatására köteles, a korlátozott tagi felelősség időben és a társaság gazdálkodásának függvényében változhat, csak addig él ez a szabály, amíg a társaság működése nem generál akkora veszteséget, amely a társaság saját tőkéjét a törvényi szint alá csökkenti. A kft. ügyvezetése – és rajta keresztül a tag, a tulajdonos – folyamatosan a tőkésítési helyzet ellenőrzésére köteles annak érdekében, hogy a törvény szerinti tőkésítési mutatóknak a társaság folyamatosan megfeleljen és a hitelezői igények ne kerüljenek veszélybe. Ez felveti annak a kérdését is, hogy mennyiben tarthatók azok a tételek, amelyek a tag és a társaság viszonyában erre a kötelezettségre nincsenek tekintettel. A tőkekivonás tilalma mellett a tőkésítési kötelezettség is megfogalmazásra került, míg a tőkekivonás esetében tartózkodási tilalomról beszélhetünk, addig a vagyoni juttatás kötelezettsége esetében pozitív magatartásról, azaz további vagyonjuttatási kötelezettségről, amely feltétele annak, hogy a társaság tovább fennmaradjon és a tag tovább élvezze azt a biztonságos pozícióját, hogy felelőssége korlátozott a társaság tartozásait illetően. Mindebből következik, hogy a tag felelőssége addig korlátozott, ameddig a társaság a törvény által meghatározott mértékű saját vagyonnal rendelkezik. Amint a társaság ezen szabályokba ütközően működik, akár csak átmeneti jelleggel is, a tagi felelősség korlátozott jellege megszűnik.

A fenti tényállásokba ütköző jogszabálysértések, ideértve a megfelelő intézkedések meghozatalának késedelmét is, a hitelezőkre közvetlenül kihathatnak, hiszen a korlátozott tagi felelősséggel működő társaságok esetében a tőkésítésért való felelősség nem a tag és nem a társaság, hanem a hitezők, a forgalom biztonságát szolgálja. Az alultőkésítésért való felelősség ezért nem szorítkozhat a társaság belső életére, nem csak a tag és az ügyvezető felelősségét jelenti a társasággal szemben, hiszen ha maga a társaság működése – a kívüljáró által is érzékelhető módon – ezen szabályoknak nem tesz eleget, és nem teszi láthatóvá

a tőkeproblémáit, eltakarja a forgalom elől valós tőkehelyzetét a hitelezők, szerződő felek elől, ez külső viszonyokban is szankcionálva kell hogy legyen.

A tagi felelősség „fellebbentése”, amint az angol mondja, átszúrása (piercing), vagy „áttörése” (Durchgriff) ezekben az esetekben nem a joggal való visszaélés tényállásán alapul, hanem a társaság vagyonvesztésén és a szükséges döntések meghozatalának késedelmén vagy teljes hiányán. Az okozatosság természetesen ebben a körben is külön vizsgálándó, hasonlóan mint a hitelezői magatartás egyéb elemei, mint a kellő gondossággal történő eljárás. A hitelezőtől elvárható, hogy az adósra vonatkozó közhitelies nyilvántartások adatait megismerje, így az éves beszámolókat és a Céglközlönyben közzé tett információkat. Ez utóbbiak mutathatják az adósi társaság vagyoni- pénzügyi helyzetét. Éves beszámolók, cégbírószági eljárások, könyvvizsgálói záradékok, esetleg folyamatban lévő törvényességi felügyeleti eljárások is felhívhatják az adósok figyelmét a kritikus helyzetben lévő társaságra.

Az osztrák jogban Bydlinski fogalmazta meg azt a tételt, hogy a korlátozott tagi felelősséggel működő társaságok esetében a korlátozott felelősség a társaság valós vagyonnal történő feltöltése és a működéshez szükséges tőke megtartásának elveivel összefügg, azaz mindaddig amíg a tag a vagyoni juttatás és a tőke megtartás követelményeinek eleget tesz, addig élvezheti a korlátozott felelősséget.²³ Ezt a társasági jogra megfogalmazott speciális elvet az osztrák jogtudós a magánjogban érvényes, általános „*Vertrauens- und Verkehrsschutzprinzip*”-ből vezette le, amely a jogbiztonságot szavatolja.

A Gt-III. fent ismertetett szabályaiból a kft-tag és a részvényes a társaság működéséhez szükséges, veszteségeket is pótló tőkésítéséért való felelőssége vezethető le. A társaság tőkevesztése esetén a tagokat (részvényeseket) döntési kötelezettség terheli a tőkésítési mutatóknak való megfelelés, illetve a társasági formacsere vagy a megszüntetés kérdésében. Ha a tagok a társaság meg- és fenntartása mellett döntenek, csak megfelelő pótlólagos „friss” vagyon juttatásával valósítható meg. Egyébként a tőkeleszállítás, illetve a társaság átalakítása vagy annak jogutód nélküli megszüntetése tárgyában kell döntenüik. A tag ezúton felel a társaság működésének, veszteségeinek finanszírozásáért, vagy magát a társaságot köteles megváltoztatni, illetve megszüntetni. A tag késedelme, illetve „nem döntése” esetén mindazon veszteségek, amelyek a kellő időben történő döntés meghozatalának késedelméből, avagy elmaradásából erednek, részben vagy egészben a tag felelősségére vezethetők vissza, feltéve, hogy a nyilvános-

ságra hozott adatokból, beszámolókból²⁴ erre nem lehetett előre következtetni, vagy számítani. A társaság alultőkésítéséből eredő, a tagnak a társaság finanszírozásáért való kötelezettség megsértéséből eredő, a hitelezővel szembeni önálló felelősségi alakzata nem vitatható²⁵, de nehéz olyan tényállást elképzelni (azért még ne zárjuk ki ennek elméleti lehetőségét), hogy ez a tagi felelősség a társaság fizetéseképtelensége nélkül fennforogna. Önmagában az a tény, hogy a társaság nem rendelkezett elegendő vagyonnal a gazdálkodásához, a „tőkeszegénység”, a tagi felelősség megalapozásához nem elegendő. Egy ilyen felelősségi alapot például a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság gyakorlata hosszú évekre visszamenőleg határozottan elutasít.²⁶ A nemzetközi irodalomban is felmerült a kétely a tekintetben, vajon a saját tőke – jegyzett tőke változása kellően hatékony jelző-e, amely még megfelelő időben képes a folyamatok jelzésére és a szükséges cselekvések meghozatalára, vagy ez általában már késő.²⁷ Márpedig ha a társaság az alultőkésítés miatt kerül felszámolásra, a hitelezőt védő egyéb jogszabályi előírásokkal együtt tudja a hitelezővédelmi funkcióját betölteni ez a szabály. A gazdálkodásért való felelősséggel összefüggésben²⁸ az alultőkésítéssel kapcsolatos tagi felelősség a hitelezőnek közvetlenül kártérítési jogalapul csak különösen kivételes esetekben szolgálhat, és ez a kártérítési felelősség a kellő időben meghozott intézkedésekkel megelőzhető, okozati viszonyban álló egyes károsodásokra, a szükséges vagyonpótlás mértékére korlátozódik.

JEGYZETEK

- 1 Bremer-Vulkan döntés (NJW 2001, 3622 skk.o.) *Ulmer, Peter*: Von „TBB” zu „Bremer Vulkan” – Revolution oder Evolution? ZIP 2001, 2021 skk.o.; *Hölzle, Gerritz*: Materielle Unterkapitalisierung und Existenzvernichtungshaftung – Das Phantom als Fallgruppe der Durchgriffshaftung, ZIP 2004, 1729 skk.o.; a német bírói gyakorlat a felelősség jogalapját tekintve már újabb nézeteket vall, így legutóbb a Trihotel-döntésben (BGH 2008.3.17-i döntése, II ZHR 24/07), majd a GAMMA ítéletben (NJW 2008, 2427 skk.o.), amely a tagi felelősség alapját a felelősség-áttöréstől – lényegében a joggal való visszaéléstől –, a BGB 826. §-ára helyezte. *Altmeppen, Holger*: Abschied vom „Durchgriff” im Kapitalgesellschaftsrecht, NJW 2007, 2657 skk.o., valamint 2008.4.28-i GAMMA döntés, lásd lenti 26.jegyzetet.
- 2 Gt-III. 118. § (1) A társaság tagjai kötelesek a pénzbeli hozzájárulást befizetni és a nem pénzbeli hozzájárulást rendelkezésre bocsátani. A társasági tagok nem mentesíthetők a befizetés alól, és a társasággal szemben beszámításnak sincs helye.
(2) A társaság fennállása alatt a tag az általa teljesített vagyoni hozzájárulást – a tőkeleszállítás esetét kivéve – a társaságtól nem követelheti vissza.
- 3 Reich-Rohrwig, Johannes: Grundsatzfragen der Kapitalerhaltung. Wien 2004, 98: „nach österr. Aktien- und GmbH-Recht und ebenso nach deutschem Aktienrecht umfasst das Verbot der Rückgewähr von Einlagen nicht nur – wie nach §§ 30 und 31 dGmbHG – das zur Erhaltung des nominellen Grund- oder Stammkapitals erforderliche Vermögen der Gesellschaft, sondern das gesamte Vermögen der KapGes einschließlich aller bilanzieller Rücklagen, Gewinnvortrag und stiller Reserven.”
- 4 2.sz. társasági irányelv 15. cikk
(1) a) A jegyzett tőke leszállításának eseteit kivéve nem teljesíthető kifizetés a részvényesek részére olyan esetekben, amikor az előző pénzügyi év zárónapján a társaság éves könyvelési adataiban szereplő nettó vagyon alacsonyabb, – illetve a felosztást követően alacsonyabbá válna –, mint a jogszabályok vagy az alapszabály értelmében fel nem osztható tartalékok összegével megnövelt jegyzett tőke összege.
b) Olyan esetekben, amikor a jegyzett tőke be nem fizetett részét nem mutatják ki a mérlegben szereplő eszközök között, ezen összeget le kell vonni az a) bekezdésben említett jegyzett tőke összegéből.
c) A részvényesek részére teljesített kifizetés nem haladhatja meg az aktív időbeli elhatárolásokkal és az e célra létrehozott tartalékból származó összegekkel megnövelt, valamint a passzív időbeli elhatárolásokkal és a jogszabályokkal, illetve az alapszabállyal összhangban tartalékba helyezett összegekkel csökkentett nyereség összegét az előző pénzügyi év zárónapján.
d) Az a) és c) pontokban használt „kifizetés” kifejezésbe különösen beletartozik a részvényekkel kapcsolatos kamatok és osztalékok kifizetése.
16. cikk
A 15. cikkben foglaltak ellenére kifizetett összegeket a kedvezményezett részvényesek kötelesek visszafizetni abban az esetben, ha a társaság bizonyítja, hogy a részvényesek tudtak a javukra történő kifizetés jogellenességéről, illetve, hogy a körülményekre tekintettel erről a tényről mindenképpen tudniuk kellett.
- 5 132. § (1) A tagot a társaságnak a 131. § (1) bekezdése szerint felosztható és a taggyűlés által felosztani rendelt, a számviteli törvény szerint meghatározott tárgyévi adózott eredményéből, illetve a szabad eredménytartalékkal kiegészített tárgyévi adózott eredményéből arányos hányad (osztalék) illeti meg. Osztalékra az a tag jogosult, aki az osztalékfizetésről döntő taggyűlés időpontjában a tagjegyzékben (150. §) szerepel, kivéve, ha a társasági szerződés ettől eltérő időpontot határoz meg. A társasági szerződés lehetőséget adhat arra, hogy a tagot megillető osztalék nem pénzbeli vagyoni

- értékű juttatásként kerüljön teljesítésre. A tag az osztalékra csak a már teljesített vagyoni hozzájárulása arányában jogosult.
- (2) A taggyűlés az osztalékfizetésről az ügyvezetőnek – ha a társaságnál felügyelőbizottság működik, a felügyelőbizottság által jóváhagyott – javaslatára, a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadásával egyidejűleg határozhat.
- 6 Ez a régi elv már az angol társasági jogban is felfedezhető volt: *Hill v Permanent Trustee Co. of New South Wales Ltd* [1930] AC 720, 731.
- 7 *Charlesworth & Morse*: Company Law. 16.ed. Geoffrey Morse. Sweet & Maxwell, London 1999, 127.o.
- 8 Ez hasonló az angol jogban *Mayson, French & Ryan on Company Law*. 24th ed. Oxford 2007, 265.
- 9 *Nochta Tibor*: Társasági jog. Budapest-Pécs 2007, 110.o.
- 10 Btk. 298/B. § A jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet vezető állású személye, aki a társaság saját tőkéjét részben vagy egészen jogtalanul elvonja, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- 11 Ennek kritikája: *Kisfaludi András*: Társasági jog. Budapest 2007, 161.o.
- 12 Számv.t.v. 90. § (6) bek.; *Kardos P. / Szakács I. / Tóth M.*: A számvitel nagy kézikönyve. Budapest 2007, 855.o., valamint az IFRS szerint is *Kirsch*: Einführung in die internationale Rechnungslegung nach IFRS. 5. Auf. 2003, 319. skk.o.
- 13 *Miskolczi Bodnár Péter* (szerk.): A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata. Budapest 2002, még a Gt-II. 243. §-ához kapcsolódóan, amelynek tényállása megegyezik a Gt-III. 245. §-ával.
- 14 *Kisfaludi András*, in *Kisfaludi et al.*: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve. Budapest 2007, 1312.o., kicsit óvatosabban *Kisfaludi*: Társasági jog (10.j.), 574-575.o.
- 15 *Sárközy Tamás* (szerk.): Társasági törvény, cégtörvény 2006-2007. 2. átd. kiad. Budapest 2007, 403.o.
- 16 *Nochta*: i.m. (8.j.) 105.o.
- 17 24. § (1) A biztosító egyesület legfelső szerve – ha ezt az alapszabály lehetővé teszi – jogosult pótlólagos befizetési kötelezettség előírására, illetve a szolgáltatások csökkentésének elrendelésére, ha más források nem elégségesek az egyesület tárgyévi kötelezettségeinek teljesítésére.
- (2) A pótlólagos befizetési kötelezettség alapján a biztosító egyesület tagja által teljesítendő befizetés nem haladhatja meg a biztosító egyesület tagja által a pótlólagos befizetési kötelezettség teljesítése nélkül a biztosító egyesület részére bármilyen jogcímen évente teljesített befizetések 100 százalékát.
- (3) A tagdíjakat és pótlólagos befizetéseket, valamint az egyesületnek a tagsági hozzájárulás alapján nyújtott biztosítói szolgáltatásait az alapszabályban kell megállapítani, azonos feltételek esetén azonos alapelvek szerint.
- 18 *Nochta*: A magánjogi felelősség útjai, 92-93.o., *Flandin* esetre hivatkozik, ahol a Semmitőszék a kártérítési szankció mellett felvetette, hogy a bíróság egy ad hoc megbízottat jelölhet ki a nem szavazó kisebbség helyett történő szavazásra.
- 19 50. § (1) A korlátozott felelősségű társaság és a részvénytársaság jogutód nélküli megszűnése esetén nem hivatkozhat korlátozott felelősségére az a tag (részvényes), aki ezzel visszaélt. A korlátozott felelősségű társaság és a részvénytársaság azon tagjai (részvényesei), akik korlátozott felelősségükkel, illetve a társaság elkülönült jogi személyiségével a hitelezők rovására visszaélték, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a megszűnt társaság ki nem elégített kötelezettségeiért.
- (2) A tagok (részvényesek) (1) bekezdés szerinti felelőssége különösen akkor állapítható meg, ha a társaság vagyonával sajátjukként rendelkeztek, a társasági vagyont saját vagy más személyek javára úgy csökkentették, hogy tudták, illetve az általában elvárható gondosság tanúsítása esetén tudniuk kellett volna, hogy ezáltal a társaság a kötelezettségeit harmadik személyek részére nem lesz képes teljesíteni, továbbá a 13. § (4) bekezdése szerinti esetben.
- (3) Az (1)-(2) bekezdés szabályait megfelelően alkalmazni kell a betéti társaság kültagjára is.

- 20 A jogi személyt érintő felelősség-áttöréséről általánosságban: *Csehi, Zoltán*: A magánjogi alapítvány. Budapest 2006, 165 ff; *Varga István*: „Durchgriff” – a jogi személy áttörése. Magyar Jog 1996. 744 ff.; *Kemenes István*: *Felelősségi kérdések és visszaélésszerű joggyakorlás a gazdaságban*. Gazdaság és Jog 2001/5., 12 ff.; *Nochta Tibor*: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. Budapest/Pécs 2005, 90 ff.;
- 21 1997: CXLIV. tv. 61. §
- 22 *Schmidt, Karten*: Gesellschaftsrecht, Köln/München et, 2002⁴, § 18 III; *Kübler/Assmann*: Gesellschaftsrecht, Heidelberg 2006⁶, § 18 VI 3-4; *Krejci, Heinz*: Gesellschaftsrecht. Band I, Wien 2005, 176.skk.
- 23 *F. Bydlinski*: System und Prinzipien des Privatrechts. Wien/New York 1996, 476-477.o.
- 24 2000: C. tv. 154. § közzététel.
- 25 *Krejci*: Gesellschaftsrecht (21.j.), 37.o.
- 26 Legutóbb GAMMA ítélet, 2008.4.28. – II ZR 264/08, NJW 2008, 2438 skk.o.; *Rüdiger Veil*: Gesellschafterhaftung wegen existenzvernichtenden Eingriffs und materieller Unterkapitalisierung, NJW 2008, 3264-3266.o.
- 27 *Gerard Hertig – Hideki Kanda*: Creditor protection, in R. Kraakman / P. Davies et al.: The Anatomy of Corporate Law. Oxford 2004, 85.o.
- 28 BH 2004.372.

A HÁZASSÁGI VAGYONJOG EGYES TÁRSASÁGI JOGI KÉRDÉSEI

„A házasság megkötésével a házastársak között a házassági életközösség idejére házastársi vagyontársaság keletkezik. Ennek alapján a házastársak osztatlan közös tulajdona mindaz, amit a házassági életközösség ideje alatt akár együttesen, akár külön-külön szereztek, kivéve azt, ami valamelyik házastárs különvagyonához tartozik.”¹

A házassági életközösség új fejezetet nyit a házastársak életében, más megvilágításba kerülnek a jövőben szerzeményeik és jognyilatkozataik – néhány kivételtől eltekintve – azok a közös háztartást gyarapítják, vagy csökkentik. A „közösködés” nem csak a javak szerzésére, hanem a kötelezettségek, adósságok viselésére is kiterjed.

A házastársak közös tulajdona; a Csjt. rendelkezésénél fogva, minden külön jogi aktus nélkül keletkezik, a házastárs dologi hatályú tulajdonszerzéséhez nem szükséges, hogy a szerzésben maga is részt vegyen. Az együtt élő házastárs Csjt-n alapuló dologi hatályú tulajdonszerzése még ingatlan esetében is fennáll, függetlenül az ingatlan-nyilvántartási bejegyzéstől.² A felek közös szerzése egyenlő arányú osztatlan közös tulajdont eredményez.

De sokan ismerik, és örvendezik, vagy épp keserülnek a közösködés e formáját, míg mások fondorlatos eszközökkel igyekeznek kikerülni béklyójából. Gondoljunk csak Mikszáth Kálmánra, korának későn elismertté vált nagy írójára, akinek házasságát ugyancsak próbára tette a kezdeti írói kudarcok nyomora. Nem kívánva azt, hogy felesége is osztozzék a házasság folytán közössé vált adósságaiban, esetleg annak maradék vagyona is a hitelezők martalékává váljék, inkább kitalált csalárdságra hivatkozva elvált szeretett párjától. Igaz, évekkel később, már megbecsült, jól fizetett íróként újból feleségül vette. A feleség, Mauks Ilona naplóját felhasználva Kertész Erzsébet írt izgalmas, lírai regényt a kétszeri házasságról.³

A világ talán egyik „leghírhedtebb” házassági vagyoni jogi szerződését Onassis görög hajómágnás és Jacqueline Kennedy kötötték. Ennek burkolt célja

az volt, hogy a feleséget a férj üzleteinek mérhetetlen jövedelméből kizorítsa. A szerződés pontosan meghatározta, hogy a férj bevételeiből havonta mekkora jövedelem illeti feleségét, és ebből mennyit, mire költhet. A szerződés azt is tartalmazta, hogy a férj halálakor, ha az a házasság alatt következik be, mekkora összeg üti az özvegy markát. Onassis később a pénzén keresztül elérte, hogy a görög parlament olyan törvényt fogadjon el, mely szerint, ha egy görög és nem görög állampolgár görög területen házasságot köt, akkor az aláírt házassági vagyoni szerződés pénzügyi rendelkezései érvénytelenek, a nem görög házastárs törvényes örökösnek sem tekinthető. A külföldi házastárs kizárólag a férj végrendeletébe foglaltak szerint kaphat juttatást. Jacqueline Kennedy így, férje halálát követően, csak igen szerény végrendeleti járadékban részesült, amit természetesen akkor tudott meg.⁴

Családjogi törvényünk már 56. esztendejében jár, megalkotása óta túl vagyunk a szocializmuson, rendszerváltáson, több gazdasági válságon, jelenleg a demokrácia és piacgazdaság napjait éljük. A társadalmi, gazdasági viszonyok átalakultak, megváltoztak, a törvény szabályai – néhány kivételtől eltekintve – viszont ugyanazok maradtak. Így számos új jogintézményre – pl.: különböző vállalkozási formák megjelenése, jelentős vagyonok felhalmozódása, több ingatlan tulajdonlása, stb. –, nem lehettek tekintettel megcsontosodott házassági vagyoni rendelkezései. A mai kor kihívásaiból táplálkozó problémákat eddig a bírói gyakorlat igyekezett megoldani.

A jogalkotás a társasági jog területén lendületesebb, ezért a társasági részesedést érintő egyes házassági vagyoni kérdések itt találtak hamarabb megoldásra. A következő lépés a családjogi szabályok bővítése lesz, már tervezet formájában van az új Ptk. Családjogi Könyve (a továbbiakban: Javaslat).

Jelen írásban a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) házassági vagyoni jogot érintő szabályaival, illetve a Csjt. és Javaslat azon társasági jogot érintő házassági vagyoni rendelkezéseivel kívánunk foglalkozni, amelyek valamely okból külön figyelmet érdemelnek, továbbá néhány, szabályozásból kimaradt kérdésre szeretnénk rávilágítani.

I. A HÁZASTÁRSI KÖZÖS VAGYONNAK MINŐSÜLŐ ÜZLETRÉSZ SORSA A HÁZASTÁRSI KÖZÖS VAGYON MEGOSZTÁSA SORÁN

Valamennyi gazdasági társaság esetében külön paragrafus foglalkozik a házastársi közös vagyonhoz tartozó társasági részesedés juttatásának lehető-

ségeivel – a társaság jellemzőitől függően – a nem tag házastárs részére, amennyiben a házastársi közös vagyon megosztásra kerül. E körből kiemelten a korlátolt felelősségű társasággal szeretnénk foglalkozni, mert ennek tekintetében szorulnak leginkább magyarázatra a Gt. és az új Ptk. Családjogi Könyvében belül a házastársi közös vagyon megosztásának tervezett szabályai.

A korlátolt felelősségű társaságbeli részesedés megszerzése történhet alapítással, illetve a társaság működése során üzletrész átruházással, örökléssel, stb. A társaság bejegyzését követően a tagok jogait és a társaság vagyonából őket megillető hányadot az üzletrész testesíti meg. Minden tagnak csak egy üzletrésze lehet, egy üzletrésznek viszont lehet több tulajdonosa. Ezek a személyek a társasággal szemben egy tagnak számítanak, jogaikat közös képviselőjük útján gyakorolhatják és a tagot terhelő kötelezettségekért egyetemlegesen felelnek. Az üzletrész bár polgári jogilag nem minősül birtokba vehető dolognak, így polgári jogi értelemben tulajdonjog tárgya sem lehet, azonban mint „eszmei dolog” a Gt. szerint a tag tulajdona, sőt az dolog módjára átruházható. A bírói gyakorlat szerint *„Az üzletrész, mint eszmei dolog átruházása során a Ptk-nak a dolog tulajdonjogának átruházásánál alkalmazott szabályai az irányadók.”* (BH 1994/4/202)

Az üzletrész értéke a benne foglalt jogokhoz, a vállalkozás eredményességéhez, és egyéb más tényezőkhez képest változó, ezért többnyire eltér a törzsbetét összegétől.

Amennyiben a társasági részesedés megszerzése házastársi vagyontársaság ideje alatt, a közös vagyonból történik, ez családjogilag osztatlan közös tulajdont eredményez, de csak a házastársak belső jogviszonyában. A birtoklás, használat, rendelkezés joga csak a tag házastársat illeti meg, e vonatkozásban a társasági jog szabályai az irányadók. A nem tag házastársnak a társasággal szemben általában tulajdoni igénye nem lehet, a gazdasági társaságba bevitt és a cégbejegyzést követően az üzletrészben megtestesülő házastársi közös vagyon címén a házastárs, a jelenleg érvényesülő bírói gyakorlat szerint, nem léphet fel tulajdoni igényrel az üzletrészre vonatkozóan, analóg módon alkalmazva a házastárs által szerzett ingatlan esetében alkalmazható azon szabályt, hogy a házastárs követelheti saját tulajdoni hányadának az ingatlan nyilvántartásba való bejegyzését.⁵ Ez ugyanis társasági tagsági jogviszonyt is keletkeztetne egyben, amely a Gt. jelenleg, és korábban hatályos szabályai szerint nem lehetséges. A nem tag házastárs Csjt. rendelkezésén alapuló tulajdonjoga csak

a tag házastárssal szembeni elszámolási igényt jelenti a házastársi közös vagyon megosztásakor.⁶ A nem tag házastárs társasági jogi szempontból tagsági jogviszony hiányában semmiféle önálló jogosultságot nem szerez, nem kerül a társasággal jogviszonyba, saját jogán a társasággal szemben semmiféle igényt nem érvényesíthet.

Amennyiben a házastárs külön vagyonából alapítja a társaságot, illetve vesz részt az alapításban, vagy külön vagyonból szerez üzletrészt, az megtartja külön vagyoni jellegét. Külön vagyonnak minősül ugyanis a külön vagyon értékén szerzett vagyontárgy, még akkor is, ha ahhoz a különvagyonnal rendelkező házastárs az életközösség fennállása alatt jut hozzá. Külön vagyon lesz az öröklés, ajándékozás útján szerzett üzletrész is.⁷

A házassági életközösség megszűnésekor a vagyontársaság is véget ér, bármelyik házastárs követelheti a közös vagyon megosztását.⁸

Követelmény, hogy a házastársak vagyonrészét a házassági életközösség megszűnését követően, a meglévő közös vagyonból lehetőleg természetben kell kiadni.⁹ A *Javaslat* szövege szerint a vagyontársasághoz tartozó közös tulajdoni tárgyak megosztása során a közös tulajdon megszüntetésének szabályait kell alkalmazni azzal, hogy a természetbeni megosztásnak nincs helye, ha valamilyen házastárs azt ellenzi (60. § (2) bekezdés).

A házastársi közös vagyon megosztása nem csak a meglévő vagyontárgyaknak a felek közötti elosztását jelenti, hanem a megtérítési igények rendezését is. Maga a megosztás történhet a felek közötti megállapodással vagy bírói ítélettel. A felek közötti megállapodás is lehet peres (bírószék által jóváhagyott egyezség) vagy peren kívüli. A házastársi közös vagyon megosztásánál általános elv az egységesség és véglegesség kívánalma, ezért a házassági vagyontárgyi igényeket általában nem lehet csupán egy vagy több vagyontárgyra (pl. csak üzletrész vonatkozásában) érvényesíteni, hanem fel kell deríteni a házastársak teljes vagyoni helyzetét, a házastársak egyezségének, vagy a bíróság határozatának a közös vagyon egészére ki kell terjednie.¹⁰

A házassági vagyontársaság megszüntetése kérdésében a bíróság csak akkor tud érdemben határozni, ha a felek az ún. vagyontárgyat benyújtották.¹¹

Speciális helyzetet teremt a házastársi közös vagyon megosztása a közös vagyonhoz tartozó üzletrészt illetően, egyrészt az üzletrész értékének meghatározása¹², másrészt a megosztás módja miatt. A *Javaslat* rögzíti, hogy annak meghatározásánál, hogy a vagyontárgy megosztás során egyes vagyontárgyak

melyik házastárs tulajdonába kerüljenek, a bíróság elsősorban a házastársak egyező nyilatkozatát veszi figyelembe, ennek hiányában a célszerűség, az arányosság és a méltányosság elvei alapján dönt (61. § (1) bekezdés).

A házastársi közös vagyon megosztása történhet a társaság szempontjából tagváltozást nem eredményező módon, illetve úgyis, hogy társasági jogilag tagváltozás következik be. Ez utóbbi megoldást a *Javaslat* csak akkor tartja elfogadhatónak, ha a nem tag házastárs részesedése a házastársi közös vagyonból más módon nem adható ki. (60. § (3) bekezdés).

Az alanyváltozást nem eredményező módon történő megosztást a témával foglalkozó szerzők, és az alakuló bírói gyakorlat egyaránt elismeri, ennek az alábbiak a lehetőségei:

- alkalmazható az ún. kompenzációs megoldás, amikor a tag házastárs üzletrészét megtartja, a nem tag házastárs vagyoni igényét valamely hasonló értékű vagyontárgy, vagyontárgyak kizárólagos tulajdonba adásával rendezik,
- alkalmas vagyontárgy hiányában, megfelelő ellenérték fejében is a tag házastárs kizárólagos tulajdonába adhatja azt a bíróság,
- a két fenti megoldás kombinációja is alkalmazható,
- a házastársak társasági jogilag is közös tulajdonban lévő üzletrésze esetén, a bíróság továbbra is közös tulajdonukban hagyhatja azt.¹³

A közös vagyon tagváltozást eredményező módon történő megosztásának lehetősége a szakirodalmat és az eljáró bíróságokat is megosztotta. Az elméleti jogviták alapja a Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntése volt, melyben a bíróság kiemelte, hogy a házastársi közös vagyonhoz tartozó egyes vagyontárgyak házastársak közötti megosztása csak oly módon történhet, amelyet, a külső jogviszonyban, az adott vagyontárgyra irányadó jogág szabályai lehetővé tesznek.¹⁴ A szerzők többsége úgy ítélte meg, hogy az alábbiakban felsorolt, tagváltozást eredményező, megosztási módokat a társasági jog nem teszi lehetővé, van és volt ezzel ellentétes vélemény is¹⁵, szükségből egyeseket ugyanakkor a bírói gyakorlat is alkalmazott.

A tagváltozást eredményező módon történő megosztás esetei

A nem tag házastárs kérelmére a bíróság társasági részesedést juttat, vagy a házastársak által kötött szerződés alapján szerez a nem tag házastárs társasági részesedést.¹⁶ A társasági részesedés megszerzése történhet részben, vagy

egészen. Amennyiben a házastárs csak részben szerez társasági részesedést, az üzletrész a házastársak közös tulajdonába kerül. A társasági részesedést a nem tag házastárs ekkor adásvételi szerződésen kívüli jogcímen szerzi meg. A tag házastárs önálló tagsági jogviszonya megszűnik, igaz a házastársak a társasággal szemben továbbra is egy tagnak számítanak. Jogaikat valamelyikük, mint közös képviselő gyakorolja. A változást a tagjegyzékbe be kell vezetni, meg kell határozni a közös képviselő házastársát, aki lehet az addig nem tag házastárs is.¹⁷

A házastársak házassági vagyontörségénél fogva fennálló közös tulajdonának megszüntetése a Csjt. 31. § (5) bekezdésére figyelemmel, a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával is történhet. Bár a Ptk. szabályainak megfelelő alkalmazása – eltérő családjogi rendelkezések hiányában – elsősorban a házastársi közös vagyont megosztó szerződésre, illetve az ingatlan közös tulajdonának a megszüntetésére vonatkozik, ez nem zárja ki, hogy a bíróság a házastársi közös vagyonhoz tartozó üzletrész közös tulajdonának megszüntetésénél is figyelemmel legyen e megszüntetési módokra, és az azzal párhuzamba vonható társasági jogintézményeket alkalmazza. A Ptk. 147. § értelmében, a közös tulajdon megszüntetését bármelyik tulajdonostárs követelheti. A közös tulajdon megosztásának lehetséges módjait a 148. § taglalja. E szerint sor kerülhet a természetbeni megosztásra, magához váltásra, továbbá, ha a közös tulajdon más módon nem szüntethető meg, illetve a természetbeni megosztás nem vezetne eredményre, a közös tulajdon tárgyait értékesíteni kell, és a vételárat kell a tulajdonostársak között megfelelően felosztani.

A családjogilag közös tulajdonú üzletrész természetbeni megosztása társasági jogilag az üzletrész felosztása útján mehet végbe.¹⁸ Ez a megoldás alkalmazható a társasági jogi értelemben közös tulajdonú üzletrész, illetve üzletrész-hányad tekintetében is, függetlenül attól, hogy az adott üzletrész a házastársak, mint társtulajdonosok egymással közös tulajdona, vagy a házastársak valamelyike és csak harmadik személyekkel közös tulajdona.

Nincs viszont szükség az üzletrész felosztására akkor, ha a korlátolt felelősségű társaságnak mindkét házastárs teljes jogú tagja és önálló üzletrészeik azonos névértékűek, a közös vagyont megosztása ekkor úgy történik, hogy az üzletrészek mindkét házastárs kizárólagos tulajdonába, tehát különvagyonába kerülnek.

Az üzletrész felosztását a Gt. új rendelkezései a házastársi közös vagyont

megosztása esetén is lehetővé teszik.¹⁹ Eddig a társasági jog az ezen a jogcímen történő megosztást nem ismerte, a passzussal társasági jogi értelemben is deklarálva lett a családjogilag házastársi közös tulajdonú üzletrész. Engedmény, hogy a felosztáshoz – más jogcímeikkel ellentétben – nincs szükség a taggyűlés hozzájárulására.²⁰ A törvény tartalmaz viszont egy több okból is megkérdőjelezhető előírást. E szerint ilyenkor a tagokat, a társaságot, vagy a taggyűlés által kijelölt személyt, ebben a sorrendben, elővásárlási jog illeti meg. Tartalmilag ez azt jelentené, hogy az üzletrész felosztását és az ennek során kialakított új üzletrésznek a nem tag házastárs tulajdonába adását átruházásnak, ezen belül is adásvétel jogcímen történő átruházásnak kellene tekinteni. Ezt látszik erősíteni a következő eseti döntés: *A házastársi vagyonszövetségbe tartozó üzletrész megosztására irányuló olyan megállapodás, amely társasági jogi szempontból tagváltózást eredményez, külső, harmadik személy részére történő átruházásnak minősül.* (BDT 2007. 1572.)

Ugyanakkor a Gt. kifejezetten rögzíti a nem tag házastársnak a házastársi közös szerzésen alapuló igényével kapcsolatban, hogy arra az üzletrész adásvételi szerződésen kívüli jogcímen történő átruházásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A Legfelsőbb Bíróság korábban, egy jogeset kapcsán²¹ kifejtette, hogy az adásvétel különös nemeként szabályozott elővásárlási jog kizárólag adásvételi szerződés esetén gyakorolható, üzletrész átruházáson ilyen esetben adásvételi szerződés alapján történő átruházást kell érteni.

Az elővásárlási jog gyakorlásához szükséges a vételi ajánlat teljes terjedelmű közlése, ami e megoldás alkalmazásakor azt jelentené, hogy a nem tag házastársnak vételi ajánlatot kellene tennie, annak ellenére, hogy nem venni akar, hanem a családjogi tulajdonszerzését társasági jogilag legitimálni. Valójában nem történik származékos tulajdonszerzés, hiszen a családjog által deklaráltan tulajdonos nem tag házastárs tulajdonjogának társasági jogi realizálása történik meg az üzletrész megosztás útján újonnan kialakított üzletrész megszerzésével; a társasági jogilag is közös üzletrész megosztása esetében pedig egy, a társasági jog által is biztosított, „technikai” rendezésről van szó. Sántít a szabály abban a vonatkozásban is, hogy csak a házastársi közös vagyon megosztása esetén illeti meg az arra jogosultakat „elővásárlási jog”, átruházás, jogutódlás, öröklés jogcímen történő felosztás esetén nem.

Álláspontunk szerint, az elővásárlási jog biztosításának előírása mind polgári jogi, mind társasági jogi szempontból következetlen.

Nincs mód ugyanakkor a házastársi közös vagyonhoz tartozó üzletrész megosztására, ha a társasági szerződés az üzletrész felosztását kizárja²², vagy a törzsbetét legkisebb mértékére vonatkozó rendelkezések – az egyes törzsbetétek mértéke nem lehet kevesebb százezer forintnál²³ – nem teszik lehetővé.²⁴

A bírói gyakorlatban felmerült az a megoldás is, hogy a közös vagyonhoz tartozó üzletrész tekintetében a házastársak vagyontársasága oly módon kerüljön megszüntetésre, hogy a tag házastárs üzletrészét a bíróság – megfelelő ellenérték fejében – a nem tag házastárs tulajdonába adja (magához váltás). A nem tag házastárs általi magához váltást a szakirodalom hosszú ideig elvetette, illetve vita bontakozott ki ezen megoldás jogszerűsége körül.²⁵

A tag házastárs tulajdoni hányadának a nem tag házastárs általi magához váltása a házastársak közötti, belső jogviszonyban, a közös tulajdon megszüntetését eredményezi, a társaság viszonyában önálló üzletrész esetén, az üzletrész adásvételi szerződésen kívüli jogcímen történő átruházását valósítja meg. Ekkor a társaság tagjainak személyében változás következik be, hiszen az addig tag házastárs tagsági viszonya megszűnik, a nem tag házastárs pedig üzletrészszerzése folytán, a társaság tagjává válik.

Az új Gt., véget vetve a kapcsolódó jogvitáknak, rendelkezik az üzletrész nem tag házastárs általi magához váltásának lehetőségéről. Ha a tag az üzletrészét házastársi közös vagyonból szerezte, akkor a bíróság a házassági vagyoni jogi perben a nem tag házastársnak – kérelmére – az üzletrész adásvételi szerződésen kívüli jogcímen történő átruházására vonatkozó szabályok szerint juttathat társasági részesedést. Az üzletrész adásvételi szerződésen kívüli jogcímen történő átruházására vonatkozó szabályok irányadóak akkor is, ha a nem tag házastárs a tag házastárssal kötött szerződés alapján szerzett jogcímet társasági részesedés megszerzésére.²⁶ A törvény hangsúlyozza, hogy nem adásvétel címén történő átruházásról, hanem önálló szerzési jogcímről van szó, így természetesen ekkor sem érvényesülhet az elővásárlási jog.

Akadályozhatja a magához váltást, ha a társasági szerződés – a Gt. 126. § (2) bekezdésén alapulva – az üzletrész adásvételi szerződésen kívüli jogcímen történő átruházását kizárja, vagy korlátozza, illetve ha a törvény 126. § (1) bekezdésén alapuló felhatalmazással élve, a tagok az üzletrész átruházását a társaság beleegyezéséhez kötik. A társaság beleegyezésének hiányában, illetve a társasági szerződés kizáró, vagy korlátozó rendelkezése esetében, a házastársi közös vagyon megosztása ily módon nem mehet végbe, végső soron a nem tag

házas társ csak az üzletrész értékének elszámolását igényelheti a tag házas társ-sal szemben.

Az új rendelkezések lehetővé teszik – a gyakorlatban egyébként bevett azon megoldást –, hogy a házastársi vagyonközösséghez tartozó üzletrész házastársak közötti megosztása – a házastársak közötti szerződésen vagy a bíróság jogerős ítéletén alapulva – az üzletrész értékesítése útján történjen.²⁷ Nem szabad figyelmen kívül hagyni viszont ekkor a törvény 123. § (1) és (2) bekezdésében szabályozott elővásárlási jogot, illetve azt, hogy az üzletrészt harmadik személyre csak akkor lehet átruházni, ha a tag a törzsbetétét teljes mértékben befizette. E megoldás gátja lehet, ha a társasági szerződés a kívülálló személyre történő átruházást a társaság beleegyezéséhez, vagy egyéb feltételhez köti, vagy más módon korlátozza.²⁸

Összegzőként elmondható, hogy a társasági jog reagálva a házastársi vagyonközösség megosztása során a korlátolt felelősségű társasági üzletrész tekintetében – jogi szabályozás hiányában – kialakult vitatható bírói gyakorlatra, az ebből fakadó jogbizonytalanságra, és kibontakozó jogirodalmi vitákra, a legvitatottabb kérdések vonatkozásában tiszta helyzetet teremtett, segítve ezzel a jogalkalmazás egységesítését. Az újonnan rögzített társasági jogi rendelkezések – egy kivételével – egyértelműek, alkalmazhatók, ténylegesen a gyakorlatban már elterjedt megoldásokat legitimálják.

A fenti szabályok ismertetésén túl szükséges megemlíteni, hogy a Gt. a közkereseti társaság, betéti társaság és részvénytársaság vonatkozásában is állapított meg házassági vagyoni jogi kérdéseket rendező szabályokat. Mindhárom társaság esetében – jellemzőjükből fakadóan – szűkebb terjedelemben, csak a tag házas társ tulajdoni hányadának a nem tag házas társ általi magához váltása a házastársi közös vagyon megosztása jogcímén került rendezésre.

II. A KORLÁTLAN FELELŐSSÉGŰ TAG HÁZASTÁRSÁNAK CSALÁDJOGI FELELŐSSÉGE

Jelenleg még elterjedt családi vállalkozási forma a betéti társaság, ami sikerét épp annak köszönheti – a közkereseti társasággal szemben –, hogy itt elegendő egyetlen tagnak, a beltagnak korlátlan, mögöttes tagi felelősséget vállalnia, akár egy, vagy több tag korlátozott tagi felelőssége mellett. Az új társasági jogi szabályozás – értve ez alatt a cégalapításra vonatkozó szabályokat is – megkönnyítette formailag, pénzügyileg, eljárásai költségeiben a korlátolt felelősségű

társaságok létrehozását, továbbá a működtetés is olcsóbbá vált, az egyszemélyes kft-nél, alapesetben, nincs szükség könyvvizsgálóra. E változások várhatóan azzal járnak, hogy a jövőben céget alapítók inkább a kft. vállalkozási forma mellett döntenek majd, azonban a már létrejött betéti társaságok, közkereseti társaságok maradnak, az EVA-nak²⁹ és az átalakulással járó bonyodalmaknak köszönhetően.

A probléma ott gyökerezik, hogy a házastársak felelősségét, valamelyikük gazdasági társaságban történő részvétele esetén – figyelemmel sajátos, egymás közti jogviszonyukra – nem csak a Gt., hanem a családjog szabályai is befolyásolják.

A házastársak közös vagyon körében kötött szerződésekért, harmadik személyekkel szemben, fennálló felelősségét illetően a Csjt. 30. §-a tartalmaz rendelkezéseket, az alábbiak szerint:

(2) *„bármely házastársnak a vagyontársaság fennállása alatt kötött,..... visszterhes ügyletét a másik házastárs hozzájárulásával kötött ügyletnek kell tekinteni, kivéve, ha az ügyletkötő harmadik tudott, vagy a körülményekből tudnia kellett arról, hogy a másik házastárs az ügyletnek nem járult hozzá.”*

(3) *„az előbbi rendelkezések alapján a másik házastárs felelőssége a házastárs által kötött ügyletekért harmadik személlyel szemben a közös vagyonból reá eső rész erejéig áll fenn.*

Az idézett törvényszöveget értelmezve láthatjuk, hogy kizárólag visszterhesség esetén érvényesül a vélelem arra vonatkozóan, hogy a házastárs a megkötött ügyletnek hozzájárult, az ügyletkötő házastárs a teljes vagyonával, azaz külön vagyonával és a közös vagyonból ráeső résszel is felel, az ügyletben részt nem vevő házastárs felelősségének mértéke csak a közös vagyonból reá eső rész erejéig áll fenn.

Körös András véleménye, hogy „szükséges a közös vagyon vélelmének törvényi rögzítése, amely a házastársak birtokában lévő vagyont – az ellenkező bizonyításig – közös vagyonnak tekinti, valamint a hitelezők védelmében annak kimondása, hogy a házastárs felelős a másik házastárs által a közös vagyon körében kötött ügyletekért.”³⁰

A bírói gyakorlat – más összefüggésben ugyan – a társasági szerződést visszterhes szerződésnek tekinti. Ezen alaptól kiindulva az egyik házastárs mögöttes, korlátlan felelősséget eredményező társasági tagsága (kkt-tagság, bt-beltagság), illetve a hitelezők irányában fennálló felelőssége, a családjogi

szabályok alapján, kihat a másik, tagsággal nem rendelkező házastársra. Vélelmezett, hogy a beltág házastárs társasági szerződés aláírásával tett kötelezettségvállalása a nem tag házastárs hozzájárulásával történt. Megjegyezzük, hogy a Gt. jelenlegi szabályai a társasági részesedés ajándékozását, öröklését is lehetővé teszik, ekkor a társasági részesedés a házastárs különvagyónak minősül.

Érdekesebb helyzet áll elő, ha az egyik házastárs a betéti társaság beltágja, a másik házastárs ugyanakkor kültágja. A felek felelőssége társasági jogi értelemben eltérően alakul, korlátlan és korlátozott, azaz a kültág – főszabály szerint – nem felel a társasági vagyonból nem fedezhető tartozásokért. Ugyanakkor a kültág házastárs a családjogi szabályok értelmében nem csak a vagyoni betétjének erejéig felel, hanem a házastársi közös vagyonból ráeső résszel is.³¹ Családjogi felelőssége túlterjeszkedik a társasági jogi felelősségen.

Azzal az intencióval egyetértünk, hogy amennyiben az egyik házastárs a házassági vagyonközösség intézményének következtében részesedik a visszterhes ügyletekből befolyó jövedelemből, részesedjék a vállalkozást terhelő tartozásokból és kötelezettségekből is, azzal azonban, hogy a bírói gyakorlat a társasági szerződést e vonatkozásban is visszterhes szerződéként fogja fel, nem tudunk maradéktalanul egyet érteni. Véleményünk szerint a társasági szerződést nem szabad leegyszerűsíteni, egyes elemeket kiragadva, és önállóan értelmezve, a visszterhesség általános kategóriájára. A Ptk. által vélelmezetten a felek szolgáltatást azért nyújtanak, hogy annak ellenében maguk is ellenszolgáltatáshoz jussanak.³² A szolgáltatás és ellenszolgáltatás e szerződések fogalmi eleme. Vannak szerződések, amelyek nem címkézhetőek az ingyenesség, vagy visszterhesség cédulájával, mint az együttműködési szerződések, szindikátusi szerződések, organizációs szerződések, stb. A szakirodalom a társasági szerződést organizációs szerződésnek tekinti. „... a társasági szerződés – tipikus esetben többalanyú-többoldalú organizációs szerződésként – polgári jogi szerződés. Ebből a szempontból a magyar jogban a társasági szerződéssel egyenlő értékű ...az alapító okirat.....”³³ Ez a szerződés az alapítóktól elkülönült jogalanyt hoz létre. A társasági szerződés szervezeti kereteket biztosít tagjainak, gazdasági célkitűzéseik megvalósításához. A társasági szerződésben a „visszterher” sajátosan jelenik meg, a tag vagyoni hozzájárulása ellenében társasági tagsági jogokat kap, azonban ez nem egyszerűen szolgáltatás és ellenszolgáltatás kérdése, a szerződés célja és tartalma nem ez, a tagsági jog a mű-

ködtetéshez és az irányításhoz elengedhetetlen. Magának a gazdasági társaság fogalmának sem eleme a szolgáltatás és ellenszolgáltatás, a gazdasági társaság a tagok által üzletszerű gazdasági tevékenység vagy jövedelemszerzésre nem irányuló, nonprofit tevékenység ellátására létrehozott, a tagoktól elkülönült, önálló jogalany amelynek a tevékenységhez szükséges induló vagyont a tagok bocsátják a társaság rendelkezésére.³⁴

Célszerű lenne a jelenlegi családjogi szabályozást – ha fenn kívánjuk tartani az említett jogi konzekvenciákat – úgy megfogalmazni, hogy az külön értelmezés nélkül is, kifejezetten vonatkozzon a társasági szerződésekre. Ez egyértelművé tenné a Gt. 108. § (1) bekezdésének azon fordulatát, hogy a „kültag csak a társasági szerződésben vállalt vagyoni betétje szolgáltatására köteles, a társaság kötelezettségeiért azonban – a törvényben (itt a Gt. nem az e törvényben kifejezést használja) meghatározott kivétellel – nem felel.”

A leírtakra figyelemmel ki kell térnünk arra, hogy vajon a házastárs ki tudja-e zárni felelősségét a másik házastárs által, a közös vagyon körében kötött visszerthes ügyletek vonatkozásában?

A Csjt. második novellája lazított a korábbi törvényi szabályozáson, a 27. § (2) bekezdése szerint a házastársak egymás közti vagyoni viszonyaikat – a házassági életközösség tartamára – szerződéssel rendezhetik. *A szerződésben a Csjt. rendelkezéseitől eltérően határozhatják meg, hogy mely vagyon kerül a közös illetőleg a különvagyonba.* A szerződés érvényességéhez annak közokiratba, vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalása szükséges.

A házastársak vagyoni viszonyaikat tehát a házassági vagyoni szerződéssel a vagyonközösség időtartamára, a törvény rendelkezéseitől eltérően rendezhetik úgy, hogy meghatározzák mely vagyon kerül a közös, illetőleg a különvagyonba.

A novella miniszteri indokolása utalt arra, hogy a házassági vagyoni szerződés bevezetésének egyik indoka, lehetővé tenni, hogy az egyik házastárs gazdasági tevékenységéből eredő kockázatot és felelősséget a másik házastárs vonatkozásában a felek szerződéssel kizárják. A tételes jogi szabályozást megvizsgálva azonban láthatjuk, hogy a lehetőség behatárolt.

A házastárs a külön vagyonával szabadon rendelkezhet, az e körben tett jognyilatkozatok, és kötött szerződések vonatkozásában nem érvényesül a Csjt. 30. § (2) bekezdésén alapuló házastársi felelősség.

Összevetve a Csjt. idézett rendelkezéseit, megállapíthatjuk, hogy a házassági

vagyonjogi szerződésnek tárgya nem lehet önállóan a Csjt. 30. § (2) bekezdésen alapuló vélelemből fakadó felelősség kizárása. A házastársak önmagában nem zárhatják ki a vagyontársaság körében kötött visszatérő ügyletben részt nem vevő házastárs felelősségét, az tartalmilag kizárólag úgy történhet, hogy a felek rögzítik, a szerződést a házastárs a külön vagyona körében köti, az ebből eredő hasznok és terhek is őt illetik.³⁵

A forgalom biztonságát és a házastársakon kívüli harmadik személyek védelmét lenne hivatott biztosítani a Csjt. 27. § (4) bekezdése, ami kimondja, hogy a házastársak a harmadik személyekkel kötött ügyleteik során kötelesek tájékoztatást adni arról, ha a szerződéssel érintett vagyontárgy valamelyikük külön vagyonába tartozik. Ez azért indokolt, mert a házastársak esetében kívülállók szempontjából is érvényesül a házastársi közös vagyon, és az ehhez kapcsolódó közös felelősség vétele, ha a házassági vagyoni szerződés a közös vagyont, ezáltal az azon alapuló felelősséget is kizárja, a kívülállók kielégítését megghiúsíthatja.

Az előírást levetítve a társasági jogra, ez azt jelenti, hogy a beltág házastárs a társasági szerződés megkötése során köteles a társaságot, illetve annak tagjait arról tájékoztatni, hogy vagyoni hozzájárulása az ő külön vagyonába tartozik. A Csjt. hallgat arról, hogy a harmadik személyek tájékoztatásának milyen formában kell történnie, és hogy a tájékoztatás elmulasztásának mi a jogkövetkezménye. Természetesen betéti, illetve közkereseti társaság esetében – figyelemmel a tag mögöttes felelősségére –, nem csak a házastárs és a társaság tagjai, hanem a társaság hitelezőinek vonatkozásában is relevanciája van, hogy a társaságban való részvétel külön vagyonhoz tartozó vagyoni eszközökből történt. Kíváncsún lenne épp ezért e ténynek a nyilvános cégszerűség közötti megjelenítése.³⁶

A házassági vagyoni szerződés megkötése utóbb, a társaság működése során is érintheti a társaság, illetve hitelezők érdekeit, ha annak célja a hitelezők kielégítési alapjának elvonása, egyes vagyontárgyaknak a másik házastárs külön vagyonába történő utalásán keresztül. A bírói gyakorlat a házassági vagyoni szerződések vonatkozásában is alkalmazza a fedezetelvonó szerződésekkel kapcsolatos szabályokat. Adott esetben rosszhiszeműnek minősül az adós házastárssal házassági vagyoni szerződést kötő másik házastárs, ha tudott, vagy a körülményekből tudnia kellett a követelés fennállásáról és ar-

ról, hogy a szerződés a hitelező követelésének kielégítési alapját részben vagy egészben elvonta. A hozzátartozóval kötött szerződés esetén a rosszhiszeműséget vélelmezni kell.³⁷

III. A JAVASLAT EGYES RENDELKEZÉSEI A TÁRSASÁGI JOG SZEMÜVEGÉN ÁT

A *Javaslat* az eddiginél nagyobb terjedelmet szentel a házassági vagyontársaság szabályozásának. Figyelembe veszi a hosszú évek során kikristályosodott bírói gyakorlatot, sokszor a már bevált döntéseket emeli jogszabályi rangra. Szembeötlő a szabályozásban, hogy a házastársak által folytatott gazdasági tevékenységgel összefüggő házassági vagyoni jogi kérdéseket külön, kiemelten kezeli, olykor differenciáltan rendezi. A házassági vagyoni jogi szerződés tágabb teret enged a törvénytől való eltérésnek, a házastársak választhatják az ún. alternatív vagyoni jogi rendszerek szabályait is. Lehetőség van arra is, hogy a házastársak vegyítsék az egyes rendszerek megoldásait, így alakítva annak tartalmát egyéni elvárásaikhoz. A normaszöveg igyekszik megkönnyíteni a vállalkozásban, gazdasági társaságban részt nem vevő házastárs helyzetét, amikor lehetőséget ad a vagyontársaság bíróság általi megszüntetésére, amennyiben a másik házastárs gazdasági tevékenységéből fakadó hitelezői igények veszélyeztetik a házastársi közös vagyontól őt megillető részesedést.

Nem kívánjuk részletesen áttekinteni a *Javaslat* házassági vagyoni jogi fejezetét, mindössze néhány tervezett szabályra szeretnénk a figyelmet ráirányítani.

A *Javaslat* 43. § (2) bekezdése rögzíti a vagyontársasághoz tartozó vagyontárgyak használata és kezelése körében, hogy *ha a házastárs szövetkezet vagy gazdasági társaság tagja (részvényese), tagsági (részvényesi) jogait önállóan, házastársa hozzájárulása nélkül gyakorolhatja abban az esetben is, ha vagyoni hozzájárulását a házastársi közös vagyontól biztosították.*

A szövetkezet vagy gazdasági társaság működésének eredményességéről azonban a házastársat rendszeresen tájékoztatni kell.

Társasági jogi szempontból nézve a bekezdés által deklarált, a tag házastársat illető önálló tagsági (részvényesi) joggyakorlás kimondása hangsúlytalan, hiszen a Gt. jelenlegi rendelkezései kizárólag a társaság tagjának, illetve meghatalmazottjának (legfőbb szerv ülésén történő részvétel esete) biztosítják e jogok gyakorlását, mindemellett a bírói gyakorlat is ugyanerre a következtetésre jutott.

Csüri Éva és Szabó Júlia kiemelik, hogy a házastársakat a házastársi közös

vagyon vonatkozásában megillető használat és kezelés joga fogalmilag egyébként is kizárt a szervezeti jellegű tagsági jogok (taggyűlésen való részvétel, szavazás joga, stb.) vonatkozásában.³⁸

A társaságok tagjainak azonban szervezeti és vagyoni jogaik gyakorlásán túl joguk van, valamennyi társasági forma esetében, rendelkezni társasági részesedésükkel. Felmerül hát a kérdés, hogy a *Javaslat* 43. § (2) bekezdésében biztosított önálló joggyakorlás joga kiterjed-e a házastársi közös vagyonhoz tartozó társasági részesedés feletti rendelkezésre is? A felvetés azért is indokolt, mivel változatlanul előírás, hogy a közös vagyonnal csak közösen, vagy a másik házastárs hozzájárulásával rendelkezhetnek, az 50. § külön hangsúlyozza, hogy közös vagyontárgyat vagyoni hozzájárulásként gazdasági társaságba csak a házastárs hozzájárulásával lehet bevinni, az 51. § szerint pedig a hozzájárulás nélkül kötött szerződésre a fedezetelvonó szerződés szabályait kell alkalmazni. Nem szól viszont a családjogilag házastársi közös tulajdonban álló társasági részesedés feletti rendelkezésről. A választ csak a *Javaslat* szövegéhez fűzött indoklásból és az eseti bírósági döntésekből lehet kikövetkeztetni.

A *Javaslat* 50. §-hoz fűzött indoklásban olvashatjuk, hogy a házastárs kifejezett hozzájárulására azért van szükség, mert ha a közös vagyontárgy valamely gazdálkodó szervezet vagyonának részévé válik, onnan már kivonni, azzal rendelkezni csak az adott gazdálkodó szervezetre vonatkozó jogszabály alapján – a tagsági jogok gyakorlásának keretei között – lehet, amelybe a nem tag házastársnak már nincs semmiféle beleszólása.³⁹ A témakörben született több eseti döntés konklúziójából most csak egyet idézünk: "A kft. üzletrész a házastársak belső viszonyában a házastársi közös vagyonhoz tartozik. A társasággal szembeni külső viszonyban azonban a kft-tag házastárs gyakorolhatja a tagsági jogokat, és rendelkezhet érvényesen – a másik házastárs hozzájárulása nélkül – az üzletrész átruházásáról." (BDT 2005. 1124.)

A kettő egybevetéséből megállapíthatjuk, hogy a 43. § (2) bekezdésében kimondott tag házastársat illető önálló joggyakorlás kiterjed a családjogilag házastársi közös tulajdonban lévő társasági részesedéssel történő rendelkezésre is.

A működés eredményességéről történő rendszeres tájékoztatási kötelezettség előírása ragyogóan hangzik a nem tag házastárs szempontjából, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az eredményesség nem csak a jövedelmezőséget, hanem a veszteségek alakulását is takarja. A nem tag házastárs e jogát, ami

egyben a tag házastárs kötelezettsége, átengedve a társasági jog prizmáján, láthatjuk, hogy a ragyogás megkopik.

A társaság tagja a legfőbb szerv ülésein és a vezető tisztségviselőktől kapott információk alapján, vagy épp vezető tisztségviselőként tud tájékozódni a működés eredményességéről. Maga a taggyűlés nem állandóan működő, hanem szükség szerint aktív szerv, melynek bár a legfontosabb stratégiai kérdések a hatáskörébe tartoznak, mégis legtöbbször formálisan működik, évente egyszer ülésezik, amikor a számviteli törvény szerinti kötelező éves beszámoló elfogadásáról kell határozni. A tag (különösen a tőkeegyesítő társaságok esetében) gyakran csak ekkor szerez tudomást a társaság működésének eredményességéről. A társaságok egyébként kötelesek éves beszámolójukat nyilvánosságra hozni, amely bárki számára hozzáférhető, így a nem tag házastárs számára is. A tagok a vezető tisztségviselők útján is tájékozódhatnak a társaság ügyeiről, a társaság üzleti könyveibe és irataiba betekinhetnek, joggyakorlásuknak azonban rendeltetésszerűnek kell lennie, és nem sértheti a gazdasági társaság méltányos üzleti érdekeit, illetve üzleti titkait, e joggyakorlás a nem tag házastárs által nem kikényszeríthető. Ha a tag egyben vezető tisztségviselő is, ugyan több információval bír, azonban a Gt. 27. § (1) bekezdése alapján az üzleti titkot köteles megtartani, ami lényegében leszűkíti a nem tag házastárs tájékoztatáshoz való jogát.

Így nézve elmondhatjuk, hogy a nem tag házastárs tájékoztatáshoz való joga nem közvetlenül, hanem tag házastársán keresztül érvényesül, és az inkább a házastársak harmonikus kapcsolatán, a másik házastárs együttműködési készségén, a tag házastárs aktivitásán múlik, mintsem a tételes jogi szabályozáson.

Figyelmet érdemelnek a *javaslat* házastársi közös vagyonnal történő rendelkezésre irányadó egyes szabályai is.

A 46. § (1) bekezdése szerint „bármelyik házastársnak a vagyonközösség fennállása alatt a közös vagyonra kötött visszerthes szerződését – ha a törvény másként nem rendelkezik – a másik házastárs hozzájárulásával kötött szerződésnek kell tekinteni, kivéve, ha a szerződést kötő harmadik személy tudott vagy a körülményekből tudnia kellett arról, hogy a másik házastárs a szerződéshez nem járult hozzá. A házastárs hozzájárulását az 50. §-ban meghatározott esetekben nem lehet vélelmezni.”

A már említett 50. § kimondja, hogy „a házastárs a vagyonközösség fennállása alatt, valamint annak megszűnésétől a közös vagyon megosztásáig terjedő

időben a házastárs hozzájárulása nélkül nem rendelkezhet a házastársak közös tulajdonában lévő, a házastársi közös lakást magába foglaló ingatlannal, továbbá nem bocsáthat közös vagyontárgyat vagyoni hozzájárulásként gazdasági társaság vagy szövetkezet rendelkezésére.”

A szabályozás értelmében a házastársi vagyonközösséghez tartozó vagyontárgyak társaságba történő beviteléhez a másik házastárs kifejezett engedélyére van szükség. Az, hogy a hozzájárulásnak – az utóbb történő vitatás és az ennek eredményessége esetén alkalmazható jogkövetkezmények elkerülése érdekében – milyen formában kell történnie, arról a *Javaslat* hallgat. Álláspontunk szerint a vázolt hozzájáruló nyilatkozat olyan jelentőséggel bír, amely mindenképp megkívánja az írásbeliséget, akár teljes bizonyító erejű magánokirat, akár közokirat formájában, sőt a megsemmisülés, vagy elveszés kockázatának elkerülése érdekében, célszerű lenne a hozzájáruló nyilatkozatot a társaság létesítő okiratának tartalmaznia, amit a törvénynek rögzítenie kellene. A szerződésmintával alapítható társaságok esetében a mintáknak a nyilatkozat megtételére lehetőséget kellene biztosítania, ez a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény mellékletének módosítását igényelné.

Fontos áttekinteni, hogy mi a jogkövetkezménye, ha a házastárs, e szigorú előírást megszegve, hozzájárulás nélkül, közös vagyonból alapít társaságot, vagy vesz részt annak létrehozásában?

A *Javaslat* 51. §-a rögzíti, *ha a házastárs a másik házastársnak a közös vagyonra kötött szerződéséhez nem járult hozzá és hozzájárulását vélelmezni sem lehet vagy a vélelem megdőlt, a hozzájárulás nélkül kötött szerződésre a fedezetelvonó szerződés szabályait kell alkalmazni.*

A *Javaslat* szövegezéséből az tűnik ki, hogy az 51. § átfogóan kezeli a hozzájárulás nélkül kötött szerződéseket – beleértve a társasági szerződést is –, egységes következményként utalva a fedezetelvonó szerződés szabályaira. A Szerkesztőbizottság indoklásában külön kitér erre.⁴⁰

A fedezetelvonás társasági szerződésre történő alkalmazhatóságát a Legfelsőbb Bíróság 1/2002. PJE határozata alapozta meg, az alábbiak szerint:

A társasági szerződés vagy alapító okirat, illetve ezek módosítása alapján a gazdasági társaság részére nyújtott vagyoni hozzájárulás a tulajdonjog átruházását eredményező visszerthes ügylet. A Ptk. 203. §-ában írt feltételek megvalósulása esetén a gazdasági társaság köteles tűrni, hogy a hitelező az átruházott

vagyoni betétből kielégítést keressen. A cégbejegyzés megtörténte, a társaság létrejötte tehát nem lehet jogi akadálya annak, hogy a társaság tagjának (részvényesének) hitelezője a Ptk. 203. §-ában írt jogcímen keresettel kérhesse a társasági szerződés (alapító okirat), illetve ennek módosítása alapján nyújtott vagyoni hozzájárulás relatív hatálytalanságának megállapítását, ha a hozzájárulás igényének kielégítési alapját egészben vagy részben elvonta, feltéve, hogy a szerző társaság (alapító) rosszhiszemű volt.

A társasági szerződés visszterhes szerződés, amelynek alapján a társaság tagjai (alapítója), részvényesei vagyoni hozzájárulást – pénzbetétet, illetve apportot – kötelesek a Gt. 12. §-a alapján a társaság tulajdonába adni és ennek ellenében a társasággal szemben vagyoni és személyes jogokat szereznek. A vagyoni hozzájárulást megszerző társaság, amely a társaság tagjaiból (alapítójából), részvényeseiből áll, rosszhiszeműség esetén köteles tűrni, hogy a tag hitelezője – a végrehajtás útján be nem hajtható – jogerős ítéleten alapuló követelését a tag által átruházott vagyoni hozzájárulásból elégítse ki. Amennyiben a vagyoni hozzájárulást megszerző társaság nem vagy nem csak természetes, hanem jogi személyből (személyekből) áll, annak rosszhiszeműsége – a szerződés fedezetelvonó jellegének ismerete vagy a körülményekből való felismerhetősége – az adós társaság és az elvont vagyont megszerző társaság közötti személyes összefonódás alapján ítéltető meg.

Albert Einstein Johannes Keplerről írott emlékezéseiben fogalmazta meg, hogy „...tisztán gyakorlatból nem származhatik megismerés, hanem csakis az elgondolt és megfigyelt összehasonlításból.”⁴¹

Vizsgáljuk meg, hogy a bírói gyakorlat által megfogalmazott jogi álláspont mennyire alkalmazható a házassági vagyoni jog területén, figyelembe véve a társasági jogi szabályokat is.

A fedezetelvonás jogkövetkezménye az, hogy a társaság a házastárs vagyoni közösségi igényének a konkrét vagyontárgyból való kielégítését, a vagyontárgyra vezetett végrehajtást – érvényes szerzés ellenére – tűrni köteles.

Fenntartásaink a következők:

- dogmatikailag aggályos a társasági szerződés visszterhességének kimondása (erre fentebb részletesen utaltunk),
- a nem tag házastárs, mint hitelező számára lehetővé válik, hogy a társaság tulajdonába került, annak esetleg működéséhez elengedhetetlenül szük-

séges vagyontárgyat elvonja, úgy, hogy legtöbbször – a vagyonközösségre figyelemmel – annak csak fele részben tulajdonosa,

- egyben ezzel más, – a társaság – hitelezőinek kielégítési alapját is elvonja,
- bizonyítani kell a rosszhiszeműséget, hiszen ha a szerződés visszerthes, akkor ennek a feltételnek a fennállása szükséges,
- a rosszhiszeműség bizonyítása elnehezül a több tagból álló társaság esetében, bizonyítani kell, hogy a többi tag tudott, vagy a körülményekből tudnia kellett a követelés fennállásáról és arról, hogy a szerződés a nem tag házastárs, mint hitelező követelésének kielégítési alapját részben vagy egészben elvonta,
- alkalmazásának feltétele, hogy a társasági szerződést, mint fedezetelvonó szerződést, a követelés keletkezését követően kössék, azaz az életközösség megszakadását követően, amikor a közös vagyon megosztása során elszámolnak egymással a házastársak,
- az életközösség fennállása alatt a nem tag hozzájárulása nélkül a társaság rendelkezésére bocsátott közös vagyontárgy tekintetében – utóbb, a törvényi feltételek megléte hiányában – a fedezetelvonó szerződésre vonatkozó jogkövetkezmény nem alkalmazható,
- a társasági jogi és ezzel összhangban a végrehajtási szabályok valamennyi társaság esetén kínálnak egyszerűbb, „egylépcsős” megoldást a tag hitelezőjének követelése kielégítésére:

Kkt. és bt. esetén, a Gt. 98. §-a lehetőséget biztosít a hitelezőnek arra, hogy amennyiben követelésének fedezetéül csak az a vagyontárgy szolgál, amit a tag a társaság tulajdonába adott, és ő e vagyonhányadra végrehajtást vezetett, a tagot illető rendes felmondás jogát gyakorolja. A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 132/A. § (1) bekezdése azt mondja, ha az adósnak a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságban vagyონrésze van, a végrehajtó tájékoztatja a végrehajtást kérőt arról, hogy az adós tag helyett a rendes felmondás jogát gyakorolhatja. Ha a végrehajtást kérő a felmondást tartalmazó nyilatkozatát a végrehajtónak átadta, a végrehajtó megküldi azt a gazdasági társaságnak, egyúttal az adósnak a társasággal szemben a tagsági jogviszony megszűnése miatt fennálló követelését lefoglalja.

Kft. és rt. esetében, az apportálás nem jelent feltétlenül vagyónvesztést, hiszen a tagot illető üzletrész, vagy részvény vagyoni értékkel bír és végrehajtható. Ezt támasztja alá a következő döntvény is: „Az apportálás önmagában

nem jelent fedezetelvonást. Az apport ellentétele ugyanis az üzletrész, amely változatlanul a hitelezők rendelkezésére áll”. (EBH 2000. 326)

A Vht. 131. § (1) bekezdése alapján a nyomtatott formában megjelenő részvényeket a végrehajtó értékesítés céljából befektetési szolgáltatónak adja át azzal, hogy az értékpapírt zárgondnokként kezelje, és a belőle származó jövedelmet utalja át a végrehajtói letéti számlára. Dematerializált értékpapír értékesítésével elsősorban a számlavezető befektetési szolgáltatót kell megbízni; ha ez nem lehetséges, bármely befektetési szolgáltató részére adható megbízás.

Arra is van lehetőség, a végrehajtást kérő kívánsága szerint, hogy az értékpapírt – a forgalmi korlátozására vonatkozó rendelkezésre tekintet nélkül – árverésen értékesítsék.

A Vht. 132. § (1) bekezdése alapján az adóst illető üzletrészt a végrehajtó árverésen értékesíti.

A fedezetelvonásnál irányadó szabályok alkalmazása, mint jogkövetkezmény, egyes polgári jogi szerződések (adásvétel, ajándékozás) vonatkozásában és bizonyos élethelyzetek szemszögéből igazságos, sőt hatékony lehet, például, ha a házastárs által is lakott, házassági vagyoni jogi szempontból közös, de ugyanakkor a rendelkező házastárs tulajdonaként nyilvántartott lakás kerül a gazdasági társaság tulajdonába, amivel így már a bennlakó házastárs rendelkezni nem tud.

Más kép bontakozik ki viszont, ha mindezt a társasági jogi szabályozás oldaláról vizsgáljuk; látható, hogy több szempontból is megkérdőjelezhető a vagyontárgyból történő közvetlen kielégítés lehetőségének általános fenntartása.

El kell gondolkodni azon, hogy a házassági vagyoni jogi viszonyok között tartható-e az, hogy számos, komoly családjogi joghatás fűződik egy jogegységi határozaton alapuló „vélelemhez” (visszterhesség), továbbá explanáció nélkül a két jogterület összefüggései nem átláthatóak? Nem szolgálná-e vajon hatékonyabban a jogalkalmazást, a mindkét jogterületet érintő szabályok expressis verbis lefektetése?

Megállapítható továbbá, hogy a fedezetelvonó szerződés szabályainak alkalmazása, mint eszköz, nem nyújt teljes körű védelmet a kiszolgáltatót házastárs részére, ezért szükség lenne más szankciókra is, akár a Gt. és a Vht. által kínált más lehetőségekre történő utalással.

JEGYZETEK

- 1 A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) 27. § (1) bekezdése.
- 2 Lásd erről bővebben: BH 1992. 465., BH 1988. 101.
A szerződésben részt nem vevő házastárs – az ingatlan-nyilvántartáson kívül – dologi hatállyal szerez tulajdonjogot. Ennek a törvényi vélelemnek a megalkotását éppen az tette szükségessé, hogy a külső jogviszonyokban a házastársi közös vagyon terhére kötött ügyletekben gyakran csak az egyik házastárs szerepel szerző félként. Így előfordulhat, hogy a megszerzett ingatlant az ingatlan-nyilvántartásban csak az egyik házastárs nevében tartják nyilván. Amennyiben a másik házastárs bizonyítja, hogy az ingatlan szerzése a házassági életközösség fennállása alatt történt, a tulajdonosként feltüntetett házastárs kizárólagos tulajdona csak akkor tekinthető valóznak, ha bizonyítani tudja, hogy az az ő különvagyon. A bizonyítás sikertelensége esetén alaposnak kell tekinteni az igényt érvényesítő házastársnak azt a követelését, hogy az ingatlan-nyilvántartáson kívül tulajdonszerzése – házastársi vagyonközösség jogcímén – az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzést nyerjen az ingatlan 1/2 tulajdoni illetőségére.
- 3 Kertész Erzsébet: Titkos házasság Móra Könyvkiadó, 1985.
- 4 Gömöri Endre: Szupergazdagok Kozmosz kiadó 1981. 283. és 289. oldalak
- 5 BDT 1999. 66., BDT 1999. 40.
- 6 BDT. 40. számú jogeset, Veszprém M-i B. 1. Pf. 21149/1997/4.
- 7 A Csjt. 28. § (1) bekezdése értelmében a házastárs külön vagyonához tartozik:
  - a) a házasságkötéskor megvolt vagyontárgy,
  - b) a házasság fennállása alatt öröklés jogcímén szerzett vagy ajándékba kapott vagyontárgy,
  - c) a személyes használatra szolgáló és szokásos mértékű, illetőleg mennyiségű vagyontárgy,
  - d) a külön vagyon értékén szerzett vagyontárgy.
- 8 Csjt. 31. § (2) bekezdése
- 9 Csjt. 31. § (3) bekezdése
- 10 PJD. VIII. 248.
- 11 A vagyonmérleg a közös és különvagyon tárgyainak, az adósságoknak és kötelezettségeknek, a jogoknak és követeléseknek olyan számbavétele és egyenlege, amelynek összesítésével kell az aktív és passzív közös vagyont, illetőleg a különvagyoni tárgyakat megállapítani és a házaspár juttatását meghatározni.
- 12 Lásd erről bővebben: Dr. Csüri Éva: A gazdasági jog egyes kérdései a házassági vagyonjogban II. rész. In.: Ügyvédek Lapja 2003/1. szám 17-21. oldalak
- 13 Lásd erről bővebben: A családjog kézikönyve I. Kötet Szerkesztő: Dr. Kőrös András HVG-ORAC Kiadó Budapest, 1997.
- 14 Pfv.II. 23.316/1997. eseti döntés
- 15 Dr. Csüri Éva: Értékpapírok és társasági részesedések a házassági vagyonjogban HVG-ORAC Kiadó Budapest, 1999. 352-353. oldalak
- 16 Gt. 129. § (1)-(2) bekezdése
- 17 „Nem eredményez viszont társasági jogilag változást, ha az üzletrésznek eredetileg is több tulajdonosa volt, a tag házastárs is csak résztulajdonos, ilyen esetben a nem tag házastárs tulajdoni hányad szerzése a résztulajdonosok számát növeli, akik egyébként a társasággal szemben egy tagnak számítanak.” Dr. Csüri Éva: id. mű: 357. oldal
- 18 Ilyen esetben a tag házastárs üzletrészt két önálló üzletrészzé alakítják át, és az újonnan kialakított üzletrész a nem tag házastárs tulajdonába kerül.

- 19 Gt. 130. § (1) bekezdése szerint az üzletrész csak átruházás, a megszűnt tag jogutódlása és öröklés, valamint a házastársi közös vagyon megosztása esetén osztható fel.
- 20 Gt. 130. § (1) bekezdése értelmében a felosztáshoz – ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik – a taggyűlés hozzájárulása szükséges. Nincs szükség a taggyűlés hozzájárulására a házastársi közös vagyon megosztása esetén történő felosztáshoz.
- 21 BH 1994 549 jogeset
- 22 Gt. 130. § (3) bekezdése
- 23 Gt. 114. § (4) bekezdése
- 24 Gt. 130. § (2) bekezdése
- 25 Lásd erről bővebben: Újváriné dr. Antal Edit: Házastársi közös tulajdon és a társaságalapítás problémái In.: Magyar Jog 1993/5., Dr. Csillag Gusztáv: Méltányosság érdekében törvénysértés? In.: Magyar Jog 7/1995.; Dr. Fekete László: Rendhagyó előkészítő irat a társasági vagyon és a házastársi vagyonközösség összefüggései tárgyában In.: Ügyvédek lapja 2/1997. 35-47. oldalak
- 26 Gt. 129. § (1)-(2) bekezdések
- 27 Gt. 129. § (3) bekezdése
- 28 Gt. 126. § (1)-(2) bekezdései, 123. § (1) bekezdése
- 29 Egyszerűsített Vállalkozási Adó
- 30 Kőrös András: A házassági vagyonjog korszerűsítésének elvi kérdései tanulmány In.: Polgári Jogi Kodifikáció III. évf. 2. szám 2001., 5. oldal
- 31 Lásd erről: A társasági törvény magyarázata (szerk.: Sárközy Tamás) Kiadja: KJK. Budapest 1993., 278. oldal
- 32 Bíró György: Kötelmi jog (közös szabályok, szerződés tan) Novotni Kiadó, Miskolc, 2004. 249. oldal
- 33 Dr. Sárközy Tamás: A „hibás” társaságról In.: Magyar Jog 2000. 12. szám, 705. oldal
- 34 Kisfaludi András: Társasági jog Complex Kiadó, Budapest 2007., 55. oldal
- 35 Némileg eltérő megközelítésben foglalkozik ugyanezzel a problémával Dr. Szűcs Gábor: A házastárs felelősségének formája és mértéke a másik házastárs gazdasági tevékenységéből eredő kötelezettségeiért c. cikkében In: Magyar Jog Fórum 1998. 2. szám 91-92. oldalak
- 36 Ugyanezen megoldást javasolja Szűcs Gábor id. mű 92. oldal
- 37 BH 2001. 62. jogeset
- 38 Csúri Éva és Szabó Júlia: Észrevételek az új Ptk. Családjogi Könyve Javaslatának a házassági vagyonjogra vonatkozó rendelkezéseire (I. rész) In.: Polgári Jogi Kodifikáció 2007. IX. évf. 5. szám 14. oldal
- 39 Szerkesztőbizottsági javaslat: id. mű 11 oldal
- 40 Szerkesztőbizottsági javaslat: III. Könyv: Családjog VI. cím: Házassági vagyonjog In.: Polgári Jogi Kodifikáció 2006. VIII. évf. 1. szám, 11. oldal
- 41 Albert Einstein: Hogyan látom a világot? Gladiátor Kiadó, Budapest, 1994., 140. oldal

AZ OSZTRÁK KERESKEDELMI JOG REFORMJA – AZ UNTERNEHMEHNSGESETZBUCH BEVEZETÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI ÖSSZEFOGLALÓ

BEVEZETÉS

Az osztrák kereskedelmi jogi reform a *HGB* 1938-as bevezetése óta a jogterület legátfogóbb módosítását eredményezte. Annak az osztrák törekvésnek, amely a német joggal szembeni önállóságra vágyott, nagy eredménye ez a törvény. Egyes szerzők ezt a kereskedelmi jog „ausztrifikálásának” is nevezik és néhányan az évszázad reform-művének tekintik.¹

Az *Unternehmensgesetzbuch* ausztriai bevezetése óriási lépést jelent az osztrák-német sajátos viszony elmozdulásában. Az osztrák társasági (kereskedelmi jog) hosszú évtizedekig a német szabályok árnyékában élt, a történelmi események még fél évszázaddal később is éreztetik hatásukat. Az *UGB* az osztrák jog önállósága felé megtett nagy lépés.

A Kereskedelmi Törvénykönyvet (*HGB*) a kereskedelmi jog módosítása során csupán csak kiegészítették, a vállalkozási jog teljes újrakodifikálását azonban mellőzték, így az *UGB* nem rekodifikációnak, inkább a *HGB* renoválásának tekinthető (még a *HGB* szakaszainak számozását is meghagyták). Ha nem is egy önálló kodifikációs eredmény, hanem „csak” egy novelláris módosítás, jelentős változásokat hozott. Az *UGB* hatálybalépésének folyamánként közel harminc törvényt módosítottak. Bizonyos vállalkozásokra vonatkozó szabályokat továbbra is a külön-törvényekben találhatjuk meg.

Az osztrák társasági (vállalkozási) jog is nagyon szerteágazó, szinte nem hagy érintetlenül egyetlen jogterületet sem, spektruma kifejezetten nagy. Hasonlóan a német joghoz, a társasági formákra vonatkozó joganyagot nem egy

egységes „társasági törvénykönyv” öleli fel, hanem azt az Osztrák Polgári Törvénykönyvből (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB*), a 2007. január elsején hatályba lépett Vállalkozási Törvénykönyvből (*Unternehmensgesetzbuch, UGB*) és egyéb jogszabályokból ismerhetjük meg.²

Az osztrák magánjog reformjának kiemelkedő jelentőségű lépése a kereskedelmi jogi reform. A lépésváltást újabb lépésnek kell követnie, amelynek célja az *ABGB* átvilágítása. (Az osztrák kereskedelmi jogi reform nemcsak a *HGB*-t érintette, hanem az *ABGB* szabályozásában is lényegi változásokat hozott. Többek között: a vállalatokkal kapcsolatos jogügyletek egyszerűsítését vezette be, módosította például a felelősségi szabályokat, szerződéskötéseket, szerzéseket érintve. Több jogintézmény szabályait módosította, például: hibás teljesítés, kezesség, kártérítés, a kötbér, zálogjog stb.)

I. AZ OSZTRÁK TÁRSASÁGI JOGI REFORM HELYE AZ EURÓPAI REFORMOK ÁRAMÁBAN

Az európai nemzeti társasági jogokat az elmúlt másfél évtizedben az intenzív változások jellemezték. Szinte minden évre jutott egy társasági (kereskedelmi) jogi reform, a szabályozások nem jutottak nyugvópontra, a reformok állandósultak.

Nézzünk néhány példát, amelyek, ha nem is a legkardinálisabb esetek, mindenképpen szembetűnők. Franciaországban lehetőség van 1 euróval kft-t alapítani, Spanyolországban új társasági formát, az egyszerűsített kft-t vezették be. A nemzeti jogalkotóknak naprakészen kell reagálniuk a gazdasági kihívásokra. Ezzel kapcsolatban cikkében Gadó Gábor – brit példát hozva – a kereskedelmi jog fejlettségének viszonylagosságára és a pragmatikus törvényhozói hozzáállásra hívja fel a figyelmet.³

Miután az Európai Bíróság szabaddá tette az utat az angol „*limited company*” számára, hogy az Európai Unió más tagállamaiban is képviseleti irodát nyissanak és a *limited company* irányítási (működési) székhelyét oda áthelyezhessék, néhány év leforgása alatt Németországban ezen társaságok nagyszámban alapítottak ilyen jellegű képviseleti irodákat. Egyesek szerint a *limited company* eufórikusan túl van értékelve. A GmbH-val ellentétben ugyanis a *limited company*-t már egy angol fonttal, sokkal egyszerűbben, olcsóbban és gyorsabb lehet alapítani.

Az Európai Bíróság a fent említett döntése szerint: ha egy uniós tagállam te-

rületén alapították a társaságot és a társaság ténylegesen egy másik uniós tagállamban gyakorolja tevékenységét, ennek gyakorlásában ezen tagállam őt nem akadályozhatja. Ha valaki egy angol Limited-et alapít, azt Németországban el kell ismerni, akkor is, ha az üzleti tevékenységét egyedül Németországban folytatja. Ez a bírósági döntés az angol Limited irányában valódi rohamot váltott ki. Az interneten sokoldalú ígéretekkel csalogatnak: nincs alapító tőke, kevés bürokrácia, kevés adó.⁴ Megjegyzendő, hogy 2004-ben több, mint húszezer olyan Limited-et alapítottak, amely tevékenységét Németországban folytatta. A 2005-ben megkezdődött GmbH-reformban, amelynek eredménye a várhatóan 2008. november 1-jén hatályba lépő *MoMiG*, kísérletet tettek a minimális tőke leszállítására, azonban ez csak terv maradt.⁵

II. A KERESKEDELMI JOG NÉMET-OSZTRÁK TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Ausztria és Németország társasági jogi szabályai között egy sajátos viszony állt fenn, amelyhez egy rövid történeti kitekintést kell tennünk, hogy megérthessük az *ABGB* (Optk.) – *BGB* – *HGB*, a jogintézmények és jogviszonyok szabályozását.

1861-ben megalkották a német Kereskedelmi Kódexet (*Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch*), majd ezt követően lépett hatályba 1897-től a Kereskedelmi Törvénykönyv (*Handelsgesetzbuch*). Ausztria egy tervezettel részt vett az *ADHGB* elkészítésében, és 1862-ben hatályba is léptette *Allgemeines Handelsgesetzbuch* (*AHGB*) névvel. Kísérletek történtek egy „saját” osztrák kereskedelmi törvénykönyv létrehozására, de ezek csak meddő próbálkozásoknak bizonyultak.

Végül 1939-ben, az Anschluss egyik mellékhatásaként, a kereskedelmi jogi előírásokat bevezető rendelettel (*Erste bis Vierte Verordnung zur Einführung handelsrechtlicher Vorschriften in Österreich, EVHGB*) hatályba léptették a német *HGB*-t Ausztriában is. Már kezdettől fogva jobban érintette a fragmentáció a *HGB*-t Ausztriában, mint Németországban. Ehhez az is nagyban hozzájárult, hogy az 1811-es *ABGB* nem tudta azt a magánjogi háttérjog-szerepet betölteni, amit a német *BGB* addig ellátott. Az osztrák és német *HGB* eltérően fejlődött, még akkor is, ha a lényegi rendelkezések nem különböztek.

A *HGB* 1945 (*Rechtsüberleitungsgesetz, RÜG 1945*) után is - a tengeri kereskedelemről szóló résszel együtt - teljes egészében tovább élt az osztrák jog

rendszerében (RÜG 1945 2. § alapján.). Ezt követte a „Provisorium“ időszaka, amely az UGB hatálybelépéséig (ill. az 1965-ös Részvénytörvényig) tartott.

Az 1998-as német kereskedelmi jogi reform (*Handelsrechtsreformgesetz – HrefG 1998*) fordulópontot jelentett a német társasági jogban, közvetve és közvetlenül is hatást gyakorolt az osztrák jogra is. Például a *Kaufmann* fogalmának értelmezésében is, amely a fogalom meghatározásában jelentős változásokat idézett elő. Különös fontossága azért van, mert a *Kaufmann* fogalma a *HGB* személyi hatályát fedi le, és ebből kifolyólag e minőséghez a *HGB*-ben meghatározott jogok és kötelezettségek kapcsolódnak.

A német és az európai kereskedelmi jogi reformok és a megváltozott gazdasági követelmények indukálták azt a folyamatot, amelynek eredménye az 2005-ös osztrák kereskedelmi jogot módosító törvény (*Handelsrechts-Änderungsgesetz 2005*), amely számos területen megreformálta a Kereskedelmi Törvénykönyvet.

Az 2007. január elsején hatályba lépett UGB felépítése a következő:

1. Könyv: Általános rendelkezések, cégnyilvántartás, cégvezetési szabályok (UGB 1-58. §§)
2. Könyv: A különböző társasági formák (UGB 105-188. §§)
3. Könyv: Mérlegkészítés, számviteli szabályok (UGB 189-283. §§)
4. Könyv: Vállalkozásokra vonatkozó ügyletek (UGB 343-454. §§)
5. Könyv: [Tengeri kereskedelem] (UGB 474-905. §§)

III. AZ UNTERNEHMENSGESETZBUCH BEVEZETÉSÉHEZ KAPCSOLÓDÓ FONTOSABB MÓDOSÍTÁSOK

Azontúl, hogy a törvény neve *HGB*-ről *UGB*-re változott, lényegi módosításokat is magával vont az UGB bevezetése, egyrészt a dogmatikai megközelítésben, másrészt az egyes jogintézmények konkrét szabályaiban.⁶

1. A Kereskedelmi Törvénykönyv (*HGB*) alapjainak újfogalmazása
  - (a) A vállalkozás és az új vállalkozó fogalom
  - (b) A szabadfoglalkozásúakat, a mező- és erdőgazdákat érintő változások
  - (c) A vállalkozások üzleti forgalmának jelentősége
2. A cégjogot érintő módosítások
3. A személyegyesítő társaságokkal kapcsolatos változások
4. Egyéb módosítások

1. A Kereskedelmi Törvénykönyv (HGB) alapjainak újrafogalmazása

1/a.) A vállalkozás és az új vállalkozó fogalom

A korábbi „*Handelsgewerbe*” fogalom helyébe az *Unternehmens* fogalom lépett

Az UGB már nem alkalmazza a HGB-ben meghatározott „*Handelsgewerbe*” - fogalmat (kereskedelmi ügyletek iparszerű üzése, amely lényegében a kereskedelmi tevékenységet fedi le), hanem egy átfogó vállalkozó-, illetve vállalkozás - fogalomból indul ki.

A HGB 1. §- a szerinti kereskedők az UGB hatályba lépésével automatikusan vállalkozónak minősülnek az UGB 1. § -a alapján (a vállalkozói minőség a vállalkozói tevékenységből adódik).

Vállalkozásnak minősül minden tartós tevékenységre létrehozott, önálló gazdasági tevékenységgel rendelkező szervezet, függetlenül a nagyságától, és attól, hogy tevékenysége nyereségre irányul-e vagy nem [UGB 1. § (2)].

A vállalkozás meghatározását a Fogyasztóvédelmi törvényben (*Konsumentenschutzgesetz, KSchG*) 1. § (2) bekezdésében is azonos tartalommal találjuk meg.

A korábbi „*Kaufmann*” és „*Kaufleute*” (kereskedő) fogalmat az „*Unternehmer*” (vállalkozó) váltja föl.

Az addigi differenciált kereskedő („*Kaufmann*”) fogalom helyét az egységes vállalkozó („*Unternehmer*”) fogalma tölti be, amelyet egyszerűen sommázz az UGB: „Vállalkozó az, aki vállalkozói tevékenységet folytat” [UGB 1. § (1)]

Az előkészítő munkák önmagukban még nem adják meg a vállalkozási minvotot. Így vállalkozónak elsősorban csak akkor kell tekinteni, ha már vállalkozási tevékenységet folytat és az előkészületi ügyleteket már befejezte. (Azaz az előtársaságok még nem számítanak vállalkozásnak.)

Az UGB már nem tesz különbséget a teljesjogú és „kis”-vállalkozás („*Voll- und Minderunternehmen*”) között. Az UGB arra épül, hogy valamennyi vállalkozás a törvény hatálya alá tartozik attól függetlenül, hogy a cégjegyzékbe bejegyezték-e vagy sem (Ennek csupán a számviteli jogban van jelentősége).

Az UGB ugyanakkor különbséget tesz az alábbi formák között⁷:

- Vállalkozói tevékenység végzése folytán vállalkozónak tekintendő vállalkozó (*Betreiben eines Unternehmens*) (UGB 1. §) Nem játszik szerepet:
  - hogy a tevékenység nyereségre irányul vagy sem,
  - a vagyonnak és az üzleti forgalmának a nagysága,

- a cégjegyzékbe való bejegyzés ténye,
- a tevékenység fajtája.
- A jogi formájából eredően vállalkozó (*Unternehmern kraft Rechtsform*) (UGB 2. §). Az UGB 2. szakasza taxatív felsorolja, hogy milyen formákat tekint ilyen típusú vállalkozónak. Ezek az alábbi formákra:
  - részvénytársaság (AG),
  - korlátolt felelősségű társaság (GmbH),
  - szövetkezetek (*Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften*),
  - kölcsönös biztosító egyesület (*Versicherungen auf Gegenseitigkeit*),
  - takarékpénztárak (*Sparkassen*),
  - európai gazdasági (érdek)egyesülés (EWIV),
  - európai (részvény)társaság (SE),
  - európai szövetkezet (SCE).

Az UGB. 2. §- a nem vonatkozik az alábbi formákra; ezeknél a vállalkozói minőség attól függ, hogy ténylegesen végez-e vállalkozási tevékenységet:

- közkereseti társaság (OG),
- betéti társaság (KG),
- egyesület (*Verein*),
- magánalapítvány (*Privatstiftung*).

Az alapítványok (magánjogi) kivételt képeznek és kívül estek a vállalkozások jogi formájának körén. Ugyanis - ha nem így lenne - ellentmondás jönne létre az alapítványokról szóló törvény 1. § (2) bek. 1. pontjában foglaltakkal, miszerint az alapítványok nem folytathatnak üzletszerű tevékenységet (vállalkozási tevékenységet a magyar terminológia szerint).

- A bejegyzés erejével vállalkozónak tekintendő vállalkozó (*Unternehmern kraft Eintragung*) (UGB 3. §). A jogi forgalom biztonsága érdekében azok a személyek is vállalkozónak minősülnek, akiket
  - jogosulatlanul jegyeztek be a cégjegyzékbe (még a törlést nem kezdeményezték),
  - a cégnevük alatt kereskednek (régii céges papírokkal vagy bélyegző felhasználásával), vagy
  - a cég a törlése elmaradt, jóllehet a cég már nem folytat vállalkozói tevékenységet

1/b.) A szabadfoglalkozásúak (Freiberufler), a mező- és erdőgazdák (Land- und Forstwirte)

Az UGB 1. § (1) bek. alapján vállalkozók lennének, azonban az UGB 4. § (2) kimondja, hogy ezek a csoportok nem tartoznak a vállalkozó fogalma alá (így az UGB első könyvének hatálya alá sem). Ez a kivétel a szabadfoglalkozásúak érdekvédelmét szolgálja.

Mód van azonban arra, hogy a cégjegyzékbe történő önkéntes bejegyeztéssel az UGB hatálya alá kerüljenek és így vállalkozónak minősülnek.⁸ Az 1. könyv értelmében szabadon bejegyeztethetik magukat a cégjegyzékbe, amennyiben ez nem ellentétes semmilyen (foglalkoztatással kapcsolatos) külön szabályozással. Erre az „*opting-in*” – kifejezés használatos (ez a lehetőség inkább előnyökkel, mint hátrányokkal jár).

A 3. Könyv (számviteli szabályok) nem alkalmazható – akkor sem, ha a cégjegyzékbe bejegyezték. [UGB 189. § (4.)]

A 4. Könyv (Vállalkozásokra vonatkozó ügyletek) az előzőekkel szemben mindig alkalmazandó, függetlenül a cégjegyzékbe való bejegyzéstől.

1/c.) A vállalkozás nagyságának (üzleti forgalmának) jelentősége

Az UGB 8. §-a szerint azok a vállalkozási tevékenységet folytató természetes személyek, akik az UGB 189. §-ban szabályozott legújabb számviteli-kötelezettség előírásainak megfelelően átlépik a küszöbértéket, kötelesek magukat bejegyeztetni a cégjegyzékbe.

Bejegyzési és számviteli kötelezettség terheli azokat az egyéni vállalkozásokat, akiknek a forgalma egy üzleti évben meghaladja a 600.000 eurót, vagy két egymás utáni üzleti évben 400.000 euró felett van.

Azok az egyéni vállalkozók, akik a jogszabályban meghatározott küszöbértéket nem lépik túl, önként, saját elhatározásból jegyeztethetik be magukat. Önkéntes bejegyeztetés esetén ugyanakkor az egyéni vállalkozók bármikor törölthetnek is magukat.⁹

Amennyiben több személy (természetes vagy jogi személy) folytat vállalkozási tevékenységet polgári jogi társaság valamely formájában, mint például a Munkaközösségek (ARGE) stb., és ez a polgári jogi társaság átlép az UGB 189. §-ban meghatározott küszöbértéket, akkor ez a polgári jogi társaság, mint közkereseti társaság vagy betéti társaság fog tovább működni. [Azaz a pjt-ket, bt-ként (OG) vagy kkt-ként (KG) be kell jegyeztetni a cégjegyzékbe. [UGB 8. § (3)]

2. A cégjogot érintő módosítások

A cégjogot liberalizálták. Emellett az egyéni vállalkozó cégalapításával kapcsolatos, az egyes jogi alakzatok tekintetében érvényesülő számos speciális előírás is megszűnt.

Néhány változás például: módosították a cégnevekre vonatkozó előírásokat, a könyvelés szabályait (pl. nincs könyvviteli kötelezettsége a mező- és erdőgazdálkodásoknak és a szabadfoglalkozásúaknak sem), a vállalkozások elidegenítésénél az egyedi jogutódlást megkönnyítették, változtatták a cégjegyzési és számviteli szabályokat.

Az UGB megegyezik azzal az általános megállapítással, miszerint a cégnévnek alkalmasnak kell lennie a vállalkozás megjelölésére (azonosítására) és más cégektől való megkülönböztetésre. Ezeknek a tartalmi jegyeit magában kell hordoznia. [Például minden közkereseti- (OG) és betéti társaság (KG) kapcsán kötelező jelleggel írják elő a megfelelő jogi formára utaló kifejezést.]

A cégnevet lehet a vállalkozó nevéből képezni, vagy a vállalkozás tárgyára is utalhat, de akár fantázia-elnevezések használata is megengedett cégnévként.

A cégnévnek nem szabad olyan adatot tartalmazni, amely az érintett üzleti kör által lényegesnek minősített üzleti viszonyokkal kapcsolatban megtévesztésre alkalmas, és harmadik személy nevét sem foglalhatja magában (pl.: betéti társaság kültagjának nevét).

Azok az egyéni vállalkozók, akik bejegyeztették magukat a cégjegyzékbe, a bejegyzett vállalkozó elnevezést kapják („*eingetragener Unternehmer* / „*eingetragene Unternehmerin*“). Kötelesek az „eU” toldatot használni.¹⁰

3. A személyegyesítő társaságokkal kapcsolatos változások

A bejegyzett „*Erwerb*” társaság (*Eingetragene Erwerbsgesellschaft*, EEG)

a.) Az *Eingetragene Erwerbsgesellschaft* (EEG) társasági jogi forma szabályozása az UGB hatálybalépése (2007. jan. 1) előtt

Míg az osztrák közkereseti társaságok (OHG) és a betéti társaságok (KG) azonosak voltak a német HGB-ben szabályozott kereskedelmi jogi személyegyesítő társaságokkal, addig az EEG egy különleges szervezeti forma az osztrák társasági jogban. A gyakorlat azt mutatja, hogy a nem ipari-kereskedelmi tevékenységekre (szabadfoglalkozásra, erdő-és mezőgazdálkodásra), a kereskedelmi törvény személyegyesítő társaságokra vonatkozó rendelkezéseit nem

lehetett rájuk alkalmazni. [HGB 2. § (4) bek.] Az ilyen foglalkozások, az EGG hatályba lépése előtt a polgári jogi társaságok formájához illeszkedtek. E szervezeti tömörülések száma eleinte igen csekély volt, de mégis igény támadt egy önálló szabályozás megalkotására.

Az EGG 1. §-a formailag a HGB 105-161. §§-ra támaszkodott. Az alapvető szerkezet és a társasági viszony meghatározására a HGB-ben szabályozott kkt-ra és bt-re vonatkozó hatályos jogszabályokat vették át és ezek mintájára alakultak az „*Offene Erwerbsgesellschaft*”, illetve a „*Kommanditerwerbsgesellschaft*” társasági formációk, amely sajátos, csak az osztrák jogban előforduló speciális alakzatok.

b.) Az Eingetragene Erwerbsgesellschaft (EEG) társasági jogi forma az UGB hatálybalépése után¹

A közkeresetitársaság (OHG, OEG) és a betétitársaság (KG, KEG) szabályanyagát egy-egy egységes jogi konstrukcióba foglalták össze. Így ezt követően már csak egyszerűen közkereseti társaságról (OG – korábban OHG elnevezéssel) és betéti társaságról (KG) beszélhetünk, amelyek mindegyikét az UGB-be illesztették be.

Újdonság, hogy az UGB szerint a szabályozott személyegyesítő társaságok bármely megengedett célra alapíthatók, mindegy, hogy ipari, szabadfoglalkozású, mező- vagy erdőgazdálkodási, ill. nem üzleti célról van szó.

Tehát a jövőben már csak két személyegyesítő társasági formát lehet a cégkönyvbe bejegyezni, mégpedig

- a közkereseti társaságot (*Offene Gesellschafts*, OG) és
- a betéti társaságot (*Kommanditgesellschaft*, KG).

OEG-t és KEG-et 2007. január 1-jétől már nem lehet alapítani. A már fennálló OEG-t és KEG-t 2009. dec. 31-ig „automatikusan” OG-vé (kkt-vé) vagy KG-vá (bt-vé) kell átalakítani (a bejegyzése költségmentes), és a cégformának megfelelő elnevezéssel kell ellátni. A már létező közkereseti társaságoknak a törvény nem biztosítja a cégformák közötti váltást.

Ezeknél a személyegyesítő társaságoknál újdonság a részesedésre vonatkozó szabályozás is. Az UGB hatálybalépése előtt a tagok részesedése a befizetések és a kivétek miatt állandóan változott. Az UGB alapján, amennyiben az másképp nem rendelkezik, az egyes tagok üzletrésztét rögzítik. A tag részesedése a

befektetése mértékéhez igazodik, az, hogy a befizetés valóban megtörtént-e, az nem releváns.

4. Egyéb módosítások¹²

Az osztrák kereskedelmi jogi reform nemcsak a HGB-t érintette, hanem az ABGB szabályozásában is lényegi módosításokat hozott. Többek között: a vállalatokkal kapcsolatos jogügyletek egyszerűsítését vezette be, illetve több jogintézmény szabályait módosította, például: hibás teljesítés, kezesség, kártérítés, a kötbér, zálogjog stb.

4/a. A vállalkozások átruházása

A kereskedelmi törvény reformja kapcsán a vállalkozások elidegenítése esetén a szerződések átszállására vonatkozó szabályanyagot is átdolgozták. A tőkeegyesítő társaságok esetében a szerződések átszállása nem jelentett problémát, hiszen azok nem a társaság tagjaihoz, hanem magához a társasághoz kapcsolódnak. Az egyéb esetekben (személyegyesítő társaságok) azonban a korábbi szabályozás szerint a munkaszerződések kivételével szerződések átszállása nem volt automatikus a vállalkozások elidegenítése esetén, arra csak abban az esetben került sor, ha az eladó a vevő, valamint az átszállással érintett szerződéses fél hozzájárult.

Az új szabályozás szerint egy vállalkozás egyedi jogutódlással történő elidegenítése esetén a vevő, mint jövőbeni megszerző (hacsak a felek másképpen nem rendelkeztek) minden vállalkozással kapcsolatos jogviszonyba (így különösen a szerződéses pozíciókba is) belép; attól függetlenül, hogy a céget tovább működteti-e vagy sem. Az átruházó felelőssége 5 évre korlátozódik. Az új szabályozással az is egyértelművé vált, hogy egy vállalkozás megszerzője (mint eddig) nemcsak az átruházással kapcsolatos kötelezettségekért felel, hanem az átruházó folyamatos helytállási kötelezettsége mellett, minden, a megszerzett vállalkozással összefüggő szerződéses jogviszonyokból eredő kötelezettségekért is.

A harmadik személy (az átruházó szerződésbeli partnere) a szerződéses jogviszonya átvételével kapcsolatban a közléstől számított 3 hónapon belül mind a megszerzővel, mind az átruházóval szemben ellentmondással élhet. Ha az ellentmondás érvényes, akkor a szerződéses viszony az átruházóval továbbra is fennmarad. Amíg a közlés nem történt meg, a harmadik személy mind az

átruházóval, mind pedig a szerzővel szemben szerződéses nyilatkozatot tehet, igényt érvényesíthet, vagy teljesítheti a kötelezettségét.

4/b. Kereskedelmi ügyletek.

A reform kapcsán felmerült, hogy a Kereskedelmi Törvénykönyv által szabályozott vállalkozói szerződési jogot az ABGB-be kellene beültetni. Végül ezt amiatt vetették el, mert jelentős munkálatokat igényelt volna.

A vállalkozó fogalmának a kiterjesztése miatt azonban a külön szerződési jog hatálya alá olyan személyek is kerültek, akikre korábban a speciális rendelkezések nem vonatkoztak, ezért szükségessé vált ezeknek a különös szerződési rendelkezéseknek a részbeni hatályon kívül helyezése, illetve módosítása. A reform kapcsán azok a rendelkezések, amelyek polgári jogi jellegűek voltak átkerültek az ABGB-be (Például a nem tulajdonostól való tulajdonszerzés szabályozása), így megszűnt ezen jogintézményeknek a párhuzamos szabályozása. A reform folyamat kapcsán azonban inkább csak a külön szerződési jog „karcsúsítására” került sor, mint tartalmi módosításra.

Jelentős új szabályozást a kezességi szerződésekre vonatkozóan vezettek be, amely új rendelkezés az írásbeli alakszerűséget írta elő (a gyakorlatban a „formátlan” kezesség valójában csak nagyon ritkán fordult elő.).

A reform előtt a megrendelőnek az árut az áruk adásvételére és az ingó dolgok szállítására vonatkozó vállalkozási szerződések esetén haladéktalanul meg kellett vizsgálnia, és szavatossági igényeket – az egyéb érvényesítendő igényekkel együtt – kifogásolnia kellett. Immár a klasszikus vállalkozási szerződés is az UGB 377- 378. szakaszainak (a kifogásolási kötelezettségre vonatkozó rész) alkalmazási területével együttesen alkalmazandó. Így a szavatossági kifogást a jövőben nem haladéktalanul, hanem – ENSZ-vételi jog által kialakított a bírói gyakorlatra is tekintettel – már csak megfelelő határidőben (adott esetben akár egy hónapon belül) lehet bejelenteni. Ennek elmulasztása esetén az új szabályozás szerint ugyan a szavatossági jogokra és a kártérítésre, valamint a szerződés megtámadására vonatkozó jogosultságát a jogosult elveszti, de megmarad az igénye a következményi károk érvényesítésére.

JEGYZETEK

- 1 Schauer, Martin: *Az osztrák kereskedelmi jog reformja*, Magyar Jog 2007/2., 118-126.
- 2 A lábjegyzetekben hivatkozott forrásokon túl az előadáshoz még az alábbi források szolgáltattak alapot: Harrer, Friedrich – Mader, Peter: *Die HGB- Reform in Österreich*, Wien: LexisNexis ARD Orac (2005); Schummer, Gerhard – Kriwanek, Sabine: *Das neue Unternehmensgesetzbuch. Aus HGB wird UGB*, Wien: LexisNexis ARD Orac (2006); Schummer, Gerhard: *Allgemeines Unternehmensrech.*, 6. Auflage, Wien: LexisNexis ARD Orac (2006); Roth, Günter H. – Fitz, Hanns: *Unternehmensrech. Handels- und Gesellschaftsrecht*, 2. neu bearb. Auflage, Wien: LexisNexis ARD Orac (2006); Nowotny, Georg: *Gesellschaftsrecht, Kurzlehrbuch*, verf. von Georg Nowotny, 3. Aufl., Wien: Verl. Österreich (2007); Gruber Michael (Hrsg.) – Koppensteiner, Hans Georg: *Gesellschaftsrecht, Wettbewerbsrecht, Europarecht*, Hans-Georg Koppensteiner zum 70. Geburtstag, Wien: LexisNexis-Verl. ARD Orac (2007); Dehn, Wilma (Hrsg.): *Das neue UGB (die Handelsrechtsreform im Überblick nach dem HaRÄG, PuG und ÜBRÄG 2006; Berücksichtigung der steuerlichen Anpassungen durch StruktAnpG 2006, 2. Wartungserlass 2006 EStR 2000, RV zum BudgetbegleitG 2007)*; 2., aktualisierte Aufl., Wien: Linde (2007)
- 3 Gadó Gábor: *Társasági jogi reform Európában*, Magyar Jog, 2006/6. 322.
- 4 Elke Holthausen-Dux Dr. Johannes Lang: Die englische private limited company in Deutschland – riskanter als gedacht, <http://www.network.net/dav/D9039.pdf> (Letöltés ideje: 2008. június 6.) és Englische Limited oder deutsche GmbH?, Rechtstipp von Rechtsanwalt Dr. Thomas Binder <http://www.rechtstipps.net/pub/356/englische-limited-gmbh.html>. 6. Januar 2006 (Letöltés ideje: 2008. június 6.)
- 5 Schwerpunkte des Gesetzes zur Modernisierung des GmbHRechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen (MoMiG) Berlin, 26. Juni 2008. Herausgegeben vom Referat Presse- und Öffentlichkeitsarbeit des Bundesministeriums der Justiz. Verantwortlich: Eva Schmierer; Redaktion: Dr. Henning Plöger, Dr. Isabel Jahn; Johannes Ferguson; Ulrich Staudigl. <http://www.bmj.bund.de>.
- 6 Az UGB bevezetését követő módosítások szempontjainak felállítását a nyomtatott szakirodalmon túl az alábbi web-helyek segítették (Letöltés: 2006. december 4. és 2008. június közötti): Das neue Unternehmensgesetzbuch - Ein Leitfaden für die Praxis" http://www.das.at/upload/Download_RechtsauskunftzuLebenslagen_UGB_641.pdf; http://www.ksv.at/KSV/1870/de/5presse/4publikationen/2themen/2006-12/Das_Unternehmensgesetzbuch_UGB/index.html; http://www.notar-fellner.at/news/cms,id,16,nodeid,23,_language,de.html; http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__did_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A
- 7 Schummer, Gerhard – Kriwanek, Sabine: *Das neue Unternehmensgesetzbuch. Aus HGB wird UGB*, Wien: LexisNexis ARD Orac (2006) 1.; Karollus, Martin – Huemer, Daniela – Harrer, Martina: *Casebook Handels- und Gesellschaftsrecht neue Rechtslage nach dem HaRÄG – mit den neuen UGB*, Wien: Facultas Verlag- und Buchhandels AG (WUV Universitätsverlag) (2006) 17.; Roth, Günter H. – Fitz, Hanns: *Unternehmensrech. Handels- und Gesellschaftsrecht*, 2. neu bearb. Auflage, Wien: LexisNexis ARD Orac (2006) 31-35.
- 8 http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__did_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A (Letöltés: 2006. december 4.); Newsletter zum Unternehmensgesetzbuch, http://www.notar-fellner.at/news/cms,id,16,nodeid,23,_language,de.html. (Letöltés ideje: 2008. június 10.)

- http://www.ksv.at/KSV/1870/de/5presse/4publikationen/2themen/2006-12/Das_Unternehmensgesetzbuch_UGB/index.html
- 9 http://www.notar-fellner.at/news/cms,id,16,nodeid,23,_language,de.html (Letöltés ideje: 2008. június 10.).
- 10 [Http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__dId_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A](http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__dId_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A) (Letöltés: 2006. december 4.)
- 11 [Http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__dId_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A](http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__dId_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A) (Letöltés: 2006. december 4.); Karl Wagner: Ende der OEG's und KEG's - Unternehmensgesetzbuch NEU <http://www.ratg.at/de/ende-oeg-keg-122.aspx> (Letöltés ideje: 2006. dec. 4.); Komarek, Alexander: *Das neue Unternehmensgesetzbuch* (2.02.2006) LBG Wirtschaftstreuhand Österreich. [Http://www.wirtschaftszeit.at/index.php?id=234&no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=6151&tx_ttnews%5BbackPid%5D=150](http://www.wirtschaftszeit.at/index.php?id=234&no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=6151&tx_ttnews%5BbackPid%5D=150) (Letöltés ideje: 2006. dec. 4.)
- 12 Schauer, Martin: *Az osztrák kereskedelmi jog reformja, Magyar Jog* 2007/2., 120 -124.; „Das neue Unternehmensgesetzbuch - Ein Leitfaden für die Praxis”, http://www.das.at/upload/Download_RechtsauskunftzuLebenslagen_UGB_641.pdf; [Http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__dId_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A](http://www.slc-europe.com/xist4c/web/unternehmensgesetzbuch-oesterreich-2007_id_3883__dId_9420_.htm;jsessionid=4E26553F6657B85C10A3456C4A1ABA5A) (Letöltés: 2006. december 4.)

SZERZŐDÉSI SZABADSÁG VAGY ELEKTRONIKUS KÉNYSZERZUBBONY?

A társasági jog, minden magánjogi tapadása és jellege ellenére is sajátos jogterület abban az értelemben, hogy két, nem okvetlenül egymást erősítő, korreláló szabályozási célt kell szolgálnia egyszerre. Természetesen, hűen a magánjog egészéhez, a társasági jog alapvető feladata a társaságot alapítók és működtetők szabadságát a lehető legnagyobb mértékben biztosítani. A másik oldalról azonban – kötelmi eredet ide vagy oda – a társaságok ügye nem tekinthető a felek belügyének, egy relatív hatályú kötelmi jogviszony terrénumának, hiszen a társaságok önálló jogalanyként és a gazdasági élet szereplőiként nagyban érinthetik harmadik személyek jogait, jogos érdekeit, és így a közérdeket. A társasági jog feladata tehát a közérdek védelme is a társaságok működésének bizonyos fokú korlátozásával, ellenőrzésével¹.

Miután mindkét prioritás kiemelkedően jelentős, egyik sem tolható félre a másik rovására, mert az szükségképpen diszfunkcionális szabályozáshoz vezetne. A kérdés tehát nem az, hogy a társasági jognak a szerződési (alapítói) szabadság² vagy a közérdek védelme mellett kell kiállnia, mert furcsa módon mindkét célkitűzés értéknek tekintendő a társasági jog finalitásának szemszögéből. A társasági jog normái e kérdés szempontjából egy elegynek foghatók fel, amelyekben e két érdek, érték konkurál. A kérdés tehát az, hogy ez az elegy milyen arányban álljon egyik vagy másik társasági jogi célkitűzés szolgálatában.

Ez a problematika lecsapódik és egyértelműen tetten érhető a szabályozási logika vizsgálatában. A társasági jog nem lehet csak kogens vagy csak megengedő, a jogalkotások szükségképpen e különböző természetű szabályok megfelelő arányát célozzák. Egyáltalán már maga a szabályalkotás ténye, az, hogy az adott kérdésre, jelenségre kell-e egyáltalán rendelkezés a társasági jogban, már jogalkotási kérdés. A társasági jog tehát elvileg felfogható a társaságok életével kapcsolatban felmerülő, mindenképpen jogi rendezést igénylő problémák halmazaként, ahol meglátásunk szerint a „legkevésbé terhesebb”

megoldás választása a leghelyesebb³, leginkább felvilágosult jogalkotói döntés. Természetesen az állásfoglalás e kérdésben személyes beállítódás kérdése is, bár meggyőződésünk szerint nem nehéz azonosulni azzal az állásponttal, mely szerint az állam szabályozási vagy bírói beavatkozása akkor igazolható, ha ezen intervenció indokai egészen világosak és nyilvánvalóak, mert egyébként a jogalkotónál biztosan jobban tudják az egyes társaságok, azok tagjai és vezető tisztségviselői, hogy hogyan kell a vállalkozást irányítani és működtetni⁴.

Nincsen egységes recept arra, hogy a fent említett elegy mikor ideális és arra sem, hogy mit tekinthetünk a „legkevésbé terhes” jogalkotási megoldásnak. E kérdések valószínűleg társadalmi-gazdasági értelemben kötöttek, lenyomatai annak a közegnek, amelyben létrejöttek. Mindez jól látszik a magyar társasági jog utolsó húsz esztendejének vizsgálatán keresztül is.

1. TÁRSASÁGI JOGUNK FEJLŐDÉSE A SZERZŐDÉSI (ALAPÍTÓI) SZABADSÁG TÜKRÉBEN

Jelenleg sem eldöntött kérdés a tudományban, hogy a csipkerózsika-álmából 1988-ban kodifikált formában ébredő magánjogunkat, azon belül társasági jogunkat hogyan értékeljük. Jelentős, tekintélyes szerzők álláspontja szerint voltaképpen a gazdasági viszonyok szabályozása körében egy folytonos modernizáció, fejlődés kiteljesedéseképpen született meg az 1988-as társasági törvény⁵. Más, nem csekélyebb autoritások azt a nézetet vallják, hogy ezzel éppen ellentétesen egy cezúra lezárásaként a korábbi negyven év antitéziseként és emiatt diszkontinuitásként értékelhető⁶.

Abban már sokkal egységesebb a jogelmélet álláspontja, hogy – függetlenül a kontinuitás vagy diszkontinuitás, illetve a revolúció vagy evolúció polémiától – az 1988-as társasági törvény rendkívül fontos történelmi szerepet töltött be. E törvény ugyanis azáltal, hogy széles körben biztosította a gazdasági társaságok alapítását, anakronizmusá tette a szocialista társadalmi berendezkedés gazdasági alapjait, egyfajta rendszerváltást generált és így megnyitotta az utat a politikai rendszervált(oz)ás felé, annak lényegében alapját és előfeltételét megteremtve.

E törvény aztán a későbbiekben a volt KGST-tábor több, a változások útján később elinduló népi demokráciájának adott követendő mintát a saját jogalkotása tekintetében és jelentős szerepet játszott abban, hogy Magyarország korán a külföldi befektetők kedvelt célpontjává váljon.

Az első társasági törvényünk alapvetően annak a jegyében fogant, hogy a lehetőségekhez mérten minél szélesebb körben váljon lehetővé a társaságok alapítása a lehető legszabadabb formában. A törvény alapállása ennek megfelelően a részvénytársaságok szabályozását leszámítva megengedő (diszpozitív) jellegű volt. Ez annyit tett, hogy a törvény szabályaitól a felek eltérhettek közös akaratukkal, amennyiben az eltérést a törvény expliciten nem zárta ki. A joggyakorlat ezt a generális elvet némiképpen finomította és ennek eredményeként nem volt lehetséges eltérni az általános részi szabályoktól, a társasági formákat meghatározó definíció-jellegű szabályoktól, a szervezeti jellegű normáktól és azoktól sem, amelyek harmadik személyek vonatkozásában rögzítettek garanciális jelentőségű szabályokat⁷.

Az utólagos visszaemlékezések és későbbi kommentárok szerint ez a „virágozzék száz virág”-attitűd amiatt volt indokolt, hogy az újjászülető magyar gazdaság dinamizálttá válhasson – inkább tűrjük el, hogy néhány, a szabadsággal visszaélő vállalkozás jogellenes magatartást végez, minthogy elnehezítsük akár egy tisztességes vállalkozónak is, hogy társaságot alapíthasson. A kilencvenes évek első felének gazdaságát szintén ellentmondásosan ítéljük meg, de annyi bizonyos, hogy sosem látott mértékű társaságalapítási hullám indult be a Gt. nyomán, azaz a gazdaságélénkítő célkitűzés megvalósult.

Ahogy ismert, az 1997-es új törvény csak néhány elemet illetően vezetett be radikális változtatásokat az 1988-as Gt-hez képest, de az egyik ilyen éppen a szabályozás jellegét érintette. A piacgazdaság tisztulási folyamataival összhangban már nem az volt az elsődleges jogpolitikai célkitűzés, hogy a társaságok alapítása és működtetése minél szabadabban (vagy a rossznyelvek szerint: szabadosabban) valósulhasson meg, sokkal inkább az, hogy a piaci konszolidáció erősítése érdekében a „hurrákapitalizmus” bizonyos vadhajtasait le lehessen nyesegetni és a bizonyos, piacon jelen lévő jelenségeket kordában lehessen tartani. Ezek a gyomlálásra érdemes jelenségek ugyanis nyilvánvalóan megjelentek 1988 és 1997 között, minthogy egészen gyökeresen eltért a szabályozandó gazdaság és annak folyamatai képe 1988-ban és 1997-ben. A második társasági törvény tehát szakított a korábbi jogszabály „mindent szabad, amit a törvény nem tilt” alapállásával és mivel a jogalkotó az új helyzetben már a joggyakorlatban kikristályosodott, a vegytiszta szabályozási elvet kissé korlátozó megoldást is túl puhának ítélte, ezt tulajdonképpen megfordította:

a Gt. szövegétől nem lehetett eltérni, csak akkor, ha ezt a törvény kifejezetten lehetővé tette.

E szabályozási logika, amit a készítőik talán a társasági jog reformja során a második Gt. egyik vívmányaként szerettek volna feltüntetni, később aztán a kritikák fókuszába került. A szabály rigorózus mivolta (kiegészítve annak merev alkalmazásával) ugyanis kényszerzubbonyként hatott a piaci szereplőkre. Ez természetesen az eredeti célkitűzés tükrében sokszor indokolt félk is lehetett, ám a tapasztalat az volt, hogy indokolatlan a fenntartása, hiszen a teljesen ártalmatlan eltérések, hovatovább a törvényi szigor fokozó klauzulák a társasági szerződésekben sem voltak megengedettek, sőt, a bírói gyakorlat még azt is a törvénytől való eltérésnek értékelte, ha olyan rendelkezés került a társasági szerződésbe, amit a törvény maga nem szabályozott⁸. Ez a megoldás nézetünk szerint ellentétes volt azzal az ősi elvvel, mely szerint minden megengedett, amit jogszabály nem tilt. Ennek a megokolása nem volt lehetséges az új szabályozás eredeti érveivel.

Nem csoda, hogy a jelenleg hatályos társasági törvényben az 1997-es szabályozási alapállás megváltozott, azaz a harmadik törvény egy harmadik módszert vezet be e téren. Megtartotta ugyan főszabályként az 1997-ben törvénybe foglalt szabályt, és hitet tett a kógens szabályozás mellett, mely szerint eltérni a Gt. szabálytól csak a Gt-ben szabályozott esetekben szabad, de az eltérést engedő szabályok száma megsokszorozódott (sőt, egyes fejezetekre is ki lett terjesztve), másrészt kimondta, hogy – bizonyos, a Gt-ben meghatározott negatív megfogalmazott feltételek fennállása esetén – nem minősül a törvényi rendelkezésektől való eltérésnek, ha a tagok olyan rendelkezéseket foglalnak a társasági szerződésbe, amelyről a törvény nem rendelkezik⁹. Kétségtelen tény, hogy azáltal, hogy a törvény által érintetlenül hagyott kérdések és területek rendezése akkor lehet jogszerű, ha és amennyiben nem ellentétes a társasági jog rendeltetésével, az adott társasági formára vonatkozó szabályozás céljával és nem sérti a jóhiszemű joggyakorlás követelményeit, hogy némi bizonytalanságot. Egyetértünk azzal, hogy e kategóriák értelmezése nem jogalkotási feladat, hanem a bíróságok jogalkalmazásukkal tudják e normák valódi jelentését meghatározni. Mégis, a korábbi tapasztalatok alapján félő, hogy az ilyen, a törvény által nem rendezett kérdéseket tartalmazó társasági szerződések a különböző bíróságokon különböző elbírálás alá esnek, hiszen

a cégbíróságok eddig is sokszor játszottak restriktív, korlátozó szerepet a társasági (és cég-) jog formálásban¹⁰.

Érdekes kérdés volna annak a vizsgálata, hogy vajon ez a módosítás, azaz a tagok szabadságfokának jelentékeny emelése megoldotta-e azokat a problémákat, amelyek miatt az 1997-es törvény szabályozási módszerét éles kritikákkal illették. Ennek tanulmányozására talán kellő alapot adhatnának az új törvény hatályba lépése óta eltelt idő tapasztalatai, de talán nem túlzás azt állítani, hogy a szerződési szabadság elkötelezett hívei keveslik a 2006. évi IV. törvény újítását e téren, míg a „rendpártiak” szerint társasági jogunk elindult a lejtőn és lassan nem lesz több mint jó tanácsok gyűjteménye. E kérdés vizsgálata azonban talán egy másik tanulmány témája lesz. E sorok a társaságot alapítók szabadságfokának, a szerződési szabadságnak a kiterjesztése körében egy másik figyelemre méltó tényezőt, az elektronikus cégeljárást és az ezáltal elérhető lehetőségeket firtatják.

2. AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS BEVEZETÉSE

Az elektronikus cégeljárásra már évek óta lehetőség nyílik¹¹, igazi térnyerése cégügyekben a 2007. szeptember 1. utáni időszakban kezdődött akként, hogy 2008. július 1. napjától a cégeljárás már kizárólagosan elektronikusan folyik. A hagyományos, papír alapú nyilvántartás és ügyintézés a múlté.

E modern vívmány indokaként a gyorsaságot, az egyszerűséget, a költségkímélő jellegét szokták kiemelni. Ezzel szemben a gyakorlati tapasztalat a mindennapi ügyintézés szintjén mást mondat velünk. A bejegyzési határidők kétségtelenül látványos rövidülése ugyan nem tagadható el, de a változásbejegyzési eljárások tekintetében (amelyek, akárhogy is nézzük, a cégeljárások döntő többségét adják) semmilyen gyorsítás nincsen – igaz, az elintézési határidők alapján elmondható, hogy ezt nem is ígérte senki. Ami az egyszerűséget illeti, egyelőre aligha találunk túl sok jogalkalmazót, aki ezt alá tudná támasztani, ugyanis az elektronikus aláírás beszerzésétől az elektronikus cégeljárásban való részvétel rendkívül bonyolult, komoly odafigyelést, számítógépes ismereteket és folytonos tanulást igényel. Ez persze távolról sem baj, ugyanakkor nem hívhatjuk egyszerűsödésnek. Még a cégek szemszögéből sem látható egyszerűsödés, hiszen a gazdasági társaságok tagjai és vezető tisztségviselői eddig sem vállaltak kevésbé aktív szerepet a cégügyekben, amit tapasztalhatnak, hogy kevesebb példány okiratot kell aláírni. Ami pedig

a költségkímélést illeti, e tekintetben összességében azt állapíthatjuk meg, hogy az e-célg eljárás nem biztos, hogy olcsóbb, hanem még az is kimutatható, összességében drágább. A költségek (és cégbírószági feladatok) egy része ugyanis a cégbírószágról átkerült a jogi képviselőkhöz. Ez annyit tesz, hogy legjobb esetben is egy nulla összegű játékról beszélünk, csak az a kérdés, hogy az összes költség kit és milyen arányban terhel. Az e-célg eljárással járó összes ügyvédi többletköltséget az ügyfelek fogják viselni. Ezt igazolandó azt tapasztalhatjuk, hogy a formális egyszerűsödés ellenére sem csökkentek érdemben az ügyvédi munkadíjak.

A tudatos jogpolitikai ösztönzés a társaságalapítások, főleg a kft-k tekintetében egy preferenciális illetéktételt határozott meg arra az esetre, ha új társaságot iratminta alapján elektronikus úton, ún. egyszerűsített célg eljárásban hoznak létre, ekkor ugyanis a jelentősen lerövidített bejegyzési határidő mellett jelentékeny, mintegy 115.000 forintos összegre tehető az a költség, amelyet a „hagyományos” eljáráshoz képest nem kell vállalni az új cégnek¹². Ez egyértelműen tükrözi azt a törekvést, hogy a magyar jog versenyképesebb legyen és egyszerűbb, gyorsabb és kedvezőbb legyen gazdasági társaságot alapítani itthon, mint korábban, illetve mint külföldön.

E rendelkezés azonban maximum szépségflastrom lehet akkor, ha tudjuk, hogy az ügyek tömegét kitevő változásbejegyzési eljárásban az illeték egyszégesen 15.000 Ft lett, bizonyos esetekben pedig 50.000 Ft-ra emelkedett – az illetékcsökkentés és költségkímélés jelszavai mellett. Szintén elgondolkodtató, hogy vajon ezek a változtatások mennyire alkalmasak a kitűzött célok elérésére akkor, ha a vállalkozások szabályozási környezetének egésze lényegében nem változott. Igaz tehát, hogy Magyarországon elektronikus eljárásban két munkaóra alatt elvileg jogerős cégbejegyzést lehet elérni (ami a valóságban minimum két munkanap plusz ez a bizonyos két munkaóra, hiszen az illetékbevizetési visszaigazolász átfutási ideje két munkanap), amivel a korábbi, papír alapú eljáráshoz képest százezres nagyszágrendű költség spórolható meg. Szlovákiában nem elektronikus úton, magasabb költségekkel és jegyzett tőkével lehet társaságot alapítani, de egyetlen cégautón, illetve annak fenntartásán milliók takaríthatók meg.

3. SEMATIZÁLÓDÁS?

A társaságalapítás és a társaságok működése jelenleg az anyagi jogi szabályok alapján szabadabbnak ítéltető, mint néhány évvel ezelőtt. A szerződési szabadság, a társaságot alapítók és működtetők játéktere a 2006-os törvény megszületésével nagyobb jelentőséget kapott, mint korábban, jobban igazolva a társasági jog szerződési jogi jellegét és jobban kiszolgálva az üzleti élet igényeit. Ez a megállapítás azonban csak az anyagi jogi szabályok elszigetelt vizsgálatának tükrében állja meg a helyét. Az elektronikus cégeljárás bevezetése ugyanis talán még nagyobb kötöttséget fog eredményezni, mint valaha.

Természetesen tisztában vagyunk azzal a ténnyel, hogy a társaságok jogi képviselőinek hiánypótlási végzéseken keresztül kijegecesedett társasági szerződéseinek túlnyomó többsége a törvényi iratminták nélkül is sematikusak voltak, és sokszor a törvénytöveg egyszerű ismételtetésén és a változó adatok kicserélésén kívül semmit nem tartalmaztak. Mégis, egy ilyen látszólagosan egyedi, ám a valóságban „magán-iratminta”, illetve egy teljesen a felek speciális igényeihez igazított társasági szerződés ugyanolyan megítélés alá esett. Ráadásul 2006 előtt sokkal nehezebb volt a felek akaratát nagyban kidomborító, ám az 1997-es törvény keretei közé beilleszthető szerződést megfogalmazni.

Az illetéktételek változása és az egyszerűsített cégeljárás megjelenése egyértelműen a további sematizálódás felé mutat. A társaságok eddig megtehették, hogy olyan társasági szerződést készítsenek, amelyet az alapítók jónak ítélték a maguk számára. Jelenleg azonban a kis- és középvállalkozások ezt nem a Gt. fent idézett, a szabadságfokukat a korábbinál szélesebb értelemben deklaráló szabályának, hanem a törvényi iratminta-mellékletnek a keretein belül fogják megtenni, ugyanis egyszerűen nem éri meg kilógni a mintából, hiszen az időben és pénzben is hátrányosabb. Másképpen, azok a vállalkozások, amelyeknek alapítói nem tudják a társaságalapításhoz kellő közös akaratot az iratminta keretein belül megtalálni, azok többletterheket viselnek a minta szerint létrejött vállalkozásokhoz képest.

A minta szerinti alapítást pedig oly mértékű bürokratizmus és merevség jellemzi, hogy a Gt. üdvözlött új szabályozási logikája szinte tetten sem érhető. Jó példa erre az a szabály, mely szerint a minta minden rendelkezését megfelelően ki kell tölteni. Eszerint ha egy cég nem létesít felügyelőbizottságot, a cégbejegyzési kérelmében erre vonatkozó adatot nem kér bejegyezni, az iratok között erre való utalás nincsen, a társasági szerződésben a vonatkozó

részt üresen hagyják, de a „társaság felügyelőbizottságot a) választ b) nem választ” szövegrésznél a „nem választ” részt sem húzzák alá, akkor az elvileg elutasításhoz vezet.

Az anyagi jogunk egyfelől engedett a kritikáknak és szélesebbre tárta a társaság alapítóinak szabad akaratát előtérbe a kapukat. Másfelől viszont azok az eljárási szabályok, amelyek e szabadság kereteit töltik ki valódi tartalommal, olyan normák, amelyek szinte kizárják, de legalábbis nagyban korlátozzák az alapítói szabad akaratot. E szabályok ugyanis még véletlenül sem csorbitják jogilag az alapítói szabad akarat megnyilvánulását, technikai, processzuális és ténybeli értelemben azonban igen.

Ha lehet társaságot alapítani előre gyártott iratminta alapján, akkor miért kell előzetes ügyvédi kontroll az ellenjegyzés formájában? Vannak olyan országok, ahol a társaságalapításhoz szükséges egységcsomagokat akár benzinkutakon is lehet kapni és a kitöltési útmutató alapján megfelelő bejegyzési kérelmet és társasági szerződést tud fabrikálni a jogkereső cégalapító anélkül, hogy bármilyen előzetes jogász gyámkodásra szüksége volna. Jelenleg nézetünk szerint egy személyi jövedelemadó bevallást nehezebb kitölteni és beadni az ügyfélkapun keresztül, mint a társasági szerződés iratmintát kitölteni. Innen már nem kell sok ahhoz, hogy feltegyük a kérdést: hová tűnt a cégbíróság igazságszolgáltató funkciója? Vajon ugyanazt jelenti a cégjegyzék közhitelessége, mint korábban, az e-éra bevezetése előtt? Szükség van ezek után egyáltalán cégbíráskodásra a cégügyekben? Ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban korábban már több publikáció is napvilágot látott¹³, így e tanulmány végén mi megfordítjuk a kérdést és annak másik oldalát vesszük szemügyre: a jelenlegi helyzetben mi célt szolgál a kötelező ügyvédi ellenjegyzés intézménye?

4. ÜGYVÉDKÉNYSZER

A kötelező ügyvédi közreműködés előírása cégügyekben teljes mértékben indokolt volt annak bevezetésekor, hiszen a cégeljárás akkori feltételrendszere egészen más volt, mint most. Megjegyzendő persze, hogy a kötelező jogi képviseletet a cégeljárásban nem az első Gt. hatálybalépésének környékén, hanem jóval később vezették be¹⁴. Ez tulajdonképpen egyenes következménye az 1988-as törvény „húzótvény” jellegének, hiszen nem egyszerűen kikényszerítette a cégjogi, számviteli, tőzsdei, értékpapírjogi, fizetéseképtelenségi jogi, adózási szabályok megalkotását, hanem ennek nyomán kialakult egy megfelelő

szaktudással felvértezett ügyvédi, cégbírói, adótanácsadói, könyvvizsgálói réteg is, amely a törvény hatályba lépésekor nem létezett. 1995-re azonban már beszélhettünk a hosszú évek tapasztalataival megedződött társasági- és cégjogban otthonosan mozgó szakembergárdáról.

Az azonban messze nem tartozik az eleve elrendeltség kategóriájába, hogy a céügyekben okvetlenül dupla jogászai kontroll kell érvényesülnön, hiszen az ügyvédkényszer párhuzamosan létezett és létezik a cégbírói hatás- és feladatkörökkel. A tapasztalatok azt mutatják, hogy e kettősség jól megfér egymás mellett, sőt, az ügyvédek szakszerű munkája a cégbírói ügyintézését könnyítette azáltal, hogy feltételezhetően szakmailag értékelhető(bb) kérelmeket adtak be a cégek jogi képviselőjükön keresztül, mintha maguk készítették volna a kérelmeiket. Bizonyos fokig ezáltal teljesült a kötelező jogi képviselet bevezetésének indoka, amelyet azzal magyaráztak, hogy ezáltal biztosítható az a szakértelem, amelyek segítségével a cégek a jogszabályi előírásoknak megfelelő bejegyzési és változásbejegyzési kérelmeket nyújtanak be, mivel egy laikustól nem, de a jogi képviselőtől elvárható, hogy az érdemi elbírálásra alkalmas okirat benyújtásához szükséges jártassággal fel legyen vértézve¹⁵.

Felfoghatjuk az ügyvédi közreműködést is (egyes okiratok ügyvédi ellenjegyzését és a cégeljárásbeli kötelező jogi képviseletet) bizonyos fokig a felek szerződési szabadságát korlátozó eszköznek, de e korlátozás merőben formai, csak másodlagosan tartalmi és a tartalmi kontroll is csak a potenciális jogellenes megállapodások gyomlálására irányul.

Az egyszerűsített cégeljárás és a szerződésminták alkalmazása azonban új megvilágításba helyezi a kötelező ügyvédi közreműködés kérdését. Úgy tűnhet ugyanis, hogy az az indok, ami korábban fennállhatott a kérelmek első jogászai rostája képeben, már nem állja meg teljesen a helyét. Egy iratminta kitöltése ugyanis nem okvetlenül igényel jogászai közreműködést – mi sem igazolja ezt jobban, mint az a tény, hogy az iratmintával történő társaságalapítás esetén eleve nem kell cégbírónak (azaz céügyek intézésre kiképzett megyei bírósági bírónak) eljárnia. Megjegyezzük persze, hogy a korábbi cégeljárás szabályai között is találtunk olyan rendelkezéseket, amelyek nem követeltek meg cégbírói közreműködést.

Ha jobban áttekintjük a jelenlegi helyzetet, az ügyvédre már nem azért van szükség, hogy jogászai szakértelmével szavatoljon az ellenjegyzett okirat

tartalmi és formai helyességéért és ellássa a jogi képviseletet a cégeljáráásban (bár deklaratívén természetesen e tekintetben nem történt változás), hanem hogy az elektronikus eljárás útvesztőiben eligazodjék. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az ügyvédség egy része, többsége alkalmazkodó és relatíve könnyedén képes a megváltozott helyzethez igazodni és megfelelni az új kihívásoknak. Az ügyvédi kar idősebb része azonban nagy valószínűséggel lemorzsolódik és kénytelen lesz kimaradni a cégügyek viteléből. Egyelőre tehát úgy tűnik, hogy az ügyvédség hánykolódik bár, de nem süllyed el.

A cégeket nem lehet arra kötelezni, hogy minősített elektronikus aláírással rendelkezzenek. A minősített elektronikus okirat (akta) előállításánál azonban az ügyvédi közreműködés új funkcióra lett: az ügyvéd alakítja a nyomtatott okiratokat e-aktává és látja el minősített aláírással és időbélyeggel. A kötelező ügyvédi képviselet fenntartása mindezek alapján cégügyekben védhető, de az egyszerűsített cégeljáráás korában a tradicionális ügyvédi okiratszerkesztési funkció már-már teljesen eltörl. Ez azonban már meglehetősen messze esik a dupla jogász kontrolltól. Itt ugyanis – némiképp sarkítva – nem másról van szó, minthogy egy iratmintát kitöltő, azaz nem jogász mérlegelést végző jogi képviselő elektronikus okiratot szerkeszt és továbbít a cégbíróságra, ahol egy nem jogász végzettségű ügyintéző azt elbírálja, pontosabban rögzíti a cégjegyzékben az abban foglaltakat. Ezen a ponton nem is folytatjuk tovább ezt a gondolatmenetet, ugyanis olyan összetett és kényes kérdésekhez jutnánk, mint hogy vajon indokolt-e a kötelező jogi képviselet cégügyekben és ha nem volna az, akkor hogyan alakulna a népes és egyre növekvő számú ügyvédi kar sorsa. E kérdések feszegetése azonban nem képezi jelen tanulmány tárgyát.

5. ÖSSZEGZÉS

A cégeljáráás reformja – összhangban az anyagi jog változásaival – azt a célt szolgálta, legalábbis a jogpolitikai deklarációk szintjén, hogy a magyar gazdaság versenyképesebb legyen azáltal, hogy a társasági jogok versenyében előnyre tegyen szert egy egyszerűbb, olcsóbb, szabadabb szabályozással. A szabályok változása azonban ezt a nagy áttörést nem váltotta ki. Hiába nagyobb a Gt. szabályai alapján az alapítók szerződési szabadsága, ha a szabályozás egésze olyan ösztönzőkkel telített, amely a sematizálódás felé halad: E jelenség mellé odaállíthatjuk a jogalkotás inkonzisztenciáját is, hiszen az új szabályok belső ellentmondásokkal terhesek. Társasági- és cégjogi jogalkotásunk azonban nem

egyszerűen inkonzisztens, hanem következetlen is, amelynek tükrében hiába is várnánk el bármilyen konzisztens és következetes rendszert. Itt hosszasan lehetne sorolni azokat a példákat, amelyek állításainkat megerősítik, de ehelyett csak a leglényegesebbeket említjük. Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy az új, novella jellegű törvényt egy év elteltével jelentős mértékben módosították, amely talán nagyobb mértékben alakította át társasági- és cégjogunkat, mint az eredeti 2006-os társasági törvény, ám az, hogy ennek a drasztikus változtatásnak mi volt az oka, illetve hogy miért volt erre szükség akkor, amikor jóformán még az eredeti szöveg első tapasztalatait sem lehetett leszűrni, már kevésbé látjuk tisztán, pláne annak tükrében, hogy már akkor módosították a társasági törvényt, amikor még el sem telt a társaságok átállására előírt időszak¹⁶. Ismeretes, hogy milyen problémákat okozott a TEÁOR-kódok átállításának és az új, kötelező elektronikus eljárás bevezetésének időpontját ugyanahhoz határidőhöz kötni. Ismeretes, hogy az új kérelem-iratminták tekintetében épp a változások előtti két hétben három változat is hatályban volt. Ismeretes, hogy az említett határidő beállta előtt kevéssel változtak meg jelentősen az elektronikus eljárás egyes lényeges technikai részletszabályai.

Mindezek eredménye, hogy a jogpolitikai célkitűzések és deklarációk, illetve az anyagi jogi szabályok szabadabbá válása és azok mindennapi gyakorlata között némi szakadék mutatkozik. A sajtóban a minap megjelent hír szerint Magyarország a társaságalapítás és működtetés szabadságát elemző rangsorban előre lépett a tavalyi évhez képest, azaz a társasági és cégjog új szabályai beváltották a hozzá fűzött reményeket és hazánk a vállalkozások letelepedésének és működtetésének vonzóbb célországává vált. A hír kitér arra is, hogy az eddigi helyezésén némiképp javítva Magyarország feljött az összesített lista negyvenharmadik helyére, ami azonban nem változott, hogy változások ide vagy oda, hazánk még mindig a mérsékeltén szabad gazdaságú országok körébe tartozik, épp egy picit lemaradva a negyvenkettedik helyezett Omán mögött¹⁷. Ennek tükrében – zárszóként is – az a gondolat fogalmazódott meg bennünk, hogy vajúdtak a hegyek és megszületett a kisegér.

Abból a szempontból ugyanis, hogy Magyarország valóban vonzóbb befektetői környezetet jelentsen a vállalkozásoknak és a jogi szabályozás ne akadályozza őket, hanem elősegítse az alapítói szabadság lehető legszélesebb kiteljesedését, a társasági jog csak egy vékonyka szeletet, egy sok változós egyenletben egyetlen szempontot jelent. Ha a társasági jogot megreformáló

szabályok hektikus, átgondolatlan jelleget kapnak és a bürokrácia minden egyszerűsítési szándék ellenére is fokozódik, akkor még az a kis előny is elvész, amelyet a modernizáció hozhatna.

A szabályozási környezet egészének gyökeres újragondolása és valóban vállalkozásbarát átalakítása nélkül nem remélhetünk érdemi előrelépést.

JEGYZETEK

- 1 A közérdek védelmének legjellegzetesebb területe a hitelezővédelem, amely tulajdonképpen egyidős a modern társasági joggal, mivel a hitelezővédelem „a legfőbb problémája és egyben próbaköve minden társaság jogi szabályozásának”. Lásd: FEHÉRVÁRY JENŐ: *Magyar kereskedelmi jog rendszere* (Budapest, 1941. 254.)
- 2 E fogalomhasználat indoka, hogy a szerződési szabadság a társasági jogban elsősorban a társasági szerződés megalkotásának folyamatában értelmezhető, de a társaságok mindennapi működése a társaságok belső viszonyait illetően nem okvetlenül szerződéses viszonyrendszerekben testesül meg, így indokolt a szerződési szabadság mellé az alapítói szabadság kategóriáját is odailleszteni, hogy kirajzolódhasson az a kép, amelyben jól látszik, hogy a tagok szabadságfoka nem csak az alapításkor kiemelkedően lényeges, hanem legalább ennyire méltánylandó a társaság működése során.
- 3 NOCHTA TIBOR: *Társasági jog* (Pécs, 2007. 94.)
- 4 E klasszikus gondolat atyja Oliver W. Holmes: „*I think that, at least, it is safe to say that the most enlightened judicial policy is to let people manage their own business in their own way, unless the ground for interference is very clear. (...) The Dr. Miles Medical Company knows better than we do what will enable it to do the best business.*” (OLIVER HOLMES főbíró különvéleménye a Dr. Miles-ügyben; *Dr. Miles Medical Co. v. John D. Park and Sons Co.*, 220 U.S. 373, 411-12, 1911.)
- 5 Lásd ennek elemzéséhez – szubjektív jogtörténeti visszatekintésként: SÁRKÖZY TAMÁS: *A szocializmus, a rendszerváltás és az újkapitalizmus gazdasági civiljoga 1845-2005* (Budapest, 2007, különösen 14-16.)
- 6 LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része* (Pécs, 2000.)
- 7 *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve* (Budapest, 2007. 93.)
- 8 Lásd a nevezetes Cgf. II.31.952/2000/2. sz. határozatot, amely kifejezetten rögzítette, hogy a társasági szerződés tartalmát a tagok nem szabad akaratukkal határozzák meg, hanem azt a törvény keretei között, az abban foglaltak alapján határozhatják csak meg.
- 9 Gt. 6. § (1) bekezdés
- 10 E felfelmünk különösen igazolódni látszott akkor, amikor a Fővárosi Ítélőtábla azt a józan ésszel nyilvánvalóan ellentétes döntést hozta (Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma 1/2008. (IV. 28.) sz. határozata), hogy elektronikus cégeljárás esetén a jogi képviselő elektronikus aláírással és időbélyegzővel köteles ellátni minden, a bejegyzési kérelemhez csatolt okiratot és külön magát a beadandó elektronikus aktát is. Ismeretes, hogy e döntésre azért volt szükség, mert e döntés nélkül megyénként eltérő kívánalmak fogalmazódtak meg az e-aktával kapcsolatban. Az ügyvédek között köremailek jártak arról, hogy melyik megyében mit és hogyan kell(ene) elektronikusan aláírnia a jogi képviselőnek ahhoz, hogy ne érje váratlan meglepetés, hiszen amit az egyik megye bejegyzett, azt a másik megye elutasította. Végül a kérdés jogalkotási úton (!) lett rendezve (a 2008. évi XXX. törvény 60. §-a módosította az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 27/A § (1) bekezdését), holott álláspontunk szerint ez egy tipikusan olyan probléma volt, amelynek a mindennapok gyakorlatában a már emlegetett józan észnek megfelelően kellett volna kiforrnia és egységesen rendeződni. Az ilyen esetek azt a vélekedést erősítik, mely szerint a jogszabályi célok és törekvések a cégbíróságok működését kevésbé befolyásolják és ezáltal a régi, merev beidegződések megmaradnak.

- 11 Magyarország viszonylag korán, már 2001-ben (2001. évi XXXV. törvény) törvényt hozott az elektronikus aláírásról, amelyet az e-cégeljárásra a 2003. évi LXXXI. törvény fordított le. Ez utóbbi jogszabály jogharmonizációs kötelezettségünk alapján született.
- 12 A hagyományos kft-alapítás esetén fizetendő illeték 100.000 Ft volt, míg 25.000 Ft volt a közzétételi költségtérítés mértéke. Ehhez képest az egyszerűsített cégeljárásban iratminta alapján elektronikusan benyújtott kérelem esetén közzétételi költségtérítést nem kell fizetni, az illeték pedig 15.000 Ft. Amennyiben a kft. alapítása nem egyszerűsített eljárásban zajlik, a magasabb illetéktétel jelenleg is hatályos.
- 13 Lásd többek között: T. NAGY ERZSÉBET: A közhiteles cégnyilvántartás vége, avagy óvakodj a szerződésmintától (*Gazdaság és Jog*, 2007/XI, 3-14.); KOLLÁR PÁL – RIM ZSUZSANNA DORINA: A cégeljárás múltja és jelene: a szabályozás háttere és gyakorlati problémái (*Magyar Jog*, 2008/3, 163-165.)
- 14 A cégeljárásban a kötelező jogi képviseletet az 1995. évi LXII. törvény vezette be.
- 15 NÉMETH JÁNOS – KISS DAISY (szerk.) *A cégekkel kapcsolatos nemperes eljárások magyarázata* (Budapest, 2004. 382.)
- 16 Ez eredetileg 2007. szeptember 1. volt, de ez is megváltozott. Lásd fentiekhez egyezően: SÁRKÖZY TAMÁS: Merre tovább társasági jog? (A cégtörvény módosítása után) (*Gazdaság és Jog*, 2007/IX, 3.)
- 17 A világ országai gazdaságának szabadságát vizsgáló tekintélyes Heritage Foundation évről évre közzéteszi listáját és értékelését. Előrelépésünk ellenére azok az országok jó része, akik vetélytársainknak tekinthetők a „társasági jogok versenyében” vagy szélesebb értelemben gazdasági riválisaink (elsősorban Szlovákia vagy Csehország), e listán előttünk szerepelnek. Lásd: <http://www.heritage.org/research/features/index/countries.cfm>; a magyar országjelentéshez pedig: <http://www.heritage.org/research/features/index/country.cfm?id=Hungary>; mindkét honlap esetében a letöltés ideje: 2008. szeptember 19.

AZ ÜZLETRÉSZ FELOSZTÁSA

Általánosságban elmondható, hogy a tagi együttműködés alapján a korlátozott felelősségű társaság egy olyan „vegyes” típusú gazdasági társaság, ahol a személy- és tőkegyesítő jelleg egyaránt megfigyelhető. Hogy melyik elem dominál jobban a gazdasági társaságon belül? Úgy gondolom, hogy erre nem adható egyértelmű válasz, ezt minden esetben a konkrét társasági szerződés alapján lehet meghatározni.

Véleményem szerint a korlátozott felelősségű társaság alapvetően tőkegyesítő jellegű, azzal, hogy Gt. lehetőséget nyújt arra, hogy tagok a társaság személyegyesítő jellegét erősítsék, ha ezt akarják. Ebben az esetben tartalommal kell megtölteniük azokat az intézményeket, amelyek alkalmasak arra, hogy a társaság személyegyesítő jellegét hangsúlyozzák. A társaság személyegyesítő jellege mutatkozik meg többek között akkor, amikor a tagok a társasági szerződésben az üzletrész átruházását korlátozhatják, vagy ki is zárhatják, illetve lehetőség van arra, hogy a tagok a társasági szerződésben az üzletrész átszállását kizárják, vagy a társaság tagjai az üzletrész felosztásával kapcsolatosan is rendelkezhetnek.

Általános szabálya a Gt-nek, hogy minden tagnak csak egy üzletrésze van.¹ A jogalkotó azonban lehetővé teszi, hogy egy üzletrésznek több tulajdonosa is lehet (közös üzletrész).² Ezek a rendelkezések azonban nem adnak megoldást arra az esetre, ha az üzletrészt több személy úgy kívánja megszerezni, hogy mindegyikük önálló üzletrészt szerezzen. Ezt a problémát kívánja megoldani a jogalkotó az üzletrész felosztásának szabályozásával.

Egyes szerzők szerint az üzletrész felosztásának legfontosabb következménye, hogy ennek eredményeként a társaság tagjainak a számában is változás következik be,³ azaz a tagok létszáma nő. A korábbi bírósági gyakorlat szerint is az üzletrész felosztása az üzletrészek és a társaság tagjai számának a növekedését jelenti.⁴ Ennek megfelelően üzletrész felosztás nem valósul meg abban az esetben, ha a tagok számának változására nem kerül sor.⁵

Véleményem szerint a legtöbb esetben igaz ez a megállapítás, de az üzletrész

felosztás nem minden esetben eredményez egyben tagváltozást is. Talán pontosabb az a megfogalmazás, hogy az üzletrész felosztása a korlátolt felelősségű társaságban strukturális változást idéz elő. A korlátolt felelősségű társaságban az üzletrész olyan vagyoni értékű immateriális jogok összessége, amely tagsági és vagyoni jogokat testesít meg. Amennyiben az üzletrész felosztására sor kerül, akkor az általa megtestesített jogok, mint például az osztalékhoz való jog, vagy a szavazati jog szintén megosztásra kerül.

A korlátolt felelősségű társaság személyegyesítő jellege domborodik ki akkor, amikor a jogalkotó az üzletrész felosztása esetében kötelezővé teszi a társaság véleményének a kikérését. A taggyűlésnek az üzletrész felosztásáról tehát dönteni kell.

A Gt. rendelkezéseit szem előtt tartva az általános szabályok szerint egyetlen esetben nincs szükség a taggyűlés összehívására: ha a társasági szerződés kifejezett rendelkezése szerint a felosztáshoz nem kell a taggyűlés hozzájárulása. Ebben az esetben a társaság tagjai a társaság alapításával egyidejűleg úgy rendelkeznek, hogy a társaság működése során bármikor, és bármilyen jogcímen bekövetkező üzletrész felosztáshoz előzetesen hozzájárulnak. Ekkor a tagok előre lemondanak annak a lehetőségéről, hogy az üzletrész felosztás konkrét körülményeit megismerve és azokat átgondolva hozzájáruljanak a döntésükhez. A társasági szerződés ezen rendelkezése nemcsak a társaság alapítóit köti, hanem a társasághoz csatlakozó tagokat is, hiszen a később csatlakozó tagok közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt nyilatkozatot kötelesek csatolni, amely tartalmazza, hogy a társasági szerződés rendelkezéseit megismerték és azokat magukra nézve kötelezőnek fogadták el.⁶

A tagoknak tehát az üzletrész felosztás megengedhetőségéről kifejezetten rendelkezniük kell a társasági szerződésben, így az üzletrész felosztása szükségképpen kötelező tartalmi eleme a társasági szerződésnek. A hallgatóságos megállapodásuk nem elégséges. Amennyiben a társasági szerződésben a tagok előre hozzájárulnak az üzletrész felosztásához, akkor ebben az esetben a jogalkotói szándék nem érvényesül. Véleményem szerint az üzletrész felosztás megengedhetősége kizárólag a korlátolt felelősségű társaság személyegyesítő jellegével függ össze. A cél nem más, minthogy lehetővé tegyünk a társaság tagjai számára annak a megakadályozását, hogy olyan személyek is a társaság tagjai lehessenek, akik a tagok, vagy a tagok többsége számára nemkívánatosak. Amennyiben a tagok az alapítás során kifejezetten akként állapodnak meg,

hogy az üzletrész felosztható, akkor ezen jogukról mondanak le. A társasági szerződés ezen rendelkezése az intézmény céljával összeegyeztethetetlen.

A Gt. tiltó rendelkezésének a hiányában a taggyűlési döntés meghozatalára sor kerülhet akár az üzletrész felosztását megelőzően, akár azt követően is.

Amennyiben a taggyűlés előzetes jóváhagyását követően kerülhet csak sor az üzletrész felosztására, akkor az üzletrész felosztását kötelezően meg kell, hogy előzze a legfőbb szerv döntése. A jóváhagyás részletes szabályait a társasági szerződésben kell kidolgozni. Abban az esetben, ha a taggyűlés az üzletrész felosztásához nem járult hozzá, akkor a felosztására nem kerülhet sor.

A társasági szerződés akként is rendelkezhet, hogy a taggyűlés utólagos jóváhagyása szükséges az üzletrész felosztásához. Ebben az esetben a Gt. 9. § (2) bekezdése alapján a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A Ptk. rendelkezései szerint amennyiben a szerződés létrejöttéhez harmadik személy beleegyezésére van szükség akkor ennek megtörténteig a szerződés nem jön létre.⁷ Amennyiben a taggyűlés a jóváhagyást nem adja meg, akkor az üzletrész felosztása érvénytelen.

Nézzük meg közelebbről, hogy az üzletrész felosztására mikor kerülhet sor. Az üzletrész felosztására csak a Gt. által taxative felsorolt esetekben kerülhet sor:

- a) az üzletrész átruházásakor,
- b) a megszűnt tag jogutódlása, öröklése, esetében és
- c) a házastársi közös vagyon megszüntetése során.

Ad a) Az üzletrész átruházásánál jelen esetben csak az játszik szerepet, ha az átruházás eredményeként több önálló üzletrész jön létre. Az üzletrész átruházására sor kerülhet ingyenesen és visszterhesen is. A társasági szerződés pedig az üzletrész átruházását korlátozhatja és végső soron ki is zárhatja, melynek a feltételeit a társasági szerződésben kell rögzíteni.

Véleményem szerint az üzletrész felosztását illetően különbséget kell tennünk aközött, hogy ingyenesen, vagy visszterhesen kerül-e erre sor. Másrészt annak is jelentősége van, hogy a felosztás eredményeként tagok, vagy kívülálló személyek szereznek e üzletrészt. Amennyiben az üzletrész felosztására ingyenesen történik kívülálló személyek részére és a társasági szerződés az átruházás jogcímét nem korlátozta, akkor annak megakadályozása, hogy nemkívánatos személyek kerüljenek be a társaságba kizárólag a felosztás intézménye lehet. Teljesen logikus és elfogadható is a Gt-nek ez a rendelkezése.

Nézzük meg azt az esetet, amikor az üzletrész felosztására ingyenesen kerül

sor, de a tagok részére. Ebben az esetben az üzletrészek strukturálisan átrendeződnek a tagok között. A jogalkotó nem tesz különbséget aközött, hogy tag vagy kívülálló személy részére történik az üzletrész felosztása, tehát amennyiben a tagok között kerül sor a felosztásra akkor is kell a taggyűlés hozzájárulása.

A gyakorlatban az üzletrész átruházására azonban tipikusan visszterhesen ezen belül is elsősorban adásvételi szerződés útján történik. Ez az átruházás történhet a tagok részére, de történhet kívülállók részére is.

Abban az esetben, ha egy tag részére történik az üzletrész értékesítése, akkor ehhez nincs szükség a taggyűlés hozzájárulására, sőt egyéb feltételeket sem állapít meg a jogalkotó. Igaz azonban, hogy ezek a rendelkezések nem az üzletrész felosztása, hanem az üzletrész átruházása körében kerülnek szabályozásra.⁸ Végso soron az üzletrész felosztását az átruházás egyik speciális eseteként is jellemezhetjük, és ennek megfelelően az átruházásra vonatkozó szabályok tartalmazzák az általános, míg a felosztásra vonatkozó szabályok a speciális rendelkezéseket. Az üzletrész felosztásának specialitása abban áll, hogy nem egy, hanem több személy részére kerül értékesítésre az üzletrész. Ez azonban semmilyen kihatással nincs a korlátolt felelősségű társaság személyegyesítő jellegének a védelmére. A tagok ismerik egymást, belső jogviszonyaikban szabadon döntenek, és a jogalkotói cél is teljes egészében érvényesül. Ebben az esetben a tagok személyében nem következik be változás, csak a tagok üzletrészenek a mértéke módosul.

A bírói gyakorlat üzletrész felosztásnak tekinti azt az esetet is, amikor üzletrész átruházás során nem önálló új üzletrész kialakítására kerül sor, hanem a korábban önálló üzletrész névértékének meghatározott részét a társaság másik tagja szerzi meg.⁹

Ebben az esetben tehát a korábbi önálló üzletrész helyett közös üzletrész jön létre. Az előző esethez hasonlóan itt sincs a tagok számában változás. Vegyünk egy kétszemélyes korlátolt felelősségű társaságot, ahol az üzletrész felosztását megelőzően két önálló üzletrész volt, és a felosztást követően egy önálló és egy közös üzletrész lesz, vagy vegyük azt az esetet, amikor az egyik önálló üzletrész tulajdonos a másik önálló üzletrész tulajdonos részére üzletrészenek egy részét értékesíti. A bíróság döntése szerint ez is üzletrész felosztás, így szükség van a taggyűlés hozzájárulására. Ezekben az esetekben milyen érdekek indokolják azt, hogy a taggyűlés külön hozzájáruljon az üzletrész felosztásához? A tagok

egyező akarattal ruházzák át üzletrészeiket, vagy annak egy meghatározott részét, aláírják az átruházási szerződést, aláírják a társasági szerződést módosító okiratot, az egységes szerkezetű társasági szerződést.

Véleményem szerint semmi szükség ebben az esetben a taggyűlés határozatára. A taggyűlési határozattal kapcsolatosan egyébként az alábbi probléma is felmerül. A Gt. rendelkezései szerint a határozat meghozatalánál nem szavazhat az a tag, akivel a határozat szerint szerződést kell kötni.¹⁰ Az üzletrész felosztása tárgyában mindkét tag érdekelt, hiszen mind a ketten részt vesznek a szerződés megkötésében. Ebben az esetben nem értelmezhető a taggyűlési határozat, mivel nincs olyan tagja a korlátolt felelősségű társaságnak, aki nem venne részt a szerződés megkötésében.

Az üzletrész-átruházás történhet kívülálló személyek részére is. Amennyiben az üzletrész kívülálló személy részére történő átruházása a társasági szerződésben nincs korlátozva, vagy kizárva, akkor a korlátolt felelősségű társaság személyegyesítő jellegét egyedül az elővásárlási jog intézménye védi. Azaz, hogy a Gt. kötelezően előírja, hogy az üzletrész felosztásához szükséges a taggyűlés hozzájárulása kettős védelmet teremt. Egyrészt beiktatja a Gt-ben nevesített sorrendben az elővásárlási jog intézményét, másrészt ezen túl megköveteli a legfőbb szerv határozatát is. Közelebbről megvizsgálva azt kell, hogy mondjuk, hogy a két intézmény célja azonos - annak megakadályozása, hogy külső személyek ne kerüljenek be a korlátolt felelősségű társaságba - de más és más eszközökkel lehet ezt elérni. Az elővásárlási jog úgy akadályozza meg a külső személyek részére történő üzletrész átruházást, hogy az elővásárlási jog jogosultja szerzi meg az értékesíteni kívánt üzletrészt, vagy annak meghatározott mértékét. Ezzel szemben az üzletrész felosztása esetére előírt taggyűlési hozzájárulás anyagi áldozatot nem kíván meg, mert a taggyűlési „nem” a felosztást önmagában megakadályozza. Kell-e indokolni a taggyűlési határozatot? A határozat indokolására nincs szükség, hiszen a Gt. ilyen követelményt nem határoz meg. Meg lehet-e támadni ezt a határozatot? Úgy gondolom, hogy a társaság határozatának a bírósági felülvizsgálatára sor kerülhet. Az intézményt többek között akkor lehet alkalmazni, ha a taggyűlés által meghozott határozat jogszabályba ütközik. A Ptk. tiltja a joggal való visszaélést.¹¹ Abban az esetben, ha az üzletrész felosztást megtagadó határozat mögött valódi érdekek nem húzódnak meg, maga a határozat a joggyakorlás társadalmi rendelte-

tésével nem egyeztethető össze, akkor a határozat Ptk. egyik alapelvét sérti, így az jogszabályba ütközik.

Ad b) A megszűnt tag jogutódlása és öröklése esetében szintén sor kerülhet az üzletrész felosztására. Az alapvető különbség a két fogalom között a tagi „minőség”. Amennyiben természetes személy tagról van szó akkor öröklésről, minden más esetben jogutódlásról beszélünk. A jogutódlás minden esetben egy akaratlagos, célzatos magatartás eredménye, míg az öröklés az emberi élet véges jellegéből következik. A jogutódlás egy hosszadalmasabb, bonyolultabb, hozzáértést igénylő, cégbíróági kontroll alatt végbemenő folyamat. A jogutódlás időigényes és költséges eljárás, így célszerű az üzletrész felosztáshoz a taggyűlés előzetes jóváhagyását kérni, hiszen abban az esetben, ha ez nincs meg, akkor a cégbíróági bejegyzés ellenére a jogutódok nem lesznek a kft. tagjai.

Ad c) házastársi közös vagyon megszűntetése szintén alapja lehet az üzletrész felosztásának. A Csjt. rendelkezései szerint¹² a házastársak között a házasság megkötésével házastársi vagyontársaság keletkezik, így – főszabály szerint – a házastársak osztatlan közös tulajdona mindaz, amit a házassági életközösség alatt akár együttesen, akár közösen szereztek. Ebből következik, hogy valamilyen házastárs korlátozott felelősségű társaságban meglévő üzletrésze is a házastársak belső viszonyában a házastársi közös vagyon részét képezi. A házastársi közös vagyon megosztására a Gt. 9. § (2) bekezdése alapján a Ptk. rendelkezései szerint kerülhet sor.¹³ Abban az esetben, ha az üzletrész, mint házastársi közös vagyon megosztása az üzletrész felosztását is eredményezné, akkor a Gt. rendelkezései szerint a tagot, a társaságot, vagy a taggyűlés által kijelölt személyt – ebben a sorrendben – elővásárlási jog illeti meg. Ha a társasági szerződés a tagok között az elővásárlási jog gyakorlását illetően sorrendiséget állapított meg, akkor az elővásárlási jog ebben a sorrendben gyakorolható. Amennyiben nem tag gyakorolja az elővásárlási jogot, akkor annak feltétele az is, hogy a társasági szerződés az átruházás jogát ne korlátozza, valamint a tag házastárs vagyoni betétjét teljes egészében a társaság rendelkezésére bocsátotta. Az elővásárlási jog az adásvételi szerződés egyik nevesített esete,¹⁴ így az üzletrész felosztása esetén való alkalmazása teljesen „intézményidegen”. A jogalkotó azonban nem hagyhatta figyelmen kívül a Csjt. rendelkezéseit. Figyelembe kellett venni egyrészt, hogy az üzletrész a házastársi közös vagyon része, másrészt, hogy az üzletrész sajátos társasági jogi jogintézmény, harmadrészt, a korlátozott felelősségű társaság személyegyesítő jellegét.

A társasági szerződés az üzletrész felosztását kizárhatja. Úgy gondolom, hogy arra is lehetőség van, hogy a létesítő okirat az üzletrész felosztását korlátozza, azaz meghatározza, hogy a Gt. által taxatívén meghatározott esetek közül is csak mikor, vagy mely esetekben kerülhet sor a felosztásra. Így rendelkezhet a társasági szerződés akként, hogy csak öröklés esetén lehet az üzletrészt felosztani, ha egyébként annak a törvényi feltételei fennállnak. Az üzletrész felosztásának a kizárása, vagy annak korlátozása a korlátolt felelősségű társaság személyegyesítő jellegére utal.

Amennyiben a taggyűlés nem járul hozzá az üzletrész felosztásához, vagy azt a társasági szerződés eleve kizárta, az üzletrész közös tulajdonba kerül feltevé, hogy az üzletrész átszállását a társasági szerződés nem tiltja meg. Ebben az esetben a tagok jogaikat közös képviselő útján gyakorolják, a kötelezettségek pedig egyetemlegesen terhelik őket.

Amennyiben lehetőség van az üzletrész felosztására, az üzletrészek legkisebb mértékére vonatkozó rendelkezéseket minden esetben tiszteletben kell tartani, azaz az így keletkező önálló üzletrész legkisebb mértéke is minimum 100.000.-Ft.

Úgy gondolom, hogy nem minden esetben kell megkövetelni az üzletrész felosztása esetén a taggyűlés hozzájárulását. Az intézmény alapvető célja az, hogy olyan személyek, akikkel a tagok nem akarnak együtt működni, azok ne kerülhessenek be a korlátolt felelősségű társaságba. Ebben az esetben lehetőséget kell adni arra, hogy a tagok véleményüket kifejtsék, és szavazzanak az üzletrész felosztás kérdésében. Abban az esetben azonban, amikor az üzletrész vagy annak egy része a tagok között kerül „átcsoportosításra”, akkor – véleményem szerint – ez nem követeli meg a jogszabály mechanikus alkalmazását, és így nem kell a taggyűlési határozat ennek az érvényességéhez.

JEGYZETZEK

- 1 Gt. 121. § (2) bekezdése
- 2 Gt. 122. § (1) bekezdése
- 3 A társasági törvény 1988. (Szerk. Dr. Kun Tibor; Láng Kiadó 1988. 342. p.)
- 4 A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata (Szerk. Dr. Miskolczi Bodnár Péter; KJK KERSZÖV 2002. 419.p.)
- 5 Cgf. II.30.338/1993/2.
- 6 Gt. 127. § (4) bekezdés.
- 7 Ptk.215. § (1) bekezdése.
- 8 Gt. 123. § (1) bekezdése.
- 9 Szegedi Ítéltábla Pf. I. 20.373/2003/4. számú ítélete.
- 10 Gt. 20. § (5) bekezdés.
- 11 Ptk. 5. §
- 12 A házasságról, a családról és a gyámhatóságról szóló 1952. évi IV. törvény 27. § (1) bekezdése
- 13 Ptk. 148. §.
- 14 Ptk. 373. §.

X 90395

